

КАЛЕНДАР

Українського Народного Союзу

НА ЗВИЧАЙНИЙ РІК

1917.

Ціна 50 центів.

Коштом Українського Народного Союзу.

1916.

З друкарні „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

СЕ ОДИНОКА НАША ПРАВДИВО. УКРАЇНСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ В АМЕРИЦІ,
ОСНОВАНА 1894 РОКУ, ЧИСЛИТЬ ОКОЛО 10 ТИСЯЧ ЧЛЕНІВ І СКЛАДАЄТЬ
СЯ З ВИСШЕ 250 ПОВАЖНИХ ТОВАРИСТВ, БРАТСТВ І СЕСТРИЦТВ.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ:

Одинока українська організація, яка відповідає законним вимогам всіх стейтів
Злучених Держав і Канади. — Одинока українська організація, яка прийняла
справедливу систему плачення членських вкладок після літ. — Одинока українська
організація, яка дає левність, що зможе сповнити всі свої обов'язки супроти своїх
членів. — Маєток У. Н. Союзу вносить \$323.365.22. — Одинока українська ор-
ганізація, яка старається також о моральне і просвітне піднесення своїх членів.

Кожний член одержує три рази на тиждень часопись „Свободу”.

(Шпирі поліснення, про У. Н. Союз найдете на сторонах 17, 18, 19, 20, 21 і 22
сега Календаря).

ВСТУПАЙТЕ САМІ ТА ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО У. Н. СОЮЗА.

По всі інформації в справі Українського Народного Союзу пишть сейчас до
головної канцелярії У. Н. Союзу на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION,
83 Grand St., Jersey City, N. J.

КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ ЧИ УКРАЇНКА ПОВИННИ ПЕРЕДПЛАЧУВАТИ СВОЮ
РІДНУ УКРАЇНСЬКУ ЧАСОПИСЬ

„С В О Б О Д У”

яка є найстаршою газетою в Америці. Вона заступає сьміло інтереси всього
українського народу. Подає найскорше найцікавіші американські і старокраєві
вісти.

ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ

В Злучених Державах на рік		\$2.50
на 6 місяців		1.25
на 4 місяці		1.00
В Джерзі Сіті і за границею на рік		3.25
на ½ року		1.75
на квартал		1.00

Гроші належить висилати враз з замовленем на поchtовий або експресовий
моні-ордер, або в реджістрованім листі на адресу:

„S V O B O D A”.
83 Grand St., Jersey City, N. J.

ПОРУЧАЄТЬ ВСІМ УКРАЇНЦЯМ КНИГАРНЮ „СВОБОДИ”, В ЯКІЙ МОЖЕ
КОЖДИЙ НАБУТИ ВСЯКОГО РОДА КНИЖКИ. ПО ЦІННИКИ, ЯКІ ВИСИЛАЄ-
МО ДАРОМ, ПРОСИМО ПИСАТИ НА АДРЕСУ:

„S V O B O D A”.
83 Grand St., Jersey City, N. J.

На що ся книжка?

Ся книжка називаєть ся календар. Деякі люди думають, що календар є на те, аби знати, яке є свѣято кожного дня, аби знайти, коли є іменини рідних, свояків, приятелїв і знайомих, і щоби в календарі знайти погоду.

Правда, календар має вказати всі дні і місяці в році. Але на се є призначена лише одна часть календаря, звана латинським словом „календаріум”. Натомісьць дальшою задачею календаря є подати основні відомости, які кождому пересічному чоловікови є потрібні.

Тому в отсїм календарі ми старали ся подати деякі відомости про свѣит божий, про землю, про звѣзди, про планети і т. п.

Дальше є тут відомости про держави, які находять ся на нашій землі, а особливо точнійші відомости про Злучені Держави Північної Америки, бо тут ми жиємо, тут працюємо і тут шукаємо щастя.

З огляду на се, що тепер провадить ся найбільша війна в історії, помістили ми в нашім календарі обємистий матеріал про воєнні справи, звязані безпосередно або посередно з війною.

Мимо війни людський ум не спочиває, але все чогось шукає і щось відкриває. Тому старали ся ми помістити в отсїй книжці деякі відомости про найновіші винаходи і відкритя.

Тому, що отсей календар призначений передівсїм для Українцїв, ми подаємо в нїм найважнійші відомости, що відносять ся до життя і політичного положеня українського народу. Щирі Українці повинні вивчити ся на память ті уступи, в котрих є подані відомости про український нарід, його історію і його землю.

Щоби піддержати патріотичного духа українського народу на чужині, поміщуємо тут цілий ряд більших та меньших віршів — поезій, котрі впливають на чувство, серце і розум. Сї вірші треба читати уважно, бо в них є велика сила важних думок.

В різних місцях знайдуть читачі чільні зерна мудрости. Є се вислови великих філософів і інших вчених людей. Сі „афоризми” чи „рефлексії” є дороговказом життя і нераз один такий вислів вказує чоловікови ціль його життя та спосіб, як дійти до сеї ціли. Тому над такими короткими реченнями варта довше застановити ся.

Але чоловік не годен все поважно думати. Він часом хоче перечитати дещо для розривки. Щоби і в тім згляді прийти в поміч нашим читачам, помістили ми в нашім календарі багато менших і більших цікавих оповідань і з українського життя і з загально людського життя.

Деколи чоловік любить пере́читати щось веселого. Тому на деяких місцях ми помістили жарти і веселі оповідання.

Поступаючи так, ми старали ся по зможі заспокоїти хоч в дрібній частині духові вимоги українських робітників в Америці. Ми се зробили в найліпшій намірі; о скільки нам стало сил і часу. Ми знаємо, що наш календар далеко не такий, яким він повинен бути. Одначе ми віримо в те, що з приходом нових наукових сил до Америки, календар в будучности поліпшить ся.

Се буде також багато залежати від того, чи українська суспільність в Америці прийме отсю книжку, як свого щирого товариша, дорадника і приятеля. Коли календар розійдеться ся в короткім часі, то се буде знак, що Українці уважають сю книжку за свою і тим заохотять видавців до праці на будуче.

Коли хто уважає сю книжку за свою, то його обовязком є не лише поширити її між своїми знакомими і заохотити до купна, але також кождий щирий Українець і Українка повинні звернути увагу на недостачі календаря і написати від себе раду до видавців. Такі ради і домагання будуть вказівкою для Українського Народного Союзу на слідуєчий рік.

Тому на сім місци ми просимо всіх наших приятелів і прихильників прислати до нас свої уваги, бажання і вказівки щодо календаря, за що ми будемо дуже вдячні.

Поступаючи в той спосіб, редакція зрозуміє вимоги суспільности, а суспільність дасть поміч редакції. Вказівки належить висилати на адресу:

Редакція Календаря Українського Народного Союзу,
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

СІЧЕНЬ. -- JANUARY.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Щ	Грудень. 1916. Боніфатія	19
2	В	Ігнатія Богоносця	20
3	С	Юліяни мучениці	21
4	Ч	Анастазії влмуч.	22
5	П	10 муч. Мінні і пр. в Криті	23
6	С	Навечеріє Р. Хр. Євгенії	24
7	Н	Рождество Христове	25
8	П	Собор Пр. Богор. і св. Й. Обр.	26
9	В	Стефана первомуч.	27
10	С	2000 муч. в Никомидію	28
11	Ч	14.000 дітей убит. в Вифл.	29
12	П	Анізії мучениці	30
13	С	Меланії Римлянки	31
14	Н	Нов. Рік 1917. Василя Вел.	1
15	П	Сильвестра папи рим.	2
16	В	Малахії пророка	3
17	С	Собор 70 Апостолів	4
18	Ч	Навечеріє Бог. Теопемпта	5
19	П	Богоявленіє Госп. (Йордан)	6
20	С	† Собор св. Івана Хрест.	7
21	Н	Нед. по Просвіщ. Георгія	8
22	П	Поліевкта і Евстрата	9
23	В	Григорія і Дометіяна	10
24	С	† Теодозія преподобного	11
25	Ч	Татіяни мучениці	12
26	П	Ермила і Стратоніка	13
27	С	Отців в Синаї і Раїті	14
28	Н	Нед. о Закхою. Павла і Івана	15
29	П	† Поклін оковам св. Петра	16
30	В	† Антонія Великого	17
31	С	† Атаназія і Кирила	18

СІЧЕНЬ — старославянське слово, походить від сього, що в тім місяці січе снігом. Латинська назва „Януаріус” походить від римського бога війни Януса, якому сей місяць був присвячений.

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

1. січня. Новий Рік. Святкується в цілих Злучених Державах, з відмінкою штату Масахусетс.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. січня. Новий Рік.
6. січня. Трох Королів.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

- 11. січня 1647 † Петро Могила, київський митрополит.
- 11. січня 1888 † поет Осип Юрій Федькович.
- 21. січня 1654 Переяславська рада.
- 22. січня 1803 † Кирило Розумовський, останний гетьман України.
- 23. січня 1667 Андрусівська умова.
- 28. січня 1734 † Данило Апостол, український гетьман.
- 28. січня 1790 * поет Петро Артемовський Гулак.

БУДЬ ЧОЛОВІКОМ! — Се найважнійший клич, який повинен бути дороговказом для кожного Українця. Бути чоловіком, значить любити свою родину, свій нарід і ціле людство. Треба передівсім плекати в собі чувство **справедливости**; признати кождому, що йому належить ся. Май **серце**. Відчуй недолу кожного чоловіка і поратуй його в нещастю. **Учи ся!** Світ числить ся. нині лише з розумними. Розуму набирає чоловік через образоване. Запитай себе кожного дня: Що я дам своему народови і своїй родині? Гроший у мене нема, то може хоч наукою їм прислужу ся.

ЛЮТИЙ. — FEBRUARY.

н. с.	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	Ч	Січень, Макарія	19
2	П	Євтимія Великого	20
3	С	Максима і Неофіта	21
4	Н	Нед. о митарі і фарисею	22
5	П	Климентя сьвщмуч.	23
6	В	Ксенії преподобної	24
7	С	† Григорія Богосл.	25
8	Ч	Ксенофонта	26
9	П	† Перенес. мощ. Ів. Зол.	27
10	С	Преп. Єфрема Сирійського	28
11	Н	Нед. о блуднім сині	29
12	П	Трох Сьвятителів	30
13	В	Кира і Івана	31
14	С	Лютий, Трифона	1
15	Ч	Стрітене Господне	2
16	П	Симеоиа Богопр. і Анни	3
17	С	Ізидора преп.	4
18	Н	Нед. мясопуста. Агафії	5
19	П	Вукола єпископа смирн.	6
20	В	Партеній єп. і Луки	7
21	С	Теодора Стратилата	8
22	Ч	Никифора муч.	9
23	П	Харлампія і Порфирія	10
24	С	Власія сьвящнмуч.	11
25	Н	Нед. сидопуста. Мелетія	12
26	П	Мартиніяна преподобн.	13
27	В	Авксентія і Кирила	14
28	С	Онисима і Пафнутія	15

ЛЮТИЙ (лютець) — се чисто українське слово, походить від сього, що в тім часі лютий ся зима. В старославянській мові називав ся сей місяць „бокогрій” або „сніжен”. Латинська назва „Фебруаріус” пійшла з Візантії. У Римлян „Фебруа” було свята очищення, яке припадало саме на сей місяць.

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

12. лютого. Уродини Лінкольна: Кал., Кол., Конн., Дел., Ілл., Айо., Інд., Канз., Ме., Міш., Минн., Монт., Неб., Нев., Н. Дж., Н. Й., Н. Д., Оре., Па., С. Д., Ю., Ваш., В. Ва., і Вай.

22. лютого. Уродини Вашингтона: в цілих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

2. лютого. Марії Громнічної.

21. лютого. Понвєлєц.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

3. лютого 1812 поет Євген Гребінка.

4. лютого 1793 другий поділ Польщі; прилучене до Росії Волині і Поділя.

6. лютого 1908 † Марко Каганець в Коропці, пробитий багнетами трох жандармів.

14. лютого 1897 † поет Панько Куліш.

20. лютого 1054 † Ярослав Мудрий, великий князь київський.

22. лютого 1894 основане Українського Народного Союзу.

26. лютого 1608 † князь Константин Острожський.

26. лютого 1897 † Петро Стасюк в Чернівці, пробитий жандармом підчас виборів до парламенту.

ЛЮБИ ПЕРЕДІВСІМ СВІЙ НАРІД! — Хоч кождий чоловік обовязаний до всіх людей на цілім сьвітї відносити ся прихильно і зичливо, то мимо сього найбільше любови і прихильности повинен він виказати зглядом свого рідного народа. Нарід се одна велика родина, котра не лише говорить одною мовою, але має спільні чувства й інтереси. Любів до свого народа показуй не словами, а ділами. Не кажи: „Я люблю свій нарід”, але: „Я зроблю все, чоґо народна справа вимагає. Буду терпіти разом з цілим народом і буду радувати ся з цілим народом. Для особистої користи я не пійду проти народної справи”.

н.с.	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	Ч	Лютий, Памфіла	16
2	П	Теодора Тирона	17
3	С	Льва папи рим.	18
4	Н	1. Нед. посту. Архипа	19
5	П	Льва еп. Катанського	20
6	В	Евстахія і Тимотея	21
7	С	Петра і Атаназія	22
8	Ч	Полікарпа свщмуч.	23
9	П	† Обрізане гол. св. Ів. Хр.	24
10	С	Тарасія архієп. царгор.	25
11	Н	2. Неділя посту. Порфирія	26
12	П	Прокопія ісповідника	27
13	В	Власія пустиножителя	28
14	С	Март. Євдокії	1
15	Ч	Теодота еп. свщмуч.	2
16	П	Зенона і Евтропія	3
17	С	Герасима і Павла муч.	4
18	Н	3. Нед. посту, хрестопокл.	5
19	П	42 мучеників в Аморії	6
20	В	Василія і Єфрема	7
21	С	Теофілякта еп. Нік.	8
22	Ч	40 мучеників в Севастії	9
23	П	Кондрата і Кипріяна	10
24	С	Софронія патріярха	11
25	Н	4. Нед. посту. Теофана	12
26	П	Никифора препод.	13
27	В	Венедикта преподоб.	14
28	С	Агапія (Поклони)	15
29	Ч	Савина і Юліяна	16
30	П	Алексія чолов. Божого	17
31	С	Кирила архисп. Єрусал.	18

МАРТ (марець, березозіль, березіль, березень) — був першим (весняним) місяцем у Римлян і називався „Марціус” (Марціус). Він був присвячений божкови війни Марсови.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

17. марта. Св. Патрика, покровителя Ірландіїв.
25. марта. Благовіщеня.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

- 3. марта 1861 знесене кріпацтва в Росії.
- 3. марта 1827 * поет Леонід Глібів.
- 9. марта 1814 Тарас Шевченко.
- 10. марта 1861 † Тарас Шевченко.
- 23. марта 1842 * Микола Лисенко.

БУДЬ УКРАЇНЦЕМ! — Учи ся історії і географії України. Пізнай свій нарід, його терпіння, його змаганя, його недостачі і його великих людей. Зрозумій, чим наш нарід зблудив і чому підупав. З того витягни науку і направ те, в чім завинили предки. Нехай тобі здаєть ся, що в будучности будуть писати про тебе в книжках тай осудять тебе яко злого або доброго Українця. Уважай: Коли цілий нарід у блуді, то ти є частина того народу і відповідаєш за цілий нарід. Тому не жий лише своїм житем, але й житем цілого українського народу. А старай ся все принести честь для України своїм поступованем, щоби Україна не мусіла встидати ся тебе.

ЦВІТЕНЬ — APRIL.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Н	Март. 5. Н. посту. Хризанта	19
2	П	Преподоб. Отців в Саві	20
3	В	Якова еп.	21
4	С	Василія і Ісаака	22
5	Ч	Нікона і учен.	23
6	П	Захарії і Якова	24
7	С	Благовіщенє Пресв. Бог.	25
8	Н	6. Нед. посту, цвітна.	26
9	П	Матрони солунської	27
10	В	Іларіона і Стефана	28
11	С	Марка епископа	29
12	Ч	Івана Ліств. (Стр. Четв.)	30
13	П	Велика Пятниця	31
14	С	Цвітень. Марії Єгип.	1
15	Н	Воскресеніє Христове	2
16	П	Світлий Понеділок	3
17	В	Світлий Второк	4
18	С	Теодула муч.	5
19	Ч	Євтихія архиеп.	6
20	П	Георгія еп.	7
21	С	Ірідіона ап.	8
22	Н	2. Неділя по Вел., Томина	9
23	П	Терентія муч.	10
24	В	Антипи і Януарія	11
25	С	Василія ієпов.	12
26	Ч	Артемона свцмуч.	13
27	П	Мартина папи ієпов.	14
28	С	Арістарха і Пуда ап.	15
29	Н	3. Нед. по Вел., мироносиць	16
30	П	Симеона і Акакія	17

ЦВІТЕНЬ (квітень) — походить від сього, що в сім місяці починає все цвісти. Латинська назва „Апріліє” походить від латинського слова „аперіре”, значить: „отвирати, відкривати” В тім часі отвираєть ся весна, починає все зеленіти на полях, в лісах і в садах. Після релігійного віруваня „Апріліє” показує на приверненє людського життя, подібно як починаєть ся житє в природі.

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

6. цвітня. Велика Пятниця: Ала., Конн., Дел., Фла., Ла., Мд., Міни., Н. Дж., Па. і Тенн.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. цвітня. Великдень.
9. цвітня. Світлий Понеділок.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

2. цвітня 1111 побіда князя Володимира Мономаха над рікою Сольницею над Торнами (Половцями).
7. цвітня 1839 * поет Володимир Шашкевич.
12. цвітня 1596 битва Наливайка і Лободи з Жолкевским на урочищи „Острий Камінь”.
14. цвітня 1340 † останний галицький князь Юрій II.
19. цвітня 1885 † історик Микола Костомарів.
25. цвітня 1622 † гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.
25. цвітня 1910 † Марко Кропивницький.
27. цвітня 1904 † Михайло Старицький.

БЕРИ СЯ ДО ОРГАНІЗАЦІ! Уважай: Чоловік сам на світї є слабій і безсильний, але у спілці з другими він набирає сили і значіня. І тому люди еднають ся разом, або організують ся. Українці на чужині не можуть жити одинцем, бо згинуть. Їх ратунок в організаціях. Тому треба закладати читальні, бібліотеки, руханкові товариства та допомогів братства, яко відділи Українського Народного Союзу. **Український Народний Союз** се найстарша і найсильніша організація на чужині і вона держить ся законних приписів. Тому тисячами вступайте в члени Українського Народного Союзу.

н.с	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	В	Цвітень Івана, уч. св. Гр.	18
2	С	Івана старолечерника	19
3	Ч	Теодора і Анастазія	20
4	П	Януарія і інших свщмч.	21
5	С	Теодора Сикота	22
6	Н	4. Нед. по Вел., о розслабл.	23
7	П	Сави Стратилата	24
8	В	† Марка апост. і еванг.	25
9	С	Василія еп. і свщмуч.	26
10	Ч	Симеона свщм.	27
11	П	Максима і Ясона	28
12	С	9 муч. в Кизиці	29
13	Н	5. Н. по Вел., о Самарянині	30
14	П	Май. Єремії прор.	1
15	В	Бориса і Гліба	2
16	С	† Теодозія печерського	3
17	Ч	Пелягії препмуч.	4
18	П	Ірини муч.	5
19	С	Йова многострадат. і Варв.	6
20	Н	6. Нед. по Вел., о сліпор.	7
21	П	† Івана Богослова	8
22	В	† Ісаїї. Пер. мощ. св. Ник.	9
23	С	† Симеона Зилота ап.	10
24	Ч	Вознесеніє Господне	11
25	П	Епіфанія і Германа еп.	12
26	С	Глікерії і Алексан.	13
27	Н	7. Нед. по Вел., св. Отців	14
28	П	Пахомія Вел.	15
29	В	Теодора Освященного	16
30	С	Андроніка апостола	17
31	Ч	Теодота і Дионизія	18

МАЙ (травень) — се про-
довжене і закінчене весни.
Назва походить від латинсько-
го слова „маюс”, значить
„старший”

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

30. мая. День Прикраси (квіт-
чання гробів). Святкуєть ся в усіх
стейтах, з вїмкою: Арк., Фла.,
Ла., Мисс., Н. К., С. К. і Текс.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

- 17. мая. Вознесеніє.
- 27. мая. Зелені свята.
- 28. мая. Понед. Зел. свят.

П'А М Я Т Н І Д Н І.

- 2. мая 1648 вибрано Богдана Хмельницького гетьманом.
- 5. мая 1836 * поет Ізидор Воробкевич.
- 6. мая 1910 † поет Борис Грінченко.
- 15. мая 1848 знесене панщини в Галичині.
- 16. мая 1817 * історик Минола Костомарів.
- 28. мая 1772 заведено на Україні т. зв. „малоросійську колегію”.
- 29. мая 1916 † Іван Франко.

ДБАЙ ПРО ЗДОРОВЛЄ! — Коли ти хочеш бути добрим
Українцем, то не будь тьгаром для свого народу, але будь
здоровим його членом. Тому бережи ся всього, що може по-
шкодити здоровлю. Не уживай алькоголю ні тютюну, ані не
віддавай ся розпусті. Ті три пороки нищать цілі народи. Тож
виминай їх і других перед ними остерігай. Крім сього ста-
рай ся розвивати свої сили. Нехай твое тіло буде як най-
сильнійше, бо „в здоровім тілі здорова душа”. Плекай шо
дня руханку, а коли маєш час, запиши ся до руханкового
товариства. Уважай всюди на чистість, бо се половина житя.

ЧЕРВЕНЬ — JUNE.

н.с.	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	П	Май. Патрикiя	19
2	С	Таддея муч.	20
3	Н	П'ятьдесят. Зелені Свята	21
4	П	Понед. св. Духа і Пр. Тройці	22
5	В	Михайла еписк.	23
6	С	Симеона, Мелегiя	24
7	Ч	† 3. Об. ч. гл. Ів. Хр.	25
8	П	Карпа ап.	26
9	С	Терапонта св'ящмуч.	27
10	Н	1. Нед. по Сош. Всіх Свят.	28
11	П	Теодозіі дiви муч.	29
12	В	Ісаакія далмат.	30
13	С	Єрмія ап. і Єрмея муч.	31
14	Ч	Червень. Юстина муч.	1
15	П	Никифора патріярха	2
16	С	Лукиана муч.	3
17	Н	2. Нед. по Сош., Пр. Евхар.	4
18	П	Доротей еп.	5
19	В	Висаріона пр.	6
20	С	Теодота еп.	7
21	Ч	Теодора муч.	8
22	П	Кирила архиеп.	9
23	С	Тимотея св'щмуч.	10
24	Н	3. Нед. по Сош., † Вартолом.	11
25	П	Онуфрiя пустиножителя	12
26	В	Акилини муч.	13
27	С	Єлисея прор. і Методiя	14
28	Ч	Амоса прор.	15
29	П	Тихона еписк. чудотв.	16
30	С	Мануїла, Савла, Ісмаїла	17

ЧЕРВЕНЬ (червець) — названий так тому, що в природі починає в тім часі дозрівати збіжжє, яке тоді стає червоніти. Римська назва „Юнiус” походить відси, що се був час очищення живучих полiнь, особливо молодих.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

7. червня. Боже Тіло.
29. червня. Петра і Павла.

ПА М Я Т Н І Д Н Ї.

- 6. червня 1224 нещасна битва руських князів із Татарами над рікою Калкою.
- 7. червня 1843 † поет Марніян Шашкевич.
- 11. червня 1876 указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки.
- 17. червня 1895 † учений Михайло Драгоманів.
- 18. червня 1569 Люблинська унія.
- 18. червня 1709 зруйноване старої (чортомлицької) Січи.
- 23. червня 1870 † поет Амврозій Метлинський.
- 29. червня 1898 заведене віймкового стану в Галичині.

ДОРОБЛЯЙ СЯ МАЄТКУ! — Кождий чоловік хоче мати маєток, бо через те він є незалежним. Наші люди мріють про великий маєток, але не старають ся його набути. Часто мріють, як би то готове щастє прийшло до їх хати. Тимчасом до добробуту приходить чоловік через розумну, завзяту і витривалу працю та через ошадність і підприємчивість. А нашому народови якраз брак витривалости. Памятай, що з малих річий треба приходити до великих, а тоді сі великі річи будуть певні. Тому бери ся ще тепер до завязтого діла, щоби забезпечити себе і свою родину та стати важним членом свого народа.

н.с.	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Н	Червень. 4. Нед. по Сош.	18
2	П	Юди і Зосима	19
3	В	Методія свмуч.	20
4	С	Юліяна тарсійск.	21
5	Ч	Евсевія еписк.	22
6	П	Агриппіни муч.	23
7	С	Рожество св. Івана Хрест.	24
8	Н	5. Нед. по Сош. Февронії	25
9	П	Давида сол. препод.	26
10	В	Самсона страннопріємця	27
11	С	Кира і Івана	28
12	Ч	Св. Ап. Петра і Павла	29
13	П	Собор 12 Апостолів	30
14	С	Липень. Косми і Дамяна	1
15	Н	6. Нед. по Сош. † Пол. Ризи	2
16	П	Якинта і Анатолія	3
17	В	Андрея і Марти	4
18	С	† Кирила і Методія	5
19	Ч	† Атаназія Атонск.	6
20	П	Томи і Акакія	7
21	С	Прокопія велмуч.	8
22	Н	7. Нед. по Сош., св. Отців	9
23	П	† Антонія печерського	10
24	В	Евфимії і Ольги кн.	11
25	С	Прокла і Іларія муч.	12
26	Ч	Собор Арх. Гавриїла	13
27	П	Акили і Онисима	14
28	С	† Володимира Великого	15
29	Н	8. Нед. по Сош. Антипогена	16
30	П	Марини велмуч.	17
31	В	Якинта і Еміліяна муч.	18

ЛИПЕНЬ (липецъ) — час, коли цвiте липа. Латинська назва „Юліус” походить від римського імператора Юлія Цезара, котрий зреформував календар, який від того часу називається „юліянським”

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

4. липня. День Независимости: в цілх Злучених Державах.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

- 7. липня 1659 побіда Івана Виговського над Москалями під Конотопами.
- 9. липня 1651 наказний гетьман Іван Богун виводить козацькі полки зпід Берестечка; кінець берестецької битви.
- 10. липня 1649 початок облоги Збаража.
- 10. липня 1709 битва під Полтавою.
- 17. липня 1902 рільні страйки в східній Галичині.
- 28. липня 1015 † великий князь Володимир Великий.

ШАНУЙМО ПАМ'ЯТЬ ВЕЛИКИХ ЛЮДИЙ! — Великі люди ведуть нарід до красної будучности і вказують йому дорогу до щастя. Їх працю, їх діла, їх заслуги часто пізнається шойно по смерті. Так звичайно буває, що рідко коли чоловік споживає овочі своєї праці. Мимо сього шановане великих людей по їх смерті має свою вартість. Є се народні свята, підчас яких треба застановити ся над ділами великих небіщиків, вказати на їх великі думки і заохотити себе самих іти їх слідами. Тому український нарід повинен все шанувати пам'ять Шевченка, Франка, Хмельницького, Мазепи і других.

СЕРПЕНЬ — AUGUST.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Липень, Макрини прп.	19
2	Ч	† Ілїї пророка	20
3	П	Симеона і Івана	21
4	С	Марії Магдалини	22
5	Н.	9. Нед. по Сош. Трофима	23
6	П	† Бориса і Гліба	24
7	В	† Успеніє св. Анни	25
8	С	Єрмолая св.язцмуч.	26
9	Ч	Панталеїмона	27
10	П	Прохора і Никанора	28
11	С	Калиника муч.	29
12	Н	10. Нед. по Сош. Сили і Сил.	30
13	П	Євдокима	31
14	В	Серпень. Проісх. Ч. Хр.	1
15	С	Перен моц. св. Стеф.	2
16	Ч	Ісаака, Дальмата	3
17	П	Сїмох молодїцв в Еф.	4
18	С	Євсигнїя мученика	5
19	Н	11. Нед. по Сош. Преображеніє	6
20	П	Дометїя прдбмуч.	7
21	В	Емїліяна еписк.	8
22	С	† Матїя апост.	9
23	Ч	Лаврентїя архид.	10
24	П	Евцла і Клявдїї	11
25	С	Фотїя і Аникити	12
26	Н	12. Нед. по Сош. Максима	13
27	П	Михея прор.	14
28	В	Успеніє Пресв. Богород.	15
29	С	Пер. нерук. Обр. Госп.	16
30	Ч	Мирона мученика	17
31	П	Фльора і Лавра	18

СЕРПЕНЬ — пригадує, що робота серпом в поли, себто жнива, добігає до кінця. Латинська назва „Августус” походить від римського імператора Октавіана, якому за його заслуги Римляни надали титул „августус” (посвячений, святий, величний) і призначили в його честь шестий місяць в році (секстїліс).

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

15. серпня. Успеніє Пр. Богородиці.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

- 5. серпня 1657 † гетьман Богдан Хмельницький.
- 5. серпня 1911 † письменниця Олександра Кулішева (Ганна Барвінок).
- 8. серпня 1834 * поет Осип Юрій Федькович.
- 10. серпня 1907 † письменниця Марія Марновичка (Марко Вовчок).
- 15. серпня 1856 * Іван Франко.
- 17. серпня 1772 прилучено Галичину до Австрії.

НАРОДНА СОЛІДАРНІСТЬ Є ПІДСТАВОЮ УСПІХІВ. —

„Один за всіх — всі за одного” — такий повинен бути клич між Українцями. І тому обовязком кожного Українця є почувати себе відвічальним і за себе і за других. Коли на одного Українця нападуть вороги, то так як би напали на цілий нарід. Тоді треба стати до спільної оборони. Коли є в народі якісь хиби, то треба їх направити так, щоби свїт про се не знав і нас не легковажив. Перед чужими не можемо показувати нашої слабої сторони. Все перед свїтом треба виступати яко цілість; а тоді, хоч би навіть наша сила була справді мала, наша солідарність і спільна відвічальність буде грізна для наших противників.

ВЕРЕСЕНЬ — SEPTEMBER.

ч.с.	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Серпень. Андрей Страт.	19
2	Н	13. Нед. по Сош. Самуїла	20
3	П	Таден ап і Васи муч.	21
4	В	Агатоніка муч.	22
5	С	Лука і Іриня	23
6	Ч	Евтихія свщмуч.	24
7	П	Вартоломея і Тита	25
8	С	Адріана і Наталії	26
9	Н	14. Нед. по Сош. Пімена	27
10	П	Августина і Мойсея мур.	28
11	В	† Усікнов. гол. св. Івана	29
12	С	Александра і Павла	30
13	Ч	† Пол. пояса Пр. Діви М.	31
14	П	Вересень. Симеона Ст.	1
15	С	Маманта і Івана	2
16	Н	15. Нед. по Сош. Антима	3
17	П	В вили і Мойсея	4
18	В	Захарії прор. і Елисат.	5
19	С	Чудо Арх. Михаїла	6
20	Ч	Созонта і Макарія	7
21	П	Роздество Пр. Діви Марії	8
22	С	Йоакима і Анни	9
23	Н	16. Нед. по Сош. і перед Воздв.	10
24	П	Теодори александр.	11
25	В	Автонома свщцмуч.	12
26	С	Корнилія соти.	13
27	Ч	Воздвиженіє Чесн. Хр.	14
28	П	Никити влчмч.	15
29	С	Евфимії влчмч.	16
30	Н	17. Нед. по Сош. і по Воздв.	17

ВЕРЕСЕНЬ (стародавнє: жовтень). — Сей місяць був у Римлян семим з ряду, (сім по латинськи „септем”), отже з того назва „Сентембер” Старинна славянська назва на сей місяць була „рюинь”, бо в тім місяци ревуть осінні вітри. Вересень нагадує вереск на місце реву.

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

3. вересня. День Праці: в цілих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. вересня. Роздество Пр. Богородиці.

29. вересня. Михаїла арх.

ПА М Я Т Н І Д Н І.

3. вересня 1709 † гетьман Іван Мазепа.
5. вересня 911 договір князя Олега з Грєнами.
10. вересня 1769 поет Іван Котляревський.
12. вересня 957 гостина княгині Ольги в Царгороді.
15. вересня 1907 † Іван Тобилевич (Карпенко Карий).
16. вересня 1845 * Іван Тобилевич.

ЧОМУ КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ МАЄ ЧИТАТИ „СВОБОДУ”? — „Свобода” є власністю народної організації, отже цілого народу, і тому український нарід повинен журити ся тою газетою і її знати. „Свобода” стараєть ся піддержувати народного духа в найтяжших хвилях народного життя і показати дорогу до красної будучности. „Свобода” дорожить всім, що належить до українського народу. „Свобода” стараєть ся викорінювати народні блуди і пороки, а шанувати Українців яко людей. „Свобода” чує на собі відвічальність за народну долю, тому хоче совісно, поважно і статочно писати про всі прояви народного життя. В тих змаганях повинні підперти „Свободу” всі Українці і тому треба її читати.

ЖОВТЕНЬ — ОСТОБЕР.

н.с.	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	П	Вересень. Евмєсїя	18
2	В	Трофима і Саватїя муч.	19
3	С	Евстатїя і Татїяни	20
4	Ч	Кондрѣа апост.	21
5	П	Фоки і Йони	22
6	С	† Зачатїє св. Івана Хр.	23
7	Н	18. Нед. по Сош. Теклї	24
8	П	Евфрозїя прєп.	25
9	В	† Івана Богослова	26
10	С	Калїстрата	27
11	Ч	Харитона	28
12	П	Кириѣа і Теоф.	29
13	С	Григорїя арм. свщм.	30
14	Н	Жовтєнь. 19. по Сош. † Покр.	1
15	П	Кипрїяна і Юсгїни	2
16	В	Дионїзїя свщмуч.	3
17	С	Єротєя свщм.	4
18	Ч	Харитини муч.	5
19	П	† Томи апост.	6
20	С	Сергїя і Вакха	7
21	Н	20. Нед. по Сош. Пєлягїї	8
22	П	† Якова Алфєя ап.	9
23	В	Євлампїя і Євлампїї	10
24	С	Фїлїпа дїякона	11
25	Ч	Прова і Андронїка	12
26	П	Карпа і Пашїли	13
27	С	Назарїя і Параскеви	14
28	Н	21. Нед. по Сош. Євтїмїя	15
29	П	Льонгїна сотнїка	16
30		Озїї прор. і Андрея	17
31	С	† Луки ап. і єванг.	18

ЖОВТЕНЬ (листопад, падолист). — Назва сього місяця походить відси, що в тім часї жовтїє листє на деревах. Давна українська назва „подзерник” походила від сього, що в тім місяцї починають терти лен і коноплї. Подзерник, значить прядиво. Латинська назва „Октобер” походить від слова „окто” (вісім), бо у Римлян се був осьмий місяць в році.

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

12. жовтня. День Колумба: Ала., Арїз., Арк., Кал., Кол., Конн., Дєл., Аїд., Ілл., Інд., Канз., Ки., Ме., Мд., Масс., Міш., Мо., Монт., Неб., Нєв., Н. Г., Н. Дж., Н. М., Н. Й., О., Окла., Оре., Па., Р. Аї., Текс., Вт., Ваш. і В. Ва.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

1. жовтня 1877 † учений Осип Бодяньський.
16. жовтня 1648 Богдан Хмельницький почав облогу Львова.
18. жовтня 1851 цісар Франц Йосиф поклав угольний камінь під „Народний Дім” у Львові.
22. жовтня 1596 Берестейська унія.
28. жовтня 1894 † учений Омелян Огоновський.

БЕРЕЖІМ НАРОДНОЇ ЧЕСТИ! — Як чоловік дбає про свою честь, так і нарід мусить дбати про свою честь. Тому Українці не можуть публично себе зневажати, на себе нападати, бо тоді стають посміховищем у людей і нищать добре ім'я і честь українського народу. Кождий Українець повинен се сам розуміти, що і як має говорити на забаві, а що на довірочних зборах, а що на вічу, а що можна писати по газетах. Лихо треба направити так, щоби чужі про се не знали. Народного шкідника треба так усунути, щоби не міг шкодити народній справі і не приносив нечести цілому народови. Перед сьвітом виступаймо поважно і статочно.

н.с.	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Ч	Жовтень. Йоїля прор.	19
2	П	Артемія влмч.	20
3	С	Іляріона Великого	21
4	Н	22. Нед. по Сош. Аверкія	22
5	П	† Якова апост.	23
6	В	Арегі і Атаназія	24
7	С	Маркіяна і Марти	25
8	Ч	Димитрія великомуч.	26
9	П	Нестора муч.	27
10	С	† Параскевії і Терентія	28
11	Н	23. Нед. по Сош. Анастазії	29
12	П	Зиновія і Зиновії	30
13	В	Стахія і Амалія	31
14	С	Падолист. † Космі і Дамяна	1
15	Ч	Акиндина муч.	2
16	П	Акепєини і Аїтала	3
17	С	Йоанкія Великого	4
18	Н	24. Нод. по Сош. Галактіона	5
19	П	Павла єписк.	6
20	В	Єрона і Лазаря	7
21	С	Собор св. Арх. Михаїла	8
22	Ч	Онисифора муч.	9
23	П	Браста і Олімпа	10
24	С	Мини і Віктора муч.	11
25	Н	25. Нед. по Сош. † Йосафата	12
26	П	† Івана Златоустого	13
27	В	† Филипа апост.	14
28	С	Гурія і Сам. (Пилипівка)	15
29	Ч	† Матея апост. евангел.	16
30	П	Григорія єп. і чудотв.	17

ПАДОЛИСТ (грудень). — Назва пійшла від того, що в тім місяці опадає листе з дерев. У Римлян „Новембер” був девятим місяцем в році. „Новем” = девять.

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

6. падолиста. День загальних виборів.

29. падолиста. День Подяки: в цілих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. падолиста. Всіх Святых.

2. падолиста. День задушний.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

- 3. падолиста 1885 † поет Микола Устїянович.
- 6. падолиста 1811 * Маркіян Шашкевич.
- 6. падолиста 1912 † Микола Лисенко.
- 10. падолиста 1834 † Іван Котляревський.
- 10. падолиста 1709 здобує Батурина Москалями.
- 11. падолиста 1893 † поет Леонїд Глїбів.
- 18. падолиста 1838 * письменник Іван Нечуй-Левицький.
- 29. падолиста 1778 Григорій Квітка-Основяненко.

СИЛА УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ. — Пів мільона Українців, а їх сила мала. Силу треба здобути. Здобудемо її кожний поодинокі і всі разом. Кожний Українець нехай учить ся і працює після своїх спосібностей. Шкіл в Америці аж надто. Кожний може дібрати собі відповідну. Шанувати здоровле і виробляти фізичну силу. Щадити центи, брати ся до бізнесу і доробляти ся маєтку. Разом ставати до організацій просвїтних, руханкових, запомогових і політичних. Здобувати собі вплив у своїй громаді, місточку чи місті. Виробляти між чужинцями пошану для українського народу. Солідарно йти в народній роботі.

ГРУДЕНЬ — ДЕСЕМБЕР.

н.с.	Д	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Падолист. Плят. і Ром.	18
2	Н	26 Нед. по Сош. Авдія	19
3	П	Прокла і Григорія	20
4	В	Введеніє Пр. Діви Марії	21
5	С	Филимона апост.	22
6	Ч	Амфілохія і Григорія	23
7	П	Катерини вмуч.	24
8	С	Климентія і Петра	25
9	Н	27. Нед. по Сош. Алипія	26
10	П	Якова і Палядія	27
11	В	Стефана муч.	28
12	С	Парамона	29
13	Ч	† Андрея апост.	30
14	П	Грудень. Наума прор.	1
15	С	Авакума пророка	2
16	Н	28 Нед. по Сош. Софронія	3
17	П	† Варвари вмуч.	4
18	В	Сави Богоносного	5
19	С	Николая чудотворця	6
20	Ч	Амброзія еписк.	7
21	П	Патапія	8
22	С	Непор. Зачатіє Пр. Д. М.	9
23	Н	Нед. св. Праотців. Міни	10
24	П	Даніїла Столпника	11
25	В	Спірідіона еписк.	12
26	С	Евстратія і Євгена	13
27	Ч	Филимона і Тирса	14
28	П	Елевтерія свщмч.	15
29	С	Аггея пророка	16
30	Н	Нед. перед Рожд. св. Отців	17
31	П	Севастіяна муч.	18

ГРУДЕНЬ (студень). — В тім місяці замерзає земля і творить груди. У Римлян „Децембер“ був десятим місяцем в році. „Децем“ = десять.

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

25. грудня. Різдво Христове: в цілх Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. грудня. Зачатіє Пр. Богородиці.

25. грудня. Різдво Христове.

26. грудня. Св. Стефана.

ПАМ'ЯТНІ ДНІ.

- 3. грудня 1848 † Евген Гребінка.
- 4. грудня 1803 † Іван Кальнишевський, останний кошовий Запорожа.
- 7. грудня 1811 * поет Микола Устиянович.
- 21. грудня 1764 скасоване гетьманщини.
- 28. грудня 1824 † наказний гетьман Павло Полуботок.
- 30. грудня 1648 візд Богдана Хмельницького до Києва.

ПАМ'ЯТАЙМО НА СТАРИЙ КРАЙ! — Ми втікли з рідного краю, бо там неволя і нужда. Зазнали ми тут ліпших гараздів, але старий край далше в нужді і неволі. Ми з вільного краю маємо прийти тамтим поневоленим нуждарям в поміч. Все мусимо тямити, щоби здобути волю старому краю. Инакше там ніколи не буде гаразду. Здобудемо волю працею, наукою і жертвами. Не щадім грошей на народні ціли в старім краю. Не жалуймо центів на злагоджене нужди серед наших рідних. Старий, рідний край — се морська ліхтарня, яка вказує нам нашу ціль. Дорожим рідним, хоч нещасним краєм.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

оснований 22. лютого 1894 р.

Є НАЙСТАРШОЮ І НАЙБІЛЬШОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ЗАПОМОГОВОЮ НАРОДНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ В АМЕРИЦІ.

Український Народний Союз за 22 роки свого існування, т. зн. по день 30. вересня 1916 р., виплатив **\$1,362.462.09** по-смертного по своїх членах.

Від 1. січня 1915 р. до 30. вересня 1916 р. У. Н. Союз виплатив посмертних запомог з фонду посмертного по померших членах на суму **\$112.227.81**. За тойсам час виплачено запомоги з фонду убогих за каліцтва, і невилічими слабости членам У. Н. Союзу на суму **\$11.360**.

Тут треба надмінити, що члени, котрі взяли запомогу з фонду убогих, почавши від 1. січня 1915 р., **свого посмертного не нарушили**. Їх посмертне зістало ся такесаме, яке було перед побранем запомоги. Над сим варто застановити ся, бо вороги У. Н. Союзу говорять, що та наша організація не дає запомог своїм членам за їх жита на випадок каліцтва або невилічимої слабости. Висше наведені числа самі за себе говорять і вони є найліпшим доказом, що вороги У. Н. Союзу послугують ся неправдою.

Від часу уведеня в жите нової реформи, т. є. від 1. січня 1915 р. до 30. вересня 1916 р. У. Н. Союз виплатив родичам тих дітей, котрі належали до нашої організації, суму **\$2.800**.

Крім повисших запомог У. Н. Союз виплатив досить по-важну суму гроша на просвітні ціли, як: стипендії, просвітні видавництва, книжки, жертви і т. п.

МАЄТОК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

З днем 30. вересня 1916 р. У. Н. Союз числив 8.548 дорослих членів, а 1.587 дітей, членів У. Н. Союзу, — разом 10.135 членів. Власний маєток У. Н. Союзу з кінцем вересня 1916 р. виносив **\$259.176.55**.

БІЛЯНС У. Н. СОЮЗА

з днем 30. вересня 1916 р.

Стан чинний:		Стан довжний:	
Готівка	166.250.22	Фонд посмерт.	94.964.13
Морґечі	64.250.00	резерв.	113.286.35
Реальність	19.500.00	адміністр.	34.617.40
Бонди	49.515.00	убогих	9.202.73
Друкарня	23.850.00	народний	7.105.94
	323.365.22	сирітський	64.188.67
			323.365.22

ЦІЛИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

а) Зєдинити братньо всіх Українців і їх потомків замешкалих в Америці, без огляду на їх політичні чи релігійні переконання, котрі є при добрім здоровлю, ведуть чесне і моральне житє і не перевищують 50 літ житя, коли є мужеського пола, або 40 літ житя, коли є женського пола, в часі принняття їх до У. Н. Союзу.

б) Нести моральну і матеріальну поміч нещасним і покаліченим членам і їх родинам і покривати оправдані похоронні кошти по померлих членах в сумі, не перевищуючій \$200.

в) Ширити просьвіту між членами в українській і англійській мові; старати ся о їх суспільний, моральний і духовий добробут; помагати родинам, своякам по крові, правним репрезентантам члена і особам залежним від такого члена, а також сирити похорон і виплачувати посмертну запомогу, як правила і статуті сего Союзу тепер або в будучности будуть принисувати.

г) Заснувати фонд запомоговий для нещасних, покалічених і хєрих членів.

ґ) Заснувати фонд посмертний, з якого на певний доказ смерти члена У. Н. Союзу, котрий сєвнив всі свої правні обовязки, сума не більша як \$250, \$500, \$750, \$1000, \$1500 або \$2000, згідно з клясою, до якої померший член належав, зменьшена о таку квоту, яку виплачено на похоронні кошти, виплатить ся родинам, наслідникам, своякам по крові, правним репрезентантам такого члена, як ограничено і вказано в статутах Союзу дотично смертних запомог, після розпорядку члена, згідно зі згаданими правилами.

ГОЛОВНІ КОРИСТИ ДЛЯ ЧЛЕНІВ У. Н. СОЮЗА.

На случай смерти члена його родина отримає посмертну запомогу і то в такій сумі, на яку член був обезнечений. На случай каліцтва або невилічимої недуги член отримає запомогу з фонду убогих, без ріжниць на його клясу обезнечєня, не більше як \$200 в однім випадку. Висоту запомог назначує головний уряд на підставі предложеного лікарського сьвідомцтва і просьби на відповіднім блянкеті.

Кождий член дістає часопись „Свободу” три рази на тиждєнь і просьвітні виданя до читаня раз на місяць або раз на два місяці. Таксамо кождий член має право користати з відчитів, устроюваних „Просьвітною Комісією” У. Н. Союзу.

Кожний член У. Н. Союзу, мущина чи жінчина, має право записати свою дитину до У. Н. Союзу і платити за неї до народного фонду 25 цнт. місячно, за що одержує діточку газетку „Цьвітку”, а на випадок смерті дитини її родичі отримують посмертну заемогу по ній в сумі \$200 на покриття коштів лічення і похорону дитини. З сего повинні користати наші земляки і записувати свої діти до У. Н. Союзу. Для них подвійна користь: за 25 цнт. місячної вкладки обезпечують свою дитину на \$200 посмертної заемоги, а крім сего дістають для дітей поучаючу газетку. (Інформації, як записувати діти до У. Н. Союзу, вишлеть ся кождому, хто напише по них до гол. канцелярії У. Н. Союзу на понизшу адресу).

Український Народний Союз уділяє також спосібним дітям членів У. Н. Союзу стипендії на покінчене наук у вищих американських школах.

До У. Н. Союзу можна вписувати лише діти членів У. Н. Союзу. Кожний правосильний член сеї організації має право записати свою дитину до У. Н. Союзу, коли вона не числить більше як 18 літ.

Вступне за дитину до У. Н. Союзу виносить одноразово 50 цнт. За сих 50 цнт. родичі отримують відзнаку і грамоту для дитини. Колиб дитина вмерла по трох місяцях належання до У. Н. Союзу, її родичі отримують \$200 посмертної заемоги яко зворот коштів похорону і лічення дитини.

ХТО МОЖЕ БУТИ ЧЛЕНОМ У. Н. СОЮЗА.

Кожний Українець, не перевиспаючий 50 літ життя, і кожда Українка, не находяча ся у вагітнім стані і не перевиспаюча 40 літ життя, до дня їх найближших уродин, в добрім фізичнім здоровлю, можуть бути прийняті в члени У. Н. Союзу, однак з тим застереженем, що члени понад 40 літ життя не будуть управнені до членства кляс ВВ і СС, а члениці будуть управнені лише до кляс А і АА. Кожний новоприступаючий (а), має виновнити і підписати вступну аппікацію (просьбу о прийнятє) на відповіднім друці, присланім з головної канцелярії У. Н. Союзу. Новоприступаючий мущина між 40 до 50 років включно, а жінчина між 35 до 40 років включно, має долучити до своєї аппікації свою метрику уродження або инший документ потверджуючий день, місяць і рік його чи її уродження.

КЛЯСИ І СУМИ ОБЕЗПЕЧЕНЯ І ТАБЕЛЯ МІСЯЧНИХ ВКЛАДОК.

Вступне до У. Н. Союзу, без огляду на клясу обезпеченя і вік, виносить \$2.00. В тій сумі містить ся вже належитість за грамоту, відзнаку, книжочку і статут.

Кожний член платить через ціле жите що місяця сталу вкладку, відповідно до кляси обезпеченя і до віку після поданої табельки.

В Українськім Народнім Союз є отсих 6 кляс обезпеченя:

Кляса А на	\$ 250.00	Кляса С на	\$1000.00
Кляса АА на	\$ 500.00	Кляса ВВ на	\$1500.00
Кляса В на	\$ 750.00	Кляса СС на	\$2000.00

Кляса	A.	AA.	B.	C.	ВВ.	СС.
вік	на \$250	на \$500	на \$750	на \$1000	на \$1500	на \$2000
18	22	43	65	86	1.29	1.72
19	22	44	66	88	1.32	1.76
20	23	45	68	90	1.35	1.80
21	24	47	71	93	1.40	1.86
22	24	48	72	95	1.43	1.90
23	25	49	74	98	1.47	1.96
24	26	51	77	1.01	1.52	2.02
25	26	52	78	1.04	1.56	2.08
26	27	54	81	1.07	1.61	2.14
27	28	56	84	1.11	1.67	2.22
28	29	57	86	1.14	1.71	2.28
29	30	59	89	1.18	1.77	2.36
30	31	61	92	1.22	1.83	2.44
31	32	63	95	1.26	1.89	2.52
32	33	65	98	1.30	1.95	2.60
33	34	68	1.02	1.35	2.03	2.70
34	35	70	1.05	1.40	2.10	2.80
35	37	73	1.10	1.45	2.18	2.90
36	38	76	1.14	1.51	2.27	3.02
37	40	79	1.19	1.57	2.36	3.14
38	41	82	1.23	1.63	2.45	3.26
39	43	85	1.28	1.69	2.54	3.38
40	44	88	1.32	1.76	2.64	3.52
41	46	92	1.38	1.83		
42	48	96	1.44	1.91		
43	50	1.00	1.50	1.99		
44	52	1.04	1.56	2.08		
45	55	1.09	1.64	2.17		
46	57	1.14	1.71	2.27		
47	60	1.19	1.79	2.37		
48	62	1.24	1.86	2.48		
49	65	1.30	1.95	2.60		
50	68	1.36	2.04	2.72		

Мущина може належати до кожної довільної кляси забезпечення, т. є. від \$250 до \$2.000; жінчина лише до обох перших кляс, т. є. від \$250 до \$500.

Крім сталої місячної вкладки кожний член, без огляду на вік і клясу забезпечення, платить додатково 35 цнт.: на фонд адміністраційний 17 цнт. (втім містить ся вже і передплата на „Свободу”), на фонд резервовий 10 цнт., на фонд убогих 5 цнт. і на фонд народний 3 цнт.

Щоби стати членом У. Н. Союзу, треба бути рівночасно членом одного з відділів Українського Народного Союзу.

По всі інформації треба писати до головної канцелярії У. Н. Союзу на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION,
P. O. Box 76, Jersey City, N. J.

Скажіть же тепер самі: чи не варто належати до У. Н. Союзу? Тож хто дотепер не мав нагоди стати членом У. Н. Союзу, нехай стараєть ся вступити до сеї організації як найскорше. Тепер є найліпша нагода се зробити. Не відкладайте сеї справи до завтра, бо ніхто не знає, чие буде завтра...

Закладайте нові відділи У. Н. Союзу в тих місцевостях, де живють наші земляки і де ще нема відділів нашої організації.

Ті, що вже є членами У. Н. Союзу, нехай приєднують нових членів до сеї організації і нехай записують до неї свої діти.

Хто вже є членом У. Н. Союзу, має постарати ся, щоби кожда особа в його фамілії там належала, а також його краєни, знакомі і приятелі.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ є одинока добродійна організація, оперта на нових системах після літ, прийнятої скалі місячних вкладок на конгресі американських заповогових організацій і признаної законами поодиноких стейтів Злучених Держав. Нова система є справедлива, певна, стала і корисна для членів. Корисна для членів тому, що кождий член платить сталу вкладку через ціле своє жите, як довго належить до організації, а також є певний свого посмертного. Стейтові власти беруть в оборону і опіку членів У. Н. Союзу, переводячи строгу контролю в тій організації кождого часу. У. Н. Союз одержав признане від стейтових властей яко організація законна і одержав уже в стейтах лайсенси, на підставі котрих має повне право закладати нові відділи, приймати нових членів і т. п. Одним словом — має повне право провадити організаційний інтерес. Жадна инша українська організація не може доси виказати ся тим, чим виказуєть ся У. Н. Союз.

ДРУГИЙ РІК ПО РЕФОРМІ У. Н. СОЮЗА.

Рік 1916 обіймає другий рік діяльності У. Н. Союзу після уведеня в жите нової реформи. Від часу, коли в У. Н. Союзі введено нову реформу, т. є. від 1. січня 1915 р., наша організація може повелічати ся дуже свѣтлыми успіхами, помимо того, що число членів зменьшило ся. Фонд посмертний, якого в У. Н. Союзі перед реформою зовсім не було, а який служить виключно на виплату посмертних заповог, числив з кінцем 30. вересня 1916 р. **\$94,964.13**. Члени У. Н. Союзу мають повну запоруку, що їх посмертна заповога є певна та що вкладки, які вони на свою посмертну заповогу складають, не йдуть на виплату посмертних заповог для других, але лишают ся в касі У. Н. Союзу, на їх власне посмертне.

Наш загаль переконують ся поволи, що реформа не була забаганкою урядників, але була konieczністю; що переведене реформи лежало в першій мірі в інтересі членів. Рік 1916

виказує сталий приріст нових членів і є надія, що У. Н. Союз в короткім часі прийде назад до давного числа членів.

Будучність У. Н. Союзу є законно і фінансово вповні о-безпечена.

Кожний свідомий Українець і кожда свідома Українка повинні бути членами У. Н. Союзу.

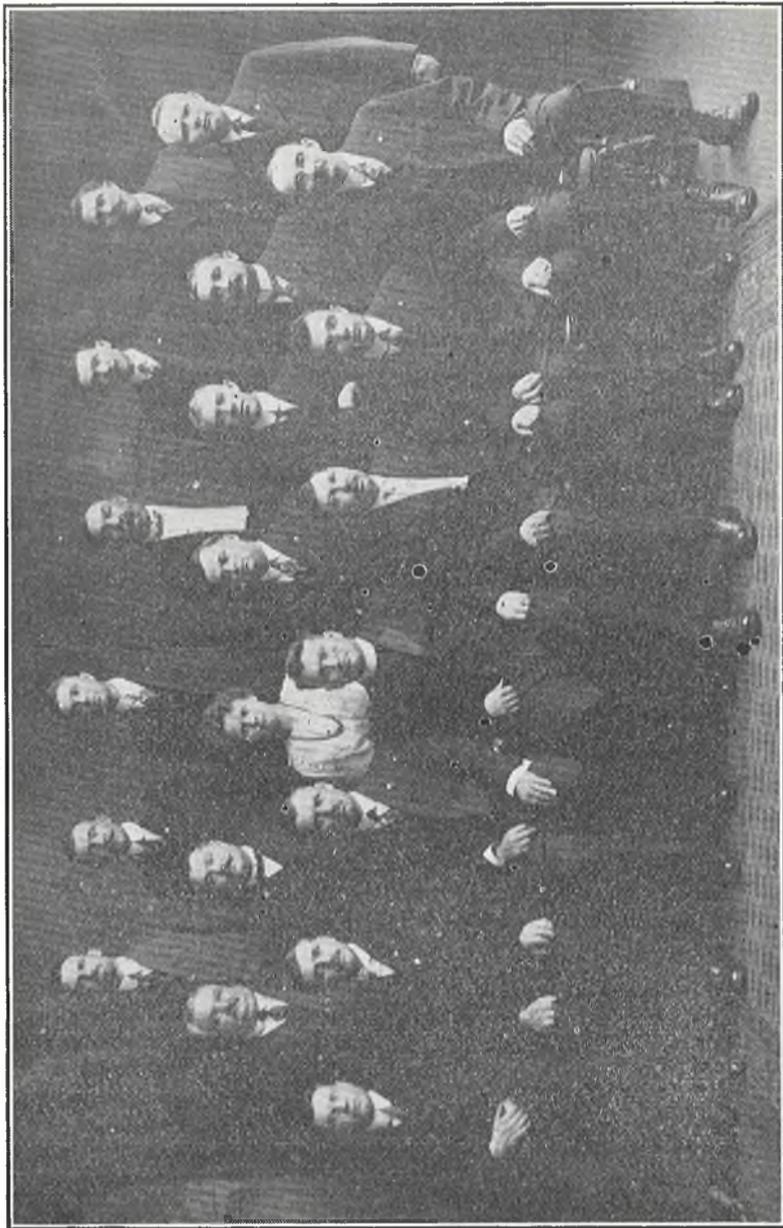
В ЗЛУЦІ І НАУЦІ НАША СИЛА І БУДУЧНІСТЬ.

Головний Виділ У. Н. Союзу складаєть ся з отсих членів: Дмитро Капітула, предсідатель; Марія Білик, заст. предс.; Іван Ваверчак, заст. предс.; Михайло Угорчак, секретар рекордовий; Семен Ядловський, секретар фінансовий; Алексій Шаршонь, касієр; Осип Стеткевич, редактор „Свободи”; Андрій Савка, завідатель „Свободи”; Юліян Павчак, Василь Левчик і Николай Росолович, члени контрольної комісії; Іван Глова, Андрій Стефанович, Василь Гришко, Николай Ваверчак, Йосиф Сенчина і Стефан Мельник, радні; члени „Просьвітної Комісії”: о. Володимир Сполітакевич, предсідатель; Дмитро Андрейко, секретар; Володимир Лотоцький, касієр.

Головна канцелярія Українського Народного Союзу находить ся під числом 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ГОЛОВНИЙ ВИДІЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Перший ряд, сидячий (від лівої до правої руки): С. Ядловський, А. Шардон, Д. Капігула, о. Сполітакевич, І. Ваверчак, М. Угорчак, А. Савка. Другий ряд: І. Глова, В. Левчик, Марія Білик, Ю. Павчак, В. Логодський, Д. Андрейко, Н. Росолович. Третій ряд: О. Стеткевич, Й. Сенчина, А. Стефанович, Н. Ваверчак, В. Грушко, С. Мельник.

Українська літопись.

Український нарід належить до білої раси, а східної галузи славянської. Числять його тепер на близько 40 мільонів. Від яких 2.000 літ живе на своїй теперішній території, на великій рівнині в області Дніпра, Дністра і Висли і займає простір значно більший від Австро-Угорщини. В новітніх часах посуваєть ся до Кавказу і Каспійського моря. (Кольоніями живе в Азії і в Америці).

Його географічне положенє не є корисне. Його область є частиною великої східно-європейської рівнини, що лучить ся так званою „брамою народів” між Уральськими горами і Каспійським морем із степами Азії на сході. З тих степів нападали на Україну від прадавних часів різні орди кочівників і спинювали її розвиток. Україна була заборолом західних народів проти Азії.

Вона вже перед прийнятем Христової віри: дійшла до значної культури, про що свідчать старинні пам'ятки і язикові досліди.

На ширший овид виступає Україна в 9. столітю по Христі. Тоді була вже простора Київська держава в землі Полян, з якої мабуть вийшла назва „Русь”. Назва „Україна” є звісна від 12. столітя. Перший наш історичний князь Олег (володів при кінци 9. і з початку 10. столітя) ходив побідно на Царгород і заключив корисний торговельний договір. П'ятий його наслідник, Володимир Великий (980—1015), заводить на Україні Христову віру коло 988. року, яка вже й передше тут ширила ся, промощує дорогу византійській культурі на Україну, кладе тривкі засновки політичного і культурного розвитку. Його діло веде дальше його великий син Ярослав Мудрий (1018—1054), відбирає від Польщі „Червенські городи”, нищить орду Печенігів, засновує в Києві церкву св. Софії, при ній бібліотеку, в Новгороді Великим школу, працює на поли законодавства („Правда Руська”). По нім Київська держава ділить ся на багато князівств і ослаблюєть ся. На півночи повстає князівство московське, на полудневім заході 1) князівство волинське, 2) князівство галицьке під династією Ростиславичів (1087—1198) і Романовичів (1199—1323).

На сі часи припадає татарське лихолітє: 1223 р. бій над рікою Калкою, 1240 опустошене української землі, збурене Києва, упадок політичної самостійности України.

В її сусідстві доходить до значіня Литва і згодом забирає майже всі українські землі протягом 13. і 14. столітя. В ній ширить ся українська мова і культура.

Однак 1386 р. лучить великий князь Володислав Ягайло свою державу з Польщею, яка вже в половині 14-ого столітя забрала Галицьку (Червону) Русь, і від тоді Україна і Литва підлягали польській перевазі. На нашій землі здобули безліч посіlostий польська шляхта і польське духовенство сьвітське і чернече. Наше боярство і міщанство майже цілком винародовилось, на селян накинено з початком 16-ого столітя кріпацтво і панщину.

Наша церква ниділа в пониженю. Заклучене церковної унії з Римом частиною нашого духовенства (берестейська унія 1595 р.) дало привід до роздору на церковнім поли. Духове жите і народну сьвідомість плекали тоді церковні братства. До війни за волю України стануло козацтво під кінець 16-ого столітя, що зорганізувало ся над Дніпром на полудневий схід від Києва. (Козацтво січове або запорожське).

В перших війнах (1591—1638) йому не вело ся. Між 1638 і 1648 р. дав ся найтяжше відчути польський угніт. Він дав привід до великої народної війни під проводом Богдана Хмельницького (1648—1657). Хмельницький виборов у двох перших роках великі побіди (над Жовтими Водами, під Корсунем і Пилявцями в 1648 р., під Збаражем і Зборовом 1649 р.).

Невдачі в дальшій війні спонукали його піддати Україну Росії на основі Переяславської угоди з 1654 року.

Опісля змагав Хмельницький до відірвання її від Росії, однак ні йому, ні його наслідникам (Іванови Виговському, Петрови Дорошенкови й иншим) не вдало ся вибороти волі. Польща умовами з 1667 р. (в Андрусові) і з 1686 р. зрікла ся задніпрянської України в користь Росії. Московське правительство нищило поступенно самоуправу України; гетьман Іван Мазепа, що в союзі з шведським королем Карлом XII. станув до боротьби проти него, потерпів погром під Полтавою 1709 р. Цариця Катерина II. знесла 1764 р. гетьманство на Україні, 1775 р. знищила Запорожську Січ, а в 1783 р. затвер-

дила кріпацтво і панщину. В правобережній Україні упало також козацтво, а вернула ся панщина. В останнє став нув наш нарід до боротьби за часів гайдамаччини або колішчини, особливо 1768 року. Розборами з 1772, 1793 і 1795 р. Польща занепала. Росія, Австрія і Пруси повалили її. Галицька Русь 1772 р. прилучена була до Австрії за Марії Тереси, яка 1775 р. заняла ще й Буковину.

В 19-ім століттю зачав наш нарід двигати ся із заненаду: розвиваєть ся наше письменство (в російській Україні Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Марко Вовчок і ин.; в австрійській — Маркіян Шашкевич, Осип Федькович, Іван Франко і ин.), наука і штука. Кріпацтво знесено в Австрії 1781 р. за цїсаря Йосифа II., а панщину 1848 за Фердинанда. В Росії 1861 р. за царя Олександра II. знесено кріпацтво і панщину. Скорий поступ зачав ся від заведеня конституції: в Австрії остаточно в 1867 р., в Росії 1905 р. Чинниками поступу є товариства просвітні, економічні, політичні, січово-сокільські, письменство, школа, наука, штука, театр і преса. Оживлений рух панує також серед наших поселенців в Америці. Найсумійше представляєть ся наша справа на угорській Україні.

Василь Білецький.

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ В АМЕРИЦІ.

THE UNITED STATES OF AMERICA.

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ.

Державний устрій Злучених Держав оснований на підставі конституції з 17. вересня 1787 р. Первісну конституцію доповнено відтак в ріжних часах 15 додатками.

Тут треба точно розрізнити правительство федеральне т. є. цілих Злучених Держав від правительств поодиноких стейтів. Кождий стейт становить політичну одиницю, так сказатиб окрему державу в державі. Кождий стейт має свої окремі закони, уряди, міліцію і т. п. Федеральне правительство має полагоджувати справи, які є спільні всім стейтам.

На підставі конституції належать до федерального правительства отсі справи:

- 1) Накладане податків і мита (цла).
- 2) Управильнене торгівлі заграничної і між поодинокими стейтами.

- 3) Чеканене (вбиване) і видаване грошей.
- 4) Управа пошти.
- 5) Затягане державних позичок.
- 6) Виповіджене війни і закінчене мира.
- 7) Управа сухопутної армії і в'єнної ф'льоти.

Ціла управа Злучених Держав спочиває в руках трох властей: законодатної, виконуючої і судової.

ЗАКОНОДАТНА ВЛАСТЬ (LEGISLATIVE).

Законодатна власть находить ся в руках конгресу (congress). Конгрес складаєть ся з двох частий: сенату (Senate) і палати послів (House of Representatives).

Сенат складаєть ся зі сенаторів (по двох з кожного стейту), котрих вибираєть ся на 6 літ. Вибори відбувають ся що року в той спосіб, що одна трета часть сенаторів, котра вибула 6 літ уступає, а на їх місце вступають нововибрані. Кандидат на сенатора мусить мати найменше 30 літ; мусить бути горожанином Злучених Держав найменше 9 літ і постійно мешкати в тій стейті, в якім кандидує. Предсідателем сенату є віцепрезидент Злучених Держав. Коли віцепрезидент заступає уряд президента, тоді сенат вибирає споміж сенаторів тимчасового предсідателя. Теперішний сенат складаєть ся з 92 сенаторів.

Палата послів складаєть ся з послів (конгресменів), вибраних в поодиноких стейтах, відповідно до числа населеня. Послів вибираєть ся на 2 роки. Кандидат на посла мусить мати найменше 25 літ і бути горожанином Злучених Держав найменше 7 літ та мешкати стало в тім стейті, в якім кандидує. Предсідателем палати послів є так званий головний „спікер”.

Конгрес (обі палати) збираєть ся що року на наради, які розпочинають ся в перший понеділок у грудни. Перша сесія триває до марта (коротка сесія), а друга до червня (довга сесія).

Кождий законопроект (bill), ухвалений в сенаті і палаті послів, стає доперва тоді законом, коли його потвердить президент Злучених Держав. Коли президент не потвердить якогось законопроекту, то він повертає ще раз під наради конгресу і стає законом, коли обі палати ухваляють його двома третими частями голосів. На случай, коли президент не зверне законопроекту протягом 10 днів (не вчисляючи неділі), законопроект стає важним і без потвердження президентом.

ВИКОНУЮЧА ВЛАСТЬ (EXECUTIVE).

Виконуюча власть находить ся в руках президента Злучених Держав. Президента вибираєть ся на 4 роки. Кандидат на президента мусить бути з уродженя горожанином Злучених Держав (не натуралізованим), числити найменше 35 літ і жити постійно у Злучених Державах найменше через 14 літ.

Вибір президента і віцепрезидента відбуваєть ся через голосоване виборців (electors). В кождім стейті вибираєть ся тільки виборців, скільки висилає сенаторів і послів дотичний стейт. Вибори відбувають ся у всіх стейтах рівночасно, а іменно у перший второк в місяци падолісті кожного переступного року. Того дня переводить ся лише вибори

на виборців. Всі управнені до голосованя віддають свої голоси на виборців. В січні слідующего року голосують виборці на президента і його заступника.

На случай смерти або уступленя президента обіймає уряд аж до вибору нового президента віцепрезидент.

Президент має річну платню у висоті \$75.000, а віцепрезидент \$12.000.

Президент має право потвердити або відкинути законопроекти, ухвалені конгресом; за його згодою заключаєть ся міждержавні договори; іменуєть ся послів, повновласників і консулів; членів Найвисшого Суду і інших урядників Злучених Держав; предкладаєть ся конгресови внесеня щодо заграничних справ; йому прислугує право здержаня присуду засуджених на кару смерти; на случай війни є він головним командантом федеральної армії, воєнної фльоти і стейгових міліцій.

Президент іменує для своєї помочи приватного секретаря (з річною платнею \$6.000).

Кабінет міністрів складаєть ся з 10 міністрів. Міністрів (Secretary) іменує президент і вони лише від нього залежні. У Злучених Державах є слідуєчі міністри: міністер справ заграничних; фінансів; війни; судівництва; пошти; маринарки; внутрішних справ; рільництва; торговлі і міністер праці.

Кожний міністер має до помочи одного або більше секретарів і бюро (Department).

Річна платня міністра виносить \$12.000.

СУДОВА ВЛАСТЬ (JUDICIAL).

Судова власть у Злучених Державах находить ся в руках судів, основаних конгресом.

На чолі цілого судівництва стоїть **Найвисший Суд Злучених Держав** (Supreme Court of U. S.). Його рішеня мають обовязуючу силу при виконуваню законів. Він стоїть на сторожі конституції Злучених Держав та має право уневажнити всі закони федеральні і стейтові, коли вони спротивляють ся конституції. Найвисший Суд складаєть ся з 9 членів: председателя і 8 судіїв. Председатель дістає \$15.000, а прочі члени по \$14.500 річної платні.

Низші судові власти є отсі:

Окружні Суди (District Court) в 92 федеральних судових округах, на які є поділені цілі Злучені Держави. Платня судіїв виносить \$6.000 річно.

Районові Суди (Circuit Court) в числі 9. Девятьох членів Найвисшого Суду є рівночасно районowymi судьями. В міру того як нагромадить ся більше число справ, виїздять вони для їх полагодженя до своїх районів. До помочи мають відповідне число судіїв (з платнею \$7.000).

Районовий Суд Апеляційний (Circuit Court of Appeals) стоїть понад окружними і районowymi судами.

Населене Злучених Держав.

Назва стейту	Число населеня	Назва столиці.
Alabama (Ala.)	2,138,093	Montgomery
Arizona (Ariz.)	204,354	Phoenix
Arkansas (Ark.)	1,574,449	Little Rock
California (Cal.)	2,377,549	Sacramento
Colorado (Col.)	799,024	Denver
Connecticut (Conn.)	1,114,756	Hartford
Delaware (Del.)	202,322	Dover
Dist. of Columbia (D. C.)	331,069	Washington
Florida (Fla.)	752,619	Tallahassee
Georgia (Ga.)	2,609,121	Atlanta
Idaho (Ida.)	325,594	Boise
Illinois (Ill.)	5,638,591	Springfield
Indiana (Ind.)	2,700,876	Indianapolis
Iowa (Io.)	2,224,771	Des Moines
Kansas (Kan.)	1,690,949	Topeka
Kentucky (Ky.)	2,289,905	Frankfort
Louisiana (La.)	1,656,388	Baton Rouge
Maine (Me.)	742,371	Augusta
Maryland (Md.)	1,295,346	Annapolis
Massachusetts (Mass.)	3,336,416	Boston
Michigan (Mich.)	2,810,173	Lansing
Minnesota (Minn.)	2,075,708	St. Paul
Mississippi (Miss.)	1,797,114	Jackson
Missouri (Mo.)	3,293,335	Jefferson City
Montana (Mont.)	376,053	Helena
Nebraska (Neb.)	1,192,214	Lincoln
Nevada (Nev.)	81,875	Carson City
New Hampshire (N. H.)	430,572	Concord
New Jersey (N. J.)	2,537,167	Trenton
New Mexico (N. M.)	327,301	Santa Fe
New York (N. Y.)	9,113,614	Albany
North Carolina (N. C.)	2,206,287	Raleigh
North Dakota (N. D.)	577,056	Bismarek
Ohio (O.)	4,767,121	Columbus
Oklahoma (Okla.)	1,657,155	Oklahoma City
Oregon (Oreg.)	672,765	Salem
Pennsylvania (Penn.; Pa.)	7,665,111	Harrisburg
Rhode Island (R. I.)	542,610	Providence
South Carolina (S. C.)	1,515,400	Columbia
South Dakota (S. D.)	583,888	Pierre
Tennessee (Tenn.)	2,184,789	Nashville
Texas (Tex.)	3,896,542	Austin
Utah (U.)	373,351	Salt Lake City
Vermont (Vt.)	355,956	Montpelier
Virginia (Va.)	2,061,612	Richmond
Washington (Wash.)	1,141,990	Olympia

West Virginia (W. Va.)	1,221,119	Charleston
Wisconsin (Wis.)	2,333,860	Madison
Wyoming (Wyo.)	145,965	Cheyenne
	91,972,266	

ЗАМІТКА. Число населення 48-ох стейтів Злучених Держав від 1910-ого року, то значить протягом 4-ох літ доволі зросло. Після обчислення з дня 1-ого липня 1914-ого року се населенє виносило 98,781.24 осіб.

Статистика держав цілого світа.

Назва держави	Населене	Простір в кв. милях	Назва столиці
Абіссинія	8,000.000	390.000	Адїс Абаба
Австрія	50,000.000	260.034	Відень
Альбанія	825.000	11.000	Дураццо
Англія	437,947.432	12,745.766	Лондон
Андора	6.000	175	Андора
Арабія	3,500.000	1,000.000	
Аргентина	8,000.000	1,153.418	Буенос Айрес
Афганістан	6,000.000	250.000	Кабуль
Бельгія	7,571.387	11.373	Брукселя
Болгарія	4,755.000	43.000	Софія
Болівія	2,267.925	708.195	Ля Паз
Бразилія	24,000.000	3,292.000	Ріо де Жанейро
Бутан	250.000	20.000	Пунаха
Венецуеля	3,000.000	393.976	Каракас
Гаїті	2,200.000	10.204	Порт о Пренс
Гондурас	600.000	46.250	Тегусігальпа
Греція	5,000.000	46.522	Атени
Голяндія	6,500.000	12.648	Гага і Амстердам
Гватемалі	2,119.165	48.290	Гватемалі
Данія	2,775.076	15.388	Копенгаген
Еквадор	1,500.000	116.000	Кіто
Еспанія	19,588.688	190.050	Мадрид
Злучені Держави	101,151.000	3,616.484	Вашінгтон
Італія	35,240.000	110.623	Рим
Кольомбія	5,500.000	438.000	Богота
Коста Ріка	420.000	23.000	Сан Хосе
Куба	2,383.000	44.164	Гавана
Ліхтенштайн	10.000	60	Вадуц
Люксембург	268.000	999	Люксембург
Ліберія	2,060.000	41.000	Монравія
Мароко	6,500.000	200.000	Фез
Мексико	15,063.207	765.535	Мексико Сіті
Монако	20.000	8	Монако
Монголія	2,000.000	1,367.600	Урга
Непаль	4,000.000	54.000	Катманду
Нікарагуа	500.000	49.200	Манагуа
Німеччина	66,715.000	208.780	Берлін
Норвегія	2,459.000	124.129	Крістіанія
Оман	750.000	82.000	Мускат
Парагвай	800.000	196.000	Асунціон
Персія	9,000.000	628.000	Тегеран
Перу	4,000.000	680.000	Ліма
Португалія	5,957.985	35.490	Лісбона
Панама	427.000	32.380	Панама

Росія	171,000.000	8,647.657	Петроград
Румунія	7,600.000	54.000	Бухарешт
Сальвадор	1,700.000	7.325	Сан Сальвадор
Сан Домінго	700.000	19.325	Санто Домінго
Сан Маріно	10.655	38	Сан Маріно
Сербія	4,600.000	34.000	Білгород
Сіам	6,000.000	220.000	Банкок
Туреччина	21,274.000	710.224	Константинополь
Тибет	6,500.000	463.200	Ляса
Уругвай	1,300.000	72.210	Монтевідео
Франція	39,601.509	207.054	Париж
Хіни	400,000.000	2,169.200	Пекін
Хіва	800.000	22.320	Хіва
Чиле	5,000.000	292.100	Сантіяго
Чорногора	520.000	5.650	Цетине
Швайцарія	3,741.971	15.976	Берно
Швеція	5,476.441	172.876	Стокгольм
Японія	52,985.423	147.655	Токіо

ПРОСТІР І НАСЕЛЕНЕ ЧАСТИЙ ЗЕМЛІ.

Назва частини землі	Простір в кв. мільях	Населене	На одну кв. мілью припадає
Азія	17,470.282	842,100.000	48.02
Африка	11,632.000	127,312.000	10.9
Полуднева Америка	7,344.508	55,444.000	7.05
Північна Америка	7,146.641	133,939.000	19.1
Полярні околиці	6,970.000	300.000	0.04
Європа	3,671.624	458,795.000	124.9
Австралія	3,456.290	8,000.000	2.31
Разом	57,691.345	1,628,890.000	29.9

УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ З ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ В 1913 РОЦІ.

До Німеччини	105.000	До Швайцарії	500
(З того було 51.000 рільних робітників, а 54.000 промислових).		До Англії (із золочівсько- го повіта в Галичині до Манчестер)	500
До Чехії (в Австрії)....	20.000	До Босни й Герцеговини	500
До Угорщини (лісові і цегляні робітники).	20.000	До Злучених Держав Пів- нічної Америки	37.000
До західно-австрійських країв	3.000	До Канади	36.000
До Данії	5.000	До Бразилії та Аргентини	2.000
До Румунії	18.000	Разом	243.500

В 1917 році торговельний дім F. Ad. Richter & Co., New York City, святкує безперечно рідкий ювілей. 50 літ минає якраз від того часу, коли та фірма почала розповсюджувати свій „Пейн Експелер”. Більшість наших читачів знає те старе домашнє средство, котре сказало ся найуспішнішим при перестуді, болю в крижах, нежиті в мускулах і ревматизмі. В теперішнім часі, коли рідні средства і ліки, появляючі ся майже щоденно у многи числі і хочая узнати ся за найліпші, після кількох літ щезають, наш рекорд, який доказала наша фірма, є не тільки рідкістю, але і всюди поважаним. (Огол.).

Дещо про планети.

Планети — се такі небесні тіла, що кружать довкола сонця, котре є їх осередком. Вони називають ся першорядними планетами в супротивности до другорядних планет (сателітів або місяців), котрі обертають ся довкола якоїсь иншої планети.

Ученим астрономам (зв'їздарям) є доси знані отсі великі планети (вчисляємо їх відповідно до їх віддаленя від сонця): Меркур, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран і Нептун.

На початку минулого століття відкрито між дорогою (екліптикою) Марса і Юпітера кілька малих небесних тіл, котрі названо планетоїдами або астероїдами. Число тих астероїдів з кожним роком збільшаєть ся через нові відкритя; доси нараховано їх понад 700.

Подібні до себе під многими зглядами є планети: Меркур, Венера, Земля і Марс. Всі вони є середної величини і визначають ся великою густотою (обем землі важить $5\frac{1}{2}$ разу більше від такогосамого обему води). Вони сьвітять лише відбитим сьвітлом сонця.

Юпітер, Сатурн, Уран і Нептун є знова незвичайно великі, мають малу густоту (деккі з них важать менше від такогосамого обему води), визначають ся правдоподібно високою температурою і окрім відбитого соняшного сьвітла видають ще значну скількість свого власного сьвітла і тепла.

Мало не всі планети мають свої місяці, яких число вносить від одного до десяти.

Найбільшою із всіх планет є Юпітер; його обем є більший від обему землі около 1200 разів. Другий щодо величини є Сатурн.

Марс, Юпітер, Сатурн, Уран і Нептун кружать у небеснім просторі поза екліптикою (дорогою) землі і через те їх називають часом висшими планетами; Венера і Меркур, які є в обсягу дороги землі, називають ся низшими планетами.

Планетою, яка зближаєть ся найближше до землі, є Венера; її найменше віддалене від нашої планети вносить округло 23 мільони миль. Найбільше віддалений від землі є Нептун; його найменша віддаль вносить понад 2.629 мільонів миль.

Понизше містимо порівнюючу табельку всіх осьмох планет:

Назви планет	Віддалене від сонця	Віддалене від землі		Час обороту довкола сонця	Час обороту довкола оск.		
		Пайбільше	Найменьше		Соняшні дні	г.	м.
Меркур	35,393.000	135,631.000	47,229.000	87-9692	?		
Венера	66,131.000	159,551.000	23,309.000	224-7007	23	16	19?
Земля	91,430.000			365-2563	23	56	4
Марс	139,312.000	245,249.000	62,389.000	686-9794	24	37	23
Юпітер	475,693.000	591,569.000	408,709.000	4332-5848	9	55	28
Сатурн	872,135.000	1.014,071.000	831,210.000	10759-2197	10	29	17
Уран	1.753,851.000	1.928,666.000	1.745,806.000	30686-8205	?	?	?
Нептун	2.746,271.000	2.863,183.000	2.629,360.000	60126-722	?		

СТАРОМУ І НОВОМУ РОКОВИ.

Благословим тебе, старенький Роче,
Щоб більш до нас не приходив.
Благословим тебе, йди в сьвіт за очи,
Досить ти нужди нам лишив.

Як ти родив ся, ми радїли тому,
Тебе витали, як співця,
Бо думали, що принесеш до дому
Перлину братнього слівця.

А ти ще палкїйший нїж був твїй тато
Й нам ще більш лиха накоїв:
Трупами землю устелив багату
І її кровю напоїв.

Благословим тебе, старенький Роче,
Щоб більш до нас не приходив;
Йди в яр глибокий, їди в пїтьму ночі,
Досить ти лиха нам лишив.

* * *

А коли тепер Рїк Новий надходить,
В нас знов живїйше серце бє,
Нова надїя у житє нас вводить,
В вільне й свобїднеє житє.

У те житє, деб ми вже не рабами,
Не гноєм в сусїдів були,
Не наймитами були між панами,
Лиш жили, як люд на землі.

У таке житє поведи нас, Роче,
Воскресна пісня най гуде.
Веди! — Ми йдем за тобою, Пророче,
Йдем в бїй з кличем: красше буде!

Гимн американських Українців.

Motto: „Для України живем“.

Allegro con brio.

Музика С. Людкевича.

Гей за мо - реи, за ши ро ким, Ра - зом нас судь ба зве -

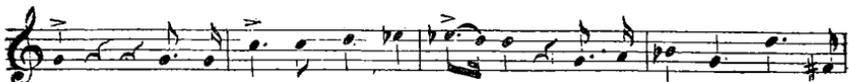

да. Край да - ле - кий на чу - жи нам за віт чин ну да -

rosso maestoso.

да. А - ми - ман - ді Ти - мим пред - ків ко за

ків! По над мо ре над ши ро ке клич - чем до сво їх бра -

Animato.

Як прий - деть ся ста рз зом, Ми в У - кра - ну хи -

дем. Бо для Не - і лиш на

Для У - кра ни жи - вем!

1.

Гей! за морем, за широким
Разом нас судьба звела,
Край далекий на чужині
Нам за вітчину дала.
Але ми — гетьманські діти
Тямим предків козаків!
Понад море, над широке
Кличем до своїх братів:
Як прийдець ся стати разом,
Ми в Україну підем!
Бо для неї ми на світі,
Для України живем!

2.

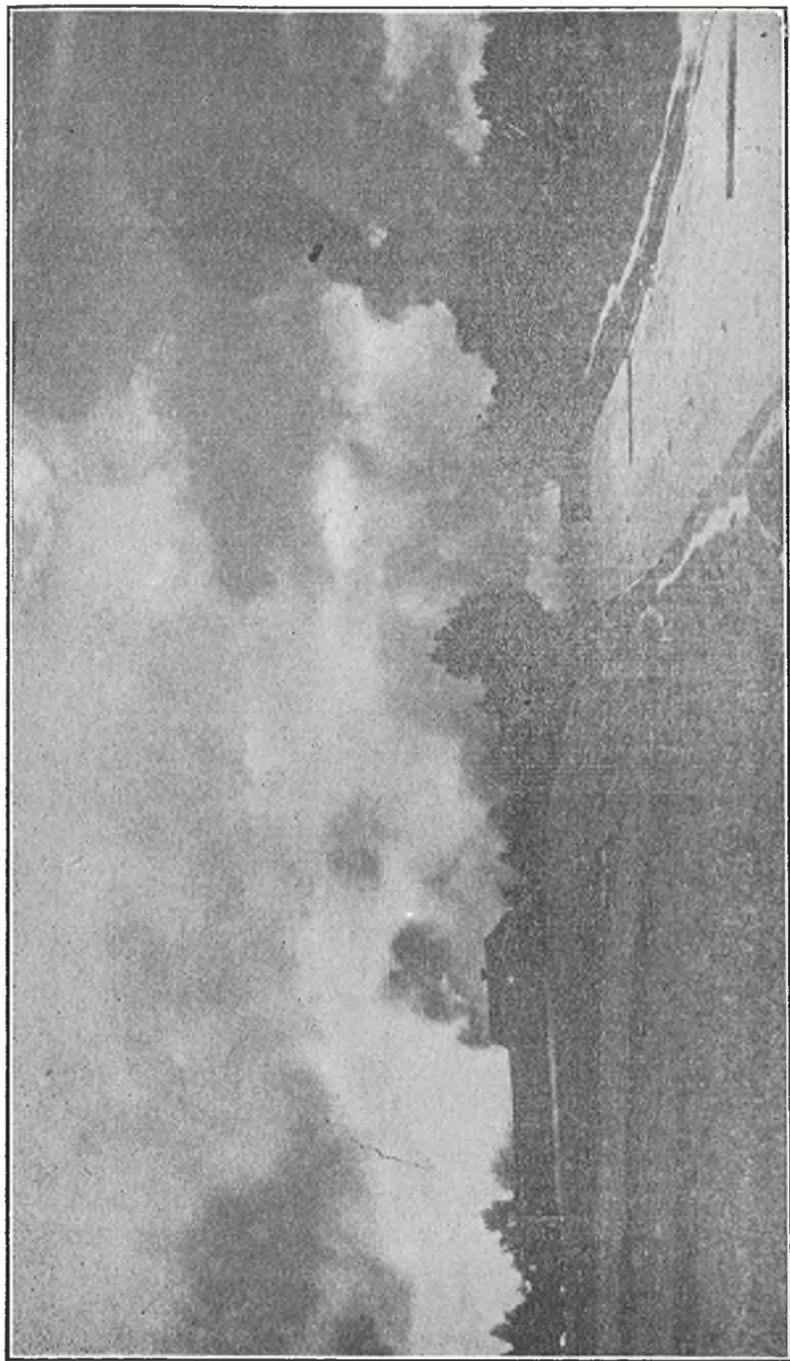
Хоть за морем, ми далеко,
В нас живе ще рідний дух;
Горду мрію він леліє,
Над козацький лине луг!
Там престол нам заясніє,
Встануть нам нові князі!

Ще добудемо ми слави,
Як у бій підемо всі.
Як прийдець ся стати разом,
Ми в Україну підем!
Бо для неї в цілім світі,
Для України живем!

3.

Ми Українці до скону
В нас є сила козаків!
Не розлучать нас ні море,
Ні межі чужих країв!
Сонце всюди нам принесе
Подих нашої землі!
Клич її ми все почуєм
І за морем в чужині.
Як прийдець ся стати разом,
Ми в Україну підем!
Бо для неї в цілім світі,
Для України живем!

О. Грицай.

З боїв у східній Галичині: Горюче село над Стрипою.

Будьмо готові!

Пам'ятаймо:

1. Що в Європі ведеться найстрашніша різня, яка колинебудь шаліла в історії.

2. Що ця війна ведеться на нашій рідній українській землі.

3. Що підчас війни потерпів український нарід величезні втрати в людях і в маєтку; ці втрати ледви дадуться повернути протягом пів століття.

4. Що війна ведеться о нас і о нашу шкіру без нашого відома і проти нашої волі.

Наша задача:

На чужині, в Америці, де ми живемо здалека від воєнної закрутки, приготувати поміч рідному краю і самим собі.

Поміч полягає в тім:

1. Щоби зібрати як найбільше жертв для тих, котрі тепер беруть участь у війні і вийдуть з неї каліками і бездомними жебраками.

2. Щоби допомогти тим, котрі хоч не беруть участі у війні, лишать ся опісля вдовами і сиротами.

На ці дві цілі є призначений

Фонд для жертв війни.

3. Щоби зібрати жертви на захист для окалічених Січових Стрільців, котрі добровільно пішли на поле бою боронити рідної землі перед ворогом.

На сю ціль є призначений

Фонд Січових Стрільців.

4. Щоби підчас теперішньої війни розголосити нашу справу перед світом і приготувати публичну опінію сві-

та на користь української справи підчас мирових переговорів. В тій цілі треба нам видавати книжки і газети чужими мовами. На покриття видатків таких видавництв заложено

Фонд визволення України.

Всі висше вичислені фонди остають під опікою Федерації Українців у Злучених Державах.

Крім грошевої помочи треба приготувати ще важнійшу поміч, а то витворити народну силу. Народна сила потрібна на те, щоби в рішальчій хвили піднести такий голос, з яким мусів би числити ся сьвіт.

А наша народна сила полягати може в безоглядній солідарности, карности і роботящости.

Тому:

Хтонебудь виступає проти народної організації, сей розбиває народну силу.

Хтонебудь не хоче йти разом з народом, уводить нелад і замішанє.

Хтонебудь хоче тепер поставити своє „я” висше народного добра і шукати для себе наживи або слави, сей допускаєть ся народної зради.

Хтонебудь виступає проти народної роботи, проти закладаня українських інституцій, сей є киринником і хрунем.

Лише згідна праця, завзяте і народна солідарність дасть нам бажану і потрібну силу. Сам крик без сили нас лише осьмішить і скомпромітує українську справу.

Крім народної карности і солідарности **потрібна ще праця кожної одиниці.** Кожний Українець і Українка повинні тепер завзято працювати над собою, просьвічати себе і щадити як найбільше гроша.

По війні треба буде в ріднім краю як найбільше просьвічених і заможних людей. Америка дає велику нагоду до просьвіти і до зарібку. Треба лише вміти все те видіти і використати. Коли є хто, що знає, як скористати з американських шкіл і зарібків, нехай скаже другому. Сього вимагає народний інтерес. Не бути нам самолюбам, що лише дбають за себе, але уважати кожного Українця за брата, дати йому добру раду, напровадити

Його на властиву дорогу, піддержати слабшого, заохотити до праці, а тоді щойно кожний щирий Українець і кожда щира Українка сповнить свій обовязок зглядом себе, своєї родини, свого народа і свого рідного краю. **Така праця над собою буде також працею для добра України.**

Тому не жалуймо себе, не тратьмо часу, лиш берім ся до завзятої праці, а праця вирве нас з недолі.

Ф. М. С.—Українець з Росії.

У ЧУЖІМ КРАЮ.

Не муч мене, чужий краю,
Бо сам я журю ся,
Як вийду я межи люди,
Сльозами заллю ся.
 Ой пійду я на могилу,
 Стану, подивлю ся,
 Як згадаю про ту славу,
 Від вітру валю ся.
Про ту славу козацькую,
Що була, — минула,
Як маленькая дитина
В колиці заснула...
 Чи довго ще буде спати?...
 Нема тих, що будять!
 Остали ся на сім сьвітї
 Ті, що сьвігом нудять...
Прийдіть, прийдіть ви, гетьмани,
Устаньте з могили,
Поможіть нам боронити
Те, що сёрцю миле.
 Ой, устаньте ви, гетьмани,
 Із темної хати,
 Подивіть ся раз один ще,
 Як страждає Мати...
Ой, страждає рідна Мати
І тяжко вздыхає,
І до своїх синів любих
Стиха промовляє:
 „Чи бачите, рідні діти,
 Мої голубята,
 Яка доля мя стрінула
 Від вражого ката?

„Вже зорали вражі кулі
Мої білі груди,
Загатили вражі трупи
Дністер бистрий всюди.

„Подоптали поля, ниви,
Нема вже що жати,
Уже моїх діток любих
Вигнали із хати.

„Палять наші чорні стріхи
І жалю не мають;
Кого зловлять з наших рідних,
Тяженько карають.

„І ви діти, отямте ся,
Подайте си руки
Хоч в сю хвилию нещасливу! —
Меньше буде муки...”

Так, до злуки! Най нас злука
Провадить що днини,
Най воскресне добра слава,
Слава України!

І світ тихий, невечірний
Легенько засяє,
А тоді нас любо, щиро
Ненька привитає.

З боїв у Карпатах: Австрійський генеральний штаб під церквою в Ту-хольці (повіт Сколе).

Микола Болшовецький.

НА ВАНДРІВЦІ.

Не знав, що то Америка...

Писали листи, що в Америці великі гаразди. Другий знова написав, що робота добре платна і легка.

— Поїду і я.

Цілі місяці він мріяв, і в день і в ночі, а все про Америку, про країну, пливучу молоком і медом.

— Степане, не їдь! Ти ще молодий, пощо тобі пускатись у світ, між чужих людей. Тобі і тут добре. Газдівство, слава Богу, несогірше, тільки праці і робучих рук. Диви ся — ми старі, нікому вже робити. Ще ти один наша надія, а як і ти поїдеш, не буде кому і води подати нам на старість.

— Поїду, мамуню. Я бачу, що тут гаразд мене не жде. Може там дороблю ся. А зароблю гроша, то і про вас не забуду. У чорній годині і про вас згадаю. А буде зле, — поверну назад і буду жити на клаптику рідної землі; тоді ніде вже не поїду, бо вже раз світ розуму навчить.

— І я тобі раджу на розум, — мовив батько. — Степане, будеш згадувати мої батьківські слова, будеш каяти ся. Чужий світ, далекий край, не свої люди; не буде кому ні поскаржитись, ні пожалуватись. Спімнеш колись мої слова. А впрочім: роби, що хочеш. Ти ростеш, щоби в світі жити. Але щобись відтак не важив ся проклинати нас, бо ми тобі не бажаємо зла. З дому тебе не виганяємо. Ми навіть раді, щоби ти остав ся з нами і ми старі доживали би при тобі свого віку.

— Я таки поїду, татуню, таки поїду. Спробую...

— А не забувай про нас старих. Пиши листи, доноси про своє здоров'я, довідуй ся про наше поводжене.

— Добре, добре, татуню.

Поцілував батька й маму в руки, попрощав братів, їх жінки і діти, казав поклонити ся всі знакомим та товарищам і вийшов з хати...

Знав, що їде в чужину, покидає рідну землю, любі місця і дорогі особи. Знав про се, але не знав, чим та

З боїв у Карпатах: Погром Москалів біля Марамароського Сягоу (на Угорщині).

сторона буде гостити його... І хоч як було йому важко покидати сі місця, де провів молоденькі літа свої, де серденько навчило ся любити красу і природу, любити людей, однак ішов з якоюсь незрозумілою веселостю, з бажаним чутем бачити і зазнати иншого сьвіта. І хоча жаль за рідними оповив його душу безмежним смутком, він ішов. Що кілька кроків все оглядав ся: чи він вже далеко, чи хто не кличе його, не здоганяє...

З боїв у східній Галичині: Українські втікачі.

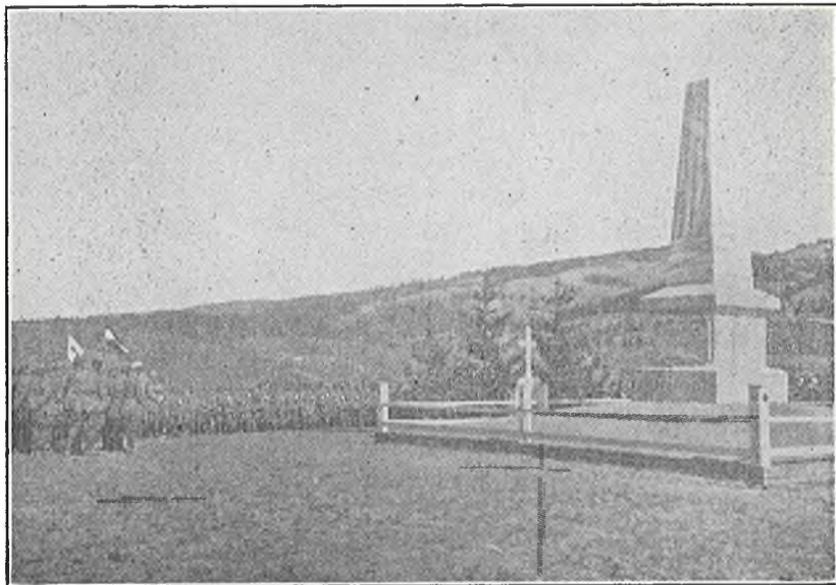
Вийшов у поле, — ще оглядаєть ся. Став край дороги, звернув свій зір на гай; здаєть ся йому, що бачить якусь білу постать, котра здалека кланяєть ся до нього... Кланяєть ся і пращаєть ся з ним, наче в останнє...

Здаєть ся, що хотів вертатись назад, бо якась бездонна туга вязала серце. Але на згадку про щасливе життя в Америці завернув і пустив ся дальше в дорогу.

Йшов полями. Там, на сіножатах пасуть корови, співають, жартують. Дивить ся на се Степан і готов злетіти до них, забути про чужину. Але як?... Чи се можливе?... Він старший парубок, йому не до жартів тепер, він вже мусить думати про жите. Але він не зважав би на ніщо: злетів би до них і бавив би ся разом з ними, наче

мала дитина... Але вони сьміють ся з нього. Знають, що їде до Америки і помахують капелюхами, свищать, ще голоснійше виспівують. А Степан закрив очі руками і присишпив кроки, щоб не бачити того веселого життя пастишків.

Ішов даліше, а думки літали по рідній хаті; працювали, то розмовляли зі знакомими. То знова снував мрії про майбутнє щастє в Америці, до котрої власне тепер відїзжає...

З боїв у Карпатах: Памятник полеглим у Тухольці (повіт Сколе).

Рев машини розвіяв всі ті фантастичні мрії. Він скочив до воза, сів біля вікна, дивив ся, дивив ся, а поїзд гнав мов біснуватий. Гнав полями все даліше і даліше...

Був саме погідний, сонішний ранок, як Степан став першим кроком на лоно нової землі. Приняла вона його радо в свої обійми, бо рослий був і креский мущина. І він привитав її сердешним словом поздоровлення, привитав її, як свою будучу матір.

Стрінув ся зі знакомими; звитались; розпитували про старий край, про родину. Почали Степана гостити, забавляли ся до пізної ночі, оповідаючи про свій побут

в Америці. Бавили ся при склянці... Обіцяли вишукати для нього роботу, бо Степан напивав на них. Хотів скорше заробити трохи гроша та вертати ся до старого краю.

Дістав роботу. Працював мов чорний віл від рана до пізної ночі. Приходили його відвідувати, любили його товариші і старші, бо був тихий і спокійний хлопчина.

По часі дістав з дому лист. Написали йому, що королева захорувала і згинула, а тепер вони не мають гроший купити иншу. Просили сина, щоби прислав їм дещо... Степан чув в серці любов до своїх родичів і рішив ся вислати їм хоч щото на поратунок. Приятелі дораджували, щоб не вислав, бо се чужина, — йому самому потрібно гроший. Але Степан не услухав їх і таки вислав.

Він піде до праці і знова собі заробить, а син, коли він любить батька і матір, не повинен забувати про них. Матір не одну нічку не доспала, заки виховала і впровадила його між люди... Тому дитина не повинна сього забути.

Його знакомі мали иншу вдачу. Переконували його раз-враз, що його не повинна вже обходити родина, бо він сам на себе тепер стараєть ся. Степан не міг з ними погодити ся. Боров ся. Йому здавало ся, що вони хочуть украсти в нього серце і ту любов до всього рідного і дорогого, що цвила в його молоденькім серці. Він старав ся уникати своїх приятелів і втікав від них; не хотів сходити ся з ними.

Одного вечера проходжував ся я улицею. Дивлю ся: напроти мене йде тойсамий Степан, але вже не з тою самою вдачею. Йде, падаючи з ніг, обтрасканий болотом; обличчє бліде, чоло захмарене, уста спалені.

Поділали видно намови його товаришів. Слаба воля трунула його у вир пропасти, від котрої він так колись відпекував ся. Вже рік цілий ні одного листа не написав до родини, ні одной вістки про себе не подав. Пійшов на дно міського багна, перестав робити, не дбав уже сам за себе, а коли говорили йому про те плюгавство, — він і хвилинки не застановляв ся.

Родичі ждали вістки від свого сінка. Не знали сердешні, як Степан поступає.

Настали тяжкі часи. Степан не переставав віддавати ся гидким налогам; все запивав ся, організм почав псуватись і він мусів іти до шпиталю...

А в шпитали? Чи йому поміг він що? Лікар при візиті ствердив, що всякі ради вже злишні. Ніщо не може...

З боїв у східній Галичині: Військовий кухар розділює між українські діти горячу страву.

За місяць Степана не стало... Умираючи, каяв ся, присягав, що перестане уживати алькоголь, але вже було запізно!...

Не діждав ся повернути на рідну землю. Не діждав ся побачити рідного батька і матір... Сира, чужа земля похлонула його молоде тіло.

А вдома родичі ждали на нього, писали листи, просили, щоби вертав назад домів, бо раді ще звінчати його, але — не діждали ся ні його повороту ні вінчаня. Степан пійшов на далеку вандрівку...

УКРАЇНСЬКА СПРАВА.

На Українськїм Сеймі, що відбув ся в днях 30—31. жовтня 1915 року в Нью Йорку, ухвалено вселати до представників ріжних держав у Вашингтонї меморіал, в котрім представлено коротко історію і значіне Українців та їх змагання до вибореня волї. Подаємо тут сей меморіал, аби кождїй свідомий Українець міг його вивчити і переказати чужинцям, хто ми і чоґо ми бажаємо. Меморіал звучить:

Теперішна європейська війна дала нові впадаючі в очи докази, що національна ідея, хоч укрита під грубим всесвітнім покривалом новітньої цивілізації і деким цілком погребана, всетаки лишила ся одною із загальних ідей людства.

Ізза сього, коли будучий загальний мир має бути тривним, мусить принести здійсненє національних ідеалів народів цілої Європи. Зокрема треба подбати, щоби раз вже признати справедливість всім дотепер поневоленим народам. Бо якенєбудь нехтованє живого і збудженого до життя народа підчас будучих мирових пересправ засїє зерно бунту і зарозить тривалому так довго очікуваному і так конечно потрібному мирови.

Нема найменшого сумніву, що українське національне питанє є одною з найважнїйших справ Європи.

Українці числять понад 35 мільонів голів і займають шесте місце між народами Європи, оскільки їх взагалї признають народом.

Вони замешкують простір 850.000 квадратних кіломерів, а сей простір обнимає низше вичислені краї Австро-Угорщини й Росії. Ми вичисляємо тут імена кождої провінції і процентове число Українців, котрі там живуть:

АВСТРО-УГОРЩИНА:			
		Волинь	70%
		Катеринослав	69 „
Буковина	80%	Холм	60 „
Східна Галичина	70 „	Херсон	59 „
Північно-східна часть Угорщини.	60 „	Таврія	42 „
		Кубань	47 „
РОСІЙСКІ ГУБЕРНІЇ:		Ставрополь	37 „
		Ворошиж	36 „
Полтава	95 „	Донська область	28 „
Чернигів	85 „	Іродно	23 „
Поділе	81 „	Курск	22 „
Київ	79 „	Бесарабія	20 „
Харків	70 „	Минск	19 „

З огляду на природні богатства Україна є одним з найбогатших країв Європи. Її чорнозем дає одну третину збіжжевого збору російської держави, а більше ніж дві четвертих збіжжевого вивозу з Росії. Одна третя часть усього стану худоби в Росії походить з України. Україна дає 70% угля, 60% заліза а 60% соли з усеї продукції сих мінералів в Росії. Всї галузи промислу ростуть скоро і находять твердий ґрунт на Україні. Положенє України над побережем Чорного моря і близкість до Середземного моря, її положенє неначе на порозї далекої і близкої Азії є дуже корисне для її політичного й економічного розвою. Український нарід відзначаєть ся сильною фізичною будовою, а його духова вдача надаєть ся до всіх здобутків культури.

Коли би вони не мали вродженої фізичної і духової сили, то вони давно вже щезли би з етнографічної мапи Європи.

Сей колись могучий і культурний край, звісний в історії під іменем київської і галицької держави, стратив свою незалежність під час монгольського наїзду в 13. і 14. століттю. Наслідком сього Українці підпали під пановане Польщі. Польська держава безвинно використувала українську землю, гнібила український нарід, переслідувала його мову і релігію, а рівночасно була заслаба, аби оборонити Україну перед Татарами. Через 500 літ монгольські орди безнастанно нищили цілу українську землю, забираючи нарід в ясир. Сі віки татарської руїни здержали розвиток українського народу і позбавили його мільонів населення, які гинули або на поли бою або в неволи.

В тих сумних часах український нарід для самооборони з'організував рід народного війська на взір старинних княжих дружин. Хоч сі лицарі називалися „запорожськими козаками”, то вони не мають нічого спільного з нинішніми російськими козаками. Се українське військо підняло в 17. століттю прапор свободи і, опираючись на зростаючій силі цілого українського народу, приступило в 1648. році до освободження України з польського ярма. Але новоутворена українська держава була zagrożена з усіх сторін: Польщею, Московщиною, Татарами і Турками. Сей стан спонукав гетьмана Богдана Хмельницького в 1654. році заключити договір з Росією в місті Переяславі під умовою, що Україна, хоч буде у злуці з Росією, задержить повну автономію і самоуправу, власну армію і буде мати вільну руку в заграничній політиці. Але сейчас опісля 1667. р., Росія зломилася договір і відступила Польщі західну щасть України. В подібний спосіб Росія нищила поступенно автономію східної часті України, хоч ся автономія була запоручена договором. Знесено уряд гетьмана і усунуто цілу демократичну систему самоуправи, а в 1775. році згасла останна іскра незалежності України.

Коли по поділі Польщі в 1772—1795 західна часть України прийшла знова в посідане Росії, вона не щадила ніяких зусиль, щоби знищити Українців яко націю. Катерина II. завела кріпацтво і український хлоп став власністю панів, котрі, стративши стичність з народною традицією, з часом змосковщились. Росія змосковщила українську церкву, кроваво переслідувала греко-католиків, злучених з Римом, тан званих — Уніятів, котрих велике число було в західній Україні; оголосила їх релігію незаконною, а вінци заборонила уживане української мови в церкві, школі і в прилюдних інституціях.

Мимо всіх тих переслідувань і перепон українська література і наука поступала вперед і поширяла ся стихійно, — підчас загального відродження народного духа по французській революції, — саме тоді, коли з другої сторони московщине Українці робили поступи лише між висшими клясами. Наслідком сього цар Олександр II. видав 1876. року тиранський указ, яким цілковито заборонив видаване й уживане якогонебудь друкованого слова в українській мові. Той указ впав сам собою, через оголошене маніфесту в 1905. р. завдяки російській революції, коли то віджив наново рух за автономією України. Колиж одначе прийшла реакція, український рух зачали давити наново, як передтим. Лише в тій часті України, яка по поділі Польщі припала Австро-Угорщині (східна Галичина і західна Буковина), доля Українців була щасливіша.

По 500-літнім гнеті і визиску зі сторони Польщі, признано їм перший раз людські права і вони зачали поволи приходити до себе і розвивати ся. Одначе навіть тут вони мусіли зводити тяжку боротьбу зі своїми давними гнобителями, — з польською шляхтою, котра прийшла до сильних впливів і могла дальше угнетати український нарід давними способами.

Розвоєви українського народу ставила та шляхта перепони на кождім кроці. Метода науки в публичних школах мала на собі п'ятно польського духа, а се спричиняло неграмотність, бо відсувало Українців від школи. Не допущено до заложеня ніодної української фахової школи, щоби Українці не могли кинути ся на поле промислу і торгвлі; число українських шкіл було мінімальне, щоби не допустити до чисельного зросту української інтелігенції. Українське селянство в Галичині зведено на нужду і приневолено його або емігрувати до Америки або їхати на зарібки до сусідних країв. Все те роблено в тій цілі, щоби спольщити сю частину України.

Мимо всіх тих перепон Українці нашли під охороною австрійської федералістичної конституції можливість національного розвитку і їх політичне значінє постійно зростало. Се треба завдячувати тому, що російський панславизм почав останними літами грозити прилученем східної Галичини до Росії з тою метою, щоби здавити національні змаганя австрійських Українців, які сильно впливали на Українців в Росії. Що Росія мала такі наміри, видно з сього, що підчас російського наїзду на Галичину в першій половині 1915. року українські школи і товариства замкнено, а навіть заборонено уживанє української мови. З тої причини Українці з Галичини борють ся не лише в правильній австрійській армії, але також вони уважали за конечне зорганізувати полки добровольців, щоби боронити своєї свободи проти царизму.

Українська справа є далекосягла не лише з політичного погляду, але також з ширшого погляду на поступ людскости. Тут ходить о істнованє 35-мільонового, фізично і духово сильного народа.

Український нарід винародовлюють з великими трудами; а прецінь його можна просьвітити і провадити його до поступу лише в його рідній мові. Український нарід вироджуєть ся духово через невіжество, а фізично через застрашаюче поширюванє нужди. Селянський світогляд не вистарчає в теперішних часах, щоби забезпечити духове й фізичне відродженє 35-мільонового народа. Без просьвіти у своїй рідній мові, без публичних чи приватних, середних і висших шкіл український нарід мусить все остатись позаду своїх сусідів і не може бути могучим чинником у здемократизованю східної Європи.

З огляду на цілковиту недостачу національної школи число неграмотних на Україні прибрало нечувані розміри. У східній Галичині, де вінци є доволі українсько-польських шкіл, скільність неграмотних упала до 50%.

На російській Україні відносини в сім згляді є застрашаючі. Ось-такий є процент неграмотних в кількох російських губерніях:

Поділе	84%	} Катеринослав	78%.	
Волинь, Полтава, Харків і Кубань	83 „		Херсон	74 „
Київ і Чернігів	82 „		Таврія	72 „

Факт, що більшість населення є неграмотна, треба завдячувати сьому, що в народних школах учать лише в московській мові, чужій для дітей. а навіть само читанє і писанє по московськи, чого нарід не уживає, мусить забувати ся в короткім часі.

Неграмотний нарід є неспосібний навіть до матеріяльного поступу. Зглядний низкий стан хліборобства на Україні треба приписати сьому, що наука господарства в рідній мові заборонена. Тесаме відносить ся також і до низкого політичного освідомлення, бо український хлоп не читає російської часописи, а українські заборонені.

Через недостачу елементарного образования і цілковитого незнання правил гігієни смертність на Україні є дуже висока і лише незвичайно великому процентови новородків треба завдячити, що та смертність рівноважить ся. Річний процент смертности є слідующий:

Харків	2.9%	Волинь, Поділе і Херсон	2.5%	
Катеринослав	2.8 „		Полтава	2.4 „
Чернігів і Київ	2.6 „			

Поділ і парцеляція хлопської посілости дійшли до сього, що наприклад в губернії полтавській перед 20 літами 50% хлопської посілости виносило 4½ акра. Промисл на Україні є нерозвинений ізза російської тарифово-цлогової політики. Лишаєть ся хіба один ратунок, а то: еміграція. 62% поселенців, котрі прийшли в 1910. р. з європейської до азійської Росії, походили з України, — з сього збіжєвого шпихлїра російської держави.

На підставі отсих виводів в меморіалї, Український Сойм, відбутий в Нью Йорку дня 30. жовтня 1915 р. в Купер Юніон Гол, з огляду на добро українського народа, ухвалює і проголошує перед цілим сьвітом отсе домаганє:

Остаточна ціль українського руху є створенє независимої української держави, яка обняла би теперішні землі, замешкані Українцями у східній Європі.

Але, розуміючи се, що ся остаточна ціль може не здійснити ся в близкій будучности, і з огляду на теперішні відносини, серед яких видвигнено справи безпосередного значіня, Українці бажають:

Щоби в Австро-Угорщині з українських земель утворено окрему провінцію на федеративних основах, в котрій український нарід міг би мати самоуправу і без супрематції Поляків або їх шляхти міг би розвязати сам своє національне й економічне питанє.

Щоби в Росії, на підставі Переяславського договору, який дотепер містить ся в книзі державних законів, а якого не усунено, Україна дістала автономію.

О. Олесь.

ЩЕ РІК.

Ще рік минув... Проклятий рік змагання,
Довжезний рік кровавої борби,
Глибоких втрат, даремного чекання,
Мовчання мертвого юрби.

А як хотілось нам внести якийсь проміне
В сей край безкрайної пільми...
За людські постаті ми приймали каміне
І ним самі побиті ми.

Ще рік... Ідем! Ми міцно стисли рани,
На них обмили слізми мовчки кров,
І знова має, сьвітить крізь тумани
Велика наша хоругов.

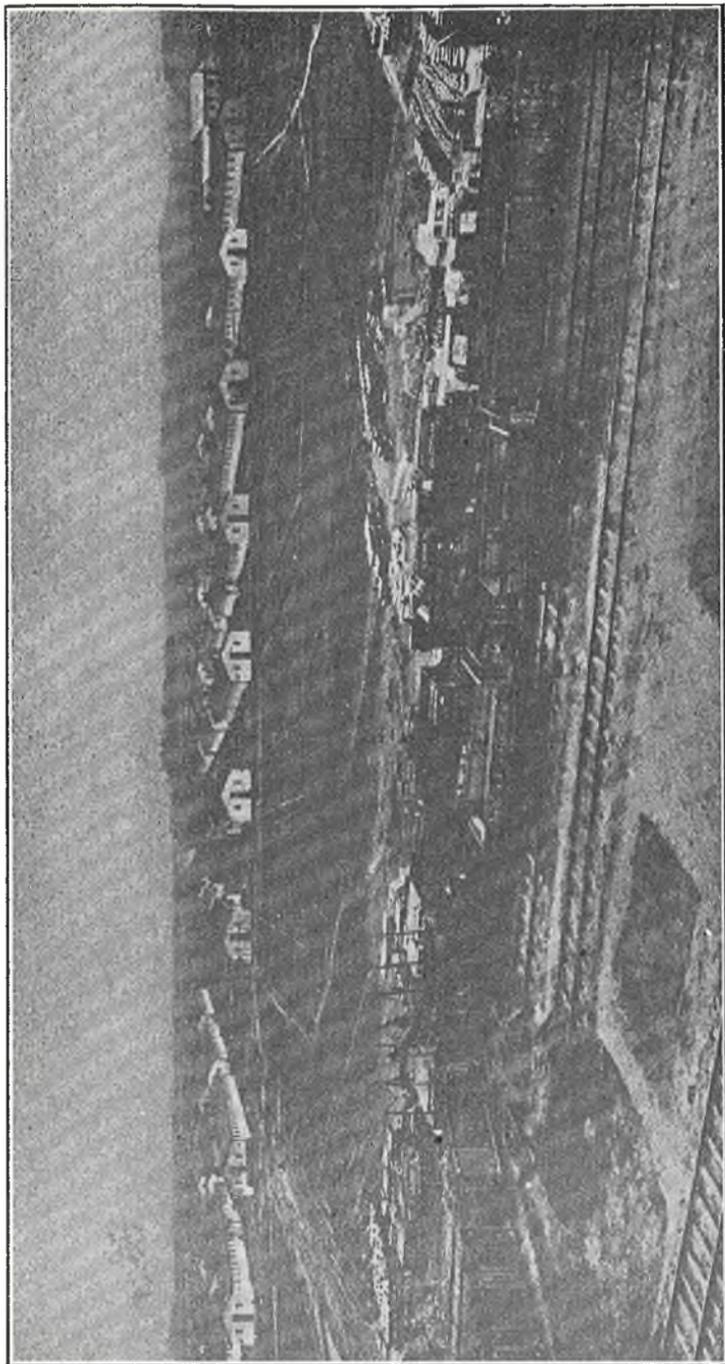

Горлицький повіт — образ страшної руїни.

Загальний вигляд.

Земля могил, окопів, згарисц і сліз — отсе образ горлицького повіту. Де глянути — руїна, де оком кинути — сліди страшних битв, де ногою ступити — окопи, ями від гранатів, згарисца спалених господарств, зруйнованих і знищених церков, з димом пущених сіл.

А на тій землі снують ся люди — неначе тіни; люди, обдерті зі всього, не мають де голови приклонити, не мають що до уст вложити. Тут і там з підземного льоуху підносять ся діти, перестрашені водять очима по сьвітї, гей би дивували ся, що по тім всім, що тут зайшло, по тих страшних битвах і ще страшнійшій нужді сьвітить ще сонце. Кличуть „їсти”, — а тут нема відки взяти, бо поживи нема. Жінки голосно заводять, а мужі стоять як задурманені. Зелені лани десь пропали; на рілі видно лише діри від гранатів, величезні ями від 42-центиметрових гавбиць і численні вибої від ручних бомб і мін. Земля перетерпіла майже стільки, що й люди.

Табор для галицьких утікачів у Пардубицях (в Чехії). У сім таборах є 300 бараків для 20.000 осіб, різні магазини з всякими погрібними товарами і кілька шпиталів з 170 ліжками і доглядачками.

Наїзд Москалів.

Перший раз зявили ся Москалі в горлицькім повіті 15. падолиста 1914 року. Від сторони Ясла надійшли ватаги різних російських війск, голосячи перед всім і перед всіми свободу і справедливу нагайку царя. Проголошену „свободу” Москалі почали сейчас переводити в діло. Были кольбами безборонних людей, кидали в болото спокійних мешканців, стягали з них одіж і грабили — переді всім годинники. В сій варварській і дикій роботі відзначали ся найбільше Черкеси. Всюди і в кожній порі шукали вони за „Австрійцями”. Бушували по ліжках, шафах, скринях, куфрах, льохах, коминах, фляшках, а навіть в кишнях. Що лише представляло якусь вартість — рабували, а решту нищили. Найстрашнішими були несподівані нічні патрулі. Вони ночью впадали до хати, будили всіх і „ревідували”, крадучи все, що їм під руки попало. Перестрашені люди цілими ночами не клали ся спати. Ховали свій маєток, як могли, але ніщо не уйшло перед оком грабіжників. Коли вже не стало хліба, молока, яєць і курий, взяли ся Москалі до молоченя збіжа на „галушки”. Коні, корови і безроги брали Москалі звичайно без гроший, або платили в сей спосіб, що за вола, ваги 600 кильограмів, давали 30 рублів!

По побіді австрійських війск під Лімановою, дня 6. грудня 1914 р., Москалі уступили в напрямі Ясла.

На жаль — всего два тижні тішив ся повіт свободою: Москалям прийшли на поміч великі війська і австрійська армія цофнула ся назад та заняла оборонні становища на лінії від Ріпеника аж до угорської границі. Осередком сеї лінії були Горлиці.

126-дневна місцева битва.

Громади: Ріпеник, Туря, Сташківка, Мощениця, Лужна, Шалова, Міпанка, Сторожівка, Глинник, Горлиці, Рошиця польська, Сокіл, Кобилянка, Сенкова, Шимбарк, Сяри і дальші в напрямі угорської границі до Конечної були тереном місцевих битв через протяг чотирох місяців.

Москалі заняли сильні становища і старанно окопали ся. Тесаме зробили й австрійські війська. Віддалене між обома боевими лініями виносило пересічно півтора кильметра. Через тих 126 днів відбувала ся битва вла-

ство без перестанку. Що дня обі сторони себе взаємно острілювали і робили одні на других напади.

Тисячі народу найшли ся в огни. Очевидно, про мешкане по домах не могло бути й мови. Люди крили ся по долах і ямах, в яких через цілу зиму вели жите лю-

З боїв на Волині: Німецький звідун найшов раненого жовніра, який останками своїх сил доліз до води, щоби заспокоїти свою спрагу.

дий, котрі мешкають по печерах. Що вдало ся взяти зі собою до ями, се мусіло вистарчити на жите. А не багато можна було забрати, бо Москалі не багато й лишили. Біб і сира картопля — ото все. Щасливий був сей, хто в ночи в своїй ямі міг розложити огонь і під ослоною темря-

ви зладити трохи теплої страви. Ще щасливіший був сей, хто потрапив смерком долігти до російських окопів і купити від салдата хліб, хоч платив за бохонець 4 до 5 корон! Сотки родин було таких, що через чотири місяці хліба їй не виділи.

Надійшли морози, прийшла сніжниця і се доповнило чашу горя нещасних людей. Голод терпіли всі, але морозу діти не видержали. Неодно сконало серед голоду і зимна. Померших не можна було їй похоронити, бо хто лише вихилив голову з ями, на сего падав сейчас град куль і смерть забирала його в свої холодні рамена.

Минав день за днем, тиждень за тижнем, а муки народа ставали ся щораз більші. Земля дрожала від гуку гармат, стогнала від удару баґнетів, морозний вітер доносив туркіт машинових крісів. А люди, непевні життя навіть в ямах, мусіли в німій розпучі глядіти, як ночами горіли їх хати і господарства; мусіли з острахом дивити ся на червону луну пожарів у сусідннх селах... Правдиве пекло!...

Опорожнюване з населеня.

В міру розвою воєнної акції в поодиноких місцевостях на боевій лінії, війскові власти приневолювали людей опускати льохи і ями. Заряджено опорожненє.

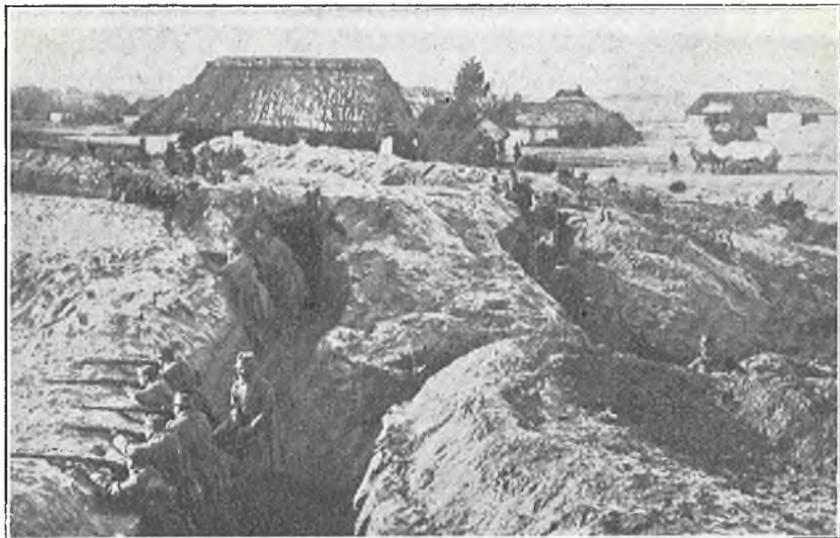
Небогато вже їм і лишило ся. Достаток знищений, з господарства лише руїни. Родина зменьшила ся — перед ямою або в ямі труп дитини; худобяче стерво вже від кількох тижнів гние; кілька останних ґруль (бараболь) — от і все.

Війскові полеві кухні не щадили для них поживи, щоби тим людям зі землі додати сил до дальших трудів, які їх ждали. Довгі ряди старців і жінок (що було молодше і сильніше — пішло до війська) з дрібними діточками, без одіжи, посувають ся в напрямі Грибова. Відси перевезено їх в західні повіти Галичини та далеко поза її границю. Голод, нужда, зниченє, гук стрілів і луна від пожарів рідних сіл товаришили нещасним жебракам...

Приготованя до великої битви.

В послідних днях цвітня 1915 р. на задах австрійської армії панував незвичайний рух. Зі всіх сторін почали надходити численні німецькі війська. Се тривало

через кілька днів. Все те діяло ся надзвичайно потайно, так, що Москалі не знали, що проти них лагодить ся щось великого. Доперва коли на боєвій лінії Москалі спостерегли німецьких жовнірів, яких легко пізнати по „пикельгавбах”, почали чогось догадувати ся. Сейчас повстав серед Москалів великий неспокій і вони з великим поспіхом почали синати нові шанці. Одначе навіть і тоді не були вони приготовані на се, що напад неприятеля відбудеть ся так скоро і з такою силою.

З боїв у східній Галичині: Передні окопи під українським селом.

Кровава неділя.

В ночі з 1-го на 2-го мая 1915 р. посунули ся відділи австрійських і німецьких війск, о скільки се було лише можливе, до російських окопів. Жовніри підсували ся до окопів, повзаючи по землі і зовсім не відповідаючи на ворожий огонь, хоч з декотрих російських становищ падали досить густі стріли. Вони не відповіли ніодним стрілом, а посували ся щораз ближше і ближше. Діяло ся се на лінії Лужна-Мшанка-Сенкова. Ті три села призначила головна воєнна команда на головний напад.

О годині пів до третьої в ночі у всіх поодиноких відділах справлено докладно час на всіх годинниках. Точно о 6-тій годині рано розпочала артилерія на цілій лінії

страшний огонь. Нечуваний гук був кровавим початком кровавої неділі.

Здавалося, що настав судний день... Ціла земля видає невольний гук кількохсот гармат. Сей невольний концерт тривав до години 10-тої перед полуднем. Як точно зачався, так точно і скінчився.

В тій хвилі наступив шалений атак на баїгети. З лютим завзяттям кинулися жовніри союзних військ, а передівсім жадні помсти Баварці, щоби стерти ворога з лиця землі. Деякі Баварці покидали навіть блюзки і з крісом в руках вдарили як вихор на російські окопи, не щадячи і не милуючи нікого... Напад був так сильний і так несподіваний, що Москалі не мали навіть часу висадити у воздух підземних мін, якими були засіяні поля перед їх окопами.

Найстрашніша битва.

Найбільше завзяті і найкровавіші битви відбулися того дня в Сенковій, де при здобуванню Лисої Гори впало понад 1.000 Москалів, в Лужній і на Магдалині, при здобуттю горбка, який панує над горлицьким цвинтарем, котрий Москалі перемінили були в кріпость. Тут ділане німецької артилерії було впрост неімовірне. Величезні гарматні кулі виривали в землі великі доли, викидали з гробів домовини, валили нагробні фігури і розривали в кусні цілі громади Москалів. Кости і черепи трупів, відірвані голови, руки і ноги Москалів, кровю облиті відломки хрестів і нагробників — все те ще в дві неділі опісля представляло одну збиту страшну масу. Се, що тут діялося, переходить щодо грози найстрашніші витвори уяви.

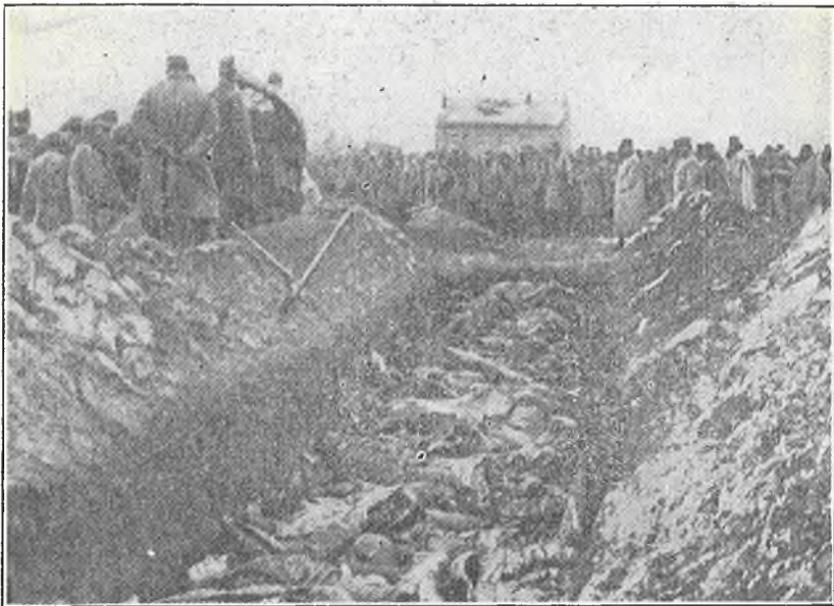
В самих Горлицях видно наслідки діланя тяжких гармат. Кулі з великих мездірів, з котрих один був уставлений в Шимбарку а другий в Лужній, повиривали ями на 10 метрів широкі, а 3 до 4 метри глибокі. Від одного стрілу завалилося ціле крило горлицької гімназії.

Артилерія і міни союзних військ знесли зовсім російські заклади. Коли гармати замовкли, союзники розпочали напад. Москалі, облиті кровю своїх товаришів, поранені і перестрашені, вискакували цілими купами з окопів і добровільно піддавалися. Утечи не могли, бо відворот був для них відтятий... По хвилевій перерві за-

грали знова німецькі гармати. Тим разом кулі падали густо на задах Москалів. Через те й відтяго їм відворот. Москалі не могли ані утікати ані одержати нової помочи.

Побіда.

По полудни дня 2. мая цілковита програна Москалів була певна. В переполосі утікали вони в напрямі Ясла. Ще раз пробували ставити опір на горі коло Беча, але безуспішно. Заходяче сонце освітило своїми лу-

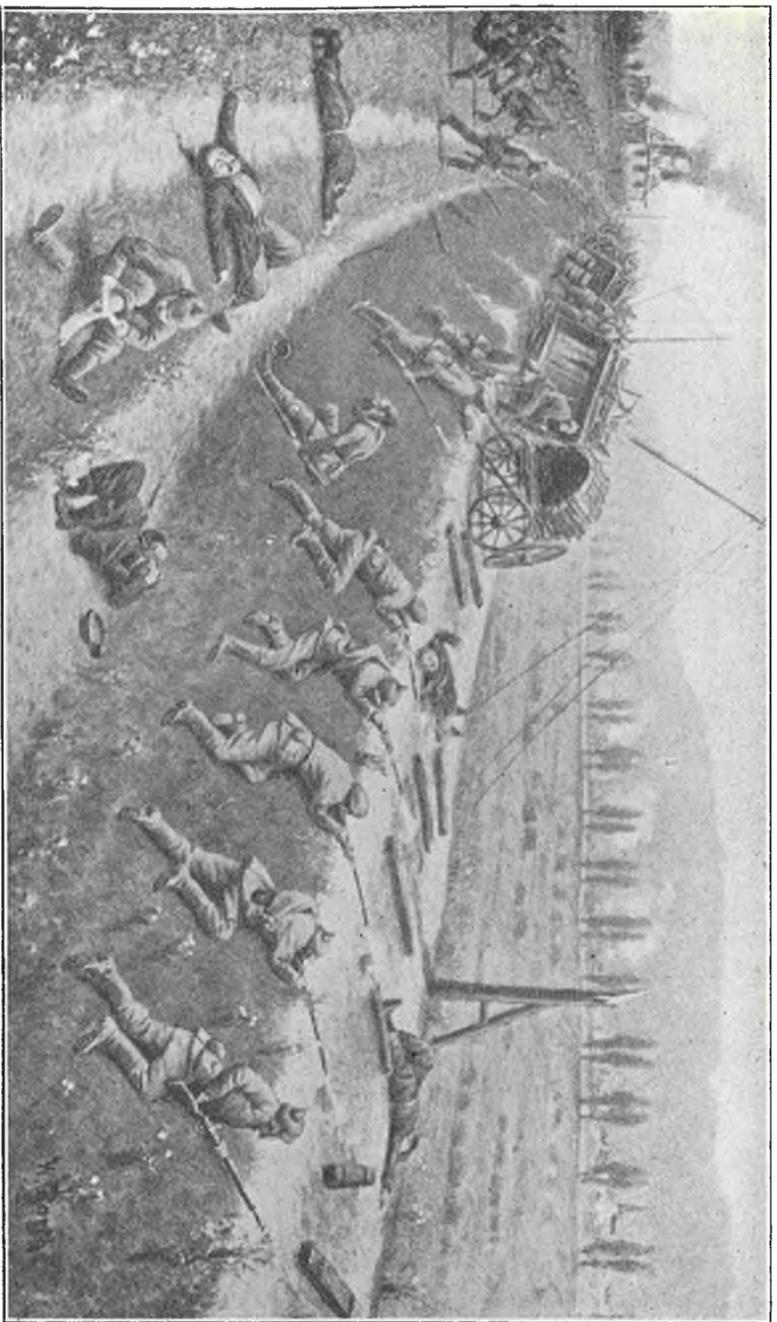
З боїв у східній Галичині: Похорон погибших жовнів у спільнім гробі.

чами горлицьку землю, свобідну від Москалів, але переповну кровю і представляючу пустиню з руїнами спалених і знищених господарств.

Лише непроглядні маси російських полонених, яких через самі Горлиці переведено около 40.000, та цілі стоси російських трунів свідчили, що тут перед пару годинами панували ще Москалі.

З боїв у східній Галичині: Битва на залізничній насипі.

Владислав Орнан.

БЕЗДОМНІ

— Мамо! чи ще далеко?...

— З пів милі... Зараз за тим лісом будуть хати...
Зимно тобі, Івасю?...

— Ні, мамо, ні...

Таку уривану розмову вело двоє людей: мати і син. Мати йшла наперед, торуючи синкови дорогу в снігових засипах... Кілько разів запала ся глибше в сніг, звертала ся до дитини з осторогою:

Наслідок вибуху одного гранату.

— Івасю! осторожно... Обійди боком...

— Добре, мамо, добре... — лебедів замерзими устами Івась, затинав уста і не жалів ся бідний, хоч мороз заглядав аж до серця...

І тепер, коли мати питає його: — Зимно тобі, Івасю?... — він відповідає: — Ні, мамо, ні... — а тремтяча ся відповідь, як звук порушеної струни, потверджує питане мами, хоч слова зовсім не годять ся з дійсністю...

Двоє людей в боротьбі з сніговими засипами... В боротьбі з безграничною, зимною, мертвою природою... Хто поборе: чоловік, чи бездушний великан?...

— Мамо, чи ще далеко? — питає Івась.

— Зараз, зараз, тільки іди, синочку, не уставай в ході!... — благала мати. — За мною, Івасю, за мною... — і колінами крає стулений до купи сніг, останніх майже добуваючи сил... Чує, що сили її опускають, але і те чує, що мусить іти... Инакше смерть зимна, страшна пригорне її і її Івася до себе і... — не могла дальше думати. Се-ж щось, що грозою серце наповняло...

— Щоби хоч снігом так не кидало... щоби хоч не було такої вітрениці... — говорить сама до себе незрозумілим шепотом... А тут як на відповідь зірвав ся ще сильніший вихор і кинув острим снігом в її лице...

— Боже! — шепнула тільки, і дальше ставляє на землю замерзлі ноги, мертві, скостенілі... — А за нею, ведена радше волею непонятною, як силою, йде мала дитина, бідний Івась, отулений веренькою, котру мати зняла зі себе...

Хвилина тиші... і вихор зірвав ся ще сильніше ніж передтим, зібрав всі тумани і підкидав зимним острим снігом аж під небеса...

— Мамо!...

— Що, сину? Що, моя дитиночко?...

— Мамо!... — шепче дитина незрозуміло і падає скулена на твердий сніг.

Мати схилила ся до Івася і з розпукою говорить:

— Івасю, як лиш можеш... вже недалеко!... — просить мати, благає, а в голосі її дрожать усі струни: любови, благання і безграничної розпуки. Здіймає з голови хустину і оббиває нею Івася...

— Івасю! мій соколику... ще кусничок.

— Не годен... мамо... — шепче Івась ще тихше, а вихор, начеб ще більшої грози хотів додати сему образу — розвіяв її чорне волосє, і страшною вона була в сій німій, небо визиваючій розпуці...

Заверуха, видячи свою силу над немічними ествами, остриями поцілунками драпає її по лицю...

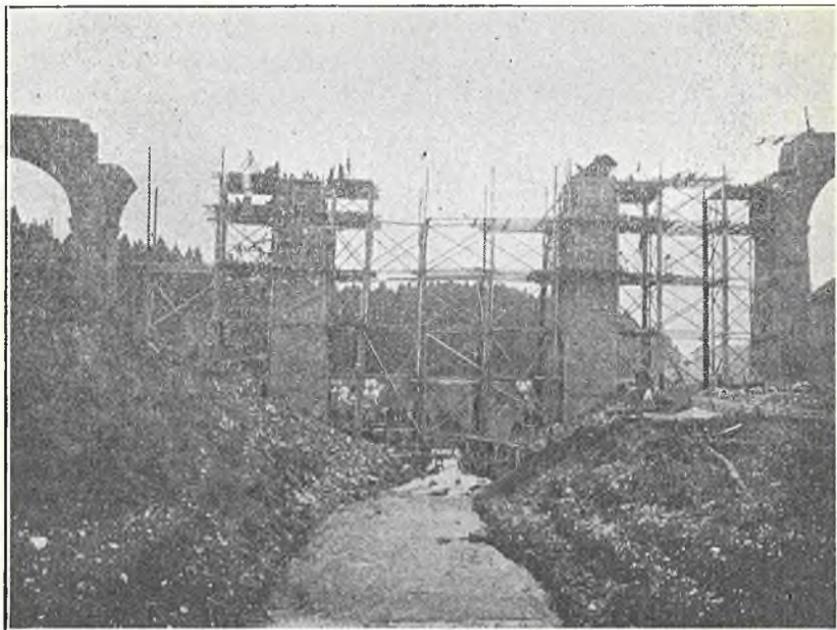
— Івасю!... — шепче через губи до дитини, котрої скляний зір, звернений на неї без виразу, відобрав їй решту сил. Хочє піднести дитину, тай сама падає на ко-

ліна... Мороз їх стиснув, припер до землі і заморожуючи кров, пхав ся аж до серця...

— Де Ти, Боже, що даєш гинути дитині?! — вирвало ся їй із замерзлих уст.

— За що мене так страшно караєш?... Тут без сповіди... Силуєть ся піднести, коліна примерзли до снігу...

— Прокляті люди!... вигнали з хати... Бодай так... — Не докінчила. Останки розпуки пролетіли з проклятем...

Розсаджений Москалями залізничий міст над Прутом коло Делятина.

Страшний біль стискав серце, виїдав очі і проміннями розходив ся по тілі... Губи хотіли шептати молитву: думка її докінчила... може — на другім сьвітї...

Блестіли сніжні діаманти... блестіли ріжними барвами в сьвітлі зір, котрі рідкими очима дивили ся зза чорної мраки... Блестіли зорі по снігу — а чотири більші від інших, як рідкі okaza діаментів межі піском дорогих камінців...

Блестіли очі замерзлих...

Жалісний вихор кидав снігом на тілесні трумни — і росла... росла могила зі снігу...

Минуло три дні. Час пливе, як вода. Біле село блестить зорами снігу в зимнім сьвітлі сонця...

Люди, що мешкають недалеко церкви, сплять на Службу Вожу. Сніг скрипить під їх ногами. Хто дальше мешкає, не рухається з хати, бо засипи...

— Кому то вчора дзвонили? — питає старий ґазда немолодої жінки.

— А знаєте... тій Маланюковій...

— Умерла?...

— То ви не чули? Замерзла бідна, разом зі своїм хлопцем. Вигнали люди з хати. Тай та пійшла під ніч... Найшли її на другий день під снігом... Наробила ся вона теж, наробила... І вигнали з хати, як сил уже не стало... Лишила свою силу й веселість на чужім полі, оросила своїм потом не свої ниви... а тепер — геть від нас! Ти нам не потрібна... Гони з хати, не заважай, забирай ся... А як же... вигнали як — не причком — пса, як суку...

Старий покивав головою, а йдучи до церкви, молив ся за душу бідної комірницї, котрій жалували кутка в теплій хатї, котрій завидували того куска хлїба, що випросила де в якого ґазди і ділила ся ним, немов найдорозшим яким скарбом, зі своїм Івасем...

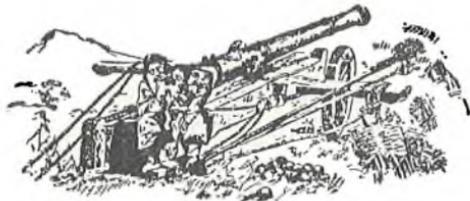
— І вигнали її... Ах, бодай же вас, люди... Оченаш, жиєш на небесах... от бідна так марно згинула... най сьвіти сї мене твоє, най будь царество твоє...

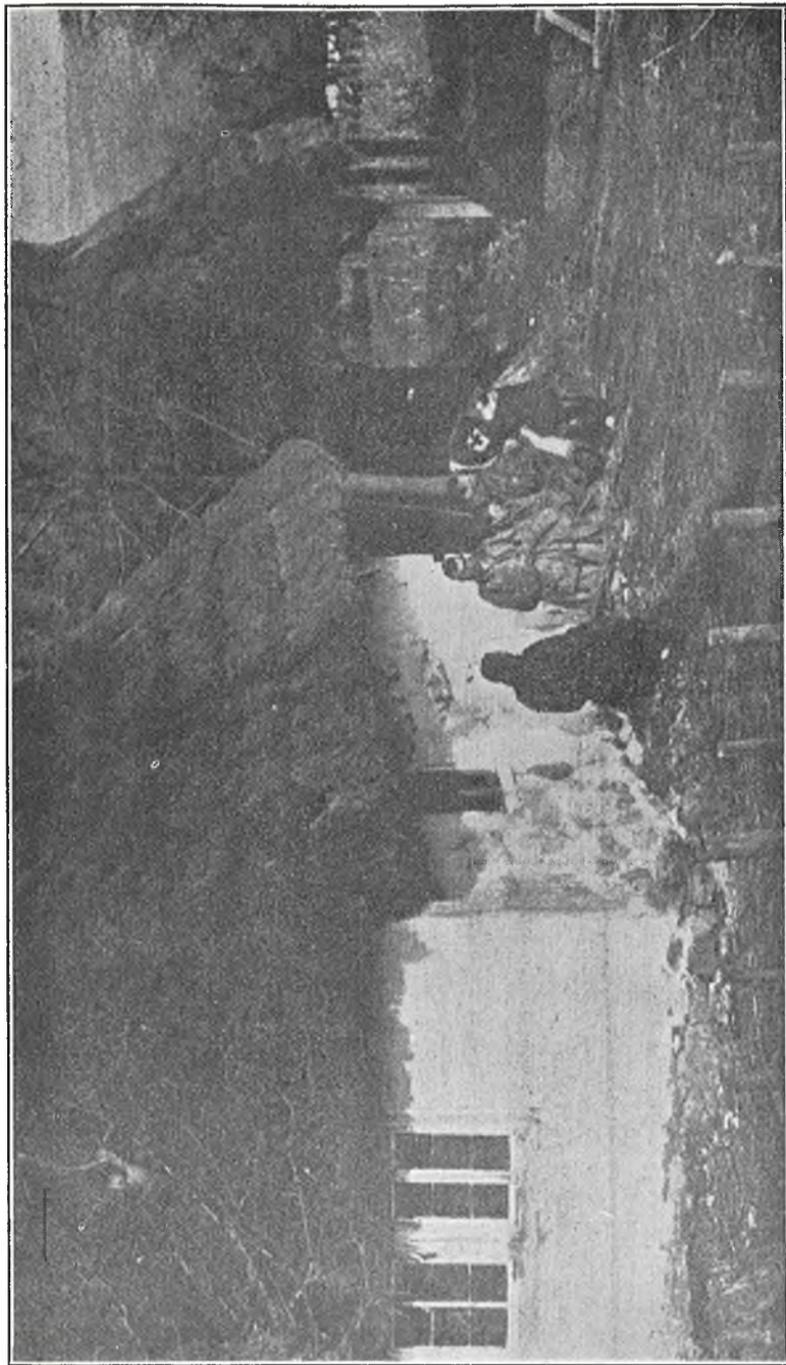
Молив ся щиро. Адже вона йому теж робила. Коби був знав, що вона так на чужім селї ґарує, то був би прийняв до себе... Чому ні... Місяця би йому в хатї не засидїла. Ах! Боже!

— А була працювата — подумав — най з Богом спочиває — і так марно... Ой, такі то люди, гірші від дикого звїря... Вигнали з хати... гей... кальвіни...

І знов зачав: „Най буде воленька твоя сьвітая, як на небї, так і на землї, хлїб наш... Ой так то так... Най з Богом спочиває...

Переклав С. Лют.

З боїв у східній Галичині: Військовий кашелян сповідає ранених жовнірів.

Стефан Горський.

РІДНА ЗЕМЛЯ.

Землици своїй вірним будь,
Для Неї хай палає груди!
Для Неї, добрий Неньки син,
Присвячуї всі думки і чин:
Жите за Неї в дар неси,
Очима й щитом стережи,
Як ворог злий у дні тривоги
В сьвятинь її вірвесь пороги.

Поля, ліси ті, струї вод
Добув віками наш народ;
Прадідний оре тутки лан
Не зайда-раб, а сам свій пан.
В ті ниви силу сил вложив,
Їх предків наших піт скропив,
— Предківський дух пала над ними,
Тому для нас вони сьвятими.

А як колись прийдешь тобі,
Шукати долі в чужині,
На рідну землю спогдай,
Мерщій до Неї повертай!
І припади до рідних нив,
Де вік дитячий ти прожив
І поклені ся: до загину
Остать України вірним сином!

Ф. Коковський.

НА НАШІЙ ВКРАЇНІ...

На нашій Україні
Дніпра філі сині
Пливуть собі в далеку даль —
І блакит там неба
І все є, що треба,
А нарід тамки давить жаль.
На нашій Україні
Дніпра філі сині
Пливуть і миють береги—
І гарні там цвіти
І хочеть ся жити
Та давлять волю вороги...

Волод. Тимочко.

СУМНИЙ АНГЕЛ.

Вертав нині скорше ніж звичайно.

Темне склепінє хмар кидало тіни смутку на його бліде обличчє. Схилив голову на запалі груди і ступав тихо, сумовито, як ступають за домовиною помершого... А по собі лишав чорні сліди на невиннім, ясно-білім снігу.

Російський козак зі своїм конем в Чернівцях.

На тім сріблїстїм тлі дивно стирчали палї, счорнілі пні, що мов голодні жєбраки витягали обнажені руки до прохожих по милостиню...

На улицях малого місточка було спокійно і пусто; лише денєде промайнула незнана постать, зникаючи за углами малих, вкопаних в землю домів. Придорожні ліхтарні блимали слабим сьвітлом і довгими смугами кидали свої тіни.

Смуток, — таке було прїзвище його — йшов протяжною ходою і ненастанно вдивляв ся в темні ями, які

значили його великі розшлпані чоботи. Здавало ся йому, що се отвираютъ ся холодні челюсти гробів, земля розкриває своє понуре нїдро, де царює всевладна смерть, а душі померших навівають казку — сон. І йому хотїло ся так дуже, дуже умерти; не бачити опромінених радостію лиць, не чути веселих співів, коли він і його рідня не можуть радуватись як інші люди.

Щось зимне, неприємне стиснуло його серце і він заплакав. Плакав, як дитина, яку насильно відірвали від грудий мами; такі горячі слези котили ся по його умученім лиці.

Затиснув кулаки, підніс їх під саму ліхтарню і оглядав, як якусь знайдену річ. Похитав розпучливо головою і поволїк ся розжалоблений горі уличкою між два довгі ряди хатин.

— Погублю свою душу, — снували ся по його голові думки — от тут закінчу під ліхтарнею, коли нема для мене вже лїпшої долі. На тамтогорічні сьвята я продав чоботи і принїс у хату жидівський колач. А тепер і чоботів ніхто не купить, бо вже подерті, розлізлі. Дав Бог руки хіба на те, щоби в день Його Рїздва урвати нитку свого життя...

Олов'яні хмари тяжїли над його головою, а тишина пригнїтала його дїшу. Він хотїв серед великого крику втихомирити біль свого серця, заколисати розбурхані думки...

Лиш час від часу вітрець заколихав тонкими вітями і легко стручував пластинки снігу...

Нараз задуму Смутка розвіяв якийсь ніжний приємний спів; підніс, мов з просоня, голову звислу на груди і пристанув. В однім вікні миготїли численні огники сьвітла. Смуток підійшов ближше. Зі стелі на шнурочку звисала мала сосонка, прикрашена пестрими паперовими ланцюхами, золотими нитками і цукорками. Під сосонкою сидїли у двоє хлопчина і мала дївчинка, які доторкали руками золочені орїхи, а се впроваджувало в колибанє сосонку. З другого покою доходив крізь на-пів отворені двері радісний сьміх і тихі тони празничної піснї.

* * *

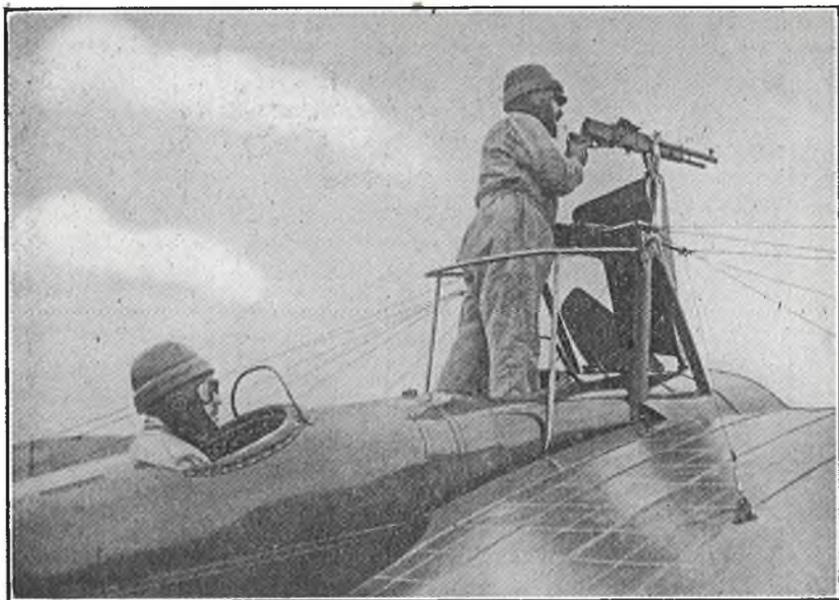
Був пізний вечір. Жінка з дитиною ждали на Смутка. Вже вмовкли співи, гасли сьвітла по домах, а він ще не

приходив. Держала дитину, завинену в полатану, велику хустку, а та дитина малими рученятами сильно обвила ся довкола її шиї. Посинілі зі студени руки матери горнули прис-грасно до грудий дитя; ціла здригала ся, а серце било ся з тривоги і з зимна.

— Мамо, — чому той Бозя такий сумний? Сумний, як тато, коли ти казала, що хліба Бозя за кару не дав.

Мати погладила дитя рукою і поцілувала.

— Моли ся до тої Бозі, то принесе тобі сосонку; прийде тато і вона тоді вже не буде сумна. Ти не молиш ся, нечемний, і тому Бозя загнівала ся...

З боїв у воздуху: Німецький летун острілює ворожий літак.

Задрожали їй щоки, вірвались слова і зимні уста приссались до теплого личка маленького синка.

На протилежній стіні висів великий образ. Опертий о придорожний хрест стояв ангел і сумно глядів на розкинене місто. В його погляді було щось з темних хмар, які темною опоною висіли над містом.

На другий день говорили в місті, що в снігу замерз робітник Смуток, вертаючий п'яний до дому.

З боїв у сідній Галичині: По увечі Москалів знід Перемишля австрійські жовніри очипу-
ють Адріанні перелорода з убєткх садкацьк і переносять їх подальше від українського терену,
щоби їх похоронити у спільнім гробі.

Богдан Лепкий.

В ХРАМІ СВ. ЮРА.

Болши сея любви никто-
же иматъ, да кто душу свою
положить за други своя.

Йоан, XV, 13.

„Йде ворог! Ворог йде, як хмара!
Вже blisko!”

І смертельний страх
Впав на людей. По улицах
Житє завмерло. Люта кара
Зближаєть ся! О Боже! Боже!
Мов море, розлилось вороже
Війско нечисленне.

Що крок,
То острый кріс, знаряд смерти.
Невжеж прийдець ся нам умерти
В нерозкаяню?

Деж пророк,
Щоби сказав огненне слово,
Слово надії і розради,
Щоб вратував нас від заглади,
Щоб сонце розпалив наново
У тьмі кромішній? Деж є він?
Ось — чуєть? — ударив дзвін
У храмі Юра! Ніби мати,
Що діти скликує до хати,
Так він взиває.

Люди йдуть,
І мов ті перші Христіяни,
Гонені Нероном поганим,
За слушну справу смерти ждуть.

О, милий Боже України!
За кров, за сльози, за руїни,
За все, що терпимо в сей час —

Помилуй нас!
Таж ми чужого не бажали,
Лиш, що нам предки передали,
Хотіли гідно донести

Аж до мети.
Ми з кривди людської не жили,
Лиш від колиски до могили
Трудили ся, як Ти велів —

За що-ж Твій гнів?
Хибаж се гріх свій край любити,
Своїм язиком говорити,
І що свьяте, не дать на сьміх, —

Хибаж се гріх?
Що жило — до землі припало;
І в Божім храмі тихо стало,
Як у могилі.

Аж з провола
З плит камяних біля престола
Постать підняла ся велика
Над всіх людей.

Се наш владина.
Се первозванный наш Андрій
Уста втворив:

„Народе мій!
Мої ви братя, сестри, діти,
Моя любви, мій ти свїте,
Чи сподївав ся я, що буду
В таку пору до мого люду
Господне слово глаголати?
Господне слово і — гармати.
Господне слово і — шрапнелі!
Зруйновані наші оселі!
Сплундровані наші приюти!
До чаші налито отрути,
А ворог напрасний і злий
Став над нарком і каже:

„Пий!
Щобись міг лєкше позабути
Свій безталанний рідний край
І рідну мову і звичай
І віру предків! Пий отруту
І поклоняй ся як Богу — кнуту,
І ликуй, ликуй темноті,
Що ясне сонце загасила!
О, брати! лучша нам могила
Аніж сподїваня такі!
І лучше в славі нам умерти,
Нїж славу прадїдну затерти
Клеймом нїкчемности.

Примір
Я вам давав і дам, як треба,
З землі знимати ся до неба;
Я батько ваш.

Народе, вір,
Вір мому слову! З мене нині,
Тут серед Божої сьвятині,
Слова, мов громи ясні, бють
В табор ворожий! Розібють
Заступники сьвятої волі
Насили полчища і в полі
Немов солону рознесуть.
Се я вам кажу. Я се знаю
Знанем Господнім.

І колись
За море сліз, що розлилися,
За кождей зойк і плач дитини,
За все, що нині вяне й гине —
Вони стократно заплачуть.
Даром плюндрують і палять!
Над попелища і могили
Здійметь ся ясний, сніжнокрилий
Дух правди й волі. Оживе
І зацвите й зазеленить ся,
Що нині кровю червонить ся.
Широко в сьвітї засливе
Наша зруйнована країна
Воскресне, встане Україна!
Тільки не тратьте, братя, віри,
Тільки не будьте маловіри,
Тільки не будьте як бурян,
Хто ступить — той йому і пан.
А стійте твердо, як скала.
Най розібесь об вас хула,
І вража лют, нікчемна лєсть —
Се наш закон — се наша месть.
Розбийте з трутою пугар!
Відсуньте пріч Данаїв дар;
Їх слово підступне, варварське
Женіть від уха.

Що цісарське —
Віддайте цісарю, а Боже
Богу правдивому. Він може
Нас пробувати, як в горнилі

Зелізо, може нас по филі
Вести, як вів Петра Спаситель;
Він наш суддя і обновитель,
Він нас не хоче покорити
Бо мусить, мусить побідити
Добро і правда на землі.
Пропадуть, щезнуть люди злі,
Як дим від вітру пропадає,
Як від огня віск тає — стають!
Лиш духом не падіть, не млійте,
Як дуби в бурю кріпко стійте,
І не хиляйте ся лозою.
Благословен, хто впаде в бою
За вітчину, за справу люду, —
Його во віки не забудуть,
Його восхвалене імя
Горі плине, як полумя
Серед кромішної темряви,
Крізь жертву і любов до слави.
Нема-ж любови, кажу вам,
Над ту, коли жите віддам
За другів моїх!"

Амїнь, Амїнь!

Немов з грудки звалив ся камінь,
Немов якась надлюдська сила
Від гробу челюсть відвалила
І струю вічного, нового
Житя буйного, молодого
В задуху гробову впустила.

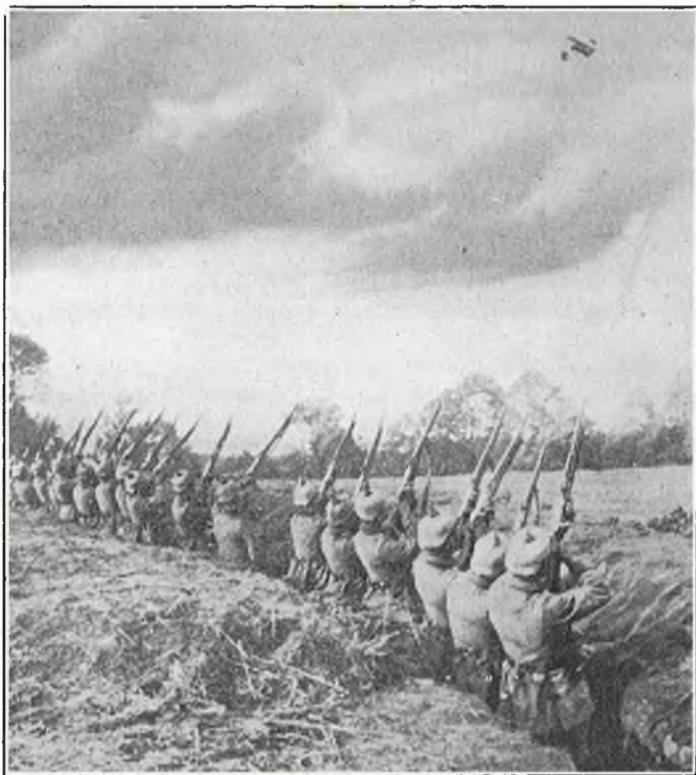
„Будемо, батьку наш, будемо —
Поки живі, тривати-мемо —
Держатись сьвятої справи.
Для вітчани, для волі, слави,
Для здійсненя великих снів
Наших замучених батьків
Посьвятимо всі наші сили,
Аж до сконаня, до могили,
До остаточних перемог —
Так най нам буде сьвідком Бог!

Пропамятні дерева Морозенка на степах України.

Понизші дві розвідки взяв я з німецької часописи „Illustrierte Zeitung”. Тому, що перша сторона знищена, не могу подати дати і числа газети. Знаю лише рік — 1874. Під розвідками підписаний якийсь R. D. Редакція „Ill. Zeitung” дуже одушевляєть ся тими розвідками і дуже сердечно дякує проф. Францови Зверіні (з Берна, на Мораві), що подав образки дерев Морозенкових і образки з життя Українців, про котрих є мова. Розвідки сі є для нас тим дорогі, що се пишуть чужі часописи і чужі люди, а до того ще в 1874 році.

Се вже людство приняло безкритично, що в кождім народі є історичні герої, котрих народ оспівує в піснях і ставить їм памятники. Тогосамого діждав ся Морозенко від свого українського народа.

З боїв у східній Галичині: Німецькі жовніри острілюють ворожий літак.

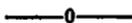
Морозенко — історична особа. Він багато основ вложив в руки європейської дипломатії. Часи, коли він жив, були часами великих польських війн зі Шведами. Королем Польщі був Володислав IV., а опісля Іван Казимир.

Морозенко — великий герой українського народу. Так, на се вказують три явори, які й доси ростуть і носять його імя. Ростуть вони на тих місцях, де Морозенко провадив найзавзятійші бої; на місцях, де — як співаєть ся в думі — вороги живим зловили його і в страшний спосіб замордували... Смерть Морозенка є великим історичним значінем для його вітчизни — України.

Дерева сі стоять задумані, як могутчі пам'ятники слави, на розлогих степах України. Не можуть нам нічого сказати, хто був Морозенко, котрого пам'ять вони бережуть і котрого український народ по всій Україні оспівує в піснях:

Ой, Морозе, Морозенку, ти преславний козаче,
За тобою, Морозенку, вся Українонька плаче.

Дерева сі ростуть в Чайгороді (правдоподібно в Царгороді або Старім Місті. — Замітка автора Р. Д.). В давнину місто се було сильно укріплене. Турки назвали його „Кітчик Стамбул” (Новий Константинополь). Богаті руйни, розвалини та підземні льохи говорять нам про старинне значіне і могутчість сього міста, в котрім герой запорожських козаків найшов свою смерть...

УКРАЇНЦІ НАД ПРУТОМ.

Українці, що мешкають по лівім березі Прута на степах, які займають простір цілої полудневої Росії, твоять спільну цілість з Українцями в Галичині і Буковині.

Хоч вони розбиті кордонами, то цілком одні від других не ріжняють ся. Їх мова, їх звичаї є однакові, лише, приспособлюючись до землі, спосіб життя трохи відмінний.

Підчас коли Українці Галичини і Буковини займають ся управою рілі, Українці над Прутом (на рос. Україні. — Зам. перекладчика) займають ся випасом худоби. Ціле їх господарство полягає на хові худоби, котра достарчає їм поживи і одія.

Тому, що порослі степи не дозволяють їм будувати домів з дерева або каміня на взір галицьких або буковинських Українців, мешкають вони по більшій части в хатах зіплених з землі т. зв. ліпанках. Спосіб будови тих хат є два. Один — курені. Вони походять ще з тих часів, коли на Україні шаліли війни того народу з його ворогами. Такий спосіб будови був у тих часах найпрактичніший. Будують їх в той спосіб: в землі викопують пивницю, будують дах і покривають соломою, очеретом або травою. Вікон нема, хібя що хата стоїть висше понад землю. На відсвіжене воздуха служать двері, котрі з середини замикають ся деревляною засувкою. (Такі замки можна подибати ще й тепер в Галичині. — Перекл.).

Другий спосіб будови хат — се мазанки. Вони побудовані цілком понад землю. Місце, де мають побудувати мазанку, вистелюють очеретом, змішаним з глинкою. Стіни обліплюють такоюсамою масою. З середини і знадвору побілені або жовто тинковані. Земля (в значіню підлоги) вистелена травою або тростиною. Криша (дах) прикрита со-

ломою. В хаті по середині стоїть цегляна печ, котру опалюють сіном, соломою або хворостом. В стінах маленькі вікна. Довкола хати є підсипана приспа, котра служить також замість лавок. На обійстю є обора на худобу і обороги на збіжжє, а обійсте кругом обгороджене плотом.

Мешканців тих хат звуть там козаками. Сю назву носять вони ще від початку 16. віку, коли то вони провадили війни з Татарами, Турками, Поляками та Москалями. І сей народ чув ся в силі упоратись зі всіми ворогами!... Їх походи сягали на суші аж по Литву; на морю — аж по Константинополь... І з того войовничого народу став ся тепер тихий, гармонійний елемент, котрого найулюбленійшим тепер занятєм

З боїв у східній Галичині: Міщани втікають перед російськими військами.

є музика, спів і танці. Сопілка або дудна є найбільше улюбленим інструментом молодих хлопців. Бандура через своє майстерне викінчене перевисілає всі старинні інструменти 15. і 16. віку. Сього інструменту уживають по більшій часті старці, котрі виспівують старинні пісні.

Думи були колись невиграними піснями бандуристів. Коли в селі зявив ся сліпий дід, — наче зпід землі являла ся товня, рада слухати про давних героїв України. Дід співав і рівночасно пригравав на бандурі. Співав про війни козаків з сусідами-ворогами; за що ляла ся кров козацька. Мєсянхолійні думи, веселі коломийки і ліричні думки важкими споминами ще й тепер відбивають ся в серцях народу, нагадуючи йому його минувшину і славу.

Безперечно, що український нарід має найкрасші пісні з пісень всіх славянських народів. Сього ніхто ніколи не може заперечити!

Переклав Микола Д. Величко.

Др. Остап Макарушна.

Т У Р О К.

Нашим дітям присвячене.

Старий, похилений сидів щоденно під муром панського городу на жарі полудневого кримського пекучого сонця. Лице темно-брунатне осмалене горячими вітрами, в очах тихий, бездонний сум, на голові завій з брудної шмати, на тілі лахи, а ціла постава — олицетворена покора.

Щоденно минали його байдужно веселі стрійні пані, що приїхали до Ялти любити ся красою природи, купати ся в морі і робити прогульки по сусідних горах. Таксамо ані один з гордих панів не спиняв ся біля нужденного Турка, щоби добути з кишені копійчину і дати йому на хліб.

Ані один

І я що дня переходив біля того музулманського старця, і передімною клонив він з глибокою покорою голову, підносив руку від грудий до чола і шепотів по тихоньки свою просьбу-молитву.

Але і я не спиняв ся ні разу коло него, не добув копійчини.

А прецінь мені його було жаль. На вид його нужди і покори почував я моральний біль, діймаючий і пекучий. Так дуже відчував я боротьбу, яку провадило моє ціле ество з ніжним голосом почування милосердя і любови ближнього.

Ні, я не можу йому дати копійки, бо се Турок — се відвічний лютий ворог мого народа, се ворог Христової віри.

І могучим, нагальним приступом опановували в одну мить мою душу всі спогади лютих борб, що вели мої предки з музулманами в обороні волі і віри; перед очима ставали терпіння християн-невольників, мучених і тут, на кримській землі; уявляли ся на Чорнім морі, що меркотіло ось-тут близенько, залите золотими лучами пекучого сонця, турецькі галери і судна, переповнені моїми земляками, закутими в кайдани і січеними до крови червоною таволгою.

Ні, я не можу дати Туркови нічого!

Ріж і бий...

Мордуї невіру-бісурмена — ті слова заглушували у моїм серцю всі ніжнійші почування християнської любови ближнього.

Велична Христова притча про милосерного Самарянина не могла віднести побіди.

Російські салдати Калмуки. Вони походять з середньої Азії і задля своєї дикости визначають ся великою жорстокістю.

Та день по дневи м'якло моє серце і от я одного дня вийшов з рішучою постановою, наділити бідного музлманина дрібною милостинею.

Радісно зближаю ся до місця, де звичайно сидів Турок, легко мені на серцю, що відніс над собою побіду, але нині Турка на тім місці не бачу.

Як жалісно стиснуло ся моє серце.

А може се лише нині він сюди не прийшов?

А може він захорів — з голоду?

Як люто болить мене ся думка!

Минає день, другий, десятий — покірного старця при улиці Садовій нема.

Важка досада проти себе самого змагаєть ся у мене що днини. Питаня томлять мене:

Де діваєть ся тепер той нещасний нуждар, що в серцях християн при парадній улиці не зміг розбудити милосерних почувань? Може він вже помер з нужди і голоду? А тоді почасти й ти винен причини його смерти — так дорікаю собі.

Я заєдно мав надію, що мені доведеть ся побачити денебудь того бідного турецького жебрака. Шукав його й на парадних улицах, шукав по татарських брудних переулках, шукав в порті і сусідних музулманських бідних селах, але вже його не побачив.

* * *

Та образ його остане в моїй душі.

І він мені все нагадувати буде, що до людського серця всякій ненависти народній повинна бути запертою дорога.

Одного дня читаю в місцевій газеті:

Син багатого російського купця пустив ся сам один лодкою, погуляти по морю. Далеко від берега попсувала ся йому керма. Три дні носили його філі по отвертім морі, а четвертого виратував його Турок, що вітрильним кораблем віз овочі в Ялту. На-пів живий лежав молодець на дні лодки, очідаючи смерти.

Доведений до притомности, дякував в порті молодець Туркови за спасенє, виняв сторублевий банкнот і виправдуючи ся, що більше при собі не має, подав його турецькому купцеві в нагороду за виратоване жите.

Та Турок з достоїнством сказав: Не мені дякуйте, а Богу. Я не можу уявити собі чоловіка, що не подав би ратунку ближньому на морю.

І не прийняв сотки.

Як мені соромно за себе вчинило ся, коли перечитав опис сеї правдивої події.

Чи не висше стояв той музулманин від неодного ісповідника Христової віри і любови?

З боїв у Холмщині: Битва на улицах українського села.

Іван Франко.

ПОЕМА ПРО БІЛУ СОРОЧКУ.

Ой у вирій журавлі летіли,
Понад Відень ключем протягли ся,
Закликали журавля одного:
„Годі, годі на гнізді сидіти,
Ходи з нами у вирій летіти!”

То не в вирій журавлі летіли,
То збиралось славне лицарство.
То збиралось у похід далекий
На турецьку землю ген за море.
То король німецький молоденький
Закликає лицарів хрещених,
Сам провадить Німців, Таліянів,
Щоб турецьку гордість присмирити,
Загрибушу руку вкоротити.

Вже зібралось славне лицарство,
Наче хмара Відень обступило.
Тут спочинуть між хрещеним людом,
Поки рушать в Буду по Дунаю.
Спочивають, коники сідають,
Закликають лицарів із Відня:

„Годі, годі по дворах сидіти,
На турнірах копії ломати,
Величать в піснях красу жіночу,
В струни брязкати, мід-вино спивати!
Нуте, нуте до святаго бою!
Притремо ми роги музулману,
Прожнемо Турна з Вифлєсму,
І заблісне славний хрест Христовий
На соборі у Єрусалимі,
І здобудем скарби незлічені,
Що нагарбав Турок по всім світі”.

Жив у Відні лицар у ту пору
Олександр, знатний і побожний,
Мав він вірну жінку Юліану,
Жили любо, як голуби в парі.
Аж одної ночі із півночі
Прокидаєсь зо сну Олександр,
Прокидаєсь, тяженько зітхає,
Далі так говорить до дружини:

„Юліано, вірная дружино,
Незвичайний сон мені приснив ся:
Мов лечу я в криницю безодну,
Пориною в студеную воду,
Пориною аж на дно глибоке,
Там нахожу зерно золотєе,
І воно на верх мене виносить.
Тричі в ночі я зо сну будив ся,
Тричі мені сон той самий снів ся.
Видко горе він мені віщує,
Видко чимсь ми Бога прогнівили.
Слухай, любо, на що я наважив:
Приберу ся я в сталеву зброю,
Пристаю до славного лицарства,

Пристаю до Генриха міцного,
З ним пійду я бісурмана бити.
Як загину — Бог гріхи відпустить,
А як буде славна нам побіда,
То й на мене тая слава спаде.”

Ізлякалась вірна Юліана,
Сльози ронить, біле личко клонить
І до мужа тєс слово мовить:
„Олександрє, господарю любий,
Не ходи ти в той похід далекий!
Серцем чую, щастя вам не буде.
Не по правді король поступас,
Султанови присягу ломає, —
Ся неправда на вас всіх помстить ся.
Як у тебе гріх є на сумліно,
Можеш дома Господу молить ся”.

Олександр їй на се говорить:
„Люба жінко, не против ся тому!
Серцем чую, що се божа воля;
Що Бог судить, того не минути.
Ти живи тут тихо у господі,
Доглядай порядку в нашім домі,
Від усього злого бережи ся,
А за мене, любо, не жури ся”.

Юліана тихо сльози ронить,
Сльози ронить, голосно зітхає,
Поки сон їй не склепив повіки.
В сні їй ангел божий показав ся
І промовив ось якеє слово:

„Юліано, не против ся мужу,
Та поший йому сорочку білу,
Хай усе її на собі носить:
Доки будеш ти для него вірна,
Доти буде та сорочка біла.”

Юліана супокійна стала,
Приняла ся ту сорочку шити,
А пошивши, мужови приносить
І словами любо промовляє:
„Олександрє, господарю милий,
Ідь із Богом, де Бог тебе кличе!
Я тут буду за тебе молить ся,
Буду вірно тебе дожидати.
А отсе тобі сорочка біла,
Щоб її носив ти у поході.
Поки буде ся сорочка біла,
Поти буду я для тебе вірна”.

Тихо, тихо Дунай філі котить
З міста Відня аж до міста Буди,
З міста Буди аж до Білгорода,
З Білгорода аж у Чорне море,
А за морем бісурман панує.
До схід сонця на зустрічу гору.
Мов ті філі поплило лицарство

Із лицарством лицар Олександр
В ясній зброї на воронім коні.
Провожала його Юліяна
По Дунаю штири милі шляху,
Провожала, плачучи прощала.
І стояла довго на дорозі
На шпильочку кручі камяної,
Поки військо було видно в долі,
Поки зброї блискали до сонця,
Поки чути, як їх коні ржали,
Від копит їх земля стугоніла.
А як щезли в вечеровій тіні,
Юліяна до дому вернула,
Цілу нічку молила ся Богу,
Супокійно стала мужа ждати.

Ой рожево сонічко сходило,
Та запало за кроваву хмару.
То не сонце так рожево сходить,
То лицарські стяги з вітром бють ся.
А зпереду король молоденький
Наче квітка помежи квітками,
Весь у зброї посеред лицарства.
Весь він радість, певність і надія,
В бій рушає, мало не співає,
Рад на крилах за Босфор летіти,
Впасти градом на карки турецькі,
У Нікеї завтра почувати.

Ой рожево сонічко сходило,
Та запало за кроваву хмару.
Пишно війсна дійшли до Дунаю,
Мов три ріки золотофілясті;
Пишно стали в Константинополі,
На могучі човни посідали,
А надія дула їм в вітрила,
Тверда віра їх вела на беріг,
Далі, далі в бісурманську землю.
Та не те їх за Босфором ждало.
Край Анкири в бісурманським краю
Свій остатний табір таборили.
Обступила їх турецька сила
І закрила, наче сонце хмара.
Гей, погиб там король молоденький,
Полягло лицарство коло него.
Хто не згинув на кровавім полі,
Той кайдани двигав у неволі.

Олександр теж в полон попав ся.
Хоч у бою він хоробро бив ся,
То не мав на своїм тілі рани.
Тілько шаблю Турки пощербили,
Ясний панцир на нім порубали,
Збили шолом з голови на землю
І без зброї вхопили в неволю.
Не богато там взяли в неволю,
Всіх заледво штириста й чотири.
Всім їм руки назад повязали
І погнали в пугах до Нікеї.
А за ними Турки з батогами,
Перед ними агі й баші люті,
А на списках голови лицарські.
А передній ніс на вістрє вбиту
Королівську голову кроваву —
Султанови найлюбішій дари.

У Нікеї баші і везири
Бенкетують чотири неділі,
А на пятій бранців паювали.
І дїстав ся бранець Олександр
Османови з міста Трапезунта.
І погнав його Осман жорстокий
У далеку, незвісну країну,
У кайданах, але не самого,
З ним ще вісім бранців християнських.
І велів їх у ярма впрягати,
Велів ними переліг орати.

Так минуло ціле боже літо:
Олександр у ярмі хилив ся,
Плуга тягав, важкі скиби краєв;
Та сорочка все на ньому біла,
Мов би тільки нині рано вбрана.
Здивувались погоничі Турки,
Османови теє диво нажуть.
І велів він бранця відпрягати,
Перед себе привести негайно.
Олександр Осману вилонив ся;
Сей до него теє слово мовить:
„Олександр, бранче-християнине,
Що за диво: робиш ти все літо,
Плуга тягнеш, тяжкі скиби краєш,
Сам счорнів ти, мов земля сьвятая,
А сорочка в тебе сніжно біла,
Хоч її ти не скидав ні разу?“

Відмовляє бранець Олександр:
„Ой Османе, є тут справді диво.
Є у мене вірна дружина
Юліяна в славнім місті Відні.
Як в дорогу мене виряжала,
То дала мені отсю сорочку
І сказала: „Господарю милий,
Ось тобі нова сорочка біла,
Щоб її носив ти у поході.
Поки буде ся сорочка біла,
Поти буду я для тебе вірна.“

То Осман почувши теє диво,
Кличе свого бега Галанбега
І такі йому слова говорить:
„Галанбеже, витязю мій вірний,
Ізбирай ся в далеку дорогу
Аж до міста Відня над Дунаєм.
Допитай ся там до Юліяни,
Що є жінка Олександра бранця.
Не пожалуй золота ні срібла,
Не пожалуй дорогих дарунків,
А найпаче хитрої підмови,
Щоб та жінка шлюб свій ізломала,
Із тобою нічку ночувала.
Коли мудро сеє діло справиш,
Дам тобі я срібла, злата много,
Ще й svojого коня вороного.“

Галанбег не гаяв ся ні хвилі,
Щоб сповнити Османову волю.
Він до Відня живо прибуває,
Шле посланця у двір Олександрів,
Юліяну на розмову просить.

Юліяна гостя к собі просить
І до него словами говорить:
„Ой ти, гостю, з даленого краю,
Що за вісти маєш ти для мене,
Що мене ти на розмову просиш?“

Відмовляє Галанбег на тес:
„Чи се ти є пані Юліяна,
Вірна жінка Олександра того,
Що є бранцем у турецькім краю
У Османа баші в Трапезунті
І в ярмі там чорну землю оре?“

Защеміло в Юліяни серце,
Закрутились у очиях сльози,
Та здержала лютий біль у собі
І спокійно бега запитала:
„А скажи по правді, гостю милий,
Чи той бранець здоров у неволі,
Чи там має хоч сорочку білу?“

Відмовляє Галанбег на тес:
„Не хорус муж твій у неволі
І сорочки не зміняв від року,
Та як сніг вона на ньому біла.
Ти-ж послухай, пані Юліяно,
Що тобі перекажу від него:
Ізломай ти шлюбную присягу,
Перебудь зо мною сюю нічку,
То клену ся тобі Магометом,
Швидко вийде муж твій на свободу.
А не схочеш ти сего вчинити,
То загине муж твій у неволі,
Не побачиш ти його до віку.“

Защеміло в Юліяни серце,
Закрутились у очиях сльози;
Та завила лютий біль у собі
І спокійно бегови сказала:
„Гостю любий, пережди сю днину,
Най сю справу добре обміркую.
Бо важке як камінь твоє слово,
Як полин гірке для серця мого.
Завтра рано дам тобі я знати,
Чого маєш ти від мене ждати“.

Юліяна цілу ніч не спала,
Сльози ронить, ревне Бога молить:
„Боже милий, дай мені пораду,
Що чинити, щоб не поблудити?
Се-ж я в темнім борі заблудила:
Відси пропасть, а відти безодня.
Шлюб зломати — мужа слобонити?
Мужа втратити — зберегти присягу?“

Аж над раном добре нагадала,
Галанбегу карту написала:
„Гостю милий, не дай того Боже,
Щоб сповнила я твоє бажане,
Осквернила мого мужа ложе
І зломала те, що шлюбувала!
Як я вірно додержу присягу,
То сам Бог на мене ласкав буде,
Мого мужа введе з неволі.
А як нині присягу зломаю,
То себе згублю і мужа свого“.

Се списала, зараз відіслала,
А сама щось инше нагадала.
Роздобула все чернече вбране,
Взяла свої гуслі чарівнії,
Серед ночі дім свій попрощала,
Геть із Відня рушила в дорогу.
А дві милі за містом у гаю,
Там стояла капличка малая.
Там зайшла раненько Юліяна,
Скинула жіночі пишні вбори,
Надягла чернечу довгу ясу;
Обтяла жіночі пишні коси,
Почепила бороду старечу,
Через плечі гуслі повязала,
Свої вбори в землю закопала
І пійшла на схід понад Дунаєм.

Вандрувала три дні без пригоди.
Стала трета нічка западати,
Що за гамір в городі зробив ся?
Сурми грають, ясні збрій світять,
Зпід копита в коний іскри скачуть.
І юрбами люд біжить цікавий
На проїзжих Турнів поглядіти.
Бучно їде Галанбег із Відня,
В коло него двацять яничарів,
А прислуги ще й у двос більше.
Заїздають на ніч до господи,
Засідають до вечері живо.

Аж ось чути гуки на рундуці:
Плачуть гуслі мов мала дитина,
Не то плачуть, не то промовляють,
То гудуть неначе пчілка в маю,
Розбивають тугу наче хмару,
Піднимають веселість у серці.
Встали Турки, кинули вечерю,
Їм музика слух заповонила.
Галанбег ось на рундук виходить
Поглядіти, хто так дивно грає.
Коли бачить — черчик подорожний.
То до него чемно він підходить
І словами приязно говорить:
„Будь здоровий, черче подорожний!
А куди се Бог тебе провадить?“

Відмовляє черчик подорожний:
„Будь здоровий, пане мій ласкавий!
Я мандрую з даленого краю
До сьвятого місця Палестини,
До божого гробу на поклони“.

Врадував ся Галанбег немало
І черчеви тес слово мовить:
„Чесний отче, їдь ураз зо мною!
Будеш ти нам у дорозі грати,
Наші душі грою звеселяти,
За се маєш три заплати в мене:
Першу плату — коня верхового,
Другу плату — страву у господі,
Третю плату — захист у дорозі“.

Юліяна радо се приймила,
З Галанбегом рушила в дорогу.

Вандрували чотири неділі,
Аж прибули в іконію місто.
Тут говорить чернець подорожний:
„Ой мій пане, беже Галанбеже,
Ось тут наші шляхи розійшли ся:
Мені в право до божого гробу,
Тобі в ліво до Османа твого”.

Відмовляє Галанбег на тес:
„Чесний отче, вволи мою волю,
Ідь зо мною до Османа мого!
Звесели ти його душу грою —
Певне того не будеш жаліти”.

Не перечить черчин подорожний,
Іде з бегом до Османа паші.
Як до міста полем доїжджали,
То побачив черчин подорожний
Бідних бранців при роботі в ярах,
А між ними й Олександра свого.
У ярмі він аж дугою гнеть ся,
Звисли руки від тяжкої муки,
Почорніло личенько румяне,
Лиш сорочка все на ньому біла,
Мов би тільки нині зрана вбрана.

Прибуває Галанбег у місто,
То Осман його до себе кличе
І здалека сьміхом зустрічає:
„Галанбеже, витязю мій вірний,
Знать тобі не дуже пощастило,
Не здобув у Відні ти побіди,
Срібла й злата заслужити не здужав,
Ані мого коня вероного!
Ще сорочка в Олександра біла,
Ні крихітки не забрукала ся”.

Відмовляє Галанбег по правді:
„Ой Османе, мій ласкавий пане!
Хоронив Аллах мене в дорозі,
Та я в Відні не здобув нічого.
А проте я не жалю ходу
Ані труду в далекій дорозі,
Ані кошту, що на ній потратив.
Бо побачив я велике диво —
Жінку бранця твого Олександра.
Її вроду я хвалить не буду,
Бо хто може вихвалити гідно
Дня віщунку, золоту зірницю
До схід сонця в пурпуровім блиску?
І хто може вихвалити гідно
Веснянії пахоці чудові,
Жайворонка металічні трелі,
Тихий чар криниці лісової,
Холод гаю, чи тишу півночі?
Та не так її чарує врода,
Як той блиск невинности сніжної,
Що ним постать вся її ясїте —
Як той запах чистоти сьвятої,
Що вбиває всяку думку грішну,
Всякий порив низкий в нашім серці,
Не пускає й помислу брудного,
Щоб хоч раз до неї доторкнув ся.

Та найбільші в її оці чари,
І видніє рівна, сильна воля,
До добра незломна постанова.
Вір мені, Османе, любий пане,
Я-ж не є хлопчина головусий
І з жіноцтвом діла мав чимало!
Та коли сю жінку я побачив,
Око в око з нею зустрінув ся,
А в душі мав сьвідомість погану,
Що її повинен підмовлати
На негідне, на ганебне діло —
То такий я встид почув у серці,
Мов на матір руку піднімаю”.

Усьміхнувся Осман на тую мову.
„Ой мій друже, беже Галанбеже,
Справді диво мусіло там стать ся,
Що тебе поетом зробило!
Та се що за чоловік з тобою?”
„Ой Османе, мій ласкавий пане,
Се є чесний черчин подорожний,
Що мандрує до божого гробу.
Він музика, пане, пречудовий,
Всю дорогу веселив нам душу,
Розгоняв своєю грою тугу.
То я, пане, взяв його з собою,
Щоб і ти знав солодоці тії,
Щоб пізнав ти його тонів чари”.

І велів Осман черцези грати.
Полили ся чародійні тони,
Полонили серце у Османа.
І не міг від них він відірвать ся:
День би слухав і цілую нічку,
Пив би їх, мов спраглий зимну воду.

Так минули чотири неділі.
Промовляє черчин подорожний:
„Ой Османе, мій ласкавий пане,
Час мені вже тобі поклонити ся,
У дорогу дальшу збираєт ся,
У дорогу до божого гробу”.

Відмовляє тут Осман черцези:
„Жаль мені з тобою розставать ся,
Та не можна й силою держати.
А за те, що своїх тонів чаром
Чарував ти моє серце доси,
Розгоняв мою тоску так часто,
Веселив мене в тяжких годинах,
Я даю тобі багаті дари:
Срібло, золото, дорогу одежу,
Вероного коня верхового
І сторожу ще для супроводу”.

Відмовляє черчин подорожний:
„Ой Османе, мій ласкавий пане,
Не даруй мені ти срібла, злата,
Бо я Богу шлюбував на бідність.
Не для мене дорога одежа —
Буде з мене сеї рясї досить.
Не прийму я й коня верхового,
Бо я Богу шлюбував ся пішки

До святаго гробу мандрувати.
І не шли сторожі ти зо мною —
Бог моя сторожа найпевніша,
Другий сторож, — порожня кишеня,
А ще третій — гуслі ті співучі.
Та коли твоя велика ласка
Чим слугу свогого вдарувати,
То даруй мені одного бранця
З тих, що там за містом в плузі орють.
Тай ще дай нам лист на обезпену,
Підпиши імя своє на ньому
І привісь султанської печаті,
Щоб нас Турки вільно пропустили,
Кривим оком на нас не гляділи”.

Полюбились ті слова черцєві,
Полюбились Османови дуже.
Зараз наже дрібно лист писати,
Злоті букви по рожевим люлю,
Шнур шовковий кризь папір продіти
І печать велику прикріпити
А потому Галанбега кличе:
„Ой мій друже, беже Галанбеже,
Йди на поле з тим черцем у парі,
Дай йому там бранця до вибору:
Кого хочє, той його най буде.”

І подав ся Галанбєг у поле
Там, де в ярмах бідні бранці ходять.
І говорить Галанбєг черцєви:
„Чесний отче, ось тобі ті бранці,
Кого хочєш, щоб тобі пустити?”

Відмовляє тут чернець розумно:
„Ой мій пане, беже Галанбеже,
Не моє тут діло вибирати;
Кого хочєш, сам пусти зо мною!”

І говорить Галанбєг черцєви:
„Відпушу з тобою Олександра,
Того бранця у сорочці білій.
Не для него се зроблю, їй Богу,
А для жінки його Юліяни”.

Познімали з Олександра шляї,
Розкували з рук і з ніг кайдани,
І подав ся він з черцем в дорогу
В Палестину до божого гробу.
Як при божім гробі помолились
І святаму місцю поклонились,
Подали ся до рідного краю.
А як вже до Відня наближались,
Мали в город ще дві милі шляху,
То засіли разом спочивати
При каплиці в зеленій діброві.

„Олександре—так чернець говорить—
Друже любий, треба нам розстать ся,
Бо тут наші шляхи розійшли ся.
Ти на ліво в Відень подаси ся,
Я на право в монастир свій мушу”.

Гей заплавав Олександр ревно
І черцєви в ноги поклонив ся,

„Чесний отче, вічне вам спасибі,
Що мене з ярма ви слобонили!
Жити буду чи вмирати буду,
А до віку ваш невольник буду,
Все що маю, нехай ваше буде”.

Усьміхнув ся черчик подорожний.
„Не обіцуй, Олександре брате,
Більше того, ніж можєш здержати.
Адже в тебе є сімя лицарська,
Є дружина вірна, молодая!”

Відмовляє Олександр гірно:
„Чесний отче, жаль мені на неї,
Що почувши про мою неволю,
Не подбала мене слобонити.
Не хочу я більше жити з нею!
В монастир у черці пострижу ся,
Щоб тобі по Бозі быть слугою”.

Усьміхнув ся черчик подорожний,
Олександра він бере за слово:
„Олександре, брате мій коханий!
Коли се твоє лицарське слово
І твердая, чесна постанова —
Присягнися тут в отсій каплиці,
Підпиши ся тут на сім папері,
Що на ньому є печать турецька:
Підпиши ся, що моїм слугою
Хочєш бути, дони будєш жити”.

Олександр пристає на тєє,
У каплиці широко присягає,
На турецькій карті запис пише,
А списавши, віддає черцєви.

Тут оба сердечно попрощались,
Своїм шляхом кождий подали ся:
Олександр на битий гостинець,
Що до Відня полід гори вєть ся,
А чернець у гаю заховав ся.
За хвилину в каплицю вернув ся:
Зняв із себе весь убір чернечий,
Видобув свої жіночі вбори,
Вмив лице криничною водою —
І не стало тут черця старого,
Появилась Юліяна краля.
То прибравшись у жіночі вбори,
Помолившись у каплиці широко,
Вона живо простими стежками
У свій двір у Відень поспішила.

Там її свєкруха зустрічає,
Олександра старєнькая мати,
Зустрічає і словами лас:
„Ей красуне, жінко віроломна,
Де се ти так довго пропадала?
Нема в тебе Бога ні сумлія,
Що тємно дїм свій полишила,
Цїле літо без вісти блукала,
Пєвно любак иншого шукала”.

Відмовляє втішно Юліяна:
„Мамко люба, не турбуй ся мною!

Вже я знаю, як себе правдати.
Та послухай, що є в нас нового!
Маю звістку певну через люди,
Що сьогодні верне Олександр,
Любий муж мій, а твій син коханий,
Із неволі з турецького краю”.

Та свекруха гнівно відмовляє:
„Волів би він там і пропадати,
Ніж тут має на таке вертати!
Не на радість він тобі явить ся
І не радість він собі застане”.

Та ось чути гомін улицями,
Здвиг народа валом наливає,
Олександрів палац обступає.
І лунають крики попід небо:
„Олександр повернув з неволі!”

Вибігають його зустрічати
Юліяна і стара мати.
Юліяна з ним витать ся хоче,
Як подоба шлюбній жінці з мужем,
Та свекруха її відпихає
І словами гнівно промовляє:
„Стій, негідна жінко, віроломна!
Не посьмій до него доторкнуть ся!
Нема в тебе Бога ні сумління.
Ти безвстидно шлюб святий зломала,
Ціле літо з дому пропадала,
Десь за иншим любасом ходила”.

Затремтіла, зблідла Юліяна,
До свекрухи жалісно говорить:
„Най вам, мамко, Бог не памятає,
Що мене ви так позневажали
Перед домом, перед всім народом!
Олександр, любее подруже,
Не хочу витати ся з тобою,
Не промовлю словечка до тебе
І не зім з тобою ложки страви,
Поки суд нас не розсудить правий.
Видай завтра пишну гостину,
Запроси всіх кривих і знайомих:
Перед ними я до ока стану
І поставлю своїх свідків вірних,
А тоді вже най мене всі судять”.

Се сказала, слюзи потвирала
І сховалась у свої покої.
Олександр мамі доноряє:
„Мамо, мамо, що ви наробили
Любій встиду, а мені турботи!
Юліяна чесна жінка, мамо,
Я на се найліпший доназ маю.
Ще як з дому у похід шов я,
То дача мені сорочку білу,
А при тому сі слова сказала:
„Доки буде ся сорочка біла,
Доти, любий, буду тобі вірна”.
І я мав на собі сю сорочку
Рік, матусю, і ще й три неділі,
І погляньте, вона й доси біла”.

Стара мати гнівом запалала,
В Олександра вирвала сорочку,
І говорить: „Чари, синку, чари!
Ти не вір їм, правди добивай ся!
Ось пожди лиш, я сорочку тую
В церкві зложу на святим престолі,
Хай лежить там усю ніч до рана —
Оттоді напевно щезнуть чари
І побачиш, що то з неї буде”.

Не перечить Олександр мамі,
Бо в самого серце повне жалю,
Повне жалю й темної зневіри.
Бач, дружина, хоч як була щира,
А за него в ярмі не подбала,
Ще й все літо з дому пропадала!

Ніч минула, рано завітало,
Ба, вже сонце в гору підняло ся —
В Юліяни у покоях тихо.
Вже зібрались в Олександра в домі
Пишні гості, графи та барони,
Вся родина, други і знайомі.
Олександра щиро всі вिताють,
Про далекі сторони питають —
Та немає радости в світилиці
І на серці в кожного мов камінь.

Час уже би суд розпочинати,
Та немає пані Юліяни,
Не виходить із своїх покоїв.
Та ось входить Олександра мати
Вся бліда, лиш блищать ся очи,
А в руках держить брудну сорочку.
Ту сорочку в гору піднімає,
І до сина стиха промовляє:
„Бачиш, сину, що знайшла я нині!
Щезли чари на святим престолі,
Ось що стало з білої сорочки!”

Затремтіло в Олександра тіло,
А за серце мов кліщами стисло.
„Горе — зойкнув — горе мені, мамо!
Не на радість я вернув з неволі!
Та що діять! Що робити буду!
Красше правду раз переболіти,
Як неправду в пазусі ховати.
Бо неправда, як гадюка люта,
Розвинеть ся, в саме серце впень ся!”

І велить покликать Юліяну.
Та даремно до її покоїв
Стука мати, стукають і слуги —
У покоях тихо наче в гробі.

Аж ось чути — на рундуці грає:
Плачуть гуслі, як мала дитина,
Не то плачуть, не то промовляють,
Кожим тоном за серце халяють.
Стрепенув ся нагло Олександр
І до гостей свавно промовляє:
„Гості любі, своїя кохані,
Підождіте хвилечку на мене!

Бо я добре сю музику знаю,
 Бо се грає той чернець побожний,
 Що мене він вивів із неволі.
 То хочу я його запросити,
 В своїм домі чесно вчасувати”.

Олександр на рундук виходить,
 І черцеви кланяєть ся в ноги,
 Його руки горячо цілує
 І слізьми гіркими обливає.
 І черця він просить до сьвітлиці,
 Садовить на почесному місці,
 Сам покірно за ним становить ся,
 Щоб черцеви як слуга служити.

То чернець по гостях поглядає,
 Олександрю тее слово мовить:
 „Олександр, господарю милий,
 Чесних гостей в твоїм домі много,
 Але деж твоя дружина вірна?
 Чом вона між гістьми не яснїє,
 Чом не служить гостям, як звичайно?”

Олександр сльози утирає
 І до мамі стиха промовляє:
 „Кажить, мамо, замки розбивати,
 Приведїте Юліяну конче!”

Поспішає стара мати живо,
 Каже слугам замки розбивати.
 Ще живїйше до гостей вернула
 І говорить голосно до сина:
 „Дармо, сину, замки розбивати!
 Всї покої я перешукала,
 Та немає в жаднім Юліяни.
 Видно знала, чим та пахне справа
 І ще нічу на втеки вдала ся!”

Жах пійшов холодний по всім зборі.
 Затремтіли лицарі старїї,
 Всїх за серце мов кліщами стисло.
 Ганьба, ганьба, ганьба Юліяні!
 Сама вчора суду зажадала,
 Та не сьміла суду дождити.

Олександр мов прибитий гнеть ся.
 Тут чернець побожний виступає,
 Супокїйно з пазухи виймає
 Той рожевий лист пергаміновий,
 Що на ньому підпис був Османів
 І вчорашний запис Олександрів.
 На столї той лист він розвертає
 І говорить ось якеє слово:
 „Олександр, господарю любий,
 Чи се той є лист пергаміновий,
 Що тебе ним випустив з неволі
 Осман баша в місті Трапезунті?”

„Чесний отче, се той лист рожевий,
 І тобі за него вічна дяка!”

„Олександр, ще скажи при сьвіднах,
 Чи се твій є запис на тїм листі,
 Що шлюбует ти мені служити
 Невідступно, доки будеш жити?”

„Чесний отче, справді се мій запис —
 Власноручний підпис мій на ньому”.

„Олександр, ще скажи при сьвіднах,
 Чи стоїш ти твердо ще в тїм слові,
 Чи бажаєш може вільним бути?”

„Чесний отче, що мені та воля,
 Як не стало раптом серця мого,
 Як не стало вірної дружини!
 Ой, розбила моє серце скрута,
 Погасила сонічко розпука,
 Ізрадила мене Юліяна,
 Ізрадила й кинула самого!
 Не хочу я тут ні хвилі жити,
 Йду тобі я в монастир служити”.

„Олександр, добре нагадай ся,
 Щоб не було каяття за пізно!
 Твоя жінка слова не сказала,
 Як же можеш заочно судити?
 Чи се вже таке є певне діло,
 Що втекла вона злякавшись суду?
 Може сьвідків лиш пійшла шукати!
 І чи се вже незрушима правда,
 Що зломала шлюбную присягу?”

Відмовляє Олександр гнівно:
 „Чесний отче, маю доказ, маю!
 Бач, моя сорочка почорніла!”
 Відмовляє тут чернець суворо:
 „Чи се певно та сама сорочка?
 І чи сам ти не згрішив душею,
 А вона за гріх твій почорніла?”

Заїскрились в Олександра очі
 І за серце вхопила досада
 І він скрикнув: „Годі, отче, годі!
 Щезла віра й жаль із серця мого!
 Вбий же, Боже, ту невірну жінку,
 Най до віку втіхи не зазнає,
 Най до смерти не знайде спокою,
 Най змиєю жре її розпука
 За ту ганьбу, що мені зробила!”

Застогнав тут черчик подорожний,
 Застогнав тут мов від злої рани,
 Руки взносить, поглядом благає:
 „Стїй, нещасний, угамуй ту мову!
 Сам себе ти нею побиваєш!
 Сам не знаєш, бідний, що говориш,
 Сам не знаєш, до кого говориш!
 Придиви ся ти мені близьенько,
 Прислухай ся до голосу мого!
 Та не вже мовчить у тебе серце?
 Не вже так воно закамєніло,
 Що мене пізнати воно не може?
 Олександр, друже мій єдиний!”

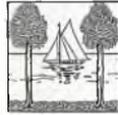
Тее мовить, бороду зриває,
 Відкидає геть каптур чернечий,
 Відкриває свої білі груди,
 Олександрю кидаєсь в обійми.

Олександр слова не говорить,
Лиш з очий горячі сльози ронить,
До грудий подруже любе тисне,
Та їй в очі глянути не сміє;
Сльози ронить, тяженько зітхає,
Далі тее слово промовляє:

„Горе, горе! Знать тяжка неволя
Мої очі сильно засліпила,
Мої уха сильно заглушила,
Моє серце в камінь застудила,
Що тебе я не пізнав від разу,
Юліяно, жінко моя мила!”

Тее мовить і голову клонить,
Юліяни ноги він цілує,
А з ним разом його стара мати.
А всі гості, графи та барони
Юліяну величати стали.
І пішла по сьвітї її слава,
І не згине, доки сьвіта стане,
Доки в сьвітї є ще добрі люди,
Доки пісня серце їх чарує.

Ось вам пісня, ось і величане:
Нема цьвіту красшого на сьвітї,
Як жіноче вірнее кохане.

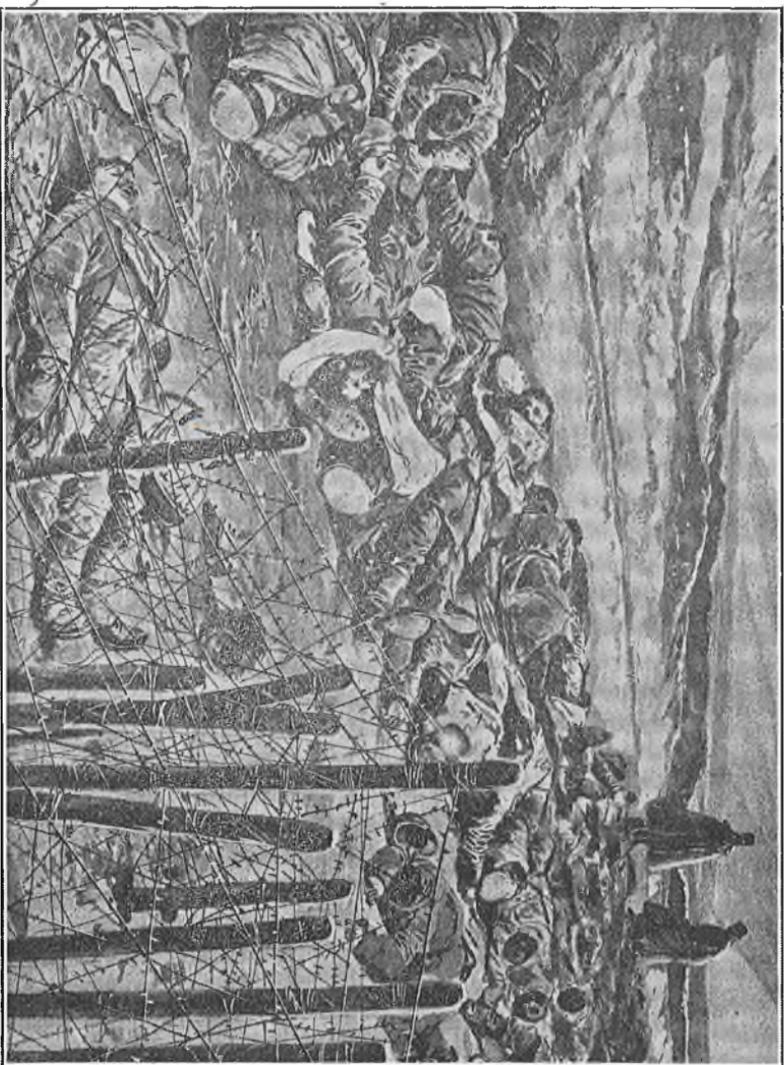

Тимко Перейма.

РІЗДВЯНЕ ОПОВІДАНЄ.

Старий Лемко Ваньо Квочка, хоч третій день вже не їв нічого, то ще і в нинішню днину ані згадати про їду не може; бо тоска так здавила старому груди, що не всилї навіть кусника хлїба до рота вложити. Справді добрі люди надавали йому доволї всякого добра — повні торби, було би і в двійню гаразд чим сьвятий вечер провести; та що з того, коли сердечному „няньови” не доведеть ся на сьвятий вечер серед рідні, серед сьвяткуючої громадки за колядою повеселити ся. Бо він бездомний, жебрак нещасний, навіть кривлї над головою не має, а лиш блукає попід чужї загати і нишком втирає слези.

Бувало і він колись, яко заможний, статочний „газда”; зі своєю Тевдоскою, як закон велить, після звичаю опроваджував се велике сьвято. Покійна Тевдоса — дай їй Боже небо — в цілїм селї, бувало, найскорше затопить в печи, щоби і найскорше відтак позбирати з поля свою працю; тай аж дванайцять страв „пристроїть”; бо він газда, всякому бажав догодити і хто тільки нагодив ся в той день до него, то голодний з хижки не вийшов. До вечерї звичайно засїдало їх немало: він, його Тевдоса, син одинак Фецьо, ну і домашна челядь. А коли не вдало ся ще декого з родини або з сусїдів запросити, то сирїт бідних брали на вечеру, щоби і з ними, як рідні з рідними, Рїздво

З боїв у Карпатах: Російські групи на побезвини перед дрючними огорожами в Луцків-ськім Просміку.

Христове провести. Памятали добре тоє, що Христос родив ся в найбільшій нужді, бо навіть в чужій стайні межі „живинами”, а від пастухів починаючи, на царях кінчаючи, всі Йому приносили дари.

І яко добрий господар, про ніщо не забував в нинішню днину — всього доглянув, всьому старав ся догодити, щоби відтак ніщо не відказувало на него. По молитві, ще заки зачер ложку страви, скорше подасть бувало вечеру своїй худібці, понакладає сіна, а й инший всякій живині,

Сербський король Петро на боевій лінії.

що в його загороді жила, вечерю заставить; бо рад був, щоби все з ним разом споживало і щоби ся дарило „од віка до віка”, щоби мав ся, як ся земля має о сьвятім Івані, тай щоби Панбіг посилав йому достатків.

А навіть і зо сьвіта, чи то шкідливе чи нешкідливе, до сьвятої вечері покличе: і воробців — щоби зерна не вишивали і кертиць — щоби лук не псували, бо зі всяким на сьвітї бажав жити в згоді.

Тай тому то, від малого до великого, всяке любило старого Квочку, всі його знали, всі поважали, бо для всіх був приязний і зичливий.

Щасливі були то люди. А вже найбільшим для них щастєм був синок їх єдиний, здоровий, рум'яний і веселий Фецько.

Перше всього, щоби колачик дитині з міста привезти, а навіть і першу чарку палюнки наляти, бо то серденько, бо то чадочко єдине наше. Так і виховував ся пустяк Фецьо в добрі, в достатках; чого душа забажала, всего мав доволі.

„Няню, дайте на музику; мамо, — на палюнку”, а старі: от най-там, покіль молоде, поскаче, бо відтак вже ніколи не буде. В нічім не здержували. Бувало і ока на одинака не скривлять, хоч нераз, чи на селі чи в коршмі, і ширше розгуляв ся. З того люди аж зненавиділи Феця, тай нишком старому Квочці недобре ворожили на старість.

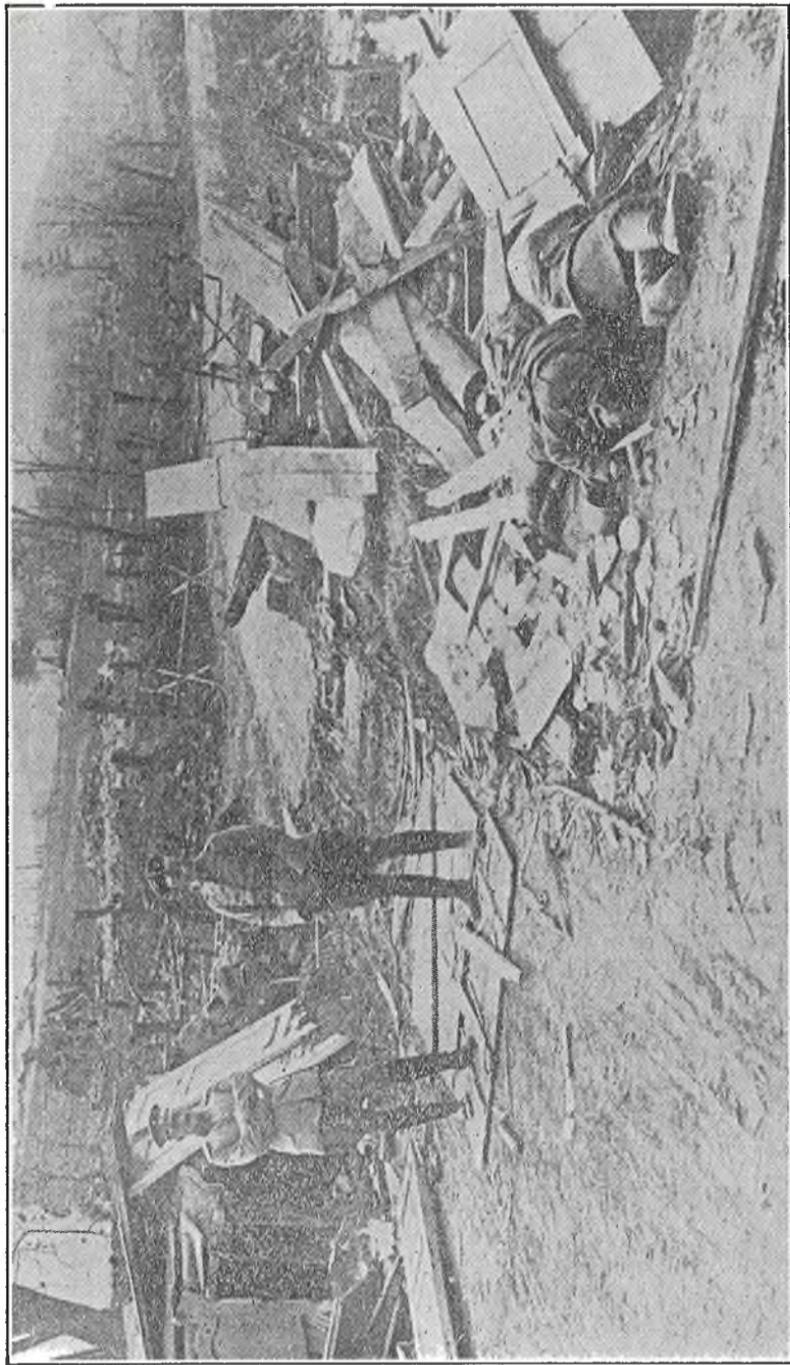
Вже й оженили його. Бог дав і внуків, а старі тішать ся, тай діток маленьких з рук не спускають.

— Няню! Грунт мені запишете — най ґазду, бо і коли ґаздувати буду. Юж дост, а надост на вас-єм ся наробив.

Не було иншої ради; коли хоче, то нехай ґаздує — і записали. Думали сердеги, що з тим вже і спокій настає. Но деж там; настало ще гірше. Фецьо вже більше тепер заглядав до чарки, а вертаючи ночами домів п'яний — став побивати жінку, діти, тай їх стареньких виганяти з хати.

— Зійд-ле з пеца, стара гадице, юж-єс ся дост нагріла, лем кашлеш і гниєш — хісна з тя не мам жадного; чом юж раз не здишеш?! А ти, старий згниляку задихливий, чом ся не виносиш з хижи — докаль будеш смердїти?!

Тай заридали старі мов діти. Тевдоса з великого жалю якось вневдовзі попрощала недоброго сина, а Ваньо остав ся сиротою на сьвітї. І довго він зносив наругу, довго терпів проклони, довго мовчки ковтав гіренькі слези, аж коли послїдний раз син його вернув з міста підпитий і побив старого так немилосерно, що аж під постіль заліз нещасний і там перележав до рана, — вирік ся Ваньо такого сина, покинув милу хатину і рішив ся о жебранім хлїбі дожидати смерти. Та коли виходив з хати, не кинув на дітний проклоном; вітцівська любов не дозволяла сего зробити; тільки поблагословив внуків, перехрестив ся тричі, і в сьвіт за очи поволік старечі кости. Та ось вже

З боїв у східній Галичині: Здобута російська барикада в Ярославі (Москаї будували такі барикади на улицах міста).

девятый раз доводить ся сироті самому зустрічати той сьвятий вечер. Та коби сей вечер був вже хоч послідний!

— Ой діти, діти невдячні! Ти, няню, працію, складай цент до centa, скибу до скиби, плекай дитину, розщибай ся над нею, щоби і вітрець на дитинку не завіяв, колачик принеси з міста, ґрунт віддай дитинці, а та дитинка відтак на старість і руку на тебе піднесе, та мов собаку нездібну до служби вижене тебе з хати, що на склоні житя, ти сивоволосий батьку, голови не маєш де

Будинок сербського парламенту (Скупщина).

приклонити і мов звів блукаеш по чужих селах, бо в своїм ріднім селі соромно і жалко людям в очи заглянути. Але нехай діє ся воля Божа. Бог знає, що робить. Він і кару зіслав на мене за те, що більше глядів я на сина ніж на Його сьвяті закони.

І покотились по скостенілим лицю студені старечі слези.

А в нинішну днину міг він денебудь у свояків до вечері засісти і бодай послухати тої радісної пісні „Возвеселім ся всі разом нині”, але чомусь не зробив того, лише до рідної загороди шкандибав, на рідний сьмітник — та коли вже не до хати, то бодай під рідну стріху, щоби хоть

перестояти на рідній ниві тую велику хвилю. Він чув навіть у своїм серці якийсь таємний голос, що заєдно кликав: „Ходи, ходи, старче, бо тобі нині там вже і належить ся спочити”...

А в хаті сьвітить ся. Но не так то ясно, як за давних часів, коли ще жила Тевдоса. О, вже і страви в мисках на столі, невістка біля печи, а менші діти позасідали поза стіл тай тарахкають ложками. Лиш він, його син, чомусь не сідає, і найстарший внук, добрий його Петрусь, що нераз вставляв ся за дідом, та подав кусник хліба.

Жертви тифу в Сербії.

Видно, якась грижа обох їх томила; певно нелюдський син пригадав собі молодий вік і хочай нині до сьвятої вечері мабуть немало вже випив, то таки червака не міг затроїти. Може і жалував свого страшного діла... Та чи вже не запізно?...

— Няню, я за дідом пійду глядати! Василь нанашків казав, що вони були нині в селі. Ти недобрий, няню; я з тобою колись так робити не буду...

Ті слова доброго внука мов гадина в саме серце вжалили недоброго сина. Він як божевільний схопив ся і вилетів на двір. Студений вітер, метелиця, що заєдно по

лици били, опам'ятали його. Він пристанув і став чогось надслухувати. Ось і чує: щось в „пеленві“ під стіною хати видає страшні стони, харчить! Що се? Не-вжеж то мій бідний старенький няньо тут кінчить жите?... І не прийшли до хати... Нянюсю! Дорогий няню! Просимо до хати, до сьвятої вечері... Люди добрі, ратуйте!...

Вибігла невістка, внуки... Так, то їх дідо, зайшов на сьвятий вечер. Збігли ся і сусіди тай внесли вже скостенілого Ваня до хати. А в хаті настав страх і крик великий, — дідо прочунав.

— Не плачте діти, не плачте, мої любі внучатка... Я вмираю... Та добре, що хоть в своїй милій хатині.

Син і невістка припали до студених костий і, плачучи, яли благати милосердя, прощенья і пощади у старого няня.

— Простіть нам, няню, даруйте! Ми вже по вік вас шанувати будемо. Не проклинайте грішників нещасних!

А няньо підніс лише здеревілу руку і тихенько промовив:

— Та... я вам прощаю... мої діти... бо в мене любов вітцівська для вас була завелика... Коби тільки Бог милосерний простив вам...

І за хвилю нестало доброго діда, а молодий Квочка збожеволів, нещасний. Та тільки не знати, чи добрий Петрусь додержить слова...

А Ф О Р И З М И.

Жиемо на Україні, а не знаємо України.

Працюю на се, щоби вдовольати ся своєю працею.

Не розкіш і блеск, а діла остають в памяти народів.

З боїв на Волині: Українські селяни вітають австрійських учнів.

Іван Франко.

ПОКЛИК.

Не лїло ли ны бяшесть, братіе?...

Чи не добре-б нам, брати, зачати
Скорбне слово у скорботну пору,
Як мужам до мужеського збору,
Не як дітям у дзвінки бряжчати?

Вирядім ми слово до походу
Не в степи кубанські безконечні,
А в таємні глибини сердечні,
Де кують будущину народу.

Потопчімо там полки погані,
Що летять на душу, як тривога,
Смагу сиплють з огняного рога
І кинжал ще обертають в рані.

Вирвім з коренем ту коромолу,
Що з малого гріх великий робить,
Що нечайно брата братом гнобить,
Щоб засісти з ворогом до столу.

Чи ще мало в путах ми стогнали?
Мало ще самі себе ми жерли?
Чи ще мало одинцем ми мерли?
Чи ще мало нас у ликах гнали?

Юрій Кміт.

СУД БУЗЬКІВ.

Посумніла полонина. Почорніли трави й похилили ся зажурені до землі. Гаснуть їх дні... Гуляє студений вихор... Громадять ся птахи, збирають ся в ряди, ключі; кружляють над полями і лісами. З грудий проносять ся такі зітхання, немов би придавлювала їх важка скала. Проголосили жалісну пісню і пускають ся в дорогу.

Прилетіли великі стада бузьків і закрили геть-геть поля. Відпочивають. Їх поява в такім громаднім числі звернула увагу людей. Повихиляли ся з вікон, поставали кружками по дорогах і полях. Снують ся ріжні мірковання, пливуть швидкі розговори й віщованя...

Гляджу і я зачудований і невиразно засумований...
Перед моєю уявою зринають молодечі сни, чарівні сни...
Бузьки повертають у полудневий жар, у молодости рай
та в розкішний, розспіваний гай... А я на верхах, у хма-
рах позабутий... Тільки сердитий вихор тямить про мене
і термосить спорохнавілими стінами...

З боїв у Карпатах: Уланська стежа на
відпочинку.

В однім гуртку йде пильна розмова:

— Зазнают они бідки, пок дійдут до гаразду.

— Али ввидят сьвіта долов і вирхами, а чоловік, ги
ланцом прикований, мече собов, як риба в сіти. Пробі-
жит его вік і нічого ни чув, ни знав і в зимлю ся спати
поклав...

— Ти ся, діде, тим утіш, що випеш та зїш.

— Сім літ у хреню зимував, а смаку ни зазнав, а ви-
ліз у морков, та ся кааяв, що вік утратив...

Промайнув хвиливей сьміх, а опісля простелила ся задума.

— Ой, які там і в них гризоти! Нибіщик старий Гийка, того Івана отиць, повідав, що надивив ся на суд бузьків.

Сі слова викликали зацікавленє між присутними. Всі звернули ся до оповідача.

— Жаль ми ся вчинило, якєм того вислухав.

— Суд бузьків! Пек би ти било такому інтересови!

— З такого малого прийшло до великого.

— На біду много ни треба.

— Нисамохітно прийшла бідка. Било гніздо бузьків на хижи. Бузьчиха нанесла ся і розчала сідти. Пустий дїтвак виліз, виверг єдно яйце, а вложив чуже, качаче, ци куряче.

Інтерес до оповіданя зростає. Слухачі аж порушили ся та приступали близше оповідача.

— Вийшов час, повилазили бузьчата й того чуже племя. Нависла страшна хмара. Буде туча. Ніч. Бузько припадат коло жони, пташиті, бо чує квиліня дїтий. Розсвинуло ся. Бузько глянув до гнізда. Напрасно забремтїв, як листок під шаленим вітром, і підскаочив, так іще раз подивив ся, ци ни змилив ся; кров ся в нім мече, гнівний, горит; нич ни гварнт: думій, думій і полетїв.

— Придайна жона. Вони си файно заходили, а ту таке нияке...

— Баба — лихе насїня.

— Агі на тя, бодайс пронав! Ти там мусїв свій ніс уткнути...

— Хто жони слухат, ниґде добре ни гостит.

— Треба вам ся било вголошати?

— Від тишир на біду пішло. Нидовго тирвало, скликали ся многі бузьки. Кождий підлетїв до гнізда й надивив ся. Впали на луку і ту такі гайки підняли, ги би ліс шумів, тріскотїв та вивертав ся... Бузьчиха пристанула на боці, похилила голову, ги той що під шибинецев... Сеймили, довго сеймили... Як ся всі замішали, так ся так по єдному вилучали і вирок сповняли. Бузьчиха підняла голову, надивила ся на той сейм, ги би хотїла вигварити: Чо ви на мене так нависли напасно? Чо насліпо женете мене з того сьвіта?

Кождий гнівно підлітав, над гніздом коло закрисляв, тенґо бузьчиху й дїтий дзюбом ковтав, а так геть ся від-

даляв у свій пай, у свій край... Перший розчав убивати чоловік.

Упала бузьчиха, пірсла кровця; зачирвоніло ся гніздо, засьвітило ся до сонця... Така її рокиня*) била, так ся вигодило на ні...

Вітцю аж слези пійшли з очий, як нібіщик Гийка скінчив оповідати.. Мині такий жаль бив, так ми маркітно стало за нев і за дітьми, щом си ни міг довго місця найти.

Командант одной з австрійських армій, генерал кавалерії Едвард фон Бем-Ермолі, який увільнив Львів.

— Днись на брехни сьвіт ушиток став.

— Ни всьо тото правда, що на висілю ладкают. Ни всьо тото правда, що всудит рада й громада. Воно на сьвітї так помотано й повязано, що ни мож так борзо порозсилювати й порозтинати, аби при тїм других ни побивати...

*) Доля.

— Так, так, файно бисідуєте, али я повідаю своє: Хто бив у біді би й ще бив, бо ся знає з неї вирвати, а хто ни бив, би й ни бив...

Бузьки по одному підняли ся за своїм провідником і помандрували на стрічу розкішній, приманчивій весні... Люди глянули на понуре, пусте поле, стали жалкувати за чимось, немов би стрінула їх яка втрата, і порозходили ся призадумані до своїх занять...

Іван Франко.

БЛАЖЕННИЙ МУЖ.

Блаженъ мужъ, вже не пде
на совѣтъ нечестивыхъ.

Блаженний муж, що йде на суд неправих
І там за правду голос свій підносить,
Що безтурботно в соньмищах лукавих
Заціплії сумління їх термосить.

Блаженний муж, що в хвилях занспаду,
Коли заглухне й найчуткіша совість,
Хоч диким криком збуджує громаду
І правду й щирість відкрива як новість.

Блаженний муж, що серед гвалту й гуку
Стоїть як дуб посеред бур і грому,
На згоду з підлостью не простягає руку,
Волить зломати ся, ніж поклонити ся
[злому.

Блаженний муж, кого за тее лають,
Кленуть і гонять і побють камінем;
Вони-ж самі його триюмф підготовляють,
Самі своїм осудять ся сумлінням.

Блаженні всі, котрі не знали годі,
Коли о правду й справедливість ходить:
Хоч память їх загине у народі,
То кров їх кров людства убагородить.

Ол. Галичанка.

ДАВНІ ЧАСИ.

(Із оповідань діда Івана).

— Гей давні то чьиси були, — почав дід Іван — сидячи напроти нас під великим ліщиновим корчем, — тогди ще не така була бранка на жовніра, як тепер. Бувало богачі викручують си, видурують си, а ти, бідний хлопе, проливай свою кров. Ховали си легіні, аби не йти у войсько, по лісах, по горах, по безвістех, неоден і в опришки пристав, аби лише не служити, бо дваїцїть лїт, а як добре пішло, то й більше лїт вислужити, то не теперішних три. Піде чоловік молодим хлонцем, а верне, то й рідна мама го не пізнає!

За тих давних лїт жив тут у нас, у Межеріках, сирота, молодий парубок, Андрій Смерека звав си. Високий як явір — на вид гладкий, а здоровий та дужий, що з медведем свої сили не вагував би стрібувати.

На него дуже були си напосїли війт із своїми посіпаками, аби його відобрати.

Тїкав же він сиротинка, як надійшла бранка! Як дикий зьвір по лісах та дебрах ховав си.

Иноді залізе у сїно у попа на подрах, а понова наймичка виносить йому харчунок, тай так біду перечекає. Оттак вони си сироти заїзнали тай подружили.

Під осїнь його Анничка на „тих часах“ нового гостя дожидає, а ту знов пішла чутка про бранку.

Страшно Андрієви у такий час саму жінку лишити, а ще страшнійше війтови у руки попасти — та на вік з дружинов розійти си. Закликав він стару циганку, аби з жінков ночувала, а сам сховав си таки близько хати, у таку недоступну рипу, що хиба лиси або білиці туди заходє. На дні шумит — гуде потїк, а в скалі темна печера, — давно в нїй борсуки свій берліг мали. Там він заховав си, а Анничка через дві недїли постолом харч у рипу спукала.

При кінци другого тижня, так під вечір, кличе циганка з гори: Дав Бог гаразд, післав тобі сина. Гей, зрадїв молодий тато! Не зважає на нічо. Скоро смеркло, видравав си, як кіт по смерецї — та в хату. Припадає коло

жінки, дитини, сам не знає, чим би їм догодити. Вібіг на двір наметати сіна із стога, аби м'яко жінці лежати — та лиш із тим сіном обернув си д'хаті — а ізза угла — війтові післаиці — як з землі вирости... Не помогли жінчині плачі, не помогла люта борба Андрієва — забрали!

Загнали го в таку далеку сторону, що ні мови тамтешної ні дороги до дому не знає. Нудьга го така напала, що бувало вірве си як той птах із клітки, та біжит на осліп наперед себе, де очи несут... Та ледво убіжит мильо-дві, а вже погоня впіймає, та все за кару рік-два служби збільшать.

Служив же він із тими причинками років щось із дваїццять. На послідку вже якось в осени під чьис манебрів — зійшлося з ріжних сторін дві компанії войська в поли на нічліг. Розложили си, переночували, а другої днини в ранці вічитують всіх вояків із книжки, чи котрого не бракує.

Вікликують одного за другим, аж виголосили імя: Андрій Смерека, а на це слово обізвали си аж два глоси: із одної комнати тай другої.

Що-ж се може бути? Закликав їх обох старший перед себе. Війшли. Оден чорний, сухий, вже му' й волос біліє, а другий молоденький, мало не дитина.

— Звідки ти, хлопче? — питає капітан.

— Із Межерік.

— Як ся твої тато й мама називають?

— Маму Аннов кличут, а дьидьби Андрій, так як і я.

— А деж твій дедик? — Не витримає старий вояк, питає хлопця, а голос му так трісе си, як онтой лист на березі проти вітру.

— У войську служити таки із тої днини, як я сьвіт — сонце узрів, а мене сеї весни відобрали...

— Синку-ж мій, любий,—аж застогнав тато,—та як си обіймили, сльозами як горох обкотили си, а з ними й ціла компанія очи втирає...

— Затримає же капітан все войсько ще на один день, аби си тато з сином наговорили, а відтак пігнали в сьвіт, кожного в иншу сторону.

Дід утер сльозу та вже ми зворушені повстали.

По здобуттю крѣпости Ново-Георгієвска російські генерали і офіцери передають німецькому побідникови свої шаблі.

— Вечеріс, — пора нам, діду, розходити ся. Бувайте здорові! — Дякувать за добре слово! — Може на другий рік зійдемоь знову.

— Най Бог щасливо провадит тай Матінка Христова! Зійдемо си, як Бог позволит — а втім, хто знає? Мені вже на вісімдесьтий пішло; пора вже й дідови в дорогу...

В. Щурат.

НАША ПІСНЯ.

Ми знаем ся на штуці штук, —
Се штука співаків.
Чи сьвітло зір, чи запах лук —
Все виразить наш спів.

Шум вітру, гамір филь шумних,
Біль серця, щастя рай —
Все в нас пливе з грудий співних,
Як сонішний ручай.

Для скритих мрій слова знатні
Є в нас у кождий час
І що комусь лиш снить ся в сні,
Те явне є для нас.

І все, що тисяч серць гнітить,
Мов сумерк навісний,
Те виявить у пісни вмить
Лиш спів наш голосний.

ПОПАДЯ.

Се моя мати. Я бачив її, як від досьвітної години до пізнього вечера метушила ся біля г'аздівства, як спокійно пересувала ся біля челяди в кухні і по стайні, де стояли корови, як нераз виручала сама кухарку, щоби своїм найблизшим та челяди подати добру страву. Досьвіта, коли парубки мали почати возити збіже, я давав на тютюн старому візникови, Луці, щоби мене, скоро сьвіт настане, розбудив, бо під його кермою я мав поводити кіньми в поле і з поворотом зі збіжем. А се прецінь найбільша розкіш для ученика гімназії, що 10 місяців в році перебував у місті.

Розбуджено мене. І я бачив мою матір, як збирала сметанку, як принесли дівчата сьвіже молоко від подою. І я бачив, як три молодичі, з огорілими лицами, зі збідованими руками, з глибокими морщинами на молодих чолах стояли біля пивниці, а мати наливала їм по кварти молока.

— Варварко, — пильнуй дитини. Я для неї дам що дня молока рано і вечером.

— А ти, Ганко, дай молока дідусеви, щоби скоро подужав, а в полудне пришли Маринку; дам вина, то сили набере.

А ся трета була жінкою слуги в дворі. Мала свою корову, та нелюдяна пані не дозволила пасти її враз з двірською худобою. Корову продано, гроші розкотили ся, а двоє діточок, гарних, як ангелики, жили тим молоком, яке дала попадя.

Так, се була вона, руська попадя, моя мати!

А дальше бачив я її, як утонув мій старший брат. Пійшов міряти безодню, яку вибив на городі біля потока хмаролом. Міряв її довгим патиком, поховзнув ся за ним, та не вернув більше домів. Ночію, коли я спав, його видобуто неживого з води.

Серпневе сонце сьвітило так чудово! Я проснув ся, а мати стояла бліда, та німий жаль оповив її лице. Отворила двері до другої кімнати, а там на столі лежав мій сердечний братчик з переляком на лиці.

Зїздили ся гості на похорон.

— Весіле справляю мому синові. Вітайте, гості! — говорила. І слези з очей не пили, тільки тяжкий біль витав на лиці, а серденько скомліло страшно, страшно...

— За що мене так Бог покарав? — лебеділи її уста. Не плакала, не нарікала, тільки зі смутком своїм ходила, який був причиною тяжкої недуги серця. Ніколи вже з тої хвили цілком здоровою не була.

— А може воно й правда, — казала — що той тяжкий хрест, який я несу, окупить долю моїм дітям...

Все про дітей, а не про себе дбала. Так, се моя мати, моя добра, золота мати.

Минали літа. Вже сама недужою була. Лікар велів електризувати ся. Справила машинку, що дня електризувала ся і се їй приносило полекшу. Та думала не тільки про себе. В селі була стара жінка, Ганка. Три роки з постелі не зволікла ся. Ревматизм повикручував їй руки і ноги.

Болото в селі по кістки, а моя мати йде до старої Ганки. Кальоші грязнуть в болоті. Задихала ся, пристала на хвилику і йде дальше. Наелектризувала стару Ганку. І так ходила до Ганки що дня, через цілу слітну осінь, через тяжку зиму, доки сили їй не відмовили послуху.

Так, се мати моя, се руська попада!...

Минув рік. Задзвонили дзвони. Не стало моєї матери. Де би я не був, я згадую ту страшну, зловіщу хвилику, я чую ті дзвони, які мені серце розривають. Ой, чую, чую ті дзвони що дня, хоч десяток літ минув з того часу, як її похоронено. І тямлю сю хвилику, як до нарядженої домовини зближала ся стара Ганка.

— Я ходжу, а наші бідні їмость померли — лепетіла Ганка з слезами в очах, та шептала устами молитви.

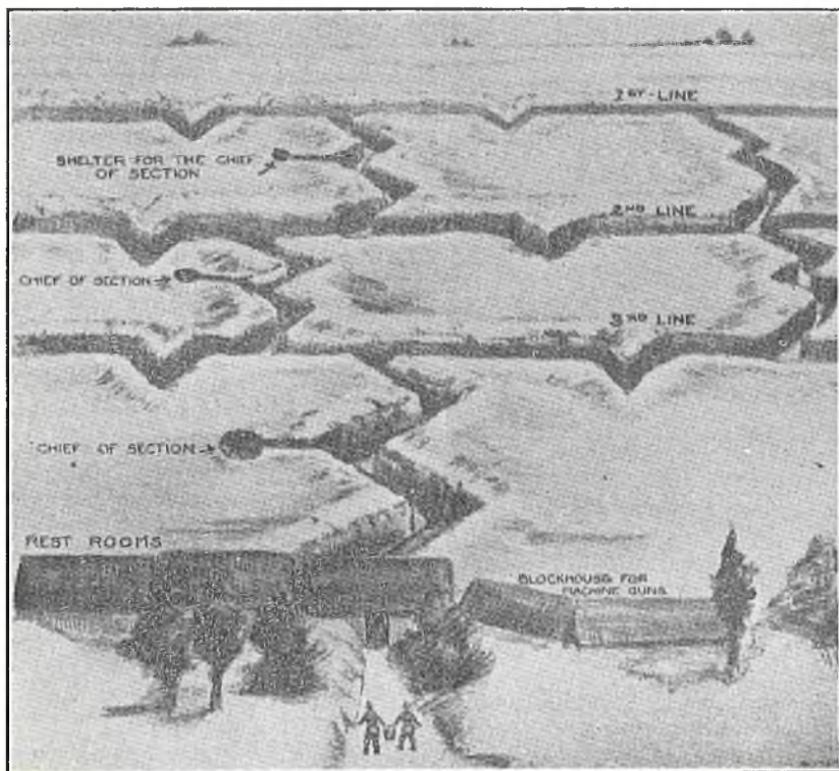
А опісля виняла голку з ниткою і срібний сороковець завязаний в хустині, та зашила його в чорну, похоронну одіжжю моєї матери.

— Той сороковець дістали мої татуньо за панщини від пана, як двірський посіпака ребра їм поломив. Ховала його собі, щоби взяти на смерть до трумни. А що їмость скорше померли, най буде для них. Матінка Божка на сороківці отворить їм ворота до неба...

І так пійшла моя матінка з „оболем” до гробу. А коли сипано землю на домовину, плач старої Ганки та селянок лучив ся зі страшною музикою мого серця. А коли дзвони в останне задзвонили прощальну пісню, я стояв мов скаменілий.

Так, се був похорон моєї матери, руської попаді! І щаслива та земля, доки буде справляти таких похоронів багато, віками.

К. С.

Вигляд німецьких окопів (трох перших рядів).

Безпеченство в копальнях угля.

Статистика обчислює, що за п'ять місяців, від січня до мая 1916 р., в стейті Пенсильвенія лучило ся 950 случаїв смерти і около 100.000 случаїв покалічень в часі праці.

Більшість тих случаїв відносить ся до углекопів (майнерів). З уваги, що найменше 25% Українців працює в пенсильвенійських майнах, ся справа заставляє нас подати деякі поясненя. Певна річ, що майнери-Українці самі знають про деякі майнерські закони, але і се, що ми тут зазначимо, не буде від річи.

Нещасливі случаї в майнах викликають все одні і тісами причини: вибрики незв'язаної природи, несвідомість робітників і недбальство властителів. Цілком запобігти тим грізним случаям в майнах людскість не є ще всилі, але в кождім разі можна ограничити їх, зменьшити через чуйність і пильноване самого себе, через зрозумінє небезпеченства і через дбайливість.

Майнерських прав про забезпечене майнерів є багато, але мимо їх іstownаня случаї смерти як були, так і є.

Люди взагалі мало звертають уваги на закони безпеченства, а підприємці не дуже журять ся житєм робітників. Згинув один, буде другий.

Майнери, се армія, видобуваюча на сьвіт угле — мінерал корисніший для людей від золота і срібла.

Майнер, идучий до роботи, се наче жовнір, идучий на війну. Оба вони не знають, чи вернуть домів живі.

Головна засада безпеченства майнера є докладне пізнанє копальні, її розкладу, її безпеки.

Для того державне право жадає, щоби кождий властитель мав точну мапу копальні після скалі: сто стіп на один цаль.

Мапа та повинна як найдокладніше представляти ціле нутро копальні, всі заглибленя, всі дороги, всі жили углєві і найменший перехід, а дальше: всі шафти, тунелі, границі, місця, де є вода, а також всі важніші точки в копальни.

Один примірник такої мапи мусить бути в інспектора майнів, а другий в офісі компанії. На мапі щю пів року повинні бути зазначені всі зміни, які зайшли протягом того часу.

Коли властитель копальні занедбав зробити мапу, то інспектор повинен се зробити сам на кошт компанії.

А коли властитель копальні зробить мапу незгідну зі станом майнів, тоді чекає його кара: 3 місяці арешту.

Мапу копальні можна оглядати кождому майнерови і кождій приватній особі. Головно майнери повинні запізнати ся з мапою тої копальні, в котрій працюють. Се в кождім

разі придасть ся, а часом може виратувати їх від смерти, чи каліцтва.

Обовязком властителів майнів є полишати філяр там, де угле вже вибране. Такі філяри є забезпеченем для гірників, працюючих у сусідних жилах, бо тоді склепінє держить ся сильнійше.

В копальни мусить бути все два виходи, аби в разі зіпсутя одного можна було вийти другим. Коли в копальни є лише один вихід, властитель повинен звернути ся до місцевого суду з просьбою, щоби йому дозволено зробити другий вихід на ґрунтах чужих (коли нема місця на своїм). Суд назначує комісію з трох людей, а ся комісія по розгляненю справи видає рішене: або так, або ні.

Всі шафти в копальні мають мати добрі і сильні прилади до видобуваня людей на верха.

При вході до копальні не сьміє властитель будувати нічого з такого матеріялу, що скоро горить. На двіста кроків від входу вже можна будувати щонебудь з дерева.

Отвір кожного шафту повинен бути старанно обгороджений і то не лише в тих копальнях, де працюють, але і в тих, де працю спинено.

В кожій копальні повинні бути запроваджені туби до розмови, щоби особи під землею могли порозуміти ся з особами на верху.

Кожда компанія повинна мати добрі апарати сигналів.

Клітки елєвейтрів мусять бути старанно забезпечені, щоби відломки угля, чи каменя, не ушкодили нікого.

Ланци і линви мусять бути що дня контрольовані через компетентні особи і найменьша небезпека повинна бути сейчас усунена. Занедбане сього обовязку потягає за собою страшні наслідки.

Всі парові кїтли повинні бути в добрім стані і бодай два рази на рік контрольовані. Кїтли повинні бути уміщені щонайменьше сто стіп від „брехи”, або інших забудовань.

Всі машини в копальнях або у „брехах” мають бути о безпечні огорожею, щоби не було небезпеки для переходячих осіб.

Машиністом мусить бути тверезий чоловік, не молодший від 18 літ житя.

Апарати сигналів мусять бути у всіх головнійших пунктах „брехи” чи копальні, щоби вразі якого случаю машиніст міг скоро здержати машини.

Робітник низше 15 літ житя не може смарувати машин. Взагалі нікому не вільно сього робити, коли машини є в руху.

В кожій копальни, коли сього зажадає щонайменьше 20 майнерів, властитель є обовязаний побудувати купальню. Майнери перед виходом можуть викупатись і перебрати ся в чисте убрание. А про се майнери найменьше дбають. Вертають до дому брудні, де в баліях, цебриках або мисках змивають з себе бруд і тим занечишують своє мешкане.

В кожній копальні повинен знаходитися амбулянс і носі, щоб зараз можна перенести пораненого робітника.

Наставник (форман) і другі помічники мусять мати з уряду посвідки, що вони можуть сповняти свою роботу. Копальня не може бути проваджена без режістрованого формана довше як 30 днів.

Огневий дозорець („фаер босс“) мусить мати п'ять літ практики майнерської. Не вільно уживати т. зв. „форнесів“ для вентиляції там, де є газу вибухові.

Кожний гірник є обов'язаний повідомити формана про скількість потрібного дерева найменше о один день наперед. Вразі, коли дерево не прийшло, а склепине (руф) валить ся, майнер повинен іти домів.

Всі закутини в майнах, де вже не працює ніхто, а в них є вибухові газу, повинні бути контрольовані щотижня. В усіх майнах, де працюють, а там є вибухаючі газу, форман мусить щодня переводити докладну контролю. Як лише покажуть ся, що є багато газу, робітники не повинні робити доти, доки газ не вийде.

Лямпи безпеченства мусять бути форманом сконтрольовані, заки уживуть ся їх до роботи.

Не вільно їздити на наладованих візках з углем.

До копальні не може спустити ся елевейтром більше як десять осіб нараз. Коли є більше, клітки і шруби обривають ся і з того повстають смертельні випадки.

Пороху або інших матеріалів вибухових не вільно тримати в копальні, і майнер не може мати більше як 25 фунтів пороху або динаміту. Матеріал той мусить бути переховуваний в дерев'яних або металевих пачках, які повинно ся добре заперти. Весь порох і динаміт має бути зложений найменше 10 стіп від тої дороги, по котрій котять ся візки.

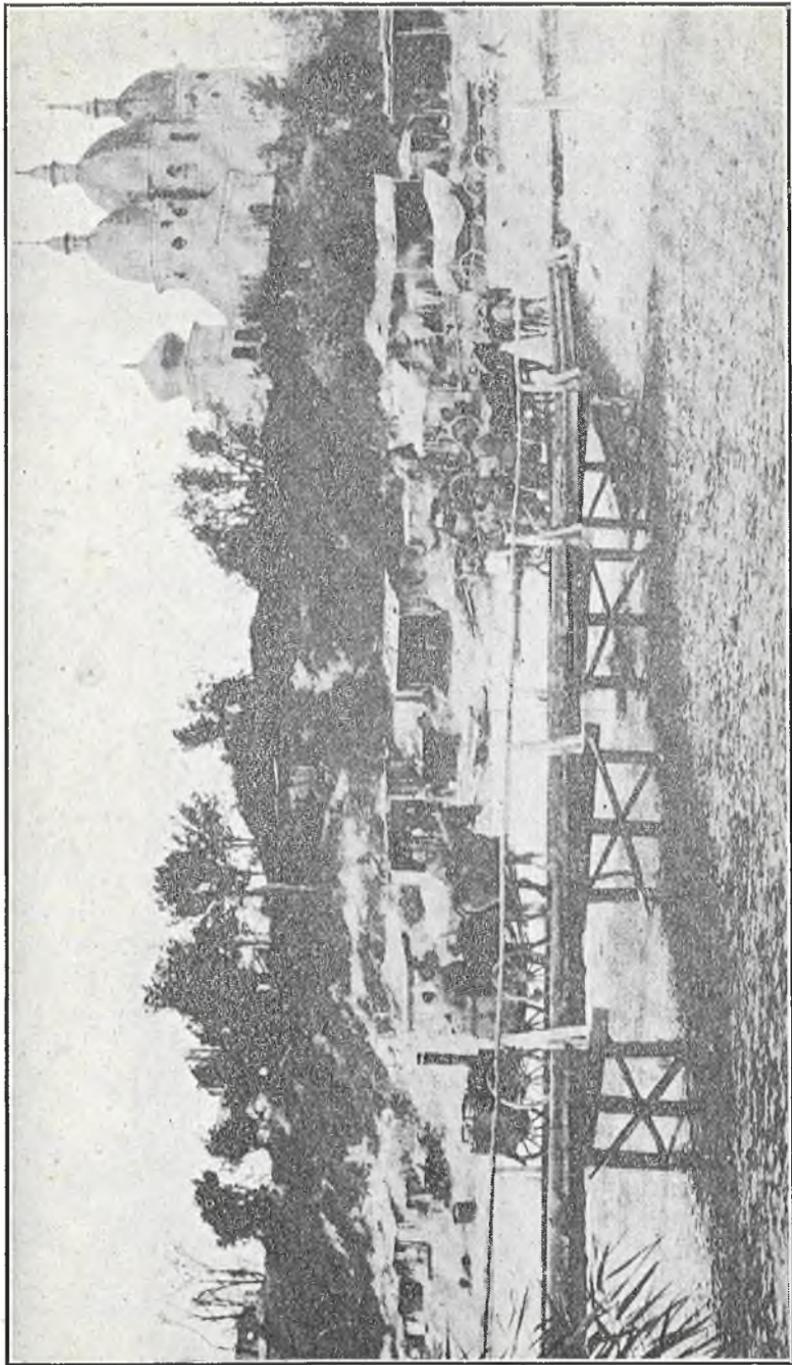
Коли уживаєть ся динаміту чи пороху, майнер повинен дуже вистерігатись огню. Лямпка повинна бути віддалена найменше 5 стіп від вибухового матеріалу.

Не вільно скакати на візки, коли вони є в руху. Зелізничі машини в майнах не можуть робити більше як 6 миль на годину.

Коли не вистрілить порох, то майнер може подивити ся за 30 хвиль, що стало ся. Коли не вистрілить динаміт, майнер не сміє іти до дотичного місця скорше, як по 24 годинах.

Се меньше-більше головні закони в майнах. Коли хтось після них поступає, тоді уникаєть ся много нещасливих случаїв смерти або каліцтва. Кожний майнер повинен сі закони добре знати і до них в кождім случаю приноровити ся.

З боїв у східній Галичині: Австрійські полкові кухні переїзджаять через побудований на швидко міст на ріці Буг. На право вгорі видно величаву українську церкву в Сокалі.

МАЙНЕР.

Гей, копальнику, друже,
В тебе серце, знать, дуже,
В тебе груди сталеві, мов криця.
Як йдеш в землю копати,
Хиба певний ти, брате,
Що назад тебе видасть земляця?

Чи ти певний, що в вечір,
Похиливши вниз плечі,
Ти здоровий до хати прибудеш?
Що не впаде скалою
Шмат руди й собою
Задавить твої змаргані груди?...

„Що-ж я винен? Я мушу
Запускати ся в глушу,
Самій смерти в обійми полізти.
Як не пійду над раном,
До роботи не стану,
То що-ж буде рідня моя їсти?

„Що-ж я винен, що з того
Мого поту гіркого
Пани мають розкоші, вигоди...
Що будую палати,
Хоч сам мушу блукати
На слоті і обдертий й голоден...

„Що-ж я винен, як схоче
Смерть заглянути в очи,
Привалить мене в шахті скалою...
Що даремно край хати
Будуть діти чекати,
Що подруга остане вдовою...

„Се, знать, божа в тім воля...
Така моя вже доля:
Не нажившись, десь в шахті сконати...
Зате „красшим з народу”
Я дам щасте, вигоду,
Самоходи, бенкети, палати”...

П. Вишинський.

КОЗАЧІ ВІЙСКА В РОСІЇ.

В Росії є всього дев'ять козачих військ: Терське, Кубанське, Донське, Уральське, Оренбурське, Астраханське, Сибірське, Забайкальське і Уссурійське.

Всі ті області та губернії, де живуть козаки, походять ся під управою міністра воєнного, а не міністра внутрішніх справ, як всі інші місцевості російської імперії.

Тільки Донське, Оренбурське, Уссурійське та Сибірське військо складаєть ся з Москалів, інші-ж війська є майже на половину з „иноплемеників”. Так, наприклад, у Терськім війську є багато Черкесів, які живуть на північних підгір'ях Кавказу; в Уральськім і в Астраханськім війську є досить Калмиків; Забайкальське військо складаєть ся майже в цілості з Бурятів, а Кубанське або Чорноморське військо є цілком українське. Кубанські козаки є потомками запорожських козаків, котрі по зруйнованю Запорожської Січчї подали ся на Кубань та Чорноморію.

Козаки взагалі є народом менше розвиненим ніж селяни некозачих місцевостей, бо у них нема жадних громадських інституцій і організацій, а є тільки міцна і дуже сувора військова дисципліна.

Уряд вимагає від козака, щобн він в першій мірі був добрим вояком, не мав права самостійно думати та обговорювати свої, навіть домашні справи, а слухав того, що йому начальство скаже і був добрим автоматом.

Проваджене такої політики серед козаків з віку на вік, з покоління в покоління зробило справді те, що козак в Росії є добрим автоматом, доброю машиною.

Освіта в Росії взагалі стоїть дуже низко, а порівнати ся в тім з нею може хуба Персія. Процент зовсім неграмотних є в Росії великий, шкіль мало, а в козачих місцевостях ся справа стоїть ще гірше.

Більше ніж 50 літ тому назад, за царя Александра II., зістала заведена в місцевостях середної та південної Росії, отже й на Україні, громадська інституція — так зване земство — з повітовими та губернськими соймами, котрій було припоручено багато громадських справ, а між иншими народна освіта. Але сам уряд робив тим інсти-

туціям ріжні перепони і перешкоди, аби вони не ширили осьвітї, бо темні народні маси лекше було тримати урядови в своїх руках. На місце земських шкіл правитель-ство розповсюднювало скрізь школи церковні, в яких учителями були попи, дяки а то й просто старі салдати. Був навіть час, коли земствам забороняло ся ставити свої школи там, де вже була школа цѣрковна. Се робило ся задля того, що селяни переставали посилати своїх дітий до шкіл церковних і віддавали до земських, де наука стояла висше, бо учителями були там люди осьвічені, а не урядники-попи.

Хвалити Бога, сї тяжкі часи вже минають ся і тепер в Росії, переважно на Україні, можна часто подибади село, в яким є пять, сїм, а то і десять шкіл, розумієть ся земських.

В козачих місцевостях земства нема, бо війскові власти уважають те для козаків злишнім... Козакови не осьвіта, а дисциплїна потрібна! — говорять вони.

Мають рацію так говорити, бо осьвічений чоловік буде думати і лекше розбирати, що добре, а що ні; уряд може тоді лишити ся остатної сили, потрібної йому на боротьбу з народними руками... Такою силою є козаки. Ними уряд воює зі своїм народом.

Та не можна сказати, щоб козаки і по сей день мирили ся з темрявою. Видячи, як живють сусідні селяни, вони і в себе будують на свій кошт школи, шпиталї, і тепер уже не найдете ні одной станиці (села), де не було би школи.

Найбільше культурним, найбільше поступовим війском уважають військо Кубанське, та так воно і є.

Кубанське військо є найбогатше; воно займає найкрасіші землі, які тільки можна собі уявити.

Кубанська область лежить на передгірях Кавказу і є обмежена з полудня Терською областю і чорноморською губернією, з заходу Азовським морем, з півночи областю війська Донського, а зі сходу губернією ставропільською.

Область кубанська містить в собі коло шести міліонів людности, вважаєть ся найплодороднійшою провінцією, бо має дуже глибокий та міцний чернозем, і славить ся своєю пшеницею, садами і великими плянтаціями тютюну та соняшників. Соняшникового олію в кубан-

ській області беть ся більше ніж по всіх інших місцевостях Росії. Коротше сказати — се є одна з найбагатших провінцій Росії.

Заможність кубанських козаків дала їм змогу будувати по станицях не тільки народні школи, але й гімназії, школи реальні й технічні, а навіть гімназії дівочі, котрі удержують ся цілком на військові кошти, і

Командант одної з німецьких армій, генерал граф Ботмер.

школи з середною та висною освітою серед кубанських козаків не належать уже до рідкостей.

Урядовий язик, як і по всіх інших місцевостях Росії, є московський (великоросійський), але рідний язик на Кубані є український.

Національного українського руху серед кубанських козаків нема, як і взагалі нема такого руху в народі на Україні.

Інтелігенція, як на Кубані так і на Україні, тільки тепер стала пробуджувати ся, наче з довгого сну. Окремі одиниці не входять в рахубу; вони й давно були і їх робота на національнім ґрунті не пропала даром, — але загального руху не було.

Темний селянин, чи козак, не має національної свідомости і національне питання перед ним не вставало доси. Віж жив собі своїм життям, копав ся в землі, заробляв собі на шматок хліба та на одіжку, до громадської роботи його не пускали, посилав діти до школи, де учили урядовим язиком, за рік чи два по скінченню школи хлопець дуже добре забував всі шкільні науки, навіть і сам урядовий язик, і жив так, як живуть його батьки.

Не можна сказати, щоб національний рух серед інтелігенції мав великий вплив на загал; покищо сього нема. Правда, в ріжних місцевостях на Україні, а навіть на Кубані, існують українські видавництва, є українські книгарні, книжки українські розкупувають ся дуже охотно, а „Кобзар” Шевченка є майже в кожній хаті — і тільки...

Немало пройде часу, поки нарід перейметь ся більшою національною свідомостию. Богато більший вплив на загал на Україні має соціалізм.

Обовязкову війскову службу козак відбуває 5 літ, а потім відходить на відпочинок, або в запас. По кількох літах його знова кличуть на службу, на так зване „повтореніє”, котре тягнеть ся не більше року.

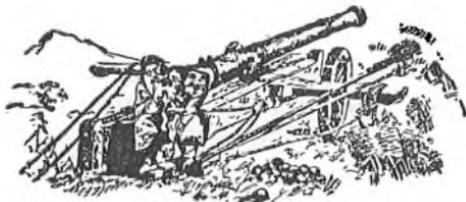
Молодому козакови видають з війскових коштів гроші (на Кубані 300 рублів, а в інших містах більше, чи менше, — се залежить від самого війська) на купно коня і зброї і тим кінчать ся його обовязки супроти війська. Коли він є вже на службі, то про нього дбає сам уряд.

Начальник всього війська, губернатор козачої області, називаєть ся наказним отаманом. Повіти в козачих місцевостях називають ся відділами і через те повітовий начальник іменуєть ся отаманом відділу, а бути ним може тільки полковник, або війсковий старшина (підполковник). Війт називаєть ся там станичним отаманом.

Всі вони, чи то в громадських справах, чи у військових, підлягають тільки військовому міністрови.

Тут ще можна замітити, що кубанські козаки мають таке саме убранє як і Черкеси.

Що кубанські козаки є найкультурнійше військо в Росії, про се свідчить і те, що підчас теперішньої страшної війни, — як можна бачити з оповідань та дописий зі старого краю, — вони не чинили тих здирств і ганебностей в Галичині, як то було з Донцями та салдатами.

Іван Франко.

СУПОКІЙ.

Супокій — сьвятеє діло
В супокійніі часи,
Та сли в час війни і бою
Ти зовеш до супокою, —
Зрадник або трус еси.

Бо коли народи в згоді
Враз працюють, щоб природі
Вирвать тайну неодну,
В тьму житя влити сьвітла досить, —
Горе тому, хто підносить
Самовільную війну.

Та коли в робучу пору
В нашу хату і комору
Закрадаєсь лиходій,
Щоб здобуток наш розкрасти,
Ще й на нас кайдани класти —
Чи й тоді сьвятий спокій?

Що кажуть про горівку лікарі і дослідники.

Уживане трунків, а головню горівки, є між людністю страшно розповсюднене. А дієть ся се тому, бо ті всі, що пють, не знають, якою великою згубою для чоловіка є трунки. Прочитайте отже і зятяйте собі, що кажуть про се лікарі і вчені дослідники, котрі випрактикували шкідливість трунків.

1) Не лиш упите, але навіть мала чарка горівки шкодить чоловікови на здоровлю, бо в ній находить ся отрута звана вискоком, або алькоголем.

2) Отрута ся находить ся у всіх трунках: в спіритусі, горівці, аракови, ниві, вині, медови і лікерах. Тому всі ті трунки є шкідливі.

3) Уживане трунків може викликати найріжнородніші недуги: жолудка, утроби, легких, серця, нирок, як також уснобляє чоловіка до сухіт. Трунки скорочують жите, спроваджують наглу смерть, облуд і самовбийства.

4) Неправдою є, що трунки скріпляють і додають сили до праці. Горівка зміцнює лише хвилево, але відтак ще більше ослаблює. Чоловік, що уживає трунки, є меньше спосібний до тяжкої праці ніж цілком тверезий.

5) Рівнож неправдою є, що горівка розгріває; се лиш так позірно видаєть ся, бо в дійности є противно. Розгріваєть ся лише шкіра, але ціле тіло остуджуєть ся і на морозі пияк швидше змерзне ніж той, що не розгріваєть ся горівкою.

6) Трунком не можна посилити ся і наситити ся, або ошукати голоду.

7) Звичай уживаня горівки перед їдженем є дуже шкідливий; стаєть ся він легко налогом і спричинює недуги жолудка.

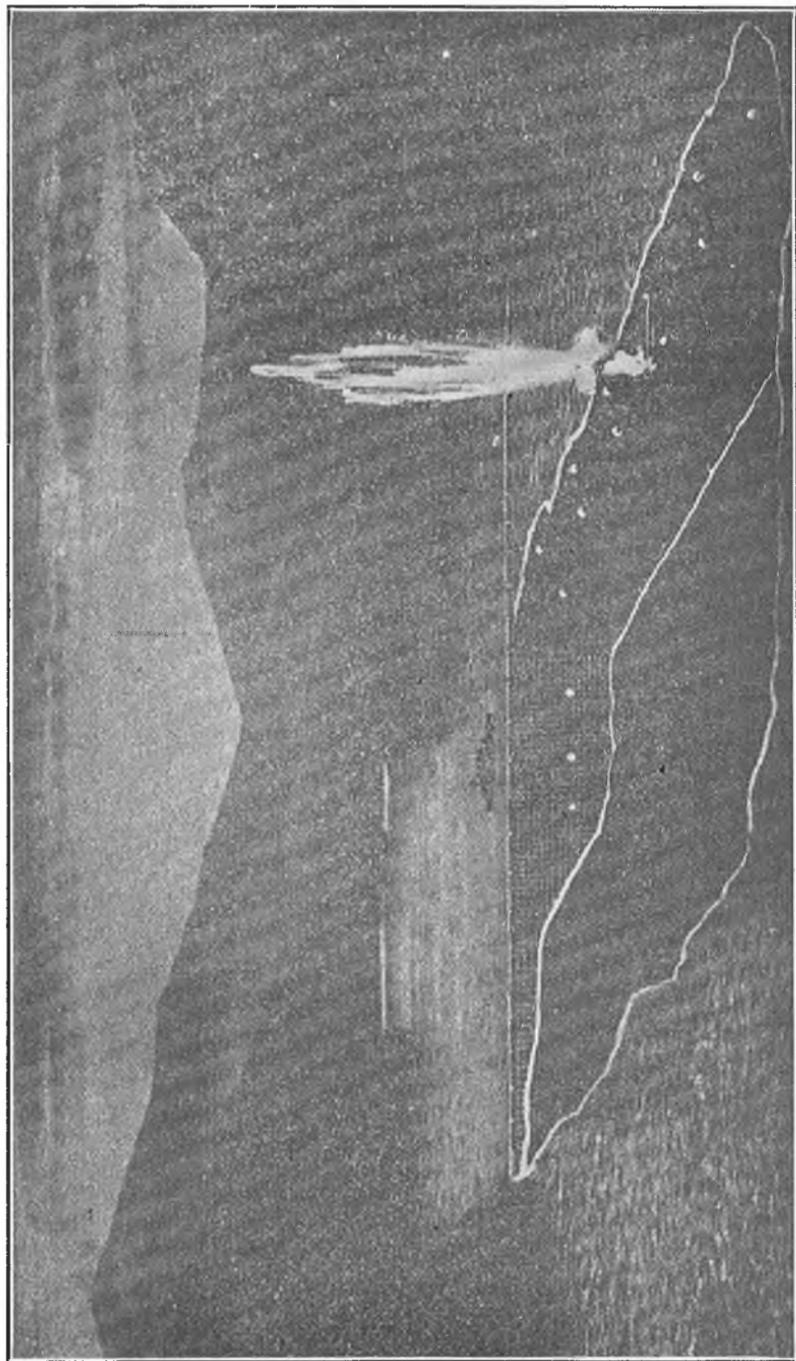
8) Дуже нерозумно роблять ті, котрі хотять самі лічити ся горівкою без поради лікаря; горівка шкодить найздоровшому чоловікови, тим більше може шкідити недужому.

9) Уживане трунків звироднює характер, відбирає змогу панованя над собою, убиває найчесніші почуваня. Доводить воно до диких і звірських вибриків. Трунки нищать добробут, щасте і родинний спокій.

10) Трунки шкодять не лише пияницям, але і їх дітям. Родять ся вони упосліджені на тілі і умі, западають легко на всякі недуги, як на конвульсії, епілепсію (падавицю), скрофули, сухоти й інші. Діти пияниць по більшій части виростають також на пияниць.

11) Для женщин, яко слабших будовою тіла, уживане трунків є шкідливіше і огидніше ніж для муцин. А крім того провадить воно до занедбаня найважніших обовязків кожної женщины: домового господарства і вихованя дітей.

12) Особливо для вагітних жінок уживане трунків є дуже небезпечно, бо шкодить се не лиш матери, але й дитині. Алькоголь затроє корм у грудях матери, що є часто наслідком конвульсій і інших недуг у немовлят.

Забезпечене англійського порту перед підводними лодками. Від сторони моря є наперед мінове поле, а відтак іде сильна сталава сіть, які разом замикають від до пристановища кораблів. На образку видно на правім боці вибухаючу міну.

13) Найбільше шкідливим а навіть небезпечним є подавати трунок дітям. Такі діти не ростуть і не розвивають ся як слід на тілі, є тупоумні, люті і невеселі, причім легко улягають всяким недугам.

14) На трунки йде велика часть тяжко запрацьованого гроша. Ощаджуючи і складаючи видавані гроші на горівку, можна поліпшити своє житє, а навіть відложити дещо на чорну годину.

15) Непотрібні є трунки при забавах і всяких okazіях, чи торжествах. Без них можна ліпше і веселіше провести час. При чарці легко о зачїпку і сварку, через що забава кінчить ся часто дуже сумно.

16) Чоловік, що уживає трунки, даєть ся легко ошукати і вивести в поле. Він може продати совість, горожанські права, а пізнійше через ціле житє буде жалувати того, що дав ся підійти при чарці.

17) Чоловік в нетверезім стані може спричинити найбільше нещастє не лиш для себе, але і для инших, приміром: пожари, залізничі катастрофи і т. п.

18) Трунки ведуть прямо до вязниці. Є вони головною причиною найтяжших проступків, вибриків і злочинів.

19) Трунки є головним жерелом нечистоти і розпусти, як також зараженя нечистими хробобами.

20) Наслідком розповсюдненя пиянства нарід убожіє. На горівку видають люди мільярди і колиб ті роші обернути на хосенні ціли, не булоб на свїті так багато нуждарів. Пиянство веде людей до упадку й нужди.

Вачимо отже, як небезпечним є уживанє трунків для чоловіка, і які страшні шкоди приносить се народови. Обязком кожного є бороти ся з тим ворогом!

Поконаймо його! Перестаньмо цілком пити трунки!

Таким окликом кінчить ся поученє лікарів про шкідливість алькоголю. І ми від себе кличемо: Пора вже перестати затроювати себе алькоголем! Пора виповісти і вести завзяту боротьбу з тим страшним ворогом!

А Ф О Р И З М И.

Родинна любов не дасть ся оцінити за гроші; вона більше варта ніж матеріяльне добро.

Материнство і вітцївство — се добро нематеріяльне, не-набуते і неоціниме; материнство і вітцївство, яко природна звязь крови, не дасть ся нічим рівновартним штучно заступити і тому не можна його набути навіть за найбільші гроші.

Омер Ефенді*).

НАЙБІЛЬШИЙ ДУРЕНЬ.

Одного розледаченого чоловіка, який любив жити понад свій стан, упоминали дуже часто його приятелі, щоби раз вже отямив ся та схотів тримати ся основ ошадности. Всі ті ради приймав він однак з такою самою байдужністю, з якою їх за хвилию попри свої уха пропускав. Його одинокою цілю було: розтратити чим скорше полишене батьком майно.

Коли постійно виймаєть ся, а нічого рівночасно не вкладаєть ся — то вкінци навіть і султанська каса мусіла би опорожніти, як се власне стало ся і з отим чоловіком. Одного гарного ранка став він крайним біднягою.

Через якийсь час старав ся він удержати сяк-так на верхні легонького життя; коли однак йому стало рвати ся, взяв палицю в руки тай подав ся у широкий сьвіт, шукати щастя. Обідраний, голодний і з розпукою в серци кинув він своє родинне село, то попрямував в сторону великого ліса. Проти него вийшов з ліса вовк.

— Куди ідеш, чоловіче? Яка біда жене тебе наперд? — питає його вовк.

— Іду шукати щастя!

— Но, то якась особлива людина з тебе — каже вовк. — Але іди; не буду тобі нічого злого робити, однак під тим услівем, що поспитаєш щастя: чому я все такий худий.

Чоловік обіцяв се вчинити тай пійшов дальше. Далеко на розпутью стояв сивобородий старець.

— Мергаба! (гаразд) — привитав його наш подорожний.

— Мергаба! — відказав старий. — Ти глядаєш свого щастя — так мені здаєть ся...

— Так!

— То вертай, мій сину, назад — се я твоє щастє! Був я при тобі тоді, коли ти став богатим дідичем батьків-

*) Омер Ефенді — се талановитий сучасний турецький письменник. Його збірку народних оповідань — які прославили імя молодого автора по всім культурнім сьвіті — перекладено на всі майже європейські мови. Се оповідане є виняте зі збірки, перекладеної на французьку мову. — Прим. перекладника.

ського майна, однак відігнав мене твій нерозум. Мав ти і вдруге щастє в житю тоді, як стрінув на шляху вовка, а він нічого злого тобі не вдіяв! Тепер стрічаєш мене втретє! Проте вертай вдоволений, бо більше трох разів не може бачити мене ніякий смертний чоловік. Однак можеш ще тепер просити мене про яку ласку. Зроблю тобі!

— Дякую! Я приобіцяв вовкови, що спитаю ся тебе — чому він все такий худий?

— Тому, що має замало поживи. Тоді, як зість він найдурнійшого чоловіка на сьвітї — буде товстий!

Сказав старець сї слова і щез без слїду, а мандрівник завернув в поворотну дорогу домів.

На краю ліса чекав на него вовк.

— Но: і що... відшукав своє щастє? — спитав його.

— Так! — відповів чоловік. — Щастє, се непривітний старець, який робив мені докори, що через свій нерозум прогнав я його від себе. Позволив однак мені поставити якусь просьбу — тай я спитав його: чому ти все такий худий?

— Но, а він що сказав?

— Маєш пожерти найдурнійшого чоловіка на сьвітї — то се поможе тобі!

— Но, коли хтось прогайнував своє майно, а потім від щастя не жадає нічого, тільки хоче довідати ся: чому вовк худий — той, без сумніву, є найдурнійшим чоловіком на сьвітї — так подумав вовк і пожер чоловіка.

Переклав Михайло Таранько:

А Ф О Р И З М И.

Житє — се школа; доля — учитель. Так від дитинства до старости чоловік є все учеником.

Ми не представляємо собі: сьвіта без Бога, чоловіка без душі, держави без власти, власти без закона, закона без виповнення, горожан без прав, сильного без обовязків, слабого без права на суспільну поміч, хліба без праці, праці без зарібку, науки без свободи, свободи без границь, злої волї без вязниці, суду без милосердя.

„Звіздяна Палата“ підпорою чорносотенного уряду в Росії.

УПАДОК НИКОЛАЯ НИКОЛАЄВИЧА.

Іменоване великого князя Николая Николаевича віцекоролем Кавказу рівнаєть ся його заслано. Хоч російська і деяка загранична преса старала ся сю подію представити у відміннім сьвітлі, то правду годі було укрити. Через чотирнайцять місяців писали „славословія“ для мудрого і хороброго великого князя. Його називали Наполеоном двай-

З боїв на Угорщині: Гуцульські рекрути у Марамароськім Сиготі.

пятого столітя і величали як спасителя Росії. Однак дійсна правда — се засланє великого князя, а рівночасно увільненє російської армії і російської держави від найгіршого тирана. Тому і ся подія має для Росії, а також для цілої Європи, більше політичне значінє ніж неодна велика перемога або поразенє. Засланє великого князя на Кавказ було не лише увільненєм російської армії від лихого полководця, який провадив її від одного поразеня до другого, але також увільненєм російської держави і народа від темного духа, який держав його сильно у своїх кігтях.

„ЗВІЗДЯНА ПАЛАТА“.

Великий князь Николай Николаевич був головою „Звіздяної Палати“. Не слабовитий Николай II., але його стрий Николай Николаевич був дійсним царем Росії. З упадком великого князя упала також і сила

„Звіздяної Палати”, яка при помочи чорних сотень, тих російських тайних організацій (попираних і ширених правительством), держала в своїх руках царя і цілий російський нарід. Нині доля російської держави не спочиває більше в руках двірської камарилі, але в руках петроградських і московських купців та промисловців.

Щоби пізнати силу і владу, якою орудувала „Звіздяна Палата”, треба приглянути ся і пізнати ближше її організацію і підчинені їй органи.

Коли в перших роках біжучого століття революція стала підносити голову, партія великих князів, зі страху перед вибухом революції, перемінила двірську камарилу в тайну організацію, звісну під іменем „Звіздяної Палати”. Початок сеї організації припадає на 1903 рік. Замордоване великого князя Сергія в Москві зробило вилім у союзі великих князів Сергія Александровича, Володимира Александровича і Николая Николаевича, які перед повстанем „Звіздяної Палати” держали царя у своїй владі. По смерті Сергія Володимир Александрович, який нині вже не живе, мав найліпші вигляди, щоби захопити царя у свої руки. Але користаючи з непорозумінь, які зайшли між царем а Володимиром Александровичем з приводу його синів Кирила і Бориса, Николай Николаевич прийшов до влади. Іменованій головним командантом петроградського военного округа, Николай Николаевич став невагом необмеженим володарем в сім найважнішим окрузі. Нагода до сего була добра, коли в тім окрузі з причини вибуху революції заведено военний стан. На сі часи припадає звісна різня в червону неділю. Було се в січні 1905 р. На чолі контр-революції станув тоді Николай Николаевич. В признане за положені заслуги став він першим провідником „Звіздяної Палати”

„Звіздяна Палата” поклала у свою програму отсі цілі: безоглядна самовладасть; боротьба проти лібералізму в кожній формі; боротьба проти думи; скріплене російської державної церкви; сторожене високих урядників, підозрілих о вільнодумність; контролю над висшими офіцерами на провінції, яких підозрівано о лібералізм; боротьба і нищене всіх осіб, які би посьміли домагати ся нового ладу.

До членів „Звіздяної Палати” належали крім богато великих князів ще отсі важніші особи: граф Ігнатієв, а по його смерті графиня Ігнатієва; князь Трубецький; генерал Орлов, командант карної експедиції до Курляндії; Якімов, президент державної ради; Дурново, міністер для внутрішніх справ; Кривошеїн, бувший президент кабінету міністрів; генерал Курлов; генерал Мін; генерал Алексієв; генерал Трепов і остаточно Марія Федоровна, мати царя Николая II. Духовним управителем і дорадником „Звіздяної Палати” був зразу монах Іліодор, а опісля Григорій Распутін, який через довший час мав на царя більший вплив ніж всі його міністри разом.

ЦАРСЬКА ГВАРДІЯ.

Головна сила „Звіздяної Палати” опирала ся на царській гвардії в Петрограді, яка стояла під безпосередню команду Николая Николаевича. Кождий полк гвардії був заступлений у „Звіздяній Палаті” через висшого офіцера. Офіцерами гвардії були сини висших, „зовсім певних” урядників, або нащадки давних шляхотських фамілій. На тих

офіцерів Николай Николаевич міг зовсім певно звірити ся. Вони ніколи не стрічали ся з цивільними людьми. Вони знали лише своїх командантів і обертали ся в дуже вузкім кружі найвищої аристократії. Сі офіцери удержували зносини зі своїми товаришами-офіцерами, які находили ся на провінції, і при їх помочи контролювали тих висших офіцерів, на яких було підозріне, що вони склонюють ся до ліберальних ідей.

„ПОЛІЦІЙНА ОХРАНА”.

До помочи „Звіздяній Палаті” стояла ще цивільна організація, так звана „охрана” (охорона). Охрана — се є рід тайної поліції. На чолі її стоїть чоловік, до якого цар мусить мати повне довіре. Одним із най-члавніших провідників охрани був сумної памяти генерал Трегов. Російська охрана не входила в склад російської поліції, але була зовсім окремою інституцією і її діяльність була зовсім незалежна від поліції. Її головною задачею було слідити кожного горожанина не лише в Росії, але й поза границями російської держави, скоро лише він був підозрілий о вільнодумність. Охрана була властивим орудем „Звіздяної Палати” Протиреволуції, погроми Жидів, қарні експедиції в ріжних провінціях — все те було ділом охрани. Свого часу князь Урусов доказав був, що в друкарні охрани були друковані циркулярі до губернаторів і до провідників „чорних сотень”, в яких їх візвано до протижидівських погромів в рр. 1905 і 1906.

При помочи тих двох організацій, царської гвардії і охрани, „Звіздяна Палата” трясла цілою російською державою, ширячи пострах і темноту від Владивостока до Кіbartі. Цікаві є також средства, якими вона послугувала ся.

Губернаторів, які на підставі даної їм власти є необмеженими панами у своїй губернії, не іменував сам цар після власної волі, але на предложенє або цілої „Звіздяної Палати” або поодиноких її членів. Зовсім природно, що такі губернатори мали супроти „Звіздяної Палати” певні зобовязаня і виконували свій уряд в дусі сеї тайної організації. Таксамо й губернатор настановляв підчинених собі урядників з таких осіб, котрі були догідні „Звіздяній Палаті” В сей спосіб та організація дійшла до такої сили, якої не мав жаден деспот ані цар.

Обовязком „Звіздяної Палати” було також стерегти царя, щоби він часом не підписав такого законопроекту, який був би проти її інтересів. Часто лучало ся, що проєкт був уже в обох палатах (державній раді і думі) ухвалений, а цар не підписав його, бо так хотіла „Звіздяна Палата”. Вона контролювала отже посередно законодатні тіла Росії.

ХАРАКТЕР ЦАРЯ НИКОЛАЯ II.

Теперішний російський цар уходить з одної сторони за чоловіка слабого характеру і боягуза, а з другої знова сторони за зарозумілого, впертого і грізного деспота. Для того лучало ся нераз, що „Звіздяна Палата” не була всилі переперти у царя свого жаданя. Щоби однак осягнути свою ціль, уживала вона ріжних средств. Одним із таких средств було уладжуванє пиятики в касині офіцерів гвардії в Царськім Селі. В підхмеленім стані цар підписував все, чоґо лише жадали члени

„Звіздяної Палати” Крім того вміли вони використати для своєї ціли віру царя в ріжні забобони.

Через довший час справував „уряд духовного отця” на царськiм дворi єпископ Іван Кронштадський. Коли сей усунув ся з царського двора, його місце заняв найперше монах Іліодор, а відтак Распутін. Іліодор був чоловіком обмеженим, простацьким і круглим дураком. Через сі „прикмети” він не міг позистати довго на сім становищі. Попавши в неласку сьвятійшого синода, Іліодор розпочав з ним спір. Синод виграв, а „духовний отець” муєв покинути Петроград.

Наслідник Іліодора, Григорій Распутін, зрозумів свою задачу як слід. Він був хитрий „дипломат”, услужний, а притім грав ролю пророка і сьвятого з незрівнаним майстеретвом. В очах двірських дам уходив Распутін за красною мушину. Він удержував з високими дамами тісні зносини і мав на них незвичайно великий вплив. Распутін мав їх у своєї власти. Цар вірив в Распутіна довший час, як в сьвятого і робив все, чого лише сей проворний монах жадавав. Распутін мав на царя більший вплив ніж всі міністри і Николай Николаєвич разом. Неодин губернатор, неодин генерал і неодин міністер завдячував своє становище Распутінови.

ДВОРЯНСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ І ЧОРНІ СОТНІ.

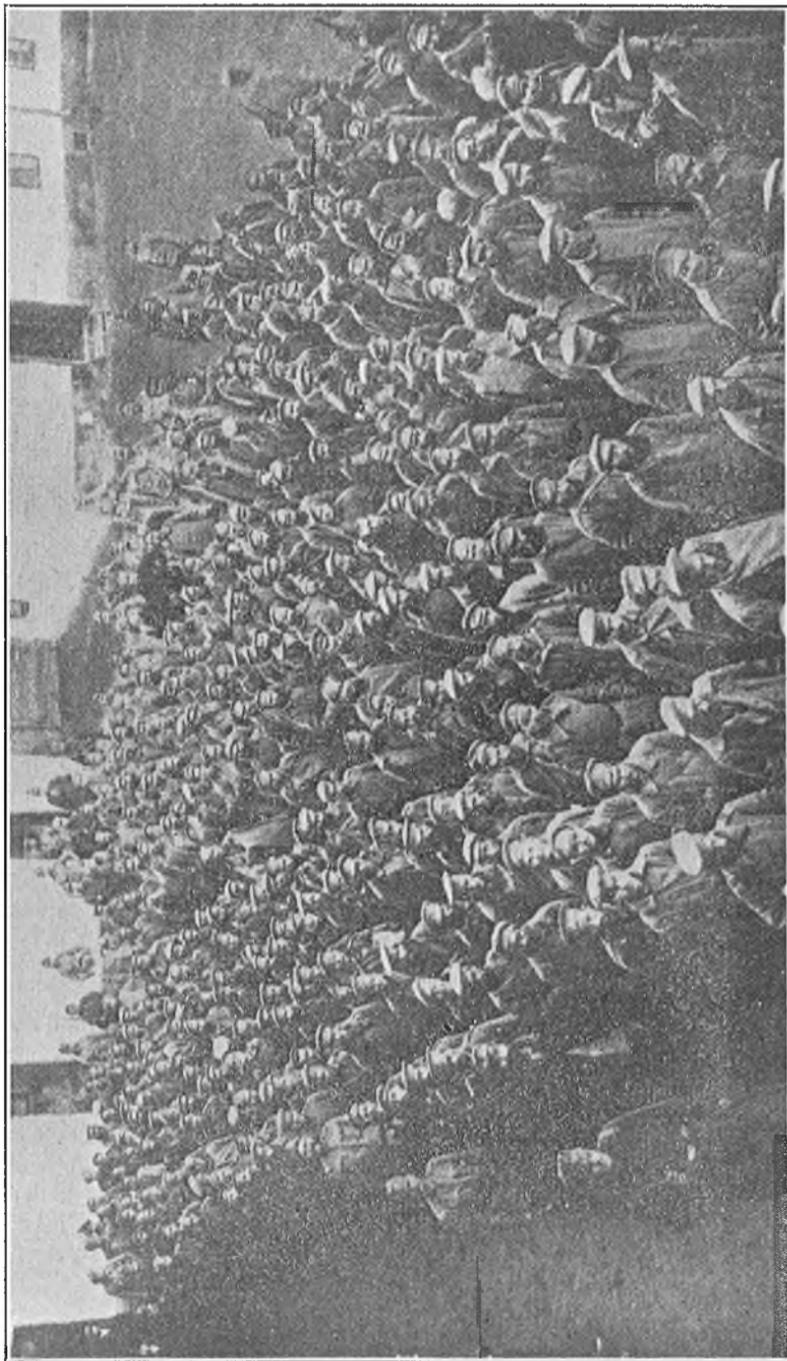
В тісній звязи зі „Звіздяною Палатою” стояли ще дві зовсім самостійні організації, а іменно: „дворянська організація” і „чорні сотні”

При помочи дворянської організації „Звіздяна Палата” мала у своїх руках цілу російську дрібну шляхту, яка становить в Росії дуже поважну силу від економічним зглядом. При помочи чорних сотень мала вона вплив на широкі маси народа і на уличну товпу по російських містах. „Звіздяна Палата” при помочи чорних сотень могла кожної хвилі поводити загальною безкритичною масою так, як в даній хвилі сего справа вимагала. Одним із найбільше ославлених провідників чорних сотень був звісний Дубровін.

Лише з часописями „Звіздяна Палата” не мала щастя. Крім дрібних чорносотенних часописей, як „Русское Знамя”, „Земщина” і т. п. жадна поважніша часопись не хотіла станути на її услугах. Навіть „Новсе Время” було для „Звіздяної Палати” за ліберальне. Остаточо „Звіздяна Палата” не потребувала оглядати ся дуже на часописи, бо маючи до розпорядимости друкарню охрани і губернаторів, могла при помочи циркулярів зробити все, що потребувала.

ПРОТИВНИКИ „ЗВІЗДЯНОЇ ПАЛАТИ”.

Однак не всі члени царського двора ішли рука в руку зі „Звіздяною Палатою” Вона мала також поважне число сильних і впливових противників. До таких належали: граф Сергій Вітте, граф Сольський, Столипін і другі. По замордованю Столипіна в Києві ходила чутка, що се стало ся в порозуміню зі „Звіздяною Палатою” і охраною. Вправді тодішньому генерал-губернаторови Києва, Крілову, виточено слідство, але

З боїв у східній Галичині: Транспорт російських бранців.

скоро опісля цілий процес поведено так тайно, що про причину заморо-
дження Столипіна світ нічого не дізнав ся.

Такими способами „Звіздяна Палата” майже через 15 літ держала у своїх руках цілу Росію, будучи пострахом населеня і слабосильного царя. Коли лише цар пробував їй спротивити ся, страшено його революцією. Перед революцією цар мав великий страх і тому все уступав. Кажуть, що навіть велику часть замахів на жите царя переведено з припорученя „Звіздяної Палати”

Николай Николаевич був не лише головою „Звіздяної Палати”, але і її творцем та головною основою. З усуненем його зістала зломана й сила „Звіздяної Палати” До властивої власти прийшли елементи ліберальнійші, а передівсім російські великі купці і промисловці. І коли Росія нині по страшнім пораженю в 1915 р. двинула ся і поставила нову міліонову армію проти своїх неприятелів, то се заслуга в першій мірі тих купців і промисловців.

Зріст населеня у Злучених Державах.

Отся табеля виказує зріст населеня у Злучених Державах за 114 літ
(від 1800 до 1914 року).

рік:	ч. населеня:	рік:	ч. населеня:
1800	5,308.483	1880	50,155.783
1810	7,239.881	1890	62,632.270
1820	9,638.453	1900	76,303.387
1830	12,866.020	1905	84,084.545
1840	17,069.453	1910	92,174.515
1850	23,191.876	1912	95,410.503
1860	31,443.321	1913	96,692.050
1870	38,558.371	1914	98,781.324

Се число обіймає лише населенє 48-ох стейтів Злучених Держав, бо населенє всіх земель Злучених Держав виносило в 1914-ім році 109,021.992 осіб.

З табельки бачимо, як протягом 100 літ (від 1800-ого до 1900-ого року) населенє Злучених Держав зросло з 5 міліонів до 76 міліонів душ. В теперішнім 20-ім століттю за 14 літ населенє в сій новій вітчині зросло о 22 міліони душ (з 76 міліонів до 98 міліонів).

Оля Березинська.

ДУХ МІЙ РВЕТЬ СЯ.

Дух мій рветь ся понад гори,
Крил широких добуває;
Одним крилом тоне в мори,
Другим зорі досягає.

А в просторі безконечнім
Чути пісню смутку мого,
Що на волю добуваєсь
З мого серця молодого.

Кождий тон сумної пісні
Тихо блудить у просторі,
Море виє, котить філі,
А сьміють ся ясні зорі.

Там, де зорі — там і сонце,
До котрого дух мій рветь ся,
Віра в сонце — се надія,
Що і смуток мій минеть ся.

Тоді пісня залунає,
Розіллеть ся сто ріками,
Дух обнови рай розбудить,
Увінча' його квітками.

Богдан Лепкий.

З ГІР.

Тиха нічка. Місяць над горою
Став і пильно в плесо задивив ся.
Чи він рад би вмити ся водою,
Чи любуєсь в зеркалі собою,
Чи сон зперед тисяч літ приснив ся?

Хто то знає? Хто те годен знати?
Ніч у горах, ніби чарівниця;
Виганяє нас з тісної хати
І жене кудись туди блукати,
Де жите неначе тільки снить ся.

Гр. Семешко.

СТРАШНІ ПОДІЇ В РОСІЇ.

Я маю на увазі адміністраційне заслання в Росії.

Дійсно страшні події... Нічого подібного до того, що діється в Росії тепер, підчас сеї страшної, надзвичайної війни, не знав навіть сам, до всього призвичаєний наряд російський... Та таки й не знав, бо нічого подібного не було за 35 літ існування адміністраційної (без суду) розправи з людьми...

Уряд ніби збожеволів, засилаючи на Сибір великі тисячі народу без жадної причини, без жадного обвинувачення...

Як тільки вибухла війна, так зараз мало не всю Росію оголосили в воєнному стані, а сеї самий стан „розв'язував руки” всім урядникам, навіть найменшим, бо давав їм права без суду заслати людей на Сибір.

Оттут і почалось... Але переірашаю, — всім відомо певно, що таких драбів — поліційних урядників, як в Росії, ніде нема. Злушити, здерти, пересипати гроші з людської кишені в свою... о, на се вони дуже добрі майстри! Кождий чоловік, котрий хоче жити на сьвітї більше-менше спокійно, мусить що місяця платити поліції пенсію, хоч би він був винний тільки в тім, що його батьки породили на сьвіт Божий... І дивлять ся в Росії на поліцію як на кару Господню, але платили, мусіли платити, бо... бо хіба мало що поліція може зробити?! Так було у звичайні часи, але підчас війни, коли права поліції зістали значно поширені, — зовсім життя не стало.

Кождий, хто не міг, або не хотів відкушити ся від поліції за те... що нічого лихого не вчинив, мусів іти „по етапу” на Сибір, бо вже тимсамим він був злочинцем...

Досить було, щоб якийнебудь, хочби найменший урядник сказав, що такий-то чоловік небезпечний, як зараз його хватали, садовили в тюрму і врешті везли на Сибір.

Значна частина тих великих тисяч засланців пійшла на Сибір тільки за те, що не уміла в свій час розуміти ся з поліцією.

Російські тюрми були переповнені такими небораками, а етапи безперервно тягли ся на Сибір. Арештували не тільки дорослих людей, але навіть дітей в 7 літ віку і старих дідів до 100 літ; арештували й жінчин.

Переповнене тюрем і загальна їх негігієнічність довели до того, що в них запанували швидко пошесні недуги, переважно тиф. Недуги не здержували етапів і таким чином пошесць розволікла ся по всій Росії. Її

З боїв у Франції: „Тяжкий моздїр”, який Німці зробили з бочки і уставили у відповідним місци на те, щоби змялити неприятеля.

завезено також і на місця заслань, а що там шпиталів брак, то недуги не знали собі вину і відіслали на той сьвіт немало нещасливих нуждарів.

Із засланцями на Сибіри обходили ся багато гірше ніж з полоненими. Скаржити ся було даремно, бо більше винуваті були не сибірські урядники, а сама система, підла система безконтрольного уряду.

Засланців завозили у глухі місця на болотах, та у сибірські тундри, давали їм по 7 рублів з копійками на місяць на жите і тим всі стараня про них кінчались.

Роботу якунебудь найти там неможливо, а хоч би й була, то засланцєви не вільно робити, бо він не має права вийти навіть за границю того хутора або села, котре йому призначено до житя, не вільно навіть на почту або до лікаря пійти, а як би хто того не послухав і пійшов, того чекає тюрма.

Засланим було заборонено переписуватись. інакше як переписними картками, заборонено мати свої власні гроші більше ніж 24 рублі і 99 копійок, а в кого було більше, то поліція відбирала і держала у себе. Засланцям не вільно було збирати ся вкупі більше ніж по 4 до 5 осіб, не вільно було гуртом обідати.

Не вільно сього, не вільно того — не вільно, не вільно, не вільно... Іншого від урядників вони не чули.

Вільно було лише голодувати, бо за 7 рублів і 70 копійок, при існуючій в Росії дорожні, прожити не тільки місяць, а й пів місяця не можна. Вільно було вмирати від різних недуг, бо дійсної лікарської помочи не було. Вільно було божеволіти від страшних подій, що творили ся навколо, і багато людей таки божеволіло. Вільно, нарешті, було кінчити жите самогубством... і кінчали.

Вільно було писати скарги, і засланці писали їх, куди тільки можна було; не звертали ся зі своїми листами тільки до Бога, бо далеко, але з тих скарг ніколи нічого доброго не виходило. По більшій частині навіть відповіді не було.

Щоб як слід поняти, до якого божевільства доходили урядники, досить сказати, що в засланою були не тільки Німці, Австрійці і Турки — піддані воюючих з Росією держав, — але і Французи, Італійці, а навіть один Японець. Найбільша-ж частина засланців, так коло 65 процент, були такі свої — російські піддані.

Між иншими в засланою є немало і Галичан та Буковинців. Є там сьвященики, адвокати (між иншими др. Андрій Кос, бувший посол), учителі, різні урядники, а переважно жиди і селяни.

Становище засланців на Сибіри є дуже тяжке; вижити в тих страшних умовинах з державної підмоги не можливо. Вони потребують помочи і то як найскорше.

Як писати листи.

В теперішніх часах люди пишуть дуже багато листів. Коли би порівнати скількість листів писаних тепер і давнійше, то вийде, що в 1916 році пишеться 1.000 листів на місце одного в 1876 році. Сей розвій в писаню листів треба завдячити винаходоми машини до писаня.

Писарська машина змінила цілковито купецькі зносини людей. Купець пише тепер 20 листів на місце одного, писаного рукою перед винаходом писарської машини. Теперішні листи є докладніші, більше вдоволяючі і лекші до читаня. Тому кождий стараєть ся тепер навчитись добре писати листи.

Як у всіх інших справах, так і в писаню листів треба мати підготоване і досвід. Коли хочеш писати приймний лист до когось, ти мусиш сам бути веселий. Коли хочеш зробити корисне вражінє, мусиш бути в кориснім настрою. Коли хочеш осягнути успіх, то мусиш думати про успіх.

Кождий лист мусить мати такі прикмети: повинен бути особистий, чемний, добре уложений, ясний, докладний, звязкий і викінченчй.

Нехай лист буде особистий. В нїм має відбити ся людське почуванє. Вистерігай ся холодного тону, не уживай перестарілих зворотів. Пиши, як думаєш.

Будь чемний. Уживай звичайних товариських форм. Не будь скупим в чемности. Той, що дістає від тебе лист (адресат), читає твій лист і судить тебе по твоїх висловах та по твоїм відношеню до нього.

Будь в добрім настрою при писаню листа. Не показуй неохоти або ворожнечі. Передумай се наперед, заки візьмеш ся до писаня. Що можна дарувати в розмові, сього не мож оправдати в розважнім і обдуманім листі. Навіть, коли ти хочеш грозити або настрашити чоловіка, зроби се з певною розвагою. Лист, раз написаний, не завернеть ся і тому не дасть ся віджалувати сього, що вже пійшло в світ.

Коли ти маєш писати лист з гнівом і погрозами, позбудь ся його; так написаний лист спали.

Ясно висловлюй свої думки в листі. Будь певний, що не кождий зрозуміє, що ти хочеш сказати. Коли в листі є двозначний зворот, зміни його. Коли там є невиразне слово, знайди друге, простійше.

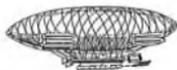
Лист має бути докладний. Давай повні і точні інформації. Не роби ніяких припущень або здогадів. Не числи на інтелігенцію адресата, що він зрозуміє все. Не покликуй ся на свій попередний лист, але напиши ще раз тесаме. Коли хтось читає твій лист, то нехай має всі факти перед очима і нехай не мусить шукати за ними деінде.

Пиши стисло. Уживай коротких речень і коротких слів. Але не пиши знова занадто коротко. Лист мусить бути на стільки довгий, аби не виглядав, що писаний з нехїтю.

Поділи лист на відступи, але не при писаню речень, лише при писаню посвоячених думок. Забогато уступів в листі виглядає на зденероване.

Уживай доброї, чистої мови, виразного письма, доброго паперу, гарного чорнила, а зглядно доброї машини до писання. Коли чогось бракне з того в листі, тоді читач не може звернути належної уваги на його зміст.

Вкінці будь точний. Не зволікай з писанем листів. Нехай не буде в тебе ніяких залеглостей. Що маєш робити, зроби сейчас!

Найгорячіше і найзимнійше.

Найзимнійше місце на світі є близько бігуна. Але тих околиць ніхто не замешкує і тому ними нема що інтересувати ся.

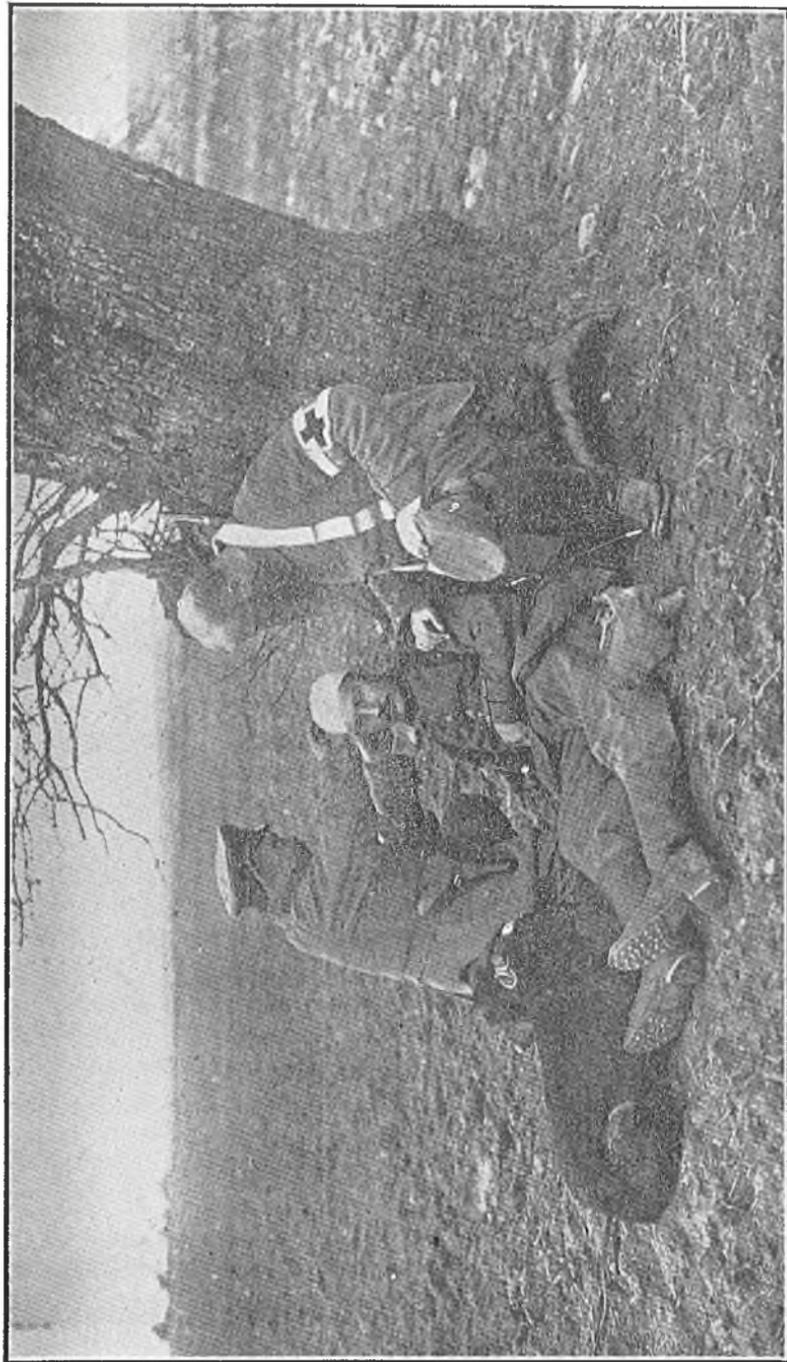
Найгорячіше має бути на островах Авальських коло Перського заливу в Азії. Пересічна теплота на тих островах в цілім році виносить 99 степенів. Липень, серпень і вересень є нестерпні, навіть для тамошних уродженців. Кожної ночі, около півночі, термометер вказує 100 степенів теплоти. О 7-мій годині рано температура підносить ся до 108 степенів, а о 3-тій годині пополудни виносить 140 степенів.

Найзимнійше місто на світі є Якутск, у східній Сибірі, в державі білого царя. Є се великий торговельний осередок східної Сибірі і столиця якутської губернії, котра обіймає 1,517.063 квадратних миль. Є се цілковита пустиня, котрої земля замерзла стало в далеку глибину. Місто Якутск числить около 400 домів, збудованих на європейський лад, але кожний окремо. Місця поміж домами заняті північними скотарськими племенами. Вони копають там ями, накривають землею, а вікна роблять з леду і так зимують.

Каравани з хінськими й європейськими товарами збирають тут все, що тільки виробляеть ся на цілій прибережній полосі Ледового моря межі 70 і 74 степенем північної географічної ширини, починаючи від устя ріки Лени аж до найдальшої точки, замешканої племенем Чуків.

Найдальше на полудне лежить місто Пунта Аренас коло проливу Магеляна в полудневій Америці. Се місто має 13.000 населеня, а його засновано перед 50 літами. Відзначаєть ся чистотою і взірцевим порядком. Мешканці живуть переважно з овечого промислу, а то переробляють овечу вовну, яка має великий попит на світових ринках. Крім сього займають ся вони ловлею китів, а з того мають також величезний дохід. Вкладчиків в міських банках є дуже багато, а се свідчить про заможність тамошних людей.

На побовици: Санітети перев'язують голову раненому жовнірови.

Степан Костів.

В ЛЮДСЬКІМ МОРИ.

Я сидів на лавці в міському парку і глядів перед себе, коли чую, хтось мене торкає за рукав. Відвертаючись в ту сторону, побачив я перед собою парубка в витертій блюзі і в подертій чорній сорочці, який, витягаючи до мене руку, говорив:

— Прошу, коли ласка, „нікля” на тютюн.

Мене се здивувало. Коли мене хтонебудь до сего часу о що просив, то просив о поміч на хліб, на нічліг, але на тютюн — ніколи.

Хлопчиско, на котрого майже дитинячим лиці щойно починались показувати перші волосочки вусів, з хоробливим блёском в очах та закроями коло уст, показуючими передчасне дозріване, присів тимчасом на лавці коло мене та, не відводячи своєї руки зперед мого носа, говорив несміло й уривано:

„Дивно вам, що я прошу о милостиню на тютюн? Я правду говорю. Я ситий нині, а курити хочеть ся, аж як хочеть ся, аж коло пупця смокче! Недопалків бриджу ся, бо хто знає, хто їх курив... Волю вимантити, ніж їх збирати. Як вам цікаво, я можу розказати вам свою цілу історію... Я кожному розказую її... Може се брехня, а може й правда...

„Я мав 17 літ, як приїхав з Галичини, зі сніцького повіту. Мій батько мав нас цілу громаду, так і нічого було триматись дома. Приїхав я до Нью Йорку, до батькового краяна, котрий мені і роботу дав. Зразу йшло воно ще, але як мій господар виїхав до краю, відправлено мене з роботи. У мене більше знайомих не було, тому я мусів старатись о другу роботу сам. Я бігав цілий день з бюро до бюро, питав, просив, але ніхто не хотів помочи мені.

„Якось з весною взяли мене на фарму. Я мав 10 доларів на місяць і так переробив літо. Відложити не відложив багато, бо треба було купити і шмате і убрание; та все таки, коли я приїхав до Нью Йорку в осени, у мене сьвітило ся ще кільканайцять доларів. Я взяв найтаншу квартиру і почав шукати за працею. Дістати трудно було. Я не хотів милостині, бо був здоровий та дужий

і міг робити за двох. Гроші розходилися, хоч я не проїдав більш десяти центів на день; хиба платив за їзду, а коли приходив до дому́ вечером, каменем кидав ся на ліжко відпочати.

„Раз рано, хочачи вийти на улицу, мацнув ся я за грудну кишеню і морозом мене пройшло — не було пуляреса. Я вернув ся до ліжка, обшукав довкола, питав, але мої співльокатори висьміяли мене, називаючи дураком та голим, який, не маючи цента, здіймає бучу. Що було робити? Я вийшов на улицу і плентав ся по ній цілий день як дурноватий, думаючи про се, що навіть пес має більшу опіку ніж чоловік. Коли пес зайвий, то його ловлять та убивають, а коли чоловік стає зайвий, то його не лише не ловлять, але й самому не дозволяють убивати ся.

„Я думав пійти втопитись, однак не мав відваги. Вечером я вже не вертав ся до готелю. Чого?... Я пристав до ряду тих, які стояли під міським пристановищем для бездомних, думаючи, що там переночую тай дещо перекушу. Мені було встидно, але голод дошкуляв, а голод сильнійший всего. Я спутив голову до долу, щоби мене ніхто не пізнав, хоч і живої душі знакомої в мене не було. Я поступав за другими і вже був при самих дверях, як дверник стримав мене і кількох інших, котрі за мною стояли, говорячи, що для нас місця вже нема.

„Мене обняла така розпука, що мимоволі кинув я проклоном на мого батька, нащо він давав мені жите. Без мисли я відвернув ся і йшов, куди ноги несли.

„На дворі — памятаю, як нині — зимний вітер ви́пікав лица, аж тиснув за серце. Не то чоловікови, але й скотині годі було устояти ся на улиці. Як довго я ішов, — не знаю, однак мої ноги почали тяжіти підімною, а в жолудку, здавало ся, боки зліпляли ся з собою. Я глянув на боки, протер очи і бачучи реставрант, а в нім доволі гостий та увиваючих ся послугачів, сам не знаю як, увійшов до него і присів ся на першій найближшій кріслі. Я казав дати собі їсти, не думаючи, що у мене нема цента. Принесену страву поликав я так, як би не їв з тиждень. Коли я так трохи відійшов і огрів ся, мимоволі огорнув мене страх, що буде зі мною, чим заплатити за зїджену страву. Не бачучи ніякого виходу з мого скрутного положеня, я глядів, поки мій послугач відійде на

бік, а тоді метнув ся до дверей... Не встиг я і за клямку взяти, як мене притримали. Я почервонів зі сорому як бурак. До моїх уший долітали різні оклики зі сторони гостей і послугачів, але ніхто не рушив ся, щоби виложити кілька центів та заплатити за мою їду. Прикликаний полісман вхонив мене за ковнір і, тащучи мене перед собою на-пів непритомного, докладав ще й палицею.

„В суді засудили мене на 30 днів до примусових робіт. Я пійшов. Не питали мене нічого, а я не казав ані слова скарги. Мені здавало ся, що вони самі повинні були знати.

„Мені тоді перший раз прийшло на гадку, що чоловік — се звичайне звір'я, звір'я, як і всі інші, менше або більше витресовані. Сидить те звір'я в ліпшій або в гіршій клітці і боронить приступу до неї хочби і житєм. Вийде з такої клітки і не потрафить до неї вернути ся, то так і пропадає.

„На острові, де мене запровадили, було ліпше жити ніж на волі. Робота не тяжка, їда несогірна, лише одно мене їло: воскові лица наставників і наставниць. Кожде з них, ніби маска відповідно і до певної ціли призначена, вивченими заздалегідь фразами, немов живе срібло, перекотить ся попри чоловіка, наказуючи та навчаючи, що можна, а що ні. Я й сам знав, що можна...

„Так пройшли мої дні і мене випустили — таким, яким узяли. На відхіднім якийсь старший паниско, пращаючи мене, сказав: „Хлопче, ти ще молодий... Твоє місце не тут, але там, між порядними людьми” Мене на ті його слова пірвала така лють, що я мимоволі крикнув: „Скажіть мені, добродію, де тих порядних людей шукати? Ходять може вони зі значками, як у нас вівці на пасовиску?” Він роззявив рот, хотів говорити щось більше, але я, затискаючи кулак та закусуючи губи, не чекав на його науку, а летів стрілою до дверей, на двір, на сьвіт...

„Від тоді почав я инакше жити. Я частійше заходив до реставрантів, хочби і десятки разів на день, переставав утікати по найдженю, але говорив правду, а господарі часто й нічого не казали, а часом почастивали мене бухняком, чи проклоном, — однак мій жолудок був повний. Так ще бракувало мені того, щоби що з позістаючим часом зробити — на улиці не простояти чи пролежати,

а ще в зимі — так я протискав ся чи вкрадався до гальта театриків і цілі дні просиджував у них. Зразу викидали мене, але нізнійше дали спокій. Ночі перекуняв де в коршмі чи в сїнях, хоч і нераз було зимно... Роботи не шукав, бо трудно було знайти, просити не просив, бо ніхто не дасть, а так якось собі жию... Тут випрошу, там

У східній Галлччині: Українські селяни втікають перед надходячими Москалями.

вижебраю, поліції не бою ся... Зловлять, то посадять до арешту чи до дому божевільних, а там мене обперуть, нагодують... Чогож мені більше жадати від порядних людей?"

Він встав, вложив руки до кишень у споднях, і відходячи від мене, сьміяв ся сьміхом божевільних людей.

А Ф О Р И З М И.

Більшість людей уживає першої части свого життя на се, щоби затруїти другу.

Хоч при описі великих битв і сьвітлих побід споминаєть ся лише імена полководців, то само собою розумієть ся, що головне значіне має геройство і завзяте тих, що борють ся; їм треба завдячувати всі побіди.

Як чеканять гроші.

Міліони людей перепускають що дня через свої руки округлі — золоті, срібні, нікльові або мідяні монети. Мало кому прийде на гадку застановити ся, відки, з якої фабрики походять ці металеві гроші. Кожда держава стараєть ся чеканити (вибивати) гроші у своїй власній фабриці, щоби люди злої волі не могли їх підробляти.

Таку фабрику — „чеканарню” — мають і Злучені Держави. Округлий металевий кружок, який має „на лиці” свій правдивий вигляд, паде у довгу рурку, яка точно є вимірена для кожного рода монети окремо. На початку рурки, положеної поземо, находить ся пара довгих, гладких кліщів, подібних до пальців. Ці кліщі хапають за сам кінчик монети, посувають її шість цалів наперед і вкидають в заглиблене, вимірене для неї точнісінько, на волосок. Сейчас кліщі відскакують і йдуть по другий металевий кружок.

Ледви се стало ся, а вже звяляють ся два дивовижні сталеві рамена, котрі несуть форму — „матрицу” Сю матрицу притискають сталеві рамена з гори з такою силою, як коли би на неї положив 160 тон зеліза. Таке саме тиснене йде рівночасно на спідну форму. Сей натиск відбуваєть ся протягом одної тисничної часті секунди і в тім часі мусять відбити ся всі букви, образки і знаки. Що серед того натиску монета не розмяздить ся, се треба завдячувати сьому, що заледви обі матрици стиснуть ся, а вже инша машина обіймає металевий кружок довкола з боку так, що кружок є рівночасно стиснений зі всіх сторін. І се дієть ся протягом одної тисячної часті секунди!

Чудна машина, — неправда? Певно, що се найінтелігентнійша машина на сьвіті. Усі рухи, хватаня, вибиваня і покиданя ударяють неначе тикане кишеневого годинника. Кліщі хватають металевий кружок за кружком, правильно, без похибки; ніколи вони не стануть, не затнуть ся, лише роблять свою роботу правильно. Вісімдесят кружків на мінуту відносять кліщі на призначене місце. При вибиваню золотих двайцятьдолярівок вони перенесуть 1.600 долярів за мінуту!

А ціла та машина виглядає зверху дуже незугарно. От велика зелізна, покручена брила, подібна до черепахи. В середині, неначе в голові черепахи, є ціла машинерія, яка вправляє в рух усі рамена. Коли замикаєть ся матрица в середині, отворяють ся рамена. Коли опадають рамена, отвиряєть ся матрица, а рівночасно виповзує відтам металева монета. Стоїш і дивиш ся на се, як на яку дивну потвору.

Ці рамена є прикріплені до осі, а вісь знова до иншого валка. Кожде рамя і кожний валець має своє призначене і рухаєть ся в свій час при помочи електрики.

Фабрика грошей — „чеканарня” — Злучених Держав походить ще з 1795 року. Первісна машина виглядала неначе праса до витискання яблочника на селі. Але ся машина працює ще доси і має за собою історію.

Заки монета прийде до матриці, вона мусить передтим перебути довгу дорогу. Чотири, або пять тисяч унцій золота, срібла або міді треба стопити в нафтовім кітлі, котрий дає 1.900 одиниць тепла і котрий шумить неначе буря. Розтопленій металь набираєть ся черпаками, виливаєть ся у відповідну форму, відки виходять лісочки довгі на одну стопу, грубі на пів цяля, а широкі на один цяль. Окрема машина стискає сі лісочки з силою 50 коний. Лісочки переходять через сю прасу раз і другий раз, аж доки не осягнуть властивої грубости, яка при вибиваню золотих двацятьдолярівок не сьміє ні на волосок бути меньша або більша, як 83 тисячних частий цяля. При помочи незвичайно докладної машини можна осягнути грубість монети навіть на одну тисячну часть цяля. Ся докладність потрібна тому, щоби кружки підчас цілої фабрикації мали свою законом означену вагу і вартість — іншими словами, щоби золота двацятьдолярівка була варта якраз 20 долярів, а ані centa менше або більше.

Прасоване гартує металь. Ліски мусять бути очищені і їх переполікуєть ся в зимній воді. Тепер вони готові до розтинаня. Їх перепускаєть ся через машину, яка крає 180 кружків на мінуту, а кождий кружок мусить мати свою докладну грубість і промір. Підчас різаня дістають срібні і золоті монети зубчики з боку. Рівночасно отсе різане знова гартує металь, а після сього кружки йдуть до другої, „очищуючої” машини, відки золоті і срібні монети виходять зі своїм властивим забарвленем.

Американські золоті двацятьдолярівки мусять сьвітити ясным блеском; в тій ціли вони переходять ще через одну машину, де при помочи „оксидованя” їх очищуєть ся від міді, або іншого металю. Щойно такі „оксидовані” кружки йдуть до сушарні, а відси до матриці, про що ми писали на самім початку.

Зовсім инакше виглядає фабриковане паперових гроший. Їх виробляють у тійсамій фабриці, що й почтові марки. Коли будете у Вашингтоні, то зайдіть до сеї фабрики. Там вас опровадять і обслужать дуже чемно гарні дівчата, що служать яко провідниці. Загалом там працює около 3.000 робітників, а більша часть з них самі дівчата.

Провідниці пояснять вам, що паперовий гріш мусить бути наперед друкований зі задної стороны; відтак переходить папір через зимну кімнату, де його „сушать”, а опісля перебирають. Нездалі викидають, а добрі посилають до іншої кімнати, де їх задруковують з переду, а дальше розти-

нають, пакують в пачки і посилають до міністерства скарбу, де їм дають відповідні печатки.

„Сім днів часу треба на те, щоби паперові гроші надрукувати з переду, коли їх вже видрукувано на оборотній стороні” — каже дівчина. „Загалом треба 30 днів часу на видрукуване „срібного банкноту” (зеленого), а 40 днів на видрукуване „золотого банкноту” (жовтого). Золоті банкноти треба друкувати три рази; два рази на одній стороні, бо там знаходиться слово „голд” (золотий), а щойно опісля друкується передню сторону”. Відтак запровадить вас провідниця до стіни, де є приміщений взірцевий „срібний” і „золотий” паперовий банкнот, вкаже вам на різницю між одним і другим, а опісля скаже „гуд бай”. До дальших кімнат вас не заведе і нічого не скаже, бо на се треба мати окремих дозвіл, якого звичайний горожанин Америки не дістане. Осторожність передівсім, а особливо у фабриці паперових грошей!

Український нарід

живе на просторах землях від Карпат по Кавказ. Україна має 850.000 квадратних кілометрів поверхні, так що є півтора разу завбільшки як нинішня Німеччина, а перевишає її простором тільки російське царство. До Австро-Угорщини належить з українських земель тільки східна Галичина, північно-західна Буковина й північний крайок Угорщини в загальній величині 75.000 км. з 4,200.000 українського населення. Українські землі, що належать до Австро-Угорщини, творять тільки одну одинайцяту часть України, якої решта остає під Росією. В українських губерніях російського царства живе понад 33 мільйони Українців. Поза одноцілою українською територією живе поверх 600.000 Українців в губерніях на полудне від ріки Волги, около 500.000 на Сибірі й над Тихим океаном, понад 500.000 у Злучених Державах, 250.000 в Канаді та 60.000 в Бразилії й Аргентині. Веручи загалом, одержуємо за 1910 р. такі числа: Всіх Українців на світі є 39,110.000, а з того 37,200.000 живе на одноцільній території. Щодо чисельности займають Українці шесте число між європейськими народами по Німцях, Москалях, Французах, Англіїцях і Італійцях.

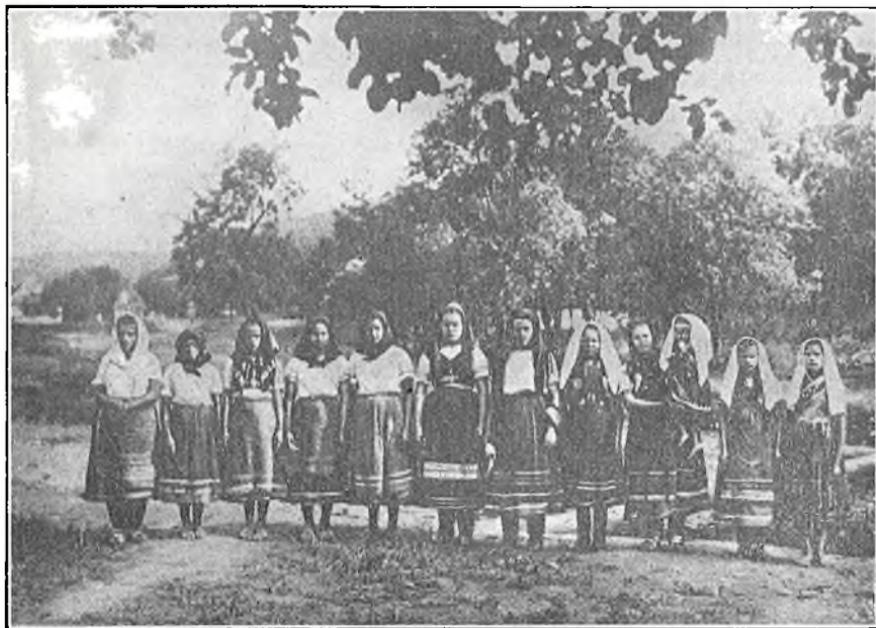

А Ф О Р И З М И.

Незвичайно легко є переконати кожного чоловіка, що він є мудрійший від тебе.

Дещо про тюрми в Росії.

Коли літ тому сто, по програній битві, війська Наполеона опустили Росію, цар Олександр І. в своїм маніфесті до народу зазначив, що побудує храм Спасителя на пам'ятку, що послідний ворожий жовнір є вже поза границями Росії. Будова мала бути доконана після проекту архітекта Вітберґа.

У східній Галичині: Українські дівчата і жінки, фотографовані на вигоні за селом.

На правім березі ріки Москви, напроти „Дівочого Поля”, вносять ся т. зв. „Горобячі Гори” Там Вітберґ пропонував побудувати храм. Храм побудовано, але зчасом **перемінено його на тюрму**. Що тижня, а в часах якихнебудь забурень два рази на тиждень, з тої тюрми висилано людей на Сибір. Пересічно що року по 6.000 в'язнів ішло з Москви на північ. А приміром в році 1833 вислано 18.147 в'язнів! Які були тюрми в Росії за тих часів і які були відносини властей до в'язнів, — щоби не бути посудженим о пересаду — вистарчить оперти ся на документах.

Коли проти страшних сцен, які розгравали ся в житю вязнів, підносили ся щораз сильнійші голоси, навіть державних осіб, цар Александер І. поручив розслідувати відносини в тюрмах одному Англійцеві, на імя — Венінг. У звіті Венінга читаємо, що були пороблені перші початки впровадження певних гуманних ідей у тюремне жите, але наміри сі остали ся невиконаними. Тодішні тюрми були страшні. Келії темні, вохкі, без підлоги, а все були переповнені понад міру. Венінг пише, що в одній келії застав 107 осіб, а се місце було призначене лише на 30 душ. Держано разом мушчин з жінчинами і дїтьми, без огляду на те, хто проти чого провинив ся.

В тюрмах панували голод, холод, мука і розпуста. А в кількох тюрмах вязні їли лише тоді, як дістали що від мешканців. Були і случаї голодової смерти. Вязні по більшій часті були нагі. Сенатор Озеров у своїм рефераті з 1828 р., по ревізії палати губернатора в Москві, пише, що знайшов в тюрмі 92 особи цілком нагі, без одежі й обуви, а до того ще в неопалених келїях і на мокрій землі. Св'ященик Голіцин пише в 1829 р. про тусаму тюрму таке: „Мороз в келїях доходить до того степеня, що мамі посилають свої діти, без огляду на їх полону принадлежність, на ніч до мушчин, щоби при них оґріли ся”. В Тамбові ствердили в 1815 р., що в тюремнім шпиталі не прано біля вже 18 літ!

Про муки вязнів, кромі висше наведених, пише Венінг: „Я бачив в петербурьскім домі праці для вязнів особи, що прикуті за шию до муру. Бачив там жінчини в зелїзних ланцах з кільцями на шиї, урядженими так, що вони не могли спати ані в день ані в ночи” В інших арештах бачив Венінг вязнів прикутих за шию ланцями до тяжких столів, які сі мученики мусіли двигати за собою. Вязень Климів був закутий в деревляну колоду, в котрій таки умер. А Шліссельбург — се справдішна каторга. Там коротали жите наважнійші вязні політичні і „тайні” до 1870 року. Не багато вязнів могло там видержати довший протяг часу. Одні умирали на сухоти, другі попадали у божевіле, а ще інші самовбийством докінчували своє жите. По замкненю Шліссельбурга, силою царського указу з 1905 р., появили ся многі описи тої страшної тюрми.

Коротка статистика за 8 літ (1894—1902) історії Шліссельбург'а дає наглядний образ відносин: 3 53 в'язнів — 3 повішено, 2 розстріляно, 15 умерло, 4 віддано до дому божевільних, 3 покінчило самовбийством, 13 заслано в Сибір, а 13 перевезено до інших арештів.

Була в Шліссельбург'у кімната тортур. Фактів про неї нема; звісно лише, що вона була. Часопись „Русская Старина” (ч. 5. з року 1892) помістила рисунок тої кімнати, зроблений правдоподібно Миколою Бестужевом, що сидів в Шліссельбург'у в 1826 р.

Які були загальні вражіння про російські тюрми в тодішнім часі, досить навести слова Венінга: „Тяжко без жаху подумати про фатальні наслідки тих огидних місць: і здоров'я і моральність мусять там змарніти, хочби замкнено кого там лиш на короткий час!”

В обороні прав чоловіка виступило багато учених. Коли ся оборона відноситься до російських тюрем, то тут натрафимо на імя одного лікаря, котрий голосив за сади, що треба відрізнити кару від муки. Імя сього лікаря: др. Фридрих Газ. Він дістав ся до Росії случайно. Був лікарем у Відні, відки забрав його зі собою російський дідич, Репнін. Він виратував Репнінови жите в часі недуги того-ж. В Москві др. Газ доробив ся значного маєтку і дійшов до слави. Умер однак в таких обставинах, що мусяли похоронити його на коніт поліції. Всього, що мав, віддав в'язням.

Обовязком Газа було оглядати в'язнів в тюрмі на „Горб'ячих Горах” А межі засланцями були не лише політичні злочинці, але і звичайні душогуби і ті, що їх там засилано, бо не мали пашпортів, і селяни, засилані великими земельними властителями-дідичами за якунебудь провину. А тюремні власти не робили між ними жадної різниці.

Щоби унеможливити засланцям утечу, заведено з днем 29. січня 1825 р. звичай голити засланцям половину голови. Се однак не вистарчало і 12. мая 1825 року вийшов розказ головного начальника поліції, Дибіча, щоби в'язнів, котрих висилаєть ся з тої тюрми в Сибір, приковувати до залізної штаби. Се було вже понад людські змисли. До штаби, довгої на один метер, приковувано 10 в'язнів. Так ішли: політичні проступники, ті „злочинці”, що не мали пашпорту, старці, женцини і діти. В дорозі

не вільно було нікого відлучити, хиба що конав уже. Зелізо ранило руки, відморожувало тіло в зимі, а в літі страшно пекло. Др. Газ запротестував проти такого насильства. Він працював невпинно до пізньої старости, щоби сей нелюдяний звичай повалити.

Першим кроком до реформи в тім напрямі було зорганізоване в Москві комітету опіки над вязнями 1828 р. Директором вибрано д-ра Газа. Треба було в сій справі надлюдської енергії. Так приміром боротьба о знесенє залізних штаб тривала 30 літ. Коли нічого вже не можна було вдіяти, др. Газ відніс ся до пруського короля Фридриха Вільгельма IV з просьбою, в котрій горячо просив сього короля о інтервенцію до своєї сестри, жінки російського царя.

По знесеню тих штаб др. Газ розпочав боротьбу проти тяжких кайдан і довів до того, що уживано лише кайдан на ноги, значно лекших, бо лише три фунти ваги. Він ще й на тім не ogranicив ся. Для вязнів був більше ніж батьком. Помагав їм, потішав, відрік ся всіх утіх для себе. Весь свій великий масток роздав для нещасливих. Умер в бідності. Оставив однак тестамент — французьку рукопись твору: „Appel aux femmes” (Поклик до женщин). У тім поклику він ззиває женщины, щоби плекали добро. „Коли ви, пані, візьметесь горячо плекати добро — людскість відродить ся”

Маємо перед собою яений образ, як виглядали в перших десятках минулого столітя російські тюрми і маємо бодай вчасти понятє про відносини у тих тюрмах. В таких тюрмах просидів свої найкрасні літа український поет Тарас Шевченко. Російські тюрми загнали його перед часом в сиру могилу.

Нинішні тюрми в Росії далекі від тих понурих образків минулого віку, але далекі рівнож від того, щоби „відрізняти справедливу кару від жорстокої муки”

Немає в Росії закона,
Лиш стовп і на стовпі корона.

Ал. Пушкін.

Найбільший телескоп і найсильніший мікроскоп.

Телескоп — се прилад, якого уживають астрономи до слідження зьвїзд. Найбільший телескоп на світі має астрономічна обсерваторія шікаговського університету, недалеко Віліямс Бей, над озером Дженіва, в стейті Вісконзін. Оба випуклі шкла („сочки”), при помочи яких оглядаєть ся зьвїздисте небо, важать 500 фунтів. Щоби сі сочки цілковито викінчити і вигладити, треба було 4 роки часу.

Труба (люпа), при помочи котрої оглядаєть ся зьвїзди, має 65 стіп довжини і важить 20 тон. Копула, в якій устав-

З боїв над рікою Сочєю (Ізонцо): Ранені перед польовим шпиталем.

лено телескоп, має 90 стіп в промірі. Ся копула поділена на части і даєть ся обертати легонько за дотиком електричного гузика. Таксамо цілий телескоп і підлога, на якій уставлено сей великанський інструмент, дають ся легко обертати на всі сторони.

В тій астрономічній обсерваторії находить ся також фотографічний прилад, заосмотрений зеркалом, що має 30 цалів. Се зеркало є прикріплене на горизонтальнім телескопі і при його помочи фотографуєть ся зьвїзди, мраки і зьвїздянні констеляції. Сей фотографічний прилад має 165 стіп довжини. Коли здійсмаєть ся при його помочи образ місяця, то сей образ має 90 цалів у промірі.

Найсильніший мікроскоп вироблено в Німеччині. При помочи мікроскопу оглядаєть ся найдрібніші річи. Сей німецький мікроскоп дає можливість пізнати якусь дрібничку 100 разів докладніше, ніж се було можна зробити уживаним донедавна мікроскопом. Учені математики загалом не припускали, щоби можна було виробити таке скло. Ним можна оглядати найдрібніші части якоїнебудь річи, звані атомами. Хемічні розчини, які донедавна видавали ся хемікам цілковито чистими, виказують богато занечищень, коли їх оглядаєть ся при помочи найновішого німецького мікроскопу. Винайдене такого мікроскопу є одним з найбільших здобутків двацятого столітя, бо при його помочи можна оглядати недоступні доси для людського ода дива природи.

Незвичайні дива звичайних річий.

Маємо сіль. Уживаємо її при їдженю, бо вона додає стравам смаку. А прецінь сіль можна хемічно розділити на дві части, цілком до себе неподібні. Одна з тих складових частий — се металъ, що називаєть ся „сод” Сей металъ є дуже легонький і має вигляд срібла.

Другою складовою частиною є газ, званий „хльор”. Він є тяжкий, зеленковато-жовтавої барви і має дуже сильний одурюючий запах. Хльор є смертельною отруєю.

Тепер подумаймо: Коли злучимо металъ і трійливий газ, дістанемо сіль, яка потрібна до житя. Чи не диво?

Але тойсам газ, хльор, можна злучити зі живим сріблом. І живе срібло (ртуть) і хльор — кожде осібно є небезпечне для житя. А злучені разом дають кальомель — солодку ртуть, яку дають дітям!

Ще одно диво. Візьмім ртуть і хльор і змішаймо їх, але в инший скількості (пропорції) — тоді повстає плин, який є смертельною отрутою. Чи може бути щось дивнішого, що тісамі матерії, змішані відповідно разом, дають раз солодощі для дітий, а другий раз отрую!

Або таке: є газ, що називаєть ся водень (гидроген). Є се найлекша матерія, дотепер звісна. Ним наповнюють бальони, що зносять ся швидко в гору. Водень горить синою полонію і легко вибухає. А є ще і другий газ, званий кисень (оксіген). Він є 16 разів тяжший від водня. Кисень є потрібний всюди, де щось горить. Без него не було би огню.

Коли оба сі гази, водень і кисень, змішаємо разом, то що повстане?

Вода! Чистісенька вода!

Два гази: один горить, другий піддержує огонь, а оба разом дають воду. Чи не диво?

Чи звірята мають пам'ять?

На одній сільській дорозі у Франції стояв чоловік і вимахував торбинкою понад своєю головою. До нього зблизила ся одна селянка тай запитала, що він робить. На се незнакомий не відповів нічого, але дальше махав торбинкою понад головою. „Бідний чоловік” — сказала до себе селянка. „Він певно зійшов з розуму”.

Однак справа мала ся инакше. Тим чоловіком, що стояв на дорозі і махав торбинкою, був великий французський учений природознавець, Генрик Фабр. Він зловив 10 пчіл до торбинки, пійшов з ними кільканайцять кілометрів від їх улія і махав ними понад голову на пробу. Опісля випустив він тих 10 пчіл, з котрих кожда була назначена. І що показало ся? З тих 10 пчіл одна вернула до свого улія, а 9 заблудило і не вернуло. Подібний досвід робив Фабр зі 150 пчолами, з котрих 50 вернуло до уліїв з різних місць, на яких Фабр їх випустив. В той спосіб переконав ся учений, що деякі пчоли „мають пам'ять”, бо вернули до свого улія. Цікаве лише було те, як могли пчоли запам'ятати дорогу, коли їх вивезено в торбинці і вони зовсім не бачили, куди їх завезено. І тому Фабр ствердив, що се не є пам'ять, бо пчола не могла пам'ятати дороги, але се щось иншого. Се називають у пчоли і в інших звірят: „змисл напруму”, значить, звіря „чує”, куди має летіти, щоби дійти до своєї цілі.

Змисл напруму заступає звірятам „пам'ять”, бо деякі звірята мають дійсно об'яви пам'яті. Таку звір'ячу пам'ять називаємо „інстинктом”. У деяких звірят сей інстинкт так розвинений, що нам здаеть ся, що звіря нас розуміє і добре „пам'ятає”, що має робити. Звірята можна так „навчити”, що вони докладно будуть пам'ятати свою дорогу, своє місце побуту і т. п. В той спосіб пускають нераз голуба з Берліна, а він прилетить до Лондону, до свого давного голубника. Сю „пам'ять” голубів використовують часто у війні для передавання тайних відомостей.

Є однак звірята, які майже чудом зайдуть на своє давне місце, хоч вони рішучо не можуть нічого з'явити. Так на приклад в морю живуть великі черепахи. Учені натуралісти зробили з ними досвід і переконали ся, що черепаха може вернути до своєї давньої криївки з віддаленя 300 миль. А треба взяти під увагу, що черепаха лізе дуже поволи, як справжня черепаха, і то по дні моря. Тому для людей є загадкою, в який спосіб може черепаха зайти до своєї криївки з далеких сторін.

Подібний досвід зроблено на мурашках. Один учений держав у себе через 4 місяці мурашки і потім пустив їх. І що він побачив? По чотирох місяцях мурашки зайшли до свого

давного гнізда, а по дорозі мусіли ще зводити боротьбу з чужими мурашками, які їх здержували.

Кілька інших примірів пам'яті звір'ят:

В Азії, в Індіях, живуть слоні; їх ловлять в лісах, освоюють і приневолюють до служби. При помочи різних средств виучують слонів різних штучок, — як ми се часто бачимо в цирках.

В одного багатого Англієця в місті Калькута був освоєний слон; його доглядав один Індієць. Одного разу слон утік. Англієць не повірив своему слугі, Індієцеві, лише обжалував його о продаж слона і бідний Індієць зістав тяжко покараний. По 12 літах вибирала ся ватага мисливих на польоване на слоні. Між мисливими знайшов ся і сей покараний Індієць. По довшім часі зайшла ціла ватага на поляну, де було кільканацять слонів. Між ними пізнав Індієць і свого колишнього слона з двома молодими. Мимо остороги товаришів, Індієць зближив ся до „свого” слона. Всі здивували ся. Слон, хоч був уже здичів, по 12 літах пригадав собі свого давнього доглядача і з радости обіймив його трубою та приголубив його. Опісля сей слон не лише дав ся сам зловити, але з ним пійшло ще і його двоє молодих, а дальше при його помочи зловлено ще трох інших слонів. Розумієть ся, що Індієць дістав порядну заплату за таку обильну добичу.

Слон рівно добре памятає і обиду. Один капітан дав слоневі хліб з маслом, але посипав його перцем. Слон „затямив” собі сей неприємний жарт і відплатив ся капітанові аж по 6 тижнях в той спосіб, що трубою натягнув води і змочив капітана до нитки. — Є багато примірів, як слоні мстять ся за тяжшу обиду далеко тяжше.

Коні і осли памятають часто в таких випадках, де люди забувають. Коли чоловік заблудить на коні серед темряви, то треба лише дати цілковиту свободу коневі, а він певно виратує з клопоту і завезе їздця на добру дорогу. Таксамо і осел. З ослів сьміють ся звичайно, що вони „дурні”. Тимчасом осел є лише впертий, але не тупий. На се такий примір: Одного разу плив корабель з англійського острова Мальти (на Середземнім мори) до пристані Гібральтар. По дорозі настала буря. Не було ратунку, — треба було викинути осла в море, щоби не дати йому втопити ся разом з кораблем. Всі думали, що осел втопив ся. Тимчасом за кілька днів він прийшов до міста і пійшов просто до своєї стайні. Люди, що виратували ся з корабля, не могли з дива вийти, як міг осел виратувати ся з моря, доплисти до берега і перебити ся через гористий край до міста протягом дуже короткого часу. Се могло стати ся лише в той спосіб, що осел знав дуже добре дорогу і нігде не мусів затримувати ся.

Про подиву гідну „пам'ять” у псів пишуть дуже часто. Сі звір'ята, як звісно, дуже привязують ся до чоловіка. Один военний кореспондент оповідає, що коли він приїхав до до-

му по піврічній неприсутности, його пес скочив до нього на привіт і з радості зімлів. Один знова жовнір у Франції запевняє, що коли він по двох літах вернув до дому, його пес кинув ся йому на шию і згинув з надміру зворушення.

В Лондоні огнева сторожа так приучує коні до різних знаків, що вони кидають ся до воза, скоро лише почують алярмовий голос електричного дзвінка. Здаєть ся, що се не зввірята, а люди, які розуміють клич о ратунок.

Німецький стрілець висить убитий на дереві, з якого він стріляв на французських офіцерів.

Загалом можна би навести тисячі примірів, як то зввірята памятають чи то поодинокі предмети, особи, чи навіть події. В деяких зввірят сей інстинкт дуже високо розвинений. На сім опирають учені природники свій здогад, що коли зввіря є спосібне тямити, що було вчера, то таксамо воно може бути спосібне предвидіти, що буде завтра. І на тій підставі деякі учені приймають, що зввірячий інстинкт можна розвинути аж до розуму. На се однак треба століть часу, і вправи.

Антін Чехов.

Ж А Р Т.

Ясне, зимне полудне... Острий мороз тріщить, а волосе і мошок над горішною губою Надії, котра тримає мене попід руку, покривають ся срібним шнурочком.

Стоїмо на високій горі. Від наших ніг до самої долини тягнеть ся спадиста площа, в котрій сонце відбиваєть ся наче в зеркалі. Біля нас стоять маленькі санки, вибиті ясно-червоним сукном.

— Зідьмо на долину, Надіє Петровна — благаю її. Лише раз. Запевняю вас, що нічого злого нам не станеть ся.

Але Надія боїть ся. Весь простір від її маленьких ніжок аж до кінця ледової гори видаєть ся їй страшною, незмірно глибокою пропастию. Віддих завмирає на її устах, як лише погляне на долину, куди я хотів переїхати ся з нею в санках. Що буде, коли рішить ся і полетить у пропасть! Умре, зварює...

— Благаю вас, — кажу до неї — нема чого боятися! Прецінь се означає брак відваги!...

Вкінци Надія годить ся, але з її очий вичитую, що годить ся зі страхом о житє. Саджаю її до санок бліду, дріжучу, обнимаю рукою і разом з нею пускаю ся в пропасть.

Санки летять мов куля. Воздух бе в лице, виє, свисте в ухах, рве, трохи щіпає зі злости, хоче зірвати голову з карку. Не мож віддихати, бо воздух пре. Здаєть ся, що сам дідько обняв нас своїми кліщами і з криком тягне нас до пекла. Всьо мерехкотить в очах, не можна навіть одного предмету розрізнити; ще хвиля і здаєть ся — ми згублені.

— Люблю тебе, Надіє! — говорю півголосом.

Санки починають чимраз повільнійше посувати ся, вите вітру і скрипіт санок не є вже так страшні, віддих перестав завмирати, а вкінци ми вже є на долині. Надія ні жива, ні мертва. Бліда, ледви-ледви дихає... Я помагаю їй встати.

— За ніщо в сьвітї не пійду більше! — говорить, дивлячись на мене великими очима, повними страху.

По хвилі приходить до себе і дивить ся в очи, наче хотіла би спитати: чи він сказав мені ті три слова, чи я почула їх в шумі вітру? А я стою біля неї, курю і оглядаю свою рукавичку.

Вона бере мене під руку і довго проходжуємось біля гори. Видно, загадка не дає їй спокою. Чи слова ті були сказані, чи ні? Так, чи ні? Се питане самолюбства, поваги, життя, щастя; питане дуже важне, найважніше у світі. Надія проникливим зором глядить мені в лице, нетерпеливо, смутно, відповідає не до річи, жде, чи не переблю їй розмову. Що за гра на тім рожевім личку, що за гра! Бачу, що бореть ся з собою, хотіла би щось сказати, о щось запитати, але не всилі найти слів, якось не йде, боїть ся, радість стала на перешкодї...

— Знаєте ви що? — говорить, не дивлячись на мене.

— Що, прошу?

— Ходім ще раз, посанкуємось...

Ідемо по сходах на гору. Знова всідає до санок бліда, дροжача. Знова летимо в страшну пронасть, знова віє вітер і скриплять санки; а коли санки як найшвидше женуть, я знова говорю:

— Люблю тебе, Надіє!

Коли санки вже задержали ся, Надія водить, зором по горі, з котрої ми щойно зіхали, потім довго дивить ся в моє лице, вслухуєть ся в тон мого голосу і ціла, ціла, навіть її зарукавок і черевик — ціла її постава зраджує страшну непевність.

— Що такого? Хто сказав ті слова? Чи він, чи мені лише причуло ся? — думає.

Се занепокоєне випроваджує її з рівноваги. Бідна дівчина не відповідає, коли її про що питаю, хмурить ся, мало що не плаче.

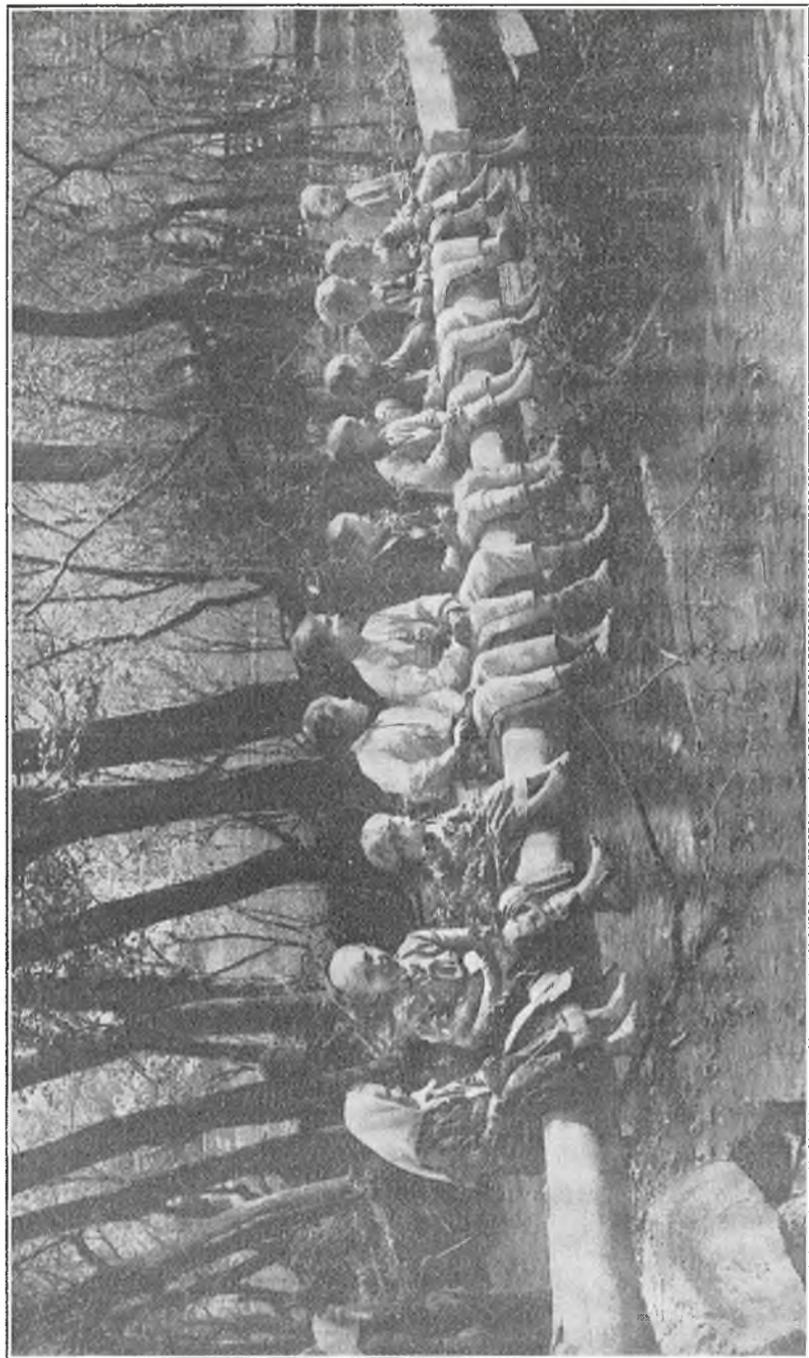
— Може підемо вже до дому? — питаю її.

— А мені... мені подобалась така їзда — говорить, почервонівши. — Може би ми переїхали ся ще раз?...

Їй „подобалась” така їзда, а тимчасом сідає до санок бліда, ледви віддиhaє зі страху, як і передтим.

Зїзджаємо третий раз і бачу, як глядить мені уважно в лице і на уста. Але я прикладаю до уст хусточку, кашляю, і коли доїзджаємо до половини дороги, говорю:

— Люблю тебе, Надіє!

У східній Галичині: Діти українських рільників сидять на вузькій кладці, яка веде через невеличкий потік недалеко їх зруйнованих хат.

вже тих слів, бо ніхто їх не буде говорити, бо не чути вітру, а я їду до Петербурга — на довго, може раз на все.

Одного разу, десь на два дні перед відїздом, сиджу в сумерку в садї; сад той відгороджений від дому, в котрім мешкає Надїя, високим парканом з цвяхами. Ще досить холодно, де-не-де лежить ще сніг, дерева ще мертві, але чути вже весну в повітрію і голосно крячуть гайворони, кінчать свої денні обовязки і за хвилию йдуть спати. Підходжу до паркану і довго гляджу крізь ґшпару. Бачу, як Надїя виходить на сходи перед домом і взносить смутні, тужні очі до неба... Весняний вітер віє просто в її біле, смутне обличчє. Він пригадує їй тон, котрий шалїв тоді на горі, як чула ті слова. І лице її посумніло, а по нїм котить ся сльоза. Бідна дівчина витягає обі руки, наче просить, щоби вітер принїс їй ще раз ті слова. Дїждавшись вітру, шепчу півголосом:

— Люблю тебе, Надїє!

Мій Боже! Що стало ся з Надїєю? Крикнула, усміхаєть ся і витягає перед себе руки, утішена, щаслива, така гарна.

А я їду пакувати ся...

*

*

*

Було то вже давно. Тепер вона вже замужна; віддали її, чїї сама вийшла, — то все одно — за секретаря ради повітової і має вже троє дїтей. А се, як ми ходили разом на совганку і як вітер доносив їй слова: „Люблю тебе, Надїє”, не пійшло в забутє. Се її найщасливійший, найбільше зворушуючий, найгарнійший спомин.

А я тепер, коли вже старість загостила, не знаю, пощо говорив тоді ті слова, чому жаргував...

А Ф О Р И З М И.

Житє, се певного рода боротьба; її вислїд залежить від особистих прикмет борцїв, якими доводять визначні особистости.

Учити ся треба не від людей, але на людях.

Марко Скритий.

ПОЛЯГЛИМ СІЧОВИМ СТРІЛЬЦЯМ.

Як на сьвіт вас породила
Рідна мати,
Вже маленьких научала,
Як співати:
Як співати про боротьбу
І про славу,
Про козаків, про гетьманів,
Про булаву;
Про Дніпро, про Чорне море
Про могили,
Про степ вільний і широкий
І про ниви,
Що їх діди своїм тілом
Засівали,
Чорну кровцю козацьку
Проливали;
Боронили свою землю,
Україну;
Боронили свої діти,
Дім, родину.

І ви вчились, не забули
Пісні тої,
Котру чули від матінки
Дорогої.
Ви підрісши запитали:
„Де та слава,
Що про неї вже й сестричка
Нам співала?
Де та сила, що рве пута
І кайдани,
Рве до бою мільони
Всіх підданих?”

А з діброви далась чути
Пісня мила:
„Любіть нарід цілим серцем:
Там та сила!

Любіть луги, степ, могили,
Ліси, гаї,
Бо в них сила, бо в них слава
Процвітає.
Бороніть свою землю,
Свої поля,
Тоді слави зазнаєте;
Буде доля”.

Червоніє ясне сонце,
Аж іскрить ся,
Влузілежить молод-хлопець,
Кровця ллеть ся.
Лежить тихо під явором,
Сповідаеть
І устами зівалими
Промовляє:
„Йшов я нарід боронити,
Воювати,
Йшов я слави козацької
Здобувати.

А старавсь я даний приказ
Все сповнити,
Тепер могу вже спокійно
Відходити”

Відійшов і спить спокійно...
Вітер віє,
А над його могилою
Сонце гріє.
Гріє сонце й починає
Ліпше гріти;
Украсили могилоньку
Рожі й цвѣти.
А до року на могилі
Муть співати,
Поляглому про свободу
Муть звіщати.

Кіргізи — один з незнаних народів Росії.

Війна зацікавила учених людей. Вони почали ширші студії над краями і народами. Англійський письменник Е. Нілсон Фел заінтересував ся Кіргізами і написав книжку про них. Кіргізи — се монгольське плем'я, що мешкає на „кіргіських” степах в середній Азії під російською управою.

Про них пише Нілсон таке:

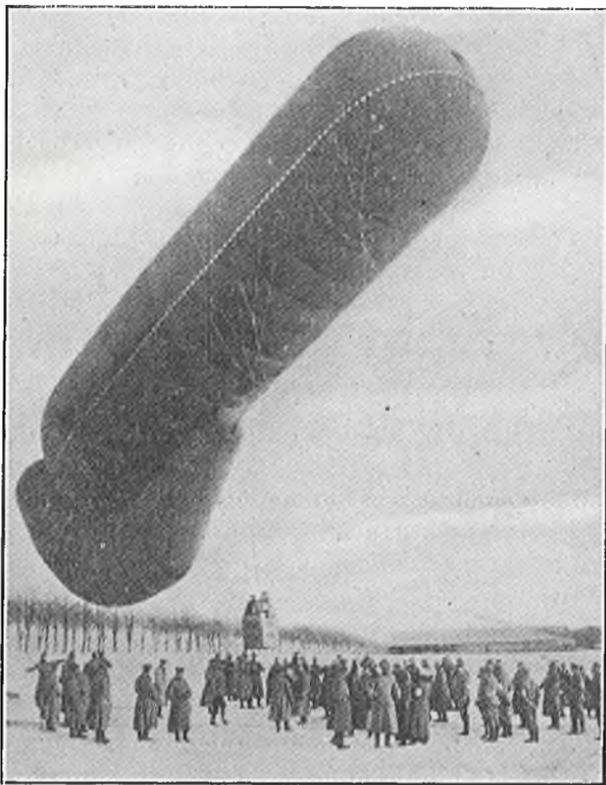
„В літі Кіргізи провадять таке чарівно гарне жите, яке може бути для нас принадою. В зимі знова вони падають в другу остаточність і живуть в підземних ямах так нужденно, що треба дивувати ся, як серед такої задухи, тісноти і недостачі сьвітла можуть там вижити. Культурний чоловік видержав би ледви 24 години в такій ямі.

„Підземне „мешкане” складаєть ся з одної кімнати, з дуже тісними віконцями, старанно заслоненими. До мешканя входить ся через велику стайню, в якій приміщують ся коні, верблюди і вівці. Стайня є дуже старанно зі всіх боків обложена травою і землею, все замкнена, а воздух доходить до хати лише зі стайні. „Дім” має долівку з гною, а стіни виліплені з болота. Їх не чистить ся ніколи. Кімната є переповнена острим димом з горіючого огню. Лише кілька лучів млавого сьвітла паде через однуку шибку у вікні.

„Колиб я не спробував був сам, то не повірив би, що поживу, зладжену серед таких відносин, можна їсти. Там нема навіть основних понять про вентиляцію, горячо, зимно, чистоту, соняшне сьвітло, поживу; Кіргізи роблять, що хочуть і як хочуть в тім згляді, протягом сімох місяців свого жита під землею.

„Натомісць вони удержують незвичайну чистість тіла. Коли ви остаєте з ними на ніч, то побачите, що вони здіймають одну верству одежи за другою, аж на кінци видко спідне біле з чистісеннього шовку, а їх шкіра є така сьвіжа і ніжна як сам шовк. Їх кождочасне поведене є свобідне і взірцеве. Вони не шоть, не курять, не жувають, не плюють; радше будуть примирати з голоду, ніж мали би сісти до їди без умитя рук.

„Вони не сьміють увійти до чужої хати, не скинувши верхньої обуви, в котрій носять другу пару чобіт, з високими аж до колін холявами, зробленими з м'якої, різнобарвної і гарно вишиваної шкіри. Тойсам звичай, скидати верхню обувь, мають і Москалі, котрі переняли багато звичаїв від східних народів; з ними стоять Москалі в безнастанних зносінах. Кождий, хто привик до тих

З боїв на Волині: Злет обсерваційного баллона в цілі
вслідження ворожих сталовищ.

східних обичаїв, дуже здивуєть ся, коли на Заході входять культурні люди з заболоченими черевиками чи чобітьми до гарних кімнат. Коли Кіргізи навчили ся сього людського поведеня з науки Магомеда, то я дуже жалію, що наші західні релігії занедбали таку справу.

„Богатий хлопець женить ся в дуже молодім віці з дівчиною старшою від него; вона має його вчити дороги житя, по якій він має іти. По десяти літах, коли

хлопець доросте, а дівчина вже є зріла, він бере другу молодшу жінку, а перша займає місце вдовиці. Однак вона й на дальше є першою особою в газдівстві, а молода жінка мусить її слухати.

„Кіргізи мають рідко більше ніж дві жінки. Їх треба купувати і за них платить ся кіньми або коровами. Коли чоловік умре, то його брат мусить женити ся з вдовою і прийняти діти за свої. Серед таких умов нема зовсім ані вдів ані сиріт. Один з наших послугачів мав 16 літ і в такий спосіб набув жінку і четверо дітей. Він стогнав під тягарем, але робив, що було в його силі, для удержання родини. Загалом їх людське пожитє є добре і там нема таких родинних скандалів як у нас”

Як їсти.

Коли би ти знав, як їсти, то ти почував би себе ліпше, тішив би ся більше житєм, був би щасливішим, виглядав би здоровшим, працював би більше фізично і умо-во, жив би довше і на старість був би сильним і черствим. Тому перечитай дуже уважно отсі замітки:

1. Перше правило про їджене відносить ся до ума. Памятай отже, що **їджене не є забавою**. Відживляємо ся на се, щоби задержати здоровле і спосібність до праці. Їджене є приємне, однак штука житя наказує нам уживати приємностей розумно і не кінчити їх скоро.

2. **Свій апетит контролюй розумом**. Винайди, кільки поживи потребуєш до піддержання житя. Коли не можеш сам сього винайти, порадь ся лікаря і їдж лише тілько, кільки потребуєш.

3. **Випробуй свою діету сам на собі**. Нема двох людей цілковито подібних до себе. Нема загального правила щодо пощєня. Старанно досліджуй, кільки потребуєш товщи, білка, фосфору, протеїни й інших хемічних складників поживи. Коли се винайдеш, строго придержуй ся того.

4. **Не їдж більше ніж потребуєш**. Надмір поживи не є ніколи без небезпеки. Найбільше недуг походить з того,

що люди забагато їдять. Твій жолудок, твої нерви, твій мозок терпить часто через нерозумне уживане корму.

5. **Їдж поволи.** Не халасуй, хоч як був би ти голодний. Пережуйай основно.

6. **Їдж багато твердих харчів,** котрі ти мусиш покувати зубами. Дуже мало уживай м'якого харчу, як наприклад устриць. Зуби чоловіка мусять мати занятє.

7. **Держи свої зуби чисто.** Мий їх старанно три рази денно. Відвідуй свого дентиста два рази на рік, без огляду на се, чи потрібно тобі, чи ні. Ніколи не носи ся з зіпсованим зубом; коли не мож його направити, то вирви його; зіпсований зуб — се отруя, яка набирає сили.

8. **Пий багато води по зїдженю страви.** Але вода мусить бути найчистїйша, яку можеш дістати. Не пий штучної води, ані мінеральної.

9. **Заховуй правильно піст.** Що найменьше раз на тиждень не їдж нічого, пий лише воду. Дай своїм внутренностям трохи відпочинку. Не дбай про голод, бо він не конче є ознакою, що ти потребуєш їсти.

10. **Не їдж багато мяса.** Се є досконала рада. Коли цілком не можеш обійти ся без мяса, їдж так мало, як можеш. М'ясо не має таких складників, яких не було би в інших родах поживи.

11. **Не пий алькогोलічних напнтків.** Коли ти не переладуєш жолудка і не будеш їсти мяса, зовсім не будеш відчувати потреби алькоголю.

12. **Памятай, що настрій дуже впливає на травленє.** Будь все веселий. Не їдж, коли ти засумований, застрашений або згрижений. Вдоволенє є дуже доброю приправою. Усьміх є ще ліпший.

13. **Не їдж цукру, цукорків, сиропу і т. п. річий.** Цукор находить ся вже в стравах.

14. Пожива є потрібна не лише на покріпленє, але також на вичищенє тіла. Тому їдж **потрави, які перечищують тіло.** Такими є: селери, петрушка, шпінак, шпараги, редьква, горох і інші ярини.

Памятай, що правдиве жите починаєть ся в мозку. Тому обдумай, як і що їсти. Не їдж навгад і без розбору. Безпеченство передівсім. Добре жите є забезпечене силною волею, тож треба стало контролювати свій алетит.

Микола Болшовецький.

М А М І.

(Вільний переспів).

А коли прийде жнивний час,
Замовкнуть вже гармати —
Може повернем всі п'ять враз
Так як колись з родинних піль
Йшли втішні і веселі,
Може й тепер з гучних весіль —
Будем всі при вечері.
І радість з нами вийде в діло
І стихне плач, недоля,
Коли діждеться лише всім
Вернутись разом з поля...

А коли прийде жнивний час
І зникнуть вже гармати —
Може один хоч верне з нас
В пороги Твої хати...
Не прийде, каже, брат зі жнив!...
За ворогом в погоні —
Звалив 'го сон посеред нив
На зжатім вже загоні...
В далекім полі спить брат мій
І щось неначе мріє,
На грудях медаль і лист Твій
І кров ще червоніє...

Але як прийде жнивний час,
Замовкнуть вже гармати —
Може не верне жаден з нас
В пороги Твої хати...
— Мамо! Забудь свій біль,
Подумай в такій хвили:
Напрацювались серед піль,
Будуть солодко снили...
Бо коли сном звалив їх труд
До зимної могили, —
Про Тебе, Мамо, про свій люд
Їх внуки будуть снили!

Стрільні і вибухові творива.

В давніх часах люди не знали таких всіляких творив, що можуть розсаджувати в одній хвили і найтвердші скали, а коли й придумували якісь, то хиба лиш на те, щоби нищити ворога. Стародавні Візантійці робили якийсь т. зв. грецький огонь, здавсь якусь міша-

Гінденбург.

нину сїрки, живиці й інших творив, котру кидали на кораблі ворога і палили їх. Який же великий поступ від того часу аж до нині! Нині знаємо вже такі творива вибухові, котрі мають страшенну силу, а деякі роди пороху кидають кулями далше ніж на милю. А мимо того люди все ще не перестають видумувати щораз то сильнїйших і

страшніших творив вибухових. Але бо нині й ужиток тих творив має далеко більше значіне ніж чисто воєнне і хоч вони з одної сторони можуть наробити багато лиха, роблять з другої сторони й багато добра. Силою вибухових творив проверчують нині гори і роблять тунелі на залізниці, добувають із землі камінний уголь та всіляку руду, розсаджують підводні скали, небезпечні для плавби, і т. п.

Найдавнішим творивом вибуховим є т. зв. чорний порох до стріляння, званий також коротко чорним порохом; є то чисто механічна мішанина: 75 частий (на сто) салітри, 12 частий сірки і 13 частий угля з липового дерева або ліщини. Ті матеріяли розтирають на мілкий порох, мішають добре разом і замішують з водою на густе тісто, котре відтак або розвалковують за помочію відповідних валків або розпрасовують за помочію так зв. гідравлічних прас. Зроблену так масу „зернують”, значить, перепускають через відповідні до того сита, щоби з неї поробили ся дрібонькі зеренця. Гранчастий або т. зв. призматичний порох, важний для гармат, роблять в той спосіб, що вохке ще порохове тісто втискають у форму, що має гранчасті ямочки, подібні як в щільнику, який роблять пчоли з воску. Від того, як великі зерна та які складові части пороху і кільки в нім тих частий, зависить скорість гореня і вибухова сила пороху. Давнійше мав чорний порох велике значіне, тепер його вже щораз менше уживають; до військових карабінів і до розсаджуваня скал в копальнях вже його таки зовсім не уживають.

Підчас коли чорний порох складаєть ся лиш з мінеральних частий, то новійші стрільні і вибухові творива складають ся з творив ростинних. Перше місце займає тут стрільна бавовна, котру роблять в той спосіб, що чисту бавовну (не вату) мочать в міцнім салітровім квасі і в квасі сірковім, відтак полочуть добре у воді і сушать. Так зроблена стрільна бавовна виглядає зовсім як звичайна вата, але скоро її чимсь притовчи або добре вдарити по ній, то вона вибухає з такою силою, що сила її вибуху є більше ніж чотири рази сильнійша від сили вибуху чорного пороху. Стрільна бавовна не надаєть ся добре до стріляння, бо могла би розсадити цівку рушниці; зате має вона велике значіне яко твориво вибухове до розсаджуваня чогось. До того уживають її в стані

дуже стисненім. Такою стисненою стрільною бавовною наповняють підводні міни і торпеди. Вона має також дуже велике значіне для роблення т. зв. „бездимного” а по правді „малодимного” пороху, про котрий буде пізніше бесіда.

Іншим, великого значіня творивом вибуховим є к в а с п і к р і н о в и й, котрий робить ся з карболового квасу при помочи квасу салітрового з квасом сірковим. Квасу пікрінового уживано давнійше до крашення на жовто, але що він небезпечний і троячий, то тепер його до того не уживають. Тим більше значіне має він яко твориво вибухове, бо сильно розігрітий або підпалений вибухає і розсаджує з незвичайною силою. Ще більшу силу вибухову мають т. зв. п і к р а т и або сполученя квасу пікрінового з металами. Довгий час бояли ся уживати того квасу, але тепер переконали ся, що він стоплений не є так небезпечний і можна його легко перевозити, бо вибухає аж тоді, коли його підпалити за помочию капслі, але тоді вибухає і розриває все страшенно. У війську уживають стопленого квасу пікрінового до наповнюваня ґранатів. З квасу пікрінового роблять Французи дуже сильне твориво вибухове, зване м е л і н і т о м, котрого виріб держать в тайні. В Англії виробляють з пікрінового квасу т. зв. л і д д і т — назва шйшла від міста Лідд, де се твориво виробляють — в той спосіб, що клітиво (целлюльозу), напущене квасом салітровим, розпускають в етері і в тім розпуску мачають зерна квасу пікрінового а відтак сушать; коли етер випарує, зерна вкривають ся тонесенькою плівочкою з того клітива.

До важних творив вибухових належить дальше н і т р о ґ л і ц е р и н а, т. є. мішанина квасу салітрового з гліцеріною. Квас салітровий або азотний, званий також з німецька „шайдвасером”, роблять із салітри, а гліцерина то густий, чистий як вода олій, котрий відходить при фабрикації мила. Коли якусь точно означену скількість гліцерини змішати з відповідною скількістю квасу салітрового, то зробить ся страшно вибухаюче твориво „нітрогліцерина”, котру винайшов шведський хемік Альфред Нобель († 1896). Нітрогліцерина виглядає як густий олій і длятого називано її також вибуховим олієм Нобля. Вона вибухає ще сильнійше і скорше ніж квас пікріновий, а длятого, що вже через са-

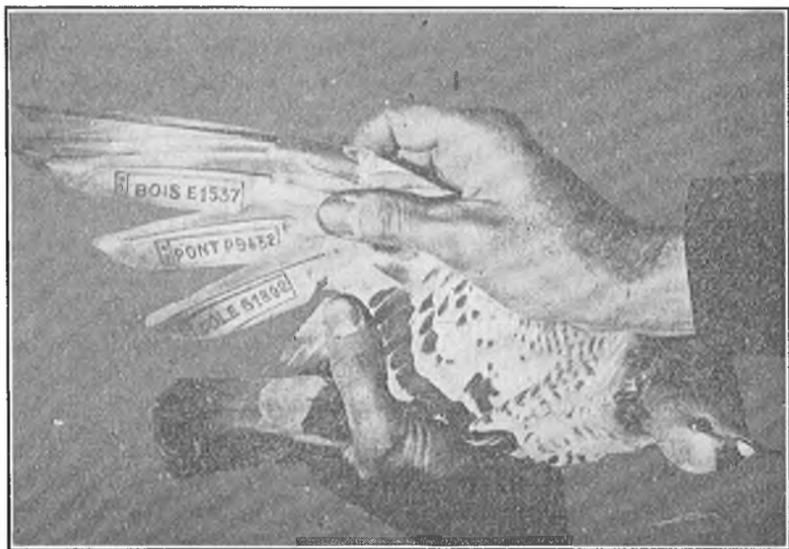
мо сильнійше потрясене може легко вибухнути, є дуже небезпечна і трудно її перевозити. Отже придумано спосіб, аби нітрогліцерину зробити менше небезпечною. В тій цілі виробляють окремий рід дуже мілкового піску, званий „гуром”, котрий втягає в себе нітрогліцерину і так робить ся вибухаюча маса звана „гуровим динамітом”, або коротко лиш динамітом. Замість гуру уживають також трачина, грису, житної муки і т. п. і для того маємо всілякі роди динаміту. Щоби динаміт не засильно вибухав, уживають умисно такої домішки, котра ослаблює силу вибухову. Колиж потрібно, щоби динаміт дуже сильно вибухав, то уживають до него за домішку якесь инше твориво вибухове, іменно стрільну бавовну, котра змішана з нітрогліцериною дає дуже небезпечне твориво вибухове т. зв. вибухову желатину.

Замість давного т. зв. чорного порошу, котрий робить дуже багато диму і з одної сторони засланяє ціль, до котрої стріляєть ся, а з другої сторони зраджує противникови дуже легко силу розміщеного в якимсь місци війська, зачали в найновіших часах уживати т. зв. „бездимного” або ліпше сказавши, „малодимного” порошу. Той порох має ще й то до себе, що жене кулю з незвичайною скоростію, через що вона не летить значно вигнутим, лиш дуже витягненим каблуком, зближеним до простої лінії, через що той, хто стріляє, може легше поцілити предмет, до котрого стріляє. Бездимний порох може бути троякого рода: порох із стрільної бавовни, порох нітрогліцериновий і порох пікратовий. Порох із стрільної бавовни робить ся в той спосіб, що стрільну бавовну добре розмелюють, а відтак мочать в етері оцтовім, або в мішанині спиритусу й етеру. Тоді зробить ся гижковата (желатиновата) маса, котру розвалковують на тонесенькі, прозорі плиточки, а коли висхне, розкравають на малесенькі чотиригранні або круглаві кусники. Порох нітрогліцериновий роблять з нітрогліцерини, змішаної зі стрільною бавовною, моченою в етері; тоту масу розвалковують і роблять з неї малесенькі граночки. Такий граночковатий бездимний порох звуть баллістітом. Наконець пікратовий порох роблять з пікрінового квасу, змішаного з потасом або амоняком і салітрою. Та й сю масу розвалковують, а від-

так роблять з неї відразу зеренце або ще перетоплюють і аж тоді зернують.

Наконець треба тут ще згадати про японське твориво вибухове, зване шімозе, котре в російсько-японській війні віддало Японцям велику прислугу. Вони наповняли ним свої гранати.

Підчас теперішньої війни воєнна хемія станула дуже високо. Німецькі і французькі хеміки придумали цілий ряд нових вибухових творив, які щодо своєї сили перейшли всі дотеперішні. Всі ті нові винаходи дотичні військові влади держать у великій тайні.

Французький поchtовий голуб з військовим повідомленням, виписаним на його перах.

ГАРМАТИ, МОЗДІРИ І ГАВБИЦІ.

Добре то казали стародавні Римляни, що чоловік чоловікови вовком. Навіть найлютіший звір не так страшний для чоловіка, як другий чоловік в своїй люто-сти. Люди самі себе найбільше і найстрашніше нищать. На ніяких, хоч би й найдикших звірів, не придумано так багато і так страшного озупья як на людий. Шаблі і багнети, карабіни і револьвери, канони, гавбиці і моздіри та мітралези, бомби, гранати і шрапнелі, підземні і підводні міни — то все прилади, видумані на те, щоби як найбіль-

ше людей і як найборше висилати на тамтой сьвіт; а війна то найобильнїше жниво для свахи-костوماхи. Навіть і найстрашнїйша пошесть не нищить відразу тільки людського жита, що одна велика битва. А що на те порадити? Так було, так є і так буде, бо звїрська натура завсіди відзиваєть ся в чоловіці; хоч би один і сидів тихо, то другий його зачіпає і змушує боронити ся. Лиш тота оборона оправдує війну, а задачею культури і цивілізації, задачею глибокої і всесторонної просьвіти народної є довести до того, щоби тота оборона як найрїдше була потрібна. Але до оборони треба бути здібним і готовим і сим оправдують в теперішних часах ті величезні видатки держав, які ідуть на приготовленє збройної сили. В теперішню пору, коли найстрашнїйша в історії війна пожирає грубі мільйони, не від річи буде пізнаги ближше, чим люди воюють.

Зі всего оружя то найстрашнїйші всілякого рода гармати, а в теперішній європейській війні прийшли вони до такої слави і значіня, що від тепер будуть у всіх будучих війнах грати найважнїйшу ролю. Тому то й хочемо тут насамперед про них дещо розказати.

Як виглядає гармата або канона, се нині певно кождий знає, хоч би лиш з образків; але далеко меньше звісно, з чого і як її роблять і чим відріжняють ся від себе всілякі роди гармат. Гармати настали з тої пори, коли вдумано стрільний порох; їх стали уживати замість давних машин до метаня каменя на міста підчас облоги. У віденській арсеналі стоїть ще нині величезний моздїр, здобутий на Турках, в котрім може вигідно сидіти пять хлопців. Він зроблений з множества зелїзних штаб, широких може на долоню, а уложених так як клепки в бочці. Се була також неабияка штука скувати всі ті штаби так, аби з них зробив ся моздїр; а щоби вони ще лїпше держали ся, постягано їх зелїзними обручами. На дно того моздїра сипали певно може чвертку або й більше пороху, а на то цілу фіру або й більше каменя і так стріляли. Були також гармати, з котрих стріляно камінними кулями, що важили по 7 сотнарів. Роблено також вузкі а довгі гармати з дерева в той спосіб, що розколювано грубе дерево на половину, видовбувано в кожній половині круглий жолібець, вибивано його бляхою, складано обі половини до купи і збивано їх зелїзними обручами. Около 1400 р.

настали бронзові, відливані гармати; їх відливали дзвонарі. Ті гармати роблено на взорець давнійших деревляних і вони були дуже довгі; для того називано їх також змиями.

Матеріал, з якого тепер роблять гармати, то сталь і твердий бронз. Сталь, уживана до роблення гармат, мусить бути незвичайно чиста, одностайна і тверда. Той рід сталі видумав англійський годинникар Гунтсемен в Шеффілді, котрий робив з неї пружини до годинників; але на великі розміри став її виробляти аж Фридрих Крупп в Ессен в Німеччині. Той рід сталі виробляють в той спосіб, що насамперед топлять найліпшу руду і роблять з неї лите зелізо; се зелізо ще раз перетоплюють і роблять з него сталь в печи і коване зелізо. Зроблену сталь і штаби кованого зеліза рубають на кусні, мішають з обох відповідну скількість і перетоплюють в тиглях (посудинах з глини і графіту) на инший рід сталі. В однім таким тигли можна стопити що найбільше лиш 40 кільограмів сталі; щобиж мати таку руду, яка потрібна на зроблене гармати, треба топити матеріал в кількох тиглях. До того ще треба матеріал перетоплювати по кілька разів і уважати добре на те, щоби в кождім тигли була однакова маса. Готовий матеріал виливають відтак до подовгастих зелізних форм і тоді так зроблена сталь називаєть ся тиглевою. Крупп в Ессені виливає груди тиглевої сталі, що важать по 85.000 кільограмів і на виробі сеї сталі основуєть ся головна слава тої фабрики. Тиглеву сталь беруть ще під молот і аж викувана тиглева сталь дає найліпший матеріал на гармати і з него виковують різні части гармати; ту часть гармати, що має творити середину і в котрій має бути виверчене дуло, виковують масивно і притім надають їй форму; обручі, що приходять зверху, виковують окремо. З того рода сталі роблять також різні части парових машин, чекани до вибиваня грошей, пружини, та всілякі инші знаряди.

Коли вже форма гармати вилита і викувана, вертять в ній діру або т. зв. дуло, котре може бути або зовсім гладке або має реберця (гвінти), а між ними жолібці або т. зв. проводи. Гармати з гладким дулом звать ся гладкими, а з проводами в середині — про до в им и. Кулі, призначені до прововодових пушок, не є гладкі, лиш мають реберця або т. зв. крильця (елети, від францу-

ського слова аіле), котрі всуваються в проводи. На що-ж проводи в канонах і крильця на кулях? Давнійше, коли гармати були в середині гладкі, а кулі круглі, сила вистрілу була заслаба, бо гази, які робилися з пороху, вилітали отворами межи кулею а стінами гармати і не перли з цілою силою лиш на кулю; а куля знов, вилетівши з дула, не держала ся рівно своєї дороги; длятого і трудно було поцілити і куля не била з такою силою, як повинна, відповідно до скількості пороху. В провових пушках є вже инакше. Кулі бувають тепер подовгасті і обведені верствою мішанини цинку і цини, т. зв. плащем, котрий підчас вистрілу пристає сильнійше до стін і не пускає газів, а ті тоді тиснуть з повною силою на дно кулі. Проводи в пушках бувають заточковато закривлені (ніби так як шруба). Коли куля перетискається ними підчас вистрілу, крутиться в проводах ніби шруба, а вилітаючи з дула, шрубують ся дальше у воздуху і держить ся через те рівнійше своєї дороги, отже можна нею тим певнійше поцілити.

Проводові пушки і подовгасті кулі з крильцями настали около половини 19. століття і се був уже значний поступ в удішненю сего оружя. Але була ще та недогода, що місце на порох в гарматі було таксамо широкое як і дуло, отже не можна було надати кулі більшої сили. Щоби й сьому зарадити, придумано набивати гармати з заду. Зроблено такий замок, котрий дається легко отворити і дуже щільно замикати, а внаслідок того можна вже було місце на порох зробити трохи більше. В найновіших часах перестали вже уживати куль з крильцями з олова або якоїсь иншої мішанини, а замість того уживають куль з мідяними обручками на долішнім кінці і опушкою під горішнім кінцем, котра, припираючи щільно до стін гармати, не пускає газів. Ті обручки і опушку (мимоходом сказавши, слово се не має нічого спільного з пушкою; воно походить від „опухати” і означає: на чімсь грубше, видуте, ніби опухле місце) видко на нашій ілюстрації на 169 сторони.

Величина гармат буває всіляка і означається після калібрів. Калібр називається промір дула. Коли дуло якоїсь гармати має н. пр. 8 сантиметрів в промірі, то кажемо, що то пушка калібру 8 сантиметрів. Тойсам калі-

бер мусять мати очевидно і кулі. Наша ілюстрація показує нам Гранат 45 центиметрового калібру. Є се найбільший калібер, якого взагалі уживають. Довгота гармати числить ся також на калібри, але так: коли н. пр. кажемо, що якась гармата 30.5 цт. калібру має 40 калібрів довготи, то значить, що вона є 40 разів по 30.5 цм. довга, або має не меньше лиш звиш 12 метрів довготи. Як би таку гармату наставити відповідно до гори і вистрілити, то куля з неї, що важить 350 кильограмів, перелетіла би через найвисшу на світі гору Гаврізанкар в гімалійських горах в Азії, високу на 8.840 метрів. Із сего вже можна зміркувати, що за сила в такій гарматі. А такими гарматами озброєні по найбільшій часті военні кораблі. Найбільшими гарматами, яких у теперішній війні уживають на суші, є звисні німецькі 42-центиметрові моздїри.

Гранат 45 цм. калібру, а коло нього менший, 30.5 цм калібру.

В Австро-Угорщині роблять пушки з т. зв. твердого або сталевого бронзу. Є то мішанина міді з 8% цини. Бронз не так добрий як сталь, бо бронзові гармати випаляють ся борзо в середині, особливо від теперішнього бездимного пороху і через те не можна ними добре ціляти; але вони о стільки ліпші, що дешевші, бо можна і старий матеріял на них переробляти і не треба давати робити за границею. В австрійсько-угорській монархії роблять гармати у віденському арсеналі і у фабриці Скоди в Пільзні (Чехія). Насамперед розтоплюють бронз і вилівають в залізні форми, котрі мають валок в середині. З форми виходить гармата вже з готовим дулом і не треба його вертїти; але її треба ще зверху і в середині обробити. Після єпособу, який придумав австрійський генерал Ухаціус, вганяють у вилиту гармату за помочию

гідравлічної праси сталевий толоч, котрий розширює дуло, а рівночасно і стискає його стіни так, що вони стають твердіші і еластичніші. Тим способом вже у вилитій гарматі робить ся твердий бронз. Того рода гармати є по ставлених найліпші.

Як канона є призначена до стріляня поземо, так моздїр служить до стріляня в гору в тій цілі, щоби куля била з гори. М о з д і р є значно коротший, зате ширший. Він має в споді місце, „комору”, на порох, а понад тим місцем розходить ся значно ширше, так що отвір над коморою виглядає як би кітлик; аж від того кітлика виходить дуло, котрим біжить куля. Коли дуло в довгих канонах має по 18, а в коротких по 12 калїбрів, то в моздїрах має лиш по 3 калїбри довготи.

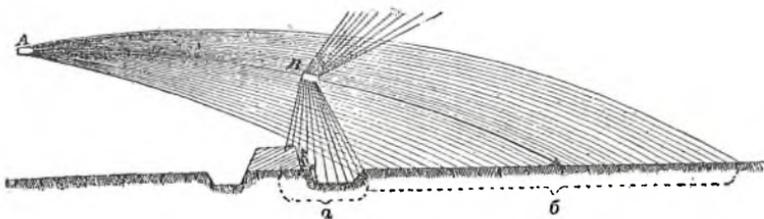
Середину межі канонами а моздїрами займають г а в б и ц і; вони зверху виглядають як короткі канони, а в середині мають дуло так зроблене як моздїр, значить, мають вузшу комору на порох на самім споді, а ширше місце понад коморою на кулю. Моздїр стріляє високим, стрімким каблуком, а гавбиця низким (плоским і розтягненим) або й високим. З моздїрів і гавбиць стріляють головно гранатами.

СТРІЛЬНА: ГРАНАТИ І ШРАПНЕЛІ.

Під кінець 18. столїтя побіч повних куль стали уживати дуплавих, значить, виливаних так, що вони в середині мали порожне місце. Кулі, котрими стріляно з моздїрів, називано бомбами, а ті, котрими стріляно з гавбиць, називано гранатами; одні і другі вилито з зелїза. Були також такі кулі, що мали в горі коробку з множеством малих куль, котрі зараз по вистрїлі розлітали ся, а такі кулі називано картачами. Дуплаві кулі роблено на те, щоби вони, розскакуючись на кусні, тим більше убивали або калїчили людий. В тій цілі мали вони отвір, крізь котрий можна було насипати в них пороху; отвір затикано деревляною руркою, котра служила за пальник. Повних куль при гарматах тепер майже зовсім не уживають. Та й нема вже давних круглих куль, лиш подовгасті, і длятого стратили вони свою давну назву, а тепер можна би їх хіба назвати стрільнями (стрільно, наголос на послїднім складі).

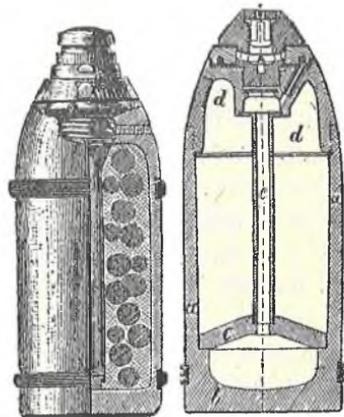
Нині уживаєть ся головно два роди таких подовгастих стрілен а то: Гранати і шрапнелі. Гранатів є чотири роди: 1) Такі гранати, що мають убивати і калічити військо; вони мусять розскакувати ся на богато куснів, що зависить знова від рода пороху, зглядно вибухового творива. 2) Гранати, уживані головно до розбивання будівель. 3) Гранати, котрі мають пробивати сталеві панцирі на кораблях. 4) Гранати до підпалюваня. Гранати першого рода мають подвійні стінки, поділені вже наперед; їх ядро складаєть ся з кількох або й кільканайцятьох обручок, котрі розриває вибухова маса, що містить ся в середині гранату, в тій хвили, коли гранат вдарить о тверду землю або в якийсь твердий предмет. Гранати першого і другого рода дістають дуже сильний набій і длятого розсипають кусні довкола себе на всі боки. До запалюваня набою служить окремий прилад, котрий запалює набій тоді, коли гранат вдарить об щось твердого. Гранатів третого рода (як 45 цм. калібру на ілюстрації повисше) уживають до розбиваня панцирів на кораблях. Давнійші повні стрільна лиш пробивали панцирі, а теперішні гранати, коли їх пробивають, вибухають рівночасно і розривають їх.

Страшнійші в бою від гранатів є шрапнелі, бо гранат, коли трісне у воздуху, розсипле свої кусні лиш на малім просторі, а коли впаде на мягку землю, то нераз і зовсім не вибухне; а шрапнель сипле кулі вже в тій хвили, коли летить, і засипає дуже велике місце. Шрапнель летить, а довкола него видко малу хмару диму; се знак, що за маленьку хвилинку зачне сипати кулями. Війско тоді, о скільки се можливе, ховаєть ся в пороблені до того окопи. Понизша ілюстрація показує нам, як шрапнель (А) сипле кулі і місце (б), яке він ними засипає; гранат (В) засипає лиш мале місце (а), але вицілений добре може убивати людей і в окнах.

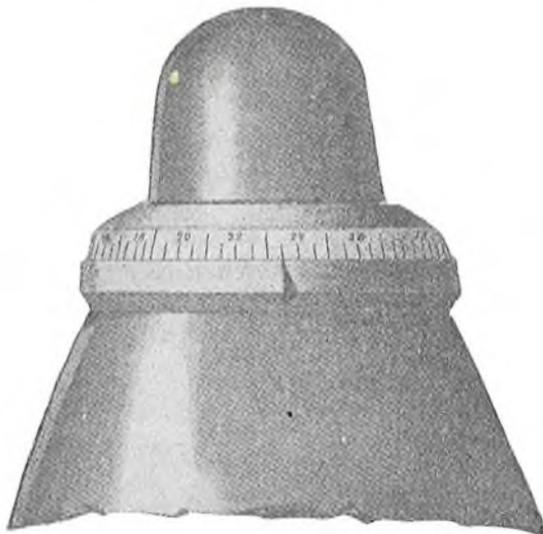

Як летить і сипле шрапнель А, а як гранат В.

Шрапнелі вигадав англійський полковник Шрапнель і від него пішла назва тих стрілен. Як вони виглядають в середині, се видно з поміщеної побіч ілюстрації, але їх улаждане може бути всіляке. Куль до шрапнелів уживають по найбільшій часті такої величини як до карабінів (але круглих) і їх заливають в шрапнелях розтопленою сіркою. Полева артилерія стріляє шрапнелями звичайно до 6 кілометрів, а кріпосна артилерія до 15 кілометрів. Але найважнійший прилад у шрапнелях то пальник, котрий можна так наставити, що він по тільки а тільки секундах підпаить шрапнель і спонукає вибух. Пальник той (гл. ілюстрацію) є так зроблений, що має в середині бляшаний кружочок, на котрім лежить обручик з легко запальної ма-

Шрапнелі: з правого боку німецький, з лівого боку швайцарський.

Пальник на шрапнелі з приладом до наставляваня на відповідний час.

си. З того обручика є кусник витятий і один його кінець кінчить ся в тім місци, де в кружочку є дірка над порохом в шрапнелі, а другий кінець є від тої дірки відділений

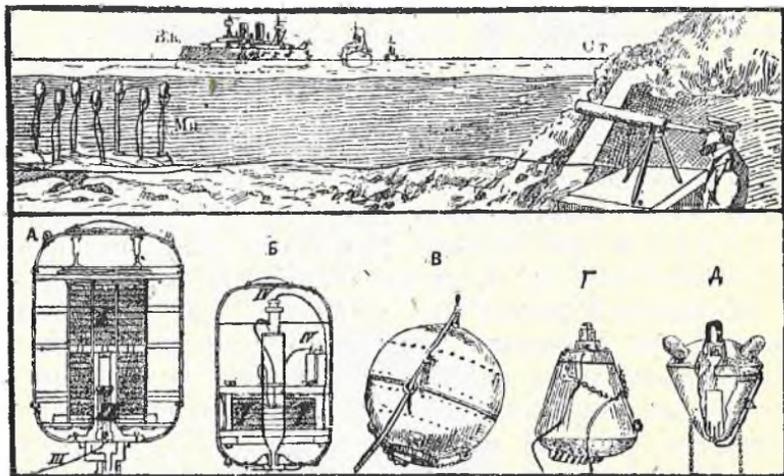
бляшкою. Сей кінець можна так наставити до запалу (дїрки в шрапнелю), що він займеть ся від вистрілу з гармати і горить. Час, в яким ціла маса того обручика або її часть може згоріти, знаєть ся докладно, бо то вже наперед обчислено. Длятого зверха на пальнику є поділка, обчислена докладно на секунди, а під нею є, як то видно з переду на ілюстрації, значок на шрапнели в тїм місци, де в середині є отвір до пороху і де кінчить ся запалююча маса. Отже коли покрутить ся поділку, то можна той обручик наставити так до запалу в шрапнели, що він займеть ся і догорить до кінця (коло пороху) за тілько секунд, кільки потреба. Перед стрілянєм треба длятого наставити пальник на таку віддаль, на яку потреба.

ПІДЗЕМНІ І ПІДВОДНІ МІНИ.

Підчас коли гармати і їх кулі, зглядно стрільна, служать переважно лиш до зачіпної боротьби, а до оборони там, де вони можуть мати приступ, то підземні і підводні міни служать виключно лиш до оборони і то головно там, де не можна гарматою засягнути, або в т. зв. мертвих точках при кріпостях. Але при обороні кріпостей або становищ може ще й о те розходити ся, щоби неприятеля як найбільше знищити. В тій ціли закладають на широкім просторі, куди неприятель міг би переходити, підземні міни або т. зв. підземні торпеди. Є то бляшані коробки, наповнені якимсь вибуховим творивом, і закопані в землю так, що горішне денце з пальниками вистає дрібку в гору. На тїм місци кладуть дошки або лати і закривають їх мохом або дерном. Скоро неприятель на них стане, вони вибухають. Таких мін тепер вже не закладають, а роблять такі, котрі можна електрикою підпалити. В тій ціли закопують міни рядами на більшім просторі в тїм місци, куди неприятель міг би переходити, та пускають від них попід землю проводіві дроти до того місця (одного або й двох фортів кріпости), з котрого можна неприятеля вигідно підглядати. Скоро неприятель увійде на підміноване поле, підпалюють міни, а тоді гинуть сотки і тисячі людей. Того рода міни уживано перший раз в турецько-грецькій війні з 1897 р., але без великого успіху. Аж в російсько-японській війні набрали вони великого значіння. У теперішній війні підземні міни відграють також дуже важну ролю, передівсім при

здобуванню окопів. В тій цілі копають довгі підземні хідники, які сягають аж під ворожі окопи. На самім кінці таких хідників закладають міни і запалюють їх. В наслідок вибуху окопи неприятеля вилітають враз із жовнірами в повітре.

Зовсім иншого рода є підводні міни, котрі служать до того, щоби забезпечити воєнні порти від нападу неприятельських кораблів. Того рода міни бувають всілякої конструкції і кожда воєнна маринарка стараєть ся удержати ту конструкцію в як найбільшій тайні, щоби неприятель, виловлюючи міни, не знав, як до них брати ся.

Підводні міни і всілякі їх роди.

Наша ілюстрація показує кілька родів таких мін. Всі вони мають то спільного, що є зроблені з залізної бляхи і в середині на стільки порожні, щоби могли держати ся на воді у відповідній глибині, значить такій, щоби корабель, перепливаючи понад ними, мусів їх доторкнути ся. Того рода міни можуть бути або підглядові, запалювані за помочию електричних проводів, або механічні. Підглядові міни вимагають багато часу і труду, бо два дроти від кожної міни треба лучити в один кабель, а той вести пошід воду до одного якогось місця. Горішний образок на нашій ілюстрації показує, як уложені такі міни у воді. Горою по мори пливе ворожий корабель (Вк) і допливає до т. зв. мінового поля (Мп), де плавають міни, придержувані на дні моря відповідними до того якорями. Від них ідуть дроти, що сполучують ся в один кабель, котрий іде

аж до підглядової стації (Ст.), де укритий на березі чоловік підглядає неприятеля крізь дальновид. Він має коло себе електричну батарею, з котрої пускає електрику до мін і підпалює їх, скоро ворожий корабель виїде на мінове поле. Але він не підпалює всі міни нараз, лиш тоту, на котру корабель наїхав, а се видить він на морській карті перед собою, на котрій зазначене докладно місце кожної міни. Міни бувають уложені рядами, але так, що люки межі мінами одного ряду закривають міни другого ряду.

На долішнім образку нашої ілюстрації видко, якої форми бувають підводні міни і як вони зладжені в середині. Міна А є подовгаста, а В кругла підглядова. В першій з них білі місця по боках то порожні місця, наповнені воздухом, щоби міна могла держати ся на воді; чорне місце на середині (I) то стрільна бавовна, призначена до вибуху. До одної такої міни дають по 100 кг. і більше тої бавовни. В місци, зазначенім ч. II, є пальник, що підпалює стрільну бавовну, а від него іде дріт (III) аж до укритої на березі стації. Міна Б є електрично-механічна; в ній у споді (чорне місце I) є стрільна бавовна, а під IV є дві електричні батареї: одна більша на середині, а друга меньша з боку. Скоро корабель вдарить об таку міну, впливає в малій батареї від сильного потрясеня живе срібло і заводить сполучене електричного току та запалює стрільну бавовну в міні. Міна Г, звана присподною, має вид грушки і запалює ся за помічю проводів електричних. Наконець міна Д звана серцеватою, запалює ся сама, але способом хемічним. Тут в горішнім дні є запуснені скляні рурки, наповнені сірковим квасом. Скоро корабель вдарить в таку міну, зломить рурку в середині, а з неї витікає квас сірковий на хльорокислий потас, а від того запалює ся вибухаюче живе срібло і міна вибухає.

Підглядові міни не зовсім сповняють свою задачу, бо н. пр. в ночі годі добачити, чи не пливе який корабель; длятого закладають найчастійше присподні міни, котрі самі запалюють ся. Таке закладане мін мусить відбувати ся дуже осторожно і зручно, бо може легко стати ся, що закладаючий міни корабель може попасти ся на власну міну і вилетіти у воздух.

Дві легенди.

У вечірнім смерку сидів засумований хлопець. Яксь задума гризла його серце. Нараз з'являється перед ним чорт і приказує йому: „Мусиш умерти! Але як будеш мудрий, то я подарую тобі жите, коли убьєш батька, або знасилуєш сестру, або напешся горівки”

„Що-ж тут робити? — думає хлопець. — Забити батька, котрий дав мені жите? Ні, то неможливе! — Знасилувати сестру? Страшно! — Ліпше наплюся горівки!”

Коли випив горівку і впився, — убив батька і знасилував сестру.

*

*

*

Коли Ной засадив винницю, прийшов чорт і підляв її кровю пави; коли винниця зацвила, підляв її кровю малпи; колиж показалися пучки овочів, підляв її кровю льва, а коли овоч винниці вже дозрівав, підляв її кровю свині.

Вино, вироблене з тої винниці і підливане кровю тих чотирох звірят, задержало їх характер. По першій склянці вина кров починає бурити ся і лице дістає краску подібну до шрїя пави. По другій склянці чоловік є веселий, бавить ся і підскакує, як малпа. Коли вже добре дістане до голови, ану, нехай хтонебудь його зачіпить, то кинеть ся мов лев. А коли п'яний вже нічого не пам'ятає, тоді валить ся під лавку, або денебудь до рова, і лежить, як свиня.

Ж А Р Т И.

Серед ріжних новинок, поміщуваних у французьких часописях, знайшла ся і така:

„В ріці знайдено тіло жовніра, порубане на кусники і заните в мішку. По розгляненню справи поліція прийшла до переконання, що тут самовбийство було виключене”.

Як подобати ся людям.

Кожний хоче жити з людьми в згоді. Кожний стараєть ся про се, щоби людям подобати ся. Тому добирає способів.

Коли хочеш подобати ся людям, з якими жиєш, старай ся бути веселим, але не удавай веселого.

Англійський міністер війни лорд Кіченер, що потонув з кораблем „Гемпшір” 5. червня 1916 р.

Коли можливо, старай ся бути все здоровим. Ми любимо приставати з такими, котрі почувалють себе добре фізично. Се робить добре вражінє.

Старай ся мати погідний ум. Викинь журбу, підозріне, страх і розсіяне думок. Такий твій настрій впливає невидимо на других. Коли ти є сам зі собою в згоді, тоді і зі сьвітом лекше тобі погодити ся.

Будь чемний. Ти можеш бути таким, хоч би ти був і не знати як великим чоловіком. Чемність — се конечна річ межі людьми.

Заховай правила поведення. У світі є прийняті певні звичаї, яких люди мусять придержувати ся. Не показуй ся неотесаним. Не будь набурений. Будь все таким чемним для своєї жінки, як і для чужої. Будь однаково лагідним і до свого слуги, як і до того, від кого сподієш ся якоїсь прихильности. Лагідність і чемність є лучша ніж усьмішка.

Будь розважний. Поступай з другими таксамо, як бажав бись, аби поступали з тобою, коли би ти був в їх положеню.

Не жадай даремщини. Не лаком ся на дурницю. Не числи на приязнь, а тоді не заведеш ся. Коли хтось зробить тобі якусь приємність з доброї волі, подякуй тепло і йди дальше; однак не вижидай дальшої ласки, не числи на неї.

Памятай, що ті є найліпшими для тебе, котрі думають про тебе, а не ті, про котрих ти думаєш. Учи ся, як приймати ввічливо. Кожний може бути ввічливим.

Будь точний. Не давай людям ждати. Ніхто не любить чекати.

Не будь влізливий. Не будь холодний. Не говори доти, доки не будеш певним, що хтось собі бажає сього. Не накидай ся зі своєю радою. Не поручай людям жадного лікарства.

Не свари ся. Не старай ся змінити настрою других, коли хтось є в злости, в розсіяню, в жалю; чекай аж вони охолонуть.

Не говори з ніким про релігію, хиба з філософом. Вправляй ся в говореню так, щоби люди чули виразно, що ти говориш. Не загикуй ся. Не говори заголосо. Коли твій голос є крикливий і неприємний, вправляй його доти, аж буде милозвучний.

Роби старанно свою роботу. Не занедбуй її. Нехай твоя праця буде видатна.

Старай ся являтись між людьми як найстаранніше. Вбирай ся так добре, як лише можеш, однак виминай несмаку в убраню.

Будь природним. Не горячкуй ся. /Мовчи, кільки лише можеш. Правильно ми любимо мовчаливих людей.

Будь добрим слухачем. Такого люди більше цінять ніж говоруна.

Не займай ся загато своєю особою, не думай загато про себе.

Думай сам про свої справи. Коли так будеш робити, то ліпше вийдеш на сім, ніж коли-бись турбував других своїми справами.

Загалом: Слухай богато, говори мало, а пиши ще меньше.

Коли так будеш поступати, пошанують тебе люди і полюбить тебе сьвіт.

К. Тетмаєр.

С У Д.

Душа вийшла з тіла і взяв її ангел за руку тай вів у якусь сіру і сумну пустелю тай посадив її на камінь. А з гори, зпонад оловяної сірости розпростертих мрак, обіз-
вав ся голос: „Суди себе сама!..“

І зараз стала перед очима душі котити ся ріка, якої вода — душа се пізнала — була з самих сліз, але мутна.

А ангел сказав: Диви ся, отсе сльози, що ти витисла їх людям, бувши там, на землі.

А душа відповіла: Так, але тут і мої сльози змішані пливуть.

І тричі обізвав ся ангел до душі тай тричі вона відказувала йому.

Але нагло мутна вода ріки стала дуже чиста, мов хрусталь, тай дуже глибока. І ангел промовив: Сльози твоєї матери.

А душа, закриваючи лице, відповіла: Отсе я винувата, бо тут нема змішаних моїх сліз.

Переклав Ів. Ставн.

Розмова при помочи сонця.

Ми нічого не могли би зробити без сонця, бо без сонця не було би ніякого життя на землі. Тепер використали люди сонце навіть до пересилання вістей, головню на боєвих фронтах. Образок поміщений понизше пояснює се докладнійше. Там видно, як працює сонічний телеграф в тих місцях, де нема телефонів, або де взагалі неможливо заложити

Геліографіст посилає депешу до віддаленої стації.

електричних дровів. Коли сонце сьвітить, тоді легко пересилати слова при його помочи. До того потрібно лише сонічного сьвітла, сонічного телеграфу, званого „геліографом” і звичайного розумного чоловіка.

На повисшій образку є представлений геліограф. Є се округле зеркало з діркою в середині. Чоловік, що уживає сього зеркала, глядить через дірку, щоби знайти місце, де є уставлене друге зеркало для відбираня знаків. Після того він наставляє своє зеркало під відповідним кутом. Лучі сонця падають на зеркало, тут відбивають ся і відбиті падають на друге зеркало, уставлене на противній стороні, в цілі відбираня знаків.

Чоловік, що орудує геліографом, натискає відповідно гузик і в той час луч сонця відбиваєть ся. Скоро лише чоловік спустить палець з гузика, позиція зеркала змінєть ся і луч не відбиваєть ся на противній стороні. Дієть ся се так, як при телеграфі; коли довше натискаєть ся гузик, то відбиваєть ся черта (—), а коли коротше, то відбиваєть ся точка (.) і в той спосіб повстає ціла азбука. Подібної азбуки уживають також при геліографі і се є найпростійший, дотепер звисний винахід до пересиланя відомостей. Він надаєть ся до ужитку лише на малі віддалєня і лише при сьвітлі сонця.

А Ф О Р И З М И.

Нема цвѣту цвѣтнійшого над маківочку; нема роду ріднійшого над матіночку.

Чи хто хороший, чи поганий — се не впливає на вартість його грошей і взагалі на вартість його маєтку.

Най кожний дбає, щоб у нього гаразд було, а не судить та не обмовляє інших.

Витвір праці є власностию того, хто працював. Праця є основою власности. Найголовнішим способом набутя власности є праця.

Чесний, ретельний чоловік воліє стратити гроші, ніж зломити слово, бо для нього слово більше вартне ніж гроші.

Коли комусь приключить ся страта або шкода, а нема доказу на те, що то хтось инший спричинив йому сю шкоду, тоді має місце правний здогад, що він сам собі завинив своїй шкоді.

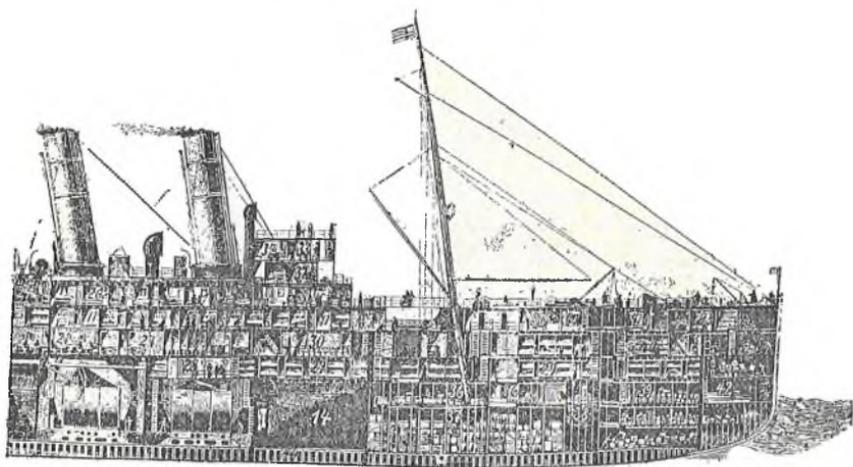
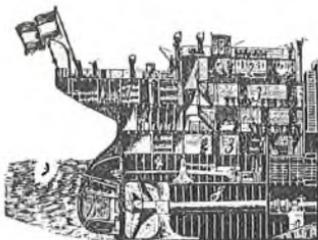
Тєсть любить честь, зять любить взять, а шурині (швагер) очи жмурить, щоб не дати.

До любови годі присилувати, до подружа не годить ся силувати.

Батько й мати повинні дочку виховати, зберегти її дівоцтво, а віддаючи заміж, дати їй віно (придане).

Кораблі, торпедовці і підводні судна.

Хто ніколи корабля не бачив, як хиба лиш може на рисунку, той і не може собі виробити докладного поняття, що то за велити плавають в нинішних часах на мори і які то страшенні кріпости тоті перворядні кораблі воєнні. Тепер чуєть ся і читаєть ся стільки про всілякі роди кораблів, що треба кождому хоч би лиш з опису трохи ближе з ними

Поздовжний переріз німецького пасажирського корабля „Цісар Вільгельм I.”

познакомити ся; опис, образок і числа дадуть вже досить добре понятє о кораблях тому, хто не мав ніколи нагоди бачити їх в дійсности. Для ліпшого зрозуміння будови корабля і його внутрішнього вигляду зачнемо тут від німецького пасажирського корабля „Цісар Вільгельм I.”, одного із найбільших і найскорійших кораблів на світі.

Наша ілюстрація показує нам поздовжний перевіз сего корабля, а що цілий рисунок годі тут було помістити, то подаємо лиш дві важнійші части з него. На горішнім рисунку видимо задний кінець корабля з найважнішими його

частями. На самім споді під ч. 8 видимо величезний валок із кованої сталі, на котрого кінци (на ліво) є корабельна шруба з величезними крилами, котра обертаєть ся 75 разів на мінуту; вона шрубуєть ся так у воді і суне корабель наперед. Перед тою шрубою у воді є керма, котрою поруше машинерія під ч. 4 над шрубою. Тота машинерія іде через цілий корабель аж до того місця, де на переднім кінци (на долішнім рисунку) перед першим комином на право на самій горі (ч. 33) стоїть керманич коло кермового колеса; як він там покрутить колесом, так навернетъ ся керма і надає напрям кораблеви. На самім кінци задної части корабля видимо вивішений стяг або флягу.

Стяг воєнних кораблів Злучених Держав має вид довгої стяжки в формі остро стятого трикутника. Перша половина стягу (від дручка) є барви синої з 13-ти білими звїздами; друга половина має барву червоно-білу. Стяг торговельних кораблів Злучених Держав має форму прямокутника синої барви, на яким є розміщені 48 білих звїзд (число стейтів). Англійські воєнні кораблі мають стяг білої барви з червоним хрестом по середині. Ліва горішна чвертка сього стягу є барви синої з червоно-білим хрестом і перехрестем. Торговельні кораблі Англії мають стяг барви червоної, а його горішна (ліва) чвертка є барви синої з червоно-білим перехрестем. Німецькі торговельні кораблі мають чорно-біло-червоний стяг, а воєнні білий з чорним перехрестем через середину і пруським орлом на середині, а в лівій горішній чвертці чорно-біло-червону барву і хрест на середині. Австрійські воєнні кораблі мають червоно-біло-червону флягу з цісарським гербом на середині. Російська фляга торговельна є поздовж біло-сино-червона, а воєнна фляга має на білім поли сине перехресте, що йде через середину від всіх чотирох рогів фляги.

Фляга є звичайно чотирокутна, о третину довша як широкі і мусить завсіди бути вивішена. По ній пізнаєть ся, до чієї держави корабель належить. Без фляги не сьміє корабель плисти, а коли би вона случайно не була вивішена, то на жадане другого корабля мусять її вивісити. Під чужою флягою не сьміє ніякий корабель плисти, а коли би так зробив, то його капітан може бути тяжко караний, а навіть можна й корабель забрати.

Корабель „Цісар Вільгельм I.” є 215 метрів довгий, а по середині 22 метрів широкий; висота його від самого споду аж до вершка коминів виносить 40 метрів, а до самого вершка маштів 57 метрів. Цілий корабель з повним набором важить 520.000 сотнарів, а в нім може помістити ся 2.488 людей, з котрих сама залага корабля числить 600 людей. То ніби ціле плаваюче місто. Для стільки людей треба й відповідно багато поживи, отже на кораблі є кілька кухонь, а з тих лиш одна варить відразу страви для 450 пасажирів. До того є 12 кухарів і множество помічників.

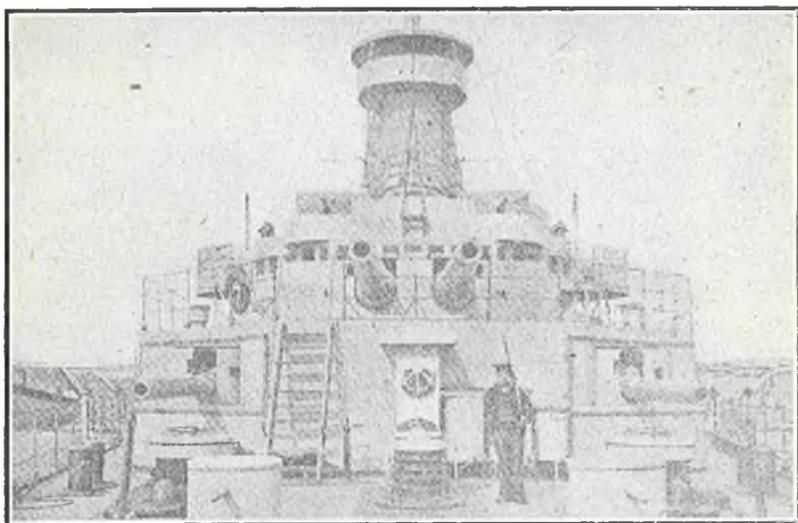
Відповідні до величини корабля мусять бути й машини, котрі ним порушують. На долішній части нашої ілюстрації в споді під обома коминами видимо два величезні кітли для робленя пари, а коло них по боках малесенькі білі фігурки — то люди, що палять під кітлами. Другі два такісамі кітли знаходять ся під другими двома коминами, котрих, як і машин корабельних, тут не видко. А тоті машини мають силу 40.000 коний, або чиячи силу 14 людей на силу одного коня, мають вони силу 560.000 людей. Корабель той робить длятого на годину більше ніж 23 морських миль. Очевидно, що такі машини потребують і великої маси угля. На день треба 57 вагонів угля. Такої маси угля не годен ніякий корабель відразу набрати і длятого на довшій дорозі мусить він набирати в тих містах, де стає. На склад угля є на кораблі окреме поміщене в споді коло кітлів (ч. 14).

З рисунку на долині видко також, як виглядає само дно корабля. Воно є подвійне і має множество кліток, раз длятого, щоби корабель не замакав, а відтак, щоби в тих клітках держав ся воздух, а корабель через то був тим лекший. Военні кораблі мають крім того ще інші великі поперечні кліти, т. зв. „шоти” з залізними стінами, призначені на те, щоби корабель не затонув відразу, коли би неприятель зробив в нім де в однім місци діру. В таким случаю вода набіжить лиш до одного шота, а другі держать його ще верх води. Аж коли би кілька таких шотів було розбитих, може корабель затонути. Дно корабля не є зовсім рівне, плоске; воно має самою серединою (в тім місци як на ілюстрації іде лінія прорізу) т. зв. „кіль” ніби хребет, від котрого підіймаєть ся боками круглаво в гору. Передній кінець корабля є вузкий, щоби міг добре прорізувати воду, а задній є широкий, звичайно заокруглений.

На кораблі є ще машти або шогли, височезні стовпи з ялиць, привязані до корабля ливами. Нині не мають вони вже того значія, що давнійше, коли на них розвішувано вітрила. На передній шоглі вивішують звичайно стяг того краю, до котрого корабель пливе; на ній є також сідше для моряка, з котрого він може розглядати ся по морі. З нашої ілюстрації видно також, як глубоко в корабель заходить шогла.

Верхна часть корабля, по котрій можна ходити, зветь ся покладом; вона є обведена довкола поручем, щоби хтось з подорожних не впав до моря. В покладі є отвори, крізь котрі сходить ся в долину до середини корабля по сходях мов би до пивниці. Крім того є ще в покладі дуже богаті рур, заокруглених в горі мовби розрізані на половину бані; вони ідуть в глибину корабля і служать до впускания свіжого воздуха до середини. Вони своїми отворами звернені в ту сторону, в котру корабель пливе, щоби тим лекше довили воздух. На нашій ілюстрації видко таку грубу рuru

межи обома коинами, котра заходить аж до того місця, де є приміщені парові кітли. Під горішнім покладом є в долині ще й другий (ч. 29) т. зв. межипоклад. На пасажирських кораблях уміщені там пасажери, що хочать мати більшу вигоду, але за то й більше платять. Коли на військових кораблях лиш під горішнім покладом є уміщені пушки, то він називаєть ся фрегата; колиж пушки уміщені на горішнім покладі, а є їх більше ніж шість, то такий корабель називаєть ся корвета. На пасажирських кораблях можуть мати подорожні всілякі вигоди. Тут є парадна світлиця для високого достойника (26), кабіни першої кляси (11), велика і мала їдальня (21), купелі (27), бібліотека першої кляси (31), помешкане для корабельного капітана (32), місце на багажі (36), найнижше місце (37), де держать лід, мясо в леді і всілякі інші запаси, провіант для пасажирів першої кляси (39) і т. д.

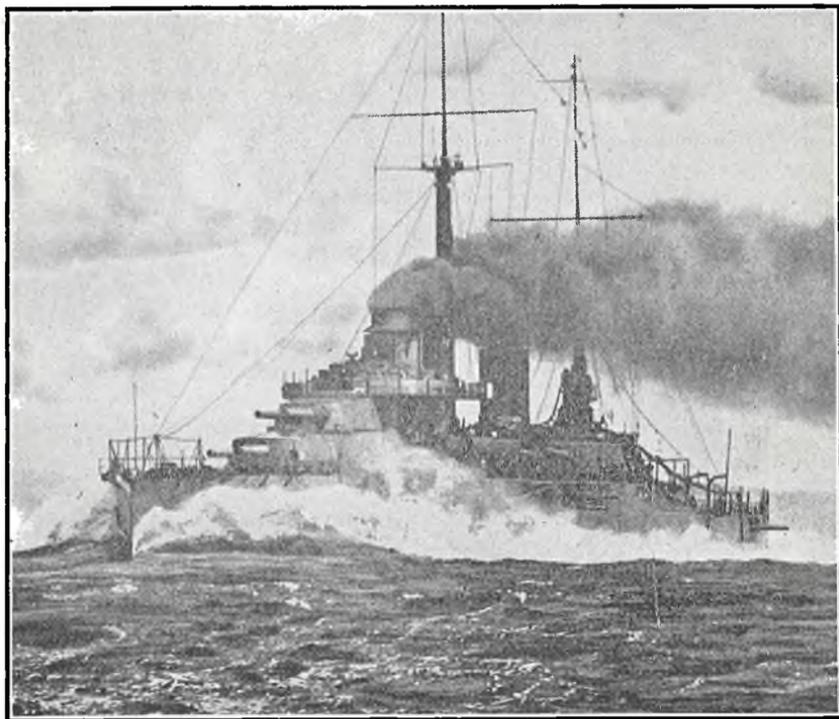
Узброєне передної части лінійного корабля.

В долинні дві гармати 15-центиметрового калібру, на середні понад ними в панцирних казаматах дві гармати 24-центиметрового калібру до скорого пабиваня ззаду, а понад ними пушки малого калібру.

А тепер придивім ся військовим кораблям. До військових кораблів належать головно: 1) Лінійні кораблі, велити між кораблями, плаваючі по мори кріпости; 2) панцирні кружляки; 3) торпедовці, найнебезпечніші розбишаки; 4) підводні лодки.

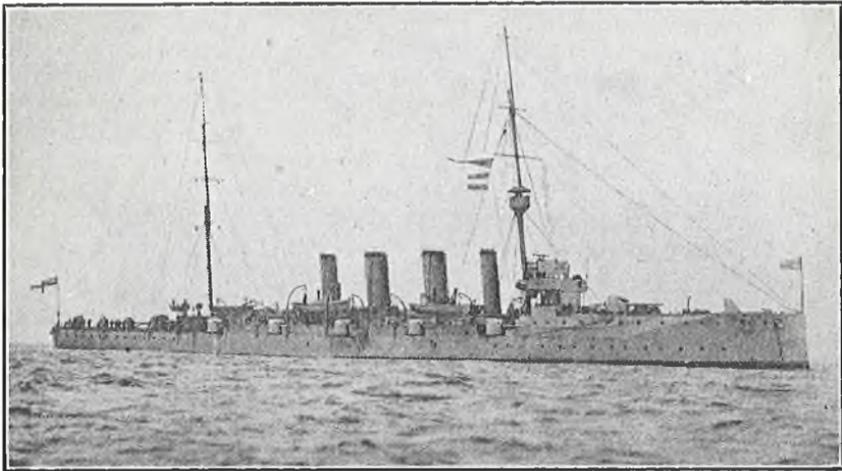
Лінійні кораблі є то величезні пароходи, забезпечені сталевими панцирами від куль, але найважнішою їх характеристикою є їх тяжкі пушки. Лінійним кораблем зветь ся длятого лиш той панцирний корабель, котрий має пушки

як найтяжшого калібру. Задля великих коштів уживають звичайно для лінійних кораблів лиш пушки 24, 28 і 30-центиметрового калібру, але бувають і такі, що мають калібер 40 см., а навіть 45 см. Що се значить, можна зміркувати із слідующих чисел: Пушка 40 см. калібру буває ціла на 14 метрів довга і важить 122.400 кг; гранат до неї буває на 3 до 3 і пів калібру довгий, отже має 1 м. 20 см. або 1 м. 40 см. висоти і важить 1.000 до 1.140 кг., а до того треба 410 кг. гранковатого пороху на один вистріл. Такого гранату при набиваню не можна двигати руками; його привозять на малім візку під пушку, а там підносить його машина і всуває до пушки. На те треба лиш 20 секунд часу на один вистріл. До ціляня треба пушкою покругити в сей або в той бік і ддятого бігає вона на колісцятах на двох круглих шинах; 10 людей мусить її тягнути через 58 секунд, щоби її навернути о 24 степені. До обслуги такої одної пушки треба 16 людей. Таких найбільших пушок буває звичайно дві на передній, а дві на задній части корабля. Из сего вже можна зміркувати, що значить лінійний корабель. А на нім крім тих гармат є ще й багато инших.

Французский лінійний корабель (дредноут) „Курбе” (23.000 тон), затоплений біля Вальош (п. Адрійськїм мори).

Иншого рода є военні кораблі, звані кружляками; вони названі так від того, що призначені, щоби кружляли, крутили ся, плавали борзо по мори на всі сторони і робили неприятелеви шкоду. Так було давнійше; нині стають вони таксамо як і лійні в лійню до бою, але крім того сповняють і давну свою задачу і тому задержали свою давну назву. Нині майже всі більші кружляки мають панцирі і длятого звуть ся панцирними кружляками. Тут може й місце сказати кілька слів про панцирі, котрими забезпечують тепер не лиш пушки і стіни кораблів, але й стіни фортів у кріпостях.

Англійський кружляк, затоплений 9. червня 1915 в заливі „Джованні ді Медуа” (біля Альбанії).

Панцирі є то грубі сталеві плити, котрими виложені стіни корбаля з надвору і закриті пушки на кораблі, щоби їх тим способом забезпечити від куль неприятеля. Перші панцирі видумано підчас кримської війни. Англійська і французька флота забезпечувала ся тоді від російських батарей в Севастополі на Кримі залізними плитами, грубими на 10 і пів сантиметра. Ті панцирі показали ся тоді дуже добрими, бо круглі кулі не могли їх пробивати. Коли однакж на залізні панцирі придумано подовгасті і кінчасті стрільна, показала ся потреба твердших панцирів; їх роблено зі сталі спершу в той спосіб, що сталеві плити приковувано до залізних. Пізнійше роблено цілі плити з твердої сталі, котру калено (гартовано) в той спосіб, що вивалкувану плиту розпалювано через пять днів в печи в такім огни, що звичайне залізо могло би в нїм розтопити ся, а відтак мочено у воді з леду і в оливі. Тепер виробляють їх з тиглевої сталі і домішують ще ніклю, через що робить ся вже найтвердша ніклевосталь. З такої сталі роблять плити довгі на 5 до 6 метрів, на 1 метер або й більше широкі, а на 10 до 30 цен-

тиметрів грубі; їх прикріплюють шрубами до стін корабля і дають ще під них теакове дерево (з так званого індійського дуба, але то не дуб), котре є дуже тверде і держить в троє довше ніж всяке инше дерево. Такими плитами вкладають також стіни фортів.

Характеристикою кружляка є його лекше узброене, а велика скорість. Але при военных кораблях сама скорість ще мало значить; треба ще знати, як довго може якийсь корабель плисти з тоюсамою скоростию. За міру того береть ся т. зв. „полумір діяльності” Коли н. пр. якийсь корабель, випливаючи з порту з якимсь запасом угля, верне з тою самою скоростию назад, а зужие лиш тойсам запас угля, то його „полумір діяльності” рівнаеть ся половині дороги; коли він пливе н. пр. 5.000 миль і зужие при однаковій скорости весь свій запас угля, то очевидно, що з тим самим запасом угля він міг би лиш з половини тої дороги вернути назад до порту. Колиж корабель має збільшити свою скорість, то мусить більше зужити угля, а тоді вже навіть замало того воздуха, що йде коминами; в таких случаях треба ще штучно піддувати під кітлами.

Третим найважнішим родом военных кораблів є торпедовці; є то малі судна, котрі мають дуже велику скорість, 20 до 30 морських миль на годину, а котрі носять дуже небезпечне оруже на собі і пускають його проти неприятельських кораблів. Назва тих суден пійшла від торпеди, плаваючої міни, котру видумав австрійський офіцир від маринарки Люпіз. Він продав був свій винахід інжинірови Вайтгедови в Реці (Фіюме), а той опісля робив і продавав торпеди, і ддятого вони називають ся тепер торпедами Вайтгеда. Як виглядають торпеди зверху, видко з нашої ілюстрації побіч. Є то довгі на добрих 3 метри, тепер звичайно бронзові (давнійше сталеві) рури такої форми як цигаро, значить, на обох кінцях круглаво кінчасті. Передний кінець торпеди (на ілюстрації видко його на ліво поза моряком, що сидить на торпеді) називаеть ся „головою” і в ній є набій звичайно 100 кільо добре стисненої стрідньої бавовни. На самім кінчику голови є т. зв. „пістолет боевий”, рід кілочка, котрий на другім кінци в середині торпеди має вістре ніби шило. Коли торпед

Моряки забирають торпеди на корабель.

передним кінцем вдарить об щось твердого, кілочок посувається до середини, його вістре запалює підложену там капсюлю, вона стріляє і запалює цілий набій стрільної бавовни, котра вибухає. Поза головою ближше до середини є т. зв. „кітлик”, в котрім знаходиться дуже стиснений воздух, а поза кітликком на середині торпеди є машина, котра обертає два валки, всунені один у другий; тоті валки знов обертають на кінці торпеди дві шруби, такі як корабельні. Отже скоро із кітлика зачне виходити воздух, машина поза ним іде в рух і крутить шрубами, а ті шрубують ся у воді і гонять торпеду наперед. Щобиж торпеда плила рівно і не підоймала ся ані в гору понад воду, ані не йшла в спід низше як треба, є ще на кінці торпеди дуже зручно придумані керми, котрі як плавки можуть підоймати ся самі або в гору або спускати ся в долину. (На нашій ілюстрації видко на передній торпеді з правого боку кінець торпеди з вирізаними в середині кермами, а вних шрубу, що гонить торпедою). Скоро торпеда пійде передним кінцем занадто в гору, то дві плавки керми хилять ся на долину і торпеда іде в долину; колиж торпеда іде за багато в долину, то дві інші плавки керми підносять ся в гору і торпеда іде в гору. Се робить колесо в середині торпеди, котре обертаєть ся дуже скоро як фуркальце.

В кожнім судні торпедовім або торпедовци є звичайно по три дула торпедові (рури до випусканя торпед): два під водою, а одно над водою з боку корабля. Коли має прийти до атаку, то торпеди всувають у дула і торпедовець підпливає тоді дуже скоро під ворожий корабель. В тій хвили, коли торпедовець підплив так, що торпеда може вже підплисти до ворожого корабля, і коли торпедовець пливе попри вороже судно, „майстер від дула” мірить дулом в корабель і потискає гузик, а тоді або запалюєть ся в дулі порох або набігає до него стиснений воздух і виганяє торпеду на воду. Вона пливе тоді зі шкоростю 20 метрів на секунду 3 метри глибоко під водою, а коли вдарить об корабель, вибухає і вириває в нїм діру иноді й на 20 квадратних метрів велику. Одна така торпеда, коли поцілить корабель в слабу його сторону, може вже його розбити і затопити, або бодай зробити нездїбним до бою. Торпеди то дуже дорогі міні, бо одна торпеда коштує кругло 2.500 долярів.

А тепер придивім ся, як виглядає теперішна морська битва.

Обі ворожі фльоти підпливають до себе і зачинають насамперед маневрувати, бо кожний адмірал хоче так уставити свої кораблі, щоби як найбільше пушок вимірити на неприятеля. Зачинають поволи і на далеку віддаль стріляти, бо треба знати, як далеко мають пушки нести, щоби кулі могли поцілити. Кулі падають ще у воду, а де яка впаде, там брискають стовпи води високо в гору. Залогу на кораблях зачинає вже страх брати. Нараз паде гранат на якийсь ко-

рабель і робить страшне спустошене. На кораблі настає переполох і люди трапляють вже надію на перемогу.

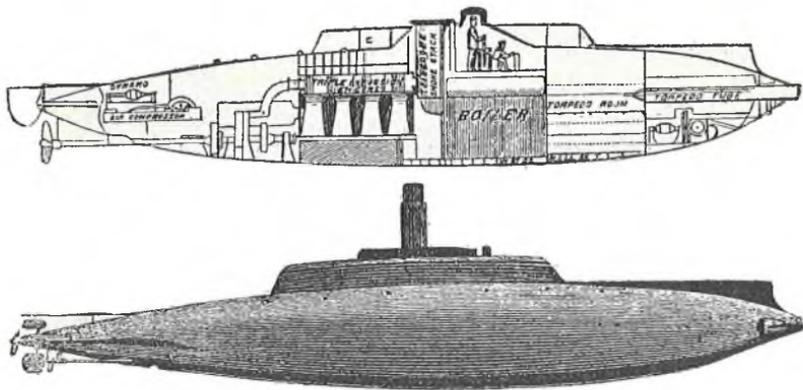
Фльоти підпливають поволи до себе. Огонь стає щораз загальнійший і скорший, бо вже й середня артилерія починає стріляти. Вона мірить головню у висшій частині корабля, що не мають панцира або лиш легкий, підчас коли тяжкі пушки б'ють в панцир під водою і стараються його пробити, щоби розбити кітли і машини в кораблі і так обезселити його. На декотрих кораблях подіравлені вже горішні частини як решето, а один або другий плаває вже слабше і мусить уступати ся з боевої лінії. На нашій кораблі — припустім — пробиває гранат панцир на вежі командантській та убиває команданта і чоловіка при кермі. Перший офіцер стає на його місце, а до керми приправляють резервовий прилад. Гук такий, що й слова не чути; устно вже не можна видавати приказів, лиш показуванем і знаками. Гранати, що падають на корабель, потрясають ним так, що здається, як би він кожної хвили мусів розлетіти ся на кусні, а кулі з гуком і свистом пробивають невикриті панциром частини корабля та розкидають кусні бляхи і заліза, котрі можуть так само убити як і гранат. Але командант корабля або його заступник не спускає очей з адміральського корабля; все инше його не обходить. Пушки, торпедові дула, — словом все, що робить ся на його кораблі, мусить він здати на своїх офіцерів, бо його задачею є уважати на прикази і рухи адмірала і держати свій корабель точно на визначенім для него становищі в боевій лінії. На більшій частині кораблів вже не можна давати сигналів, бо машини і сигналові линви вже поломлені і порозривані, а бездротний телеграф вже не переловлює депеші. Сказано: „треба слухати вождя” і командант не сьміє ані на хвильку відорвати своєї уваги та подивити ся на те, що довкола него діється. До того треба мати неабияку відвагу і холодну кров та залізні нерви. З корабельних коминів бухають хмари диму і фльоти підпливають щораз ближше до себе, менше вже як на тисяч метрів. Всі пушки стріляють безнастанно і неонин корабель положив ся вже боком на воду як пострілена качка. Залога і офіцери утомили ся вже на смерть від шаленого напруження. Незранені мусять тепер в двоє і в троє стільки робити що з початку, бо вже майже ані при одній пушці нема стільки людей, що потреба.

Але бо тепер ще й торпеди взяли ся до роботи: щось зашуміло і засичало у воді з боку корабля, стовп води бухнув нараз високо в гору, а цілий корабель затряс ся, мов би сто громів вдарило в нього. Топники коло кітлів поперевертали ся на землю; декотрим ноги поломило, а всі поглухли, бо їм попукали тарабанчики в ушах. Всі приголомшені, і навіть ті, що не покалічені, не можуть через якийсь час рушити ся. Струя води ллється до корабля крізь діру на двацять квадратних метрів велику і заливає кілька пе-

реділок; місце, де є китли, вже повне води, а корабель хилить ся поволи на бік. Та й на горі показують ся вже наслідки. Корабель вже зовсім не слухає керми, а задля того, що лежить на боці, не можна обертати тяжких башт з пушками; скорість треба зменьшити більше ніж о половину, командант уступає з боевої лінії, щоби понаправляти, що ще дасть ся, а за кораблем гонять кружляки неприятеля, щоби тяжко пораненого велита добити.

Битва ведеть ся ще дальше і зовсім зблизка, доки ще сил стає, а коли остаточно недобитки побідженої фльоти пустять ся втікати, то показуєть ся, що й по стороні побідника нема майже ані одного корабля, котрий був би зовсім цілий.

В найновіших часах зачали побіч інших кораблів гра-ти дуже важну ролю підводні судна, котрі тепер вже

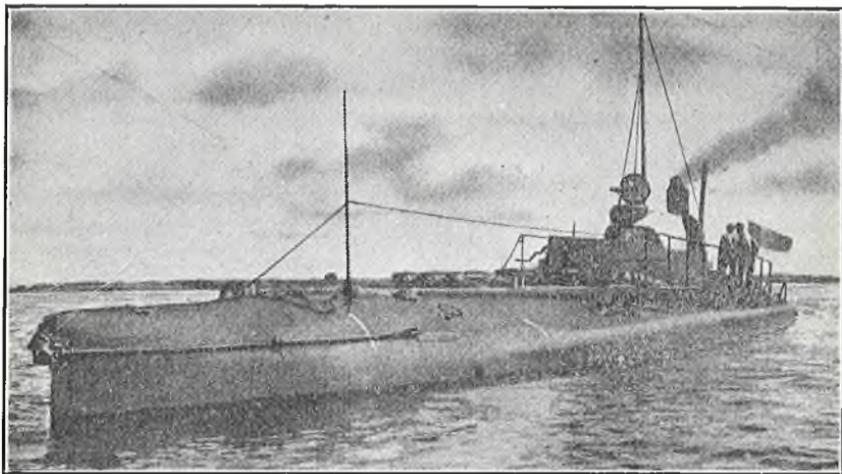
Підводне судно Голянда (перевіз і вид зверху).

значно уліпшено. Як виглядають ті судна найновішої системи, годі знати, бо і їх винахідники і держави держать усьо в як найбільшій тайні. Наша ілюстрація показує таке судно давнійшої конструкції Голянда.

Підводне судно Голянда є зверху зовсім щільно забудоване, так, що має лиш кілька отворів, котрі можна щільно замкнути. Один з тих отворів є для залого, котрим вона може входити, другий на комин від машини, котрий можна висувати в тім случаю, коли судно має плити верх води, а третій на руру звану „періскопом” (На долішнім рисунку видимо висунений комин понад верх закритого покладу, а коло нього малий чорний стовпчик — то мало висунений періскоп). Судно виглядає в середині як на перерізі: На горі під покладом є кімнатка для команданта судна, що сидить коло столичка під періскопом, котрого тут не видко і уважає, куди судно пливе, а поза ним стоїть керманіч коло керми. Періскоп є то вузка а довга рура, котра даєть ся висувати із судна, а котра на горішнім кінци має скляне ві-

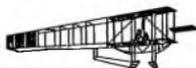
конце. Крізь се віконце відбиваєть ся в зеркалі в рурі все те, що дієть ся довкола судна, а із зеркала робить ся образ на столі під перископом.

Під згаданою кімнаткою є місце на паровий котел, а поза ним на ліво є парова машина, котра обертає на кінци три корабельні шруби: одну велику головну і дві менші по боках. Межи машиною а кітлом і кімнаткою є комин, що даєть ся висувати як рура дальновида. На заднім кінци судна є ще динамоелектрична машина, котра порушує шруби і керму, коли судно пійде під воду.

Французька підводна лодка, затоплена на Адрійськiм морі.

На переднім кінци судна видимо на самій середині довге дуло торпедове до пусканя торпеди, а під ним воздушну помпу до стисканя воздуха. Межи тим місцем, де дуло торпедове, а місцем, де котел і кімната команданта, є склад на торпеди і приміщене для людей до обслуги. Ціле судно є 24 метрів довге, а 3 метри широке і може іти на 14 метрів глибоко під воду. Щоби воно поринало, то на дно його, в тім місци, де котел і склад торпед, напускають воду, а воно тоді потопає. Котел оґріваеть ся нафтою. Скоро судно пійде під воду, парова машина робить ще доти, доки є пара, а відтак зачинає робити електрична машина при помочи т. зв. збирачів або акумуляторів. Колиж судно має виринути, то з него витискають воду, а пускають стиснений воздух.

ВОЄННА ТИРАНІЯ.

Кореспондент ньюйорської часописи „Глоб” описує про своє арештоване в Італії в той спосіб:

Я вже не раз писав про численні невігоди й небезпеки підчас війни в Європі. Ризико, що чоловік може бути арештований, висить над кождим подорожним. Теперішня війна апотеозує тайну поліцію і агентів. Коли арештоване дійсних шпигунів належить до рідкостей, то арештоване чесних людей є на дневнім порядку. Від часу вибуху війни заявили ся детективи, неначе би вискочили зпід землі сотками й тисячами. Анї один з моїх товаришів не виминув поліційного переслідування. Що до мене — то я довше не можу вже числити моїх досвідів з людьми тої категорії.

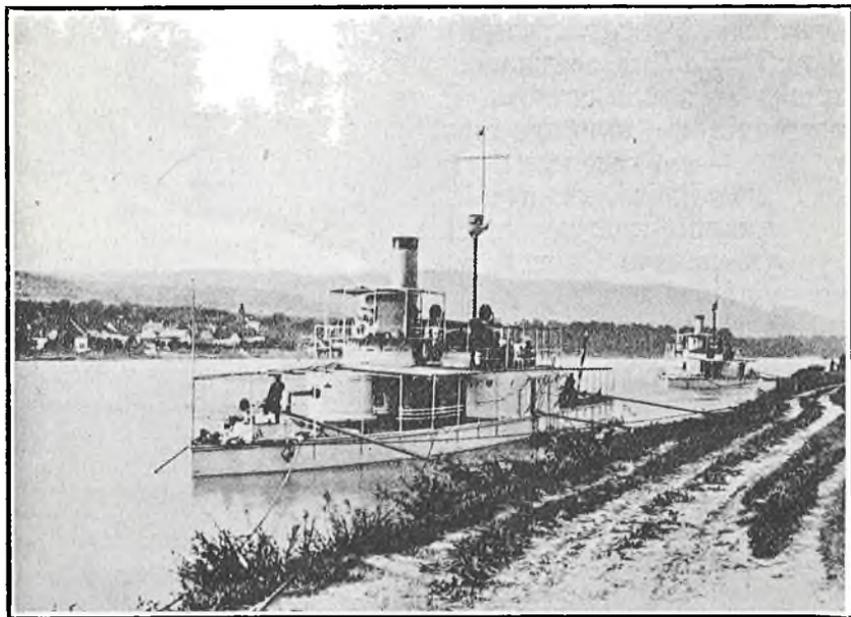
Останна пригода лучила ся мені недавно. Коли я перебув, неначе Одисей, морські філі і виминув небезпеку підводних лодок, зближав ся кінець моєї подорожи. Я всїв на лодку, маючи в запасі численні листи з припорученнями і всі документи в найліпшій порядку. Я прибув до міста Мессини о́коло полудня одного гарного дня.

По полагодженю формальностей, що тривало більше ніж дві і пів години, нам позволено висісти на берег. Я дістав ся на сушу з п. Флеротом, кореспондентом ньюйорської газети „Ворлд”, котрий примістив ся на моїй лодці. Пакунки мого товариша переглянено з незвичайною старанністю, через що я вже скоро підготовив як найдокладніше мої пакунки до перегляду. Вкінци й се минуло ся і наші пакунки поскладано на віз. Нараз зблизив ся до мене агент тайної поліції і приказав мені зайхати з моїми клунками до окремого уряду. Зі мною за́тягнуто туди ще одного Еспанця.

Нас обох вишитувано дуже довго, а підчас того 16 або 17-літний парубок переглядав наші пакунки. Комісар сказав мені, що я дуже добре говорю по турецьки, що я є Турок, що мене підслухувано і що шкода моїх зусиль заперечувати знане турецької мови. Я відпекував ся всіми силами, що не знаю анї одного слова з сеї мови, однак секретар комісара перервав мені на-пів жартом на-пів погрозою:

„Ви Турок! Ви Турок!”

Мимо всіх моїх паперів я ніяк не міг їх переконати, що я є Француз. Коли запала ніч, принесено лямпу. Діти полісмена прийшли до кімнати і виглядали на дуже занятих забавою. Коли я даліше сильно протестував, комісар показав мені телеграму, котрої перші слова звучали: „На розказ французького правительства” Через те він хотів вмовити в мене, що мене арештовано на припорученє моєї власної держави. І дійсно, я довідав ся, що

Австро-угорські монітори на Дунаю.

мене арештовано, придержавши, не знати за що і не знати на припорученє якого уряду. Мабуть я ніколи вже про се не дізнаю ся.

Так вкинено мене до вязниці. Заки замкнено двері моєї келії, — за котру я мусів платити чинш, таксамо як мусів заплатити і за фіякра, котрий мене сюди завіз — мене ще раз віддано під острий перегляд, хоч майже всьо, що я мав при собі, забрали вже від мене передтим. Один сторож забрав від мене гарну фотографію, котру до сього часу я міг носити, опісля ножем порозтинав спряжки від моїх штанів і від камізельки. Виколювач до

зубів, який він знайшов в моїй кишені, дуже його здивував. Він запитав мене, що се є, а вкінці сконфіскував се, а також мою спинку від ковнірця.

Я просив о дозвіл вислати телеграму до тих, котрі могли би бути занепокоєні моєю долею. Однак мені заборонено порозумівати ся з кимнебудь письменно або устно.

Се тривало вісім днів. Мене замкнено в моїй келії, неначе в могилі, і засуджено на цілковите неробство. Моїми найвірнійшими товаришами були павуки і хроби.

Аж п'ятого дня я дістав дозвіл взяти собі одну книжку з мого пакунка. Були се „Поезії в прозі” Карла Боделера. Після звичаю книжку віддано наперед до перегляду управителеви вязниці. Симпатичний сторож приніс її мені, кажучи:

„Сховайте її добре, щоби ніхто не побачив. Управитель не бажає собі, щоби ви мали книжки при собі. Він каже, що заборонено читати „новелі” у вязниці”

Три рази на день приходив до мене сторож, зоружений залізною штабою, щоби оглянути крати у вікні. Мене попрошено, щоби я пійшов на прохід, а я прийняв пропозицію з одушевленем. Мене заведено до якоїсь пивниці на пиво, відки я випросив ся сейчас. Відтиски моїх пальців і мою фотографію з переду лица і з профілю зняли з мене сейчас на початку першого дня. Тоді я побачив ся також з моїм увязненим товаришем Еспанцем, котрому всі ті прикрі формальности витиснули сльози зі встиду.

Коли я входив до своєї вязничної кімнати, мені повіли, що я можу сказати собі дещо принести, коли маю гроші. Я зажадав вина.

„Не дозволено!” — була відповідь.

„То дайте мені фляшку мінеральної води”.

І се було заборонене. Таксамо відповіли мені, коли я зажадав чоколяди, або чого иншого. Мені вдало ся дістати раз на день, около 4-тої години пополудни, овочеву страву, котру я їв без смаку. В ночі я не міг спати, бо електричне світло світило ся в моїй келії аж до рана, а веселі сторожі робили великий галас на коритарях вязниці.

Два рази на день деякі вязні діставали відпочинок. З мого вікна я бачив, як вони проходжували ся на по-

двірю там і назад. Се були італійські жовніри, котрі — як мені розповідали сторожі і злочинці — відмовили ся йти до війни. Між ними було багато старших. Вони зовсім не зраджували пригнобленя і співали часто короткі пісні, повні якогось свобідного гумору. Вони розвеселяли мене і їм я завдячую кілька хвиль розривки.

При кінци осьмого дня мене пущено свобідно без якогонебудь оправданя або поясненя. Своє увільнене я завдячую Едґарови А. Маврерови, кореспондентови ньюйорської часописи „Глоб” в Римі, котрого повідомили про моє арештоване ньюйорські газетярі. Американський амбасадор в Римі робив особисті стараня, щоби мене увільнити. Я думаю, що можу сказати — і то зовсім слушно — що без тих примірів дійсної приязни я був би сидів у вязниці ще й доси.

Ще треба було чекати дальших двацять днів, заки віддано мені в Римі мої папери, без котрих я ніяк не міг би був рушити ся.

Ж А Р Т И.

Тамто простить, але сього таки ні.

Мужеви втікла жінка. Він довший час сумував, але з часом погодив ся зі своєю щербатою долею. Минуло пів року і жінка повернула з вандрівки. Клякнула перед мужем і просить: „Прости мені се, що я тебе покинула!”

— Що ти мене покинула, се я тобі прощаю, але того, що ти повернула назад до мене, не прощу ніколи! Будь здорова!

—о—

Пошив панка в дурні.

Селянин, побачивши товпу, приступає близше і питає:

— Що стало ся нового?

Молодий панок хотів закпити собі з селянина і відповідає:

— Корова знесла яйце.

Селянин: — Так? То з нього певно вилізе мудрійше теля ніж ти...

—о—

В школі.

Учитель: — Скажи мені, Яцю, відки береть ся роса?

Яць: — Земля, прошу пана, обертаєть ся довкола своєї оси протягом 24 годин і так сильно летить, що аж потить ся.

Іван Франко про свою діяльність.

Дня 30. жовтня 1898 р. святковано у Львові ювілей, устроений молодіжню Франкови з нагоди 25-літя його письменської праці. Було се величаве свято признання Франкових заслуг, положених на жертвеннику українського наро-

Іван Франко.
(*1856—†1916).

да. Було се свято, на яким молодіж устами Володимира Гнатюка і Гриця Гарматія висказала свою глибоку пошану й велику вдячність свому духовому провідникови, а старша громада: одні устами проф. Грушевського привитали найвизначнійшого культурного робітника на українській ниві, другі устами М. Павлика привитали іменем українського се-

лянства, спеціальнож української радикальної партії — одного із її основників, і головних її провідників, врешті одні, а й тих було чимало, ті його противники, ті, що то з ними Франко зводив без упину бої, і ті прийшли заявити йому своє признане і поєднати ся з ним, яко з найвизначнішим сучасним представником нашого письменства. Представники загалу української громади прийшли віддати честь заслугам Івана Франка.

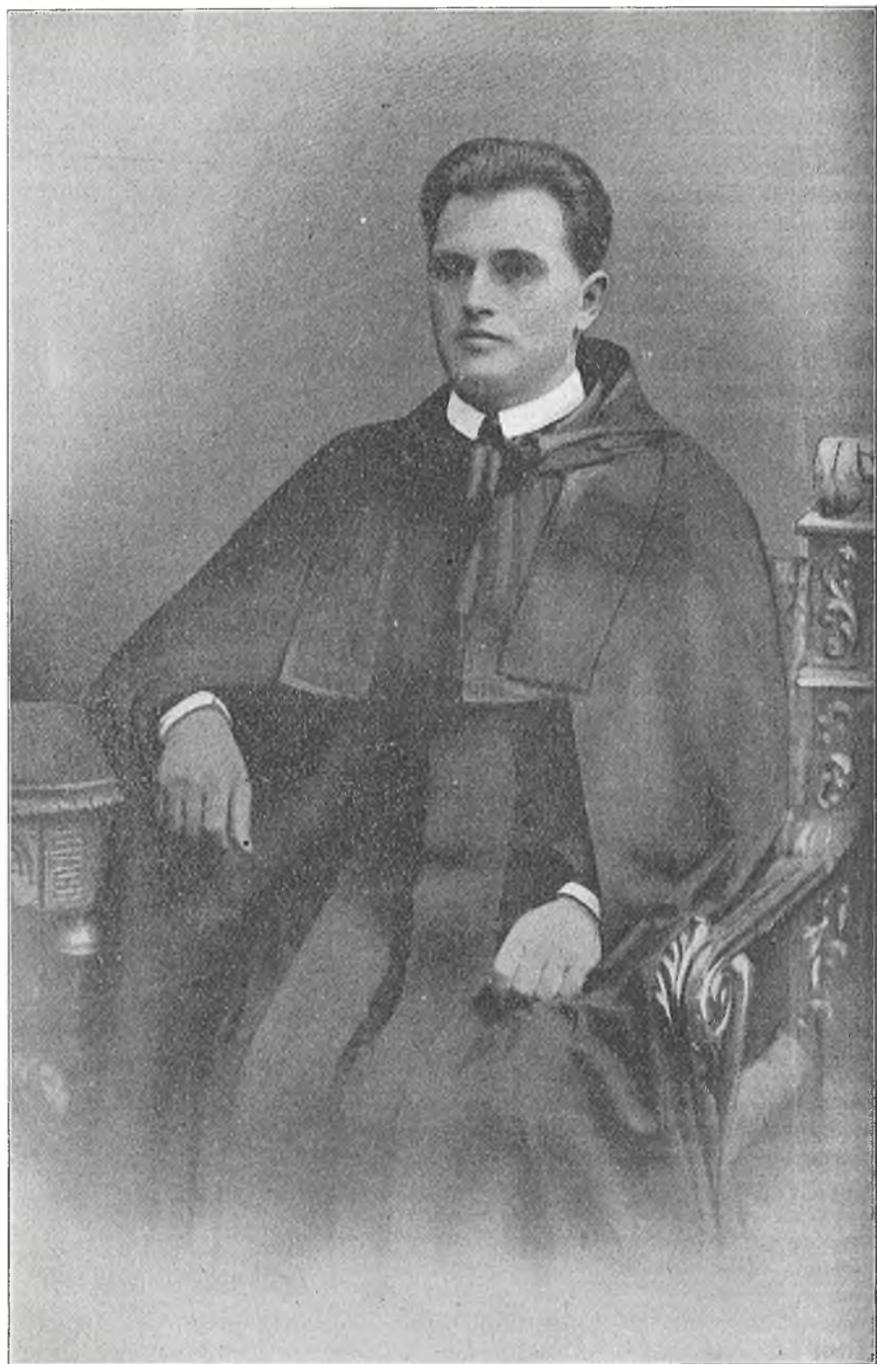
На всі їх привіти відповів Франко промовою, вельми характеристичною для розуміння й належної оцінки його індивідуальности. Ту його промову подаю в цілій основі:

Першим моїм словом, — почав говорити Франко зворушеним голосом, — нехай буде щира подяка всім тим, що устроїли отсе нинішнє сьвято. Поперед усього подяка молодіжи, що не щадила на се трудів і заходів; подяка всім тим, що явили ся тут нині; подяка товаришам праці і переконань; щира подяка бесідникам, що промовляли з сего місяця.

Подяка віинци й моїм противникам. За двайцять пять літ моєї праці доля ніколи не скупила мені їх; вони підганяли мене наперед, не дали мені застоюватись на однім місци. Я розумію дуже добре вагу боротьби в розвою і вдячний своїм противникам і щиро поважаю тих, що борють ся зі мною чесним оружем.

Коли скину оком по нинішнім зборі, то запитую себе: задля чого зібрала ся тут така велика і сьвітла громада? Думаю, що не для моєї особи. Я не вважаю себе ані таким великим талантом, ані жадним героєм, ані таким взірцевим характером, щоб моя особа могла заґрїти всіх до себе. Двайцять і пять літ я був тим пекарем, що пече хліб для щоденного вжитку. Я завсіди стояв на тім, що наш народний розвій має бути міцною стіною. Муруючи стіну, муляр кладе в неї не самі тільки гранітові квадри, але як випадє, то і труск і обломки і додає до них цементу. Таксамо і в тім, що я зробив за ті літа, може й знайдеть ся деякий твердший камінь, але певно найбільше буде того труску і цементу, котрим я заповнював люки і шпари. В кождім часі я дбав про те, щоб відповісти потребам хвилі і заспокоїти злобу дня. Я ніколи не хотів ставати на котурни ані щадити себе; я ніколи не вважав свого противника занадто малим; я виходив на всяку арену, коли боротьба була потрібна для проясненя справи. Я знаю, що з моїх творів дуже мало перейде до памяти будущих поколінь, але мені се байдуже; я дбав поперед усього про теперішних, сучасних людей.

Яко син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почував себе до обовязку віддати працю свого життя тому простому народови. Вихований у твердій школі, я від малку засвоїв собі дві заповіді. Перша, то було власне почутє того обовязку, а друга, то потреба ненастанної праці. Я бачив від малечку, що нашому селянинови ніщо не приходить ся без важкої праці; пізнїйше я пізнав, що й нам усім, яко нації, ніщо не прийде за дармо, що нам ні від кого ніякої ласки не надїяти ся. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше надбанє; і тільки те, що з чужого культурного добра присвоїмо собі також власною працею, стане нашим добром. От тим то я

Стефан Сотер Ортинський,
перший гр.-кат. єпископ у Злучених Державах.
(*1863—†1916).

старав ся присвоювати нашому народови культурні здобутки інших народів і знайомити інших з його житєм.

Головну вагу клав я завсїди на здобуване загально-людських прав, бо знав, що народ, здобуваючи собі загально-людські права, тим-самим здобуває собі й національні права. І сам я в усїй своїй діяльності бажав бути не поетом, не вченим, не публіцистом, а поперед усього ч о л о в і к о м. Мені закидували, що я розстрілюю свою діяльність, перескакую від одного занятя до иншого. Се було власне впливом мого бажаня — бути чоловіком, освіченим чоловіком, не лишити ся чужим у жаднім таким питаню, що складає зміст людського життя. А пізнавши щонебудь, я бажав і всіх сил докладав довести й інших до того, щоб зацікавили ся тим і розуміли се. Дехто звиняв мене тим, що важкі обставини життя, конечність заробітку спонукувала мене кидати ся на різні поля. Але мені здаєть ся, що тут більше причинила ся моя вдача, те горяче бажанє — обняти цілий круг людських інтересів. Може бути, що сей брак концентрації зашкодив мені, яко письменникови, але у нас довше будуть потрібні такі, як я, щоб розбуджували інтерес до духового життя і громадили матеріял, обтесаний бодай з грубого. Фундаменти все так будують ся; а тільки на таких фундаментах, на таких стїнах може з часом здвигнути ся пишне, сьміле склепінє.

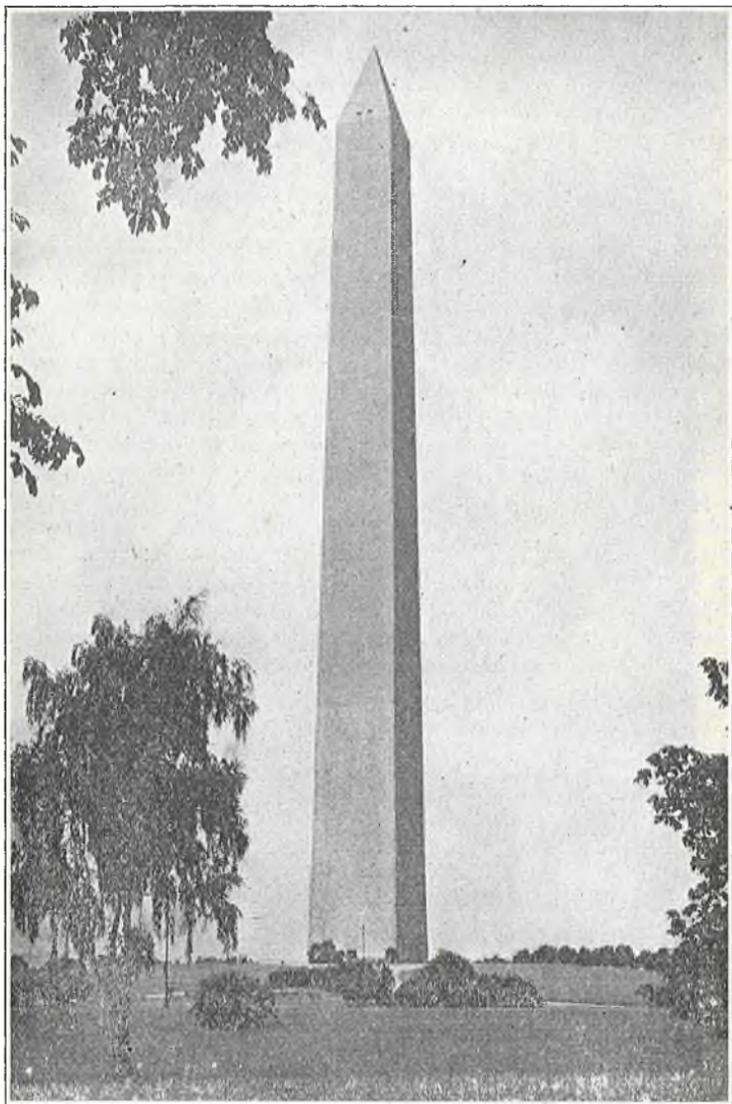
Так отже не для мене се нинїшне сьвято. Я чую, що я не заслужив на него. Але воно наповняє мене радостью, яко симпомом, яко знаком того, що в широких кругах нашої громади займаєть ся або й сильно вже горить тесаме бажанє освіти, свободи і широкого індивідуального та громадського розвою, бажанє, котрого виразом є мої писаня. Вийшовши з самого дна нашого народа, я старав ся однакою любовю обняти всі його веретви, а нинїшне сьвято є для мене знаком, що у нас будить ся, а декуди вже й ярко палає бажанє солідарности з нашим найменшим братом. Тільки ненастанна, жива єтичність з людьми може охоронити наше письменство від манівців; тільки солідарність з тим нашим бідним, сїрим, але конкретним братом охоронить нас від абстракцій і доктринерства, поведе наш національний розвій простою, вірною дорогою.

Ще раз дякую шановній громаді за нинїшний вечір. Здаєть ся не потребує обіцувати, що й на далі я не зійду з тої дороги, якою йшов доси. Така вже моя натура, що праці своєї не покину ніколи; се не жадне геройство, а просто елементарна сила веде мене сею дорогою, сила моєї хлопської крові.

Певна річ, у моїй діяльності було чимало помилок, — але хто-ж роблячи якесь діло не помилив ся? Та нині я можу дивити ся на ті помилки спокійно, бо знаю, що або мені самому або иншим служили вони осторогою і наукою. А щодо себе самого я завсїди держав ся тої думки: нехай пропаде мое ім'я, але нехай росте і розвиваєть ся руський народ!

Отсею своєю промовою поет вводить нас, українську громаду, до своєї робітні. Він вказує на свою працю для здвигнення храму культури вкраїнського народа, як на завданє свого життя, — а на свою письменську, політичну, чи яку там ще працю, яко на одну тільки частину цілости, частину,

в якій є й твердий граніт, але є й менше трівкі матеріали. Колиб він пійшов одним шляхом, він граніту того призбирав би більше, але не міг би стати тим будівничим широких, трівких основ нашого життя.

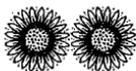
Пам'ятник Вашингтона у Вашингтоні (високий 550 стіп).

Так розуміє Франко своє життя і свою громадську діяльність та поетичну творчість. Колиж його життя й діяльність не плили рівним руслом, то він оправдує се в своїй промові,

висказаній у веселім тоні на ювілейнім комерсі, що відбувся після концерту, ось-так:

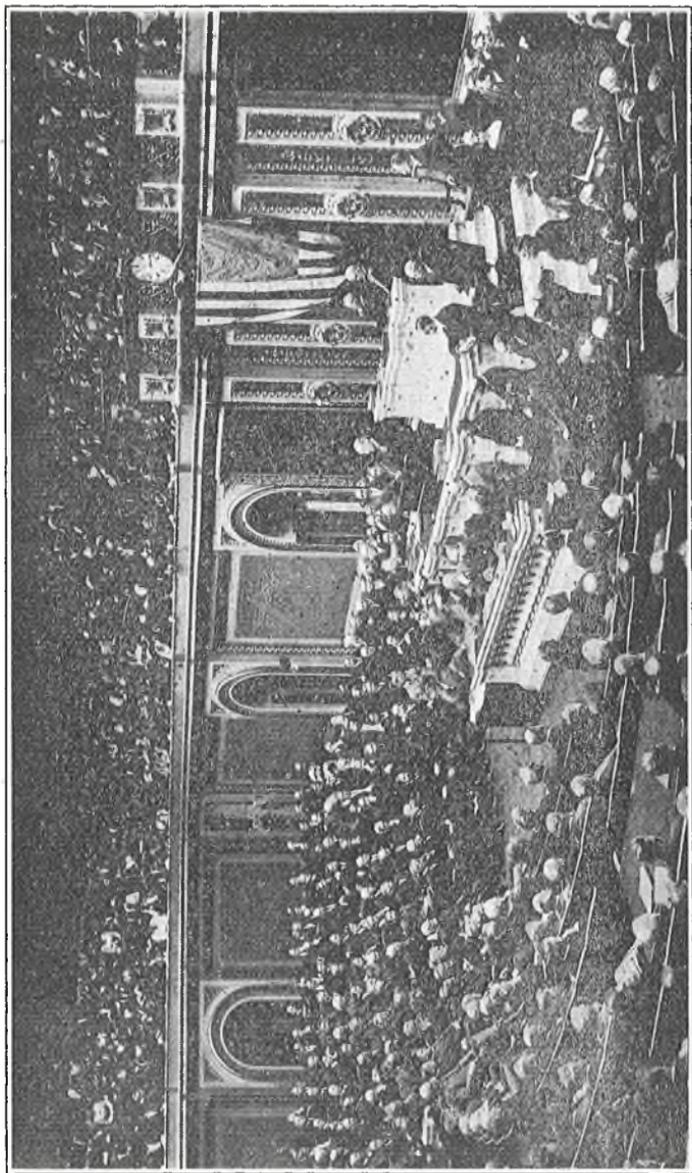
Якби в мене було щонебудь з натури когута, то мені повинен би по сьогоднішнім вечері вирости о такий високий гребінь. На які різні високі гідности мене підносили сьогодні! Зробили мене гетьманом, яким я ніколи не був і не хотів бути; зробили мене керманичем, хоч я, придививши ся правдивим керманичам на дарабах на Черемші, зовсім не мав би охоти ним бути; зробили мене проводирем, хоч я любив лише іти в ряді, памятаючи добре того генерала, про котрого Наполеон казав, що коли він іде в ряді, то дуже добрий вояк, колиж на переді — то чистий ідіот. Дістають ся мені від громади компліменти за се, чого в мене нема, хоч дай Боже, щоби було; але коли *in vino veritas*, то — як писав колись Тянчкевич — „скажім собі всю правду в очи”, нехай громада почує компліменти і від мене! Я любив іти в ряді і люблю, але — такого ряду не було... І се було моє нещастє; я крутив ся як вівця і замість іти уже протертою дорогою, сам мусів протирати її. У нас було і є замало людей і до найпростійшої роботи. Се одна хиба громади. Друга: у нас уже така вдача, що любимо — уживши прикладу з війска — свого „Флігельманна” вічно штуркати, аби схибив з дороги і не йшов рівно з другими. Я дізнав сего штурканя безнастанно від своїх і чужих. Стєе поштуркуване і виниханє другого не дозволяє нам іти рівним рядом. Якби з мого досьвіду я мав подати громаді яку науку, то вона була би така, як у війску: „Ріхтунг гальтен!” (Рівний ряд!) Бути може, що до 50-літнього ювілею, котрим мені отсе грозили, ми навчимо ся того. А покищо на становищи рядового я навчив ся того, чого рад би навчити й інших, а то: нічому не дивувати ся, і половину чого доброго уважати ілюзією. За 25 літ роботи досьвід навчив мене філософічного спокою і саме того мені завидують. Звісно, краще було би мати инший досьвід. Отсе мої слова правди для громади!”

Антін Крушельницький [Літературні характеристики українських письменників. І. Іван Франко. (Поезія)].

ЩО МАТИ ПОВИННА ЗНАТИ ПРО АЛЬКОГОЛЬ.

1. Що алкоголь здержує фізичний та умовий розвиток дитини.
2. Що алкоголь є причиною тупоумности і розсіяня дитини в школі.
3. Що алкоголь вироблює непослух дитини зглядом рідичів.
4. Що алкоголь є причиною нервовости і браку сну.
5. Що алкоголь грозить моральному упадкові дитини.
6. Що алкоголь ослаблює опір слабостям.
7. Що алкоголь продовжує слабість.
8. Що кожний цент замість на алкоголь ліпше пустити на поправу їди.
9. Що в більшій части всі умові каліки мають завдячити свій стан, пиянству своїх рідичів і прародичів.

Президент Злучених Держав отвирае конгрес.

КОШТИ ДВОРІЧНОЇ ВІЙНИ ВІНОСЯТЬ 51 МІЛІАРДІВ.

В місті Копенгаген (в Данії) заснувало ся товариство, яке має на цілі через порівняне студіювати економічні наслідки війни. Се товариство опублікувало свій перший звіт в маю 1916 року. В звіті представлені є видатки теперішньої війни.

Числа є недокладні тому, що війна ще не покінчена, і тому, що дуже тяжко оцінити деякі її наслідки. Вправді можливим є ствердити воєнні тягарі на підставі бюджетів воюючих держав, однак неможливим є ствердити вартість шкоди у воєнних матеріялах та шкоду, яку понесли землі, на котрих ведеть ся війна. Неможливо є почислити втрати людської енергії, котра має велике значіне в господарстві.

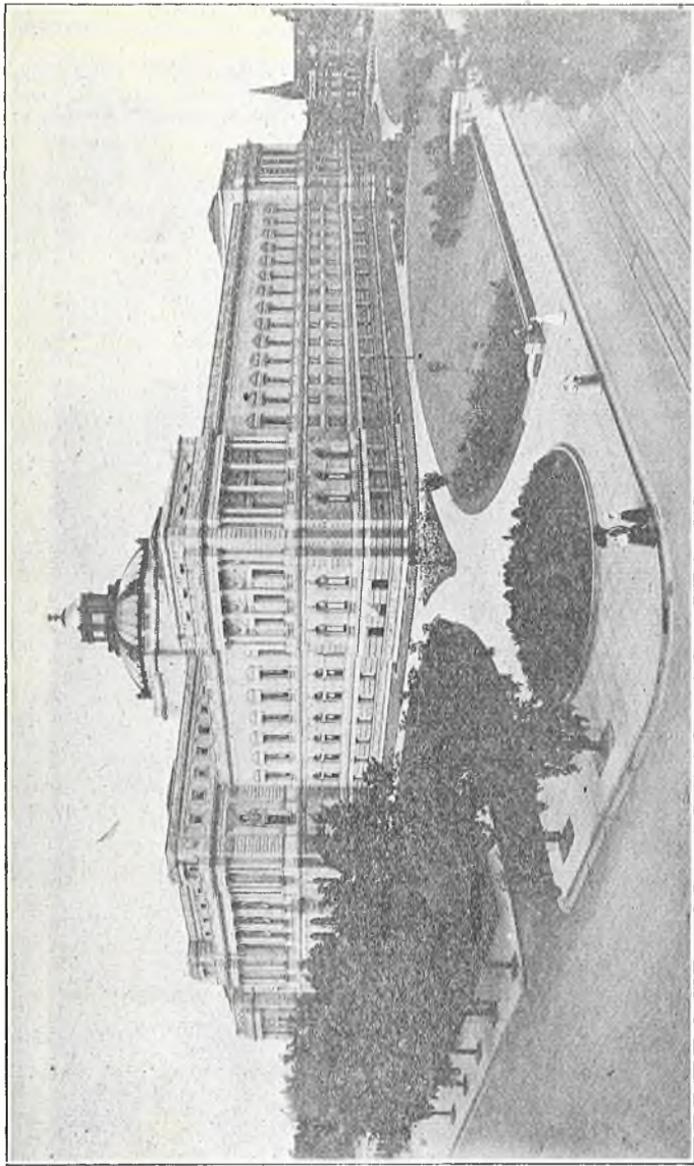
Низше подана статистика представляє нам подрібно наслідки війни. З тої статистики вже видно, як страшно відібеть ся європейська війна на господарським поли.

Видатки, після обчислень статистиків, є слідуючі:

	Перших дванай- цять місяців	Других дванай- цять місяців (що найменше)	Разом за двадцять чотири місяці
Німеччина	\$4,425,000,000	\$7,225,000,000	\$11,650,000,000
Австро-Угорщина	2,500,000,000	3,125,000,000	5,625,000,000
Бельгія	60,000,000		60,000,000
Бельгія (додаток союзників)	245,000,000	95,000,000	340,000,000
Болгарія (урядово у війні від жовтня 1915 р.).....	25,000,000	125,000,000	125,000,000
Франція	3,200,000,000	4,800,000,000	8,000,000,000
Британія	3,550,000,000	9,125,000,000	12,675,000,000
Італія	800,000,000	1,450,000,000	2,250,000,000
Росія	3,650,000,000	6,750,000,000	10,400,000,000
Сербія	140,000,000	140,000,000	280,000,000
Туреччина (обчислена в при- ближеню; урядових цифр- нема)	190,000,000	230,000,000	420,000,000
Разом	\$18,785,000,000	\$33,065,000,000	\$51,850,000,000

Урядові дати щодо видатків протягом перших сімнадцяти місяців війни, до січня 1916 року, є такі:

Німеччина	\$7,125,000,000
Австро-Угорщина	3,800,000,000
Бельгія	60,000,000
Бельгія (видатки союзників)	285,000,000
Болгарія	70,000,000
Франція	4,800,000,000
Британія	7,375,000,000
Італія	1,400,000,000
Росія	6,500,000,000
Сербія	200,000,000
Туреччина	275,000,000
Разом	\$31,890,000,000

Конгресова бібліотека у Вашингтоні (найгарніша в дімі 'світі').

Слідуючі таблиці вказують відношенє воєнних видатків до державної вартости і податку:

	Державний податок	Державний маєток
Німеччина	\$10,000,000,000	\$75,000,000,000
Австро-Угорщина	3,125,000,000	26,250,000,000
Франція	7,300,000,000	58,400,000,000
Британія	11,000,000,000	75,000,000,000
Італія	2,000,000,000	16,000,000,000
Росія	?	?
Разом	\$33,425,000,000	\$250,650,000,000
	Річний бюджет	Привіз 1913
Німеччина	\$875,000,000	\$2,700,000,000
Австро-Угорщина	1,125,000,000	730,000,000
Франція	1,040,000,000	1,700,000,000
Британія	990,000,000	3,360,000,000
Італія	520,000,000	720,000,000
Росія	1,850,000,000	630,000,000
Разом	\$6,400,000,000	\$9,840,000,000
	Привіз 1913	Вивіз 1913
Німеччина	\$2,525,000,000	\$2,525,000,000
Австро-Угорщина	394,000,000	394,000,000
Франція	1,445,000,000	1,445,000,000
Британія	2,675,000,000	2,675,000,000
Італія	500,000,000	500,000,000
Росія	760,000,000	760,000,000
Разом	\$8,499,000,000	\$8,499,000,000

Процент видатків за два роки війни в порівнянню з цифрами, згаданими в горі, є такий:

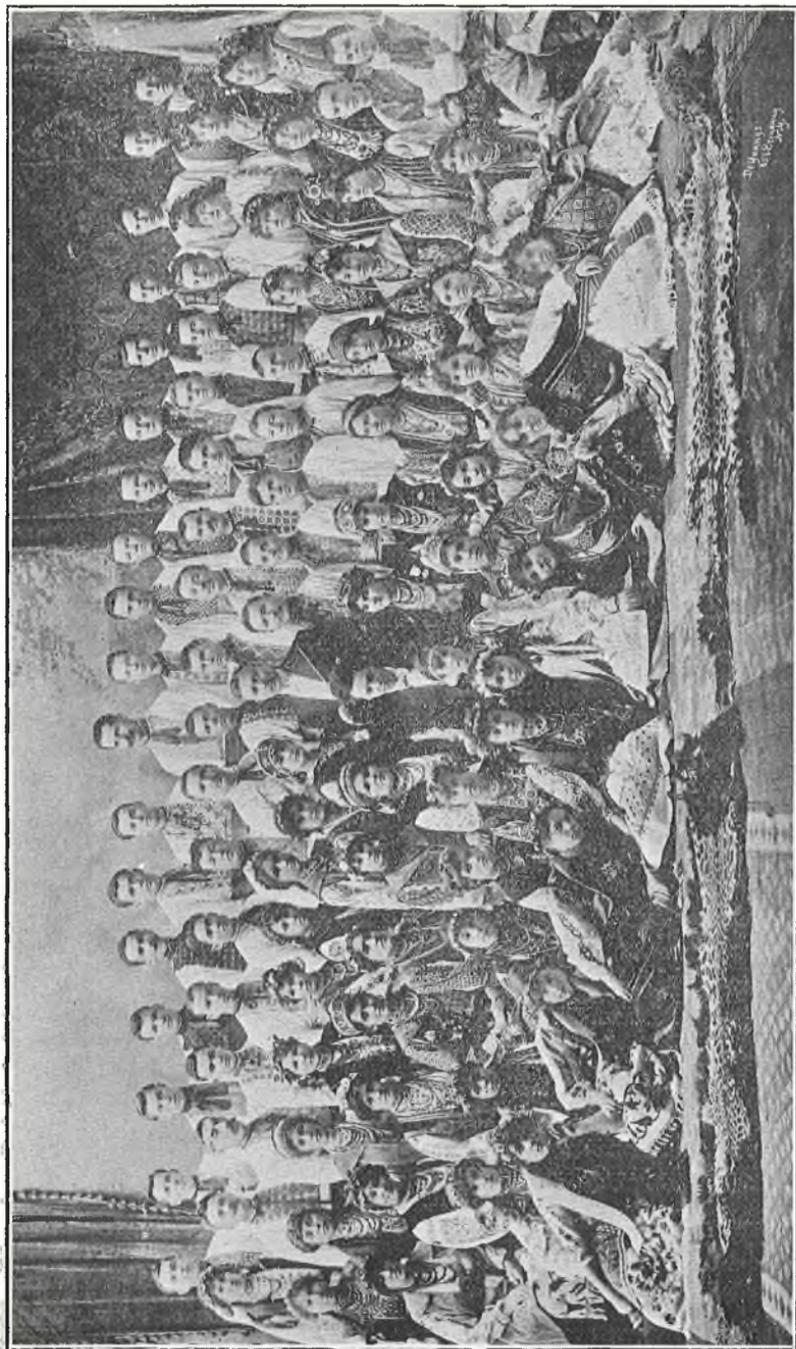
	Державний податок	Державний маєток	Бюджет	Привіз 1913	Вивіз 1913
Німеччина	116	16	1.322	432	461
Австро-Угорщина	180	12	498	771	947
Франція	110	14	771	446	562
Британія	112	17	1.280	377	475
Італія	111	14	430	312	453
Росія	?	?	357	1.096	1.319
Разом пересічний процент	120	16	790	514	596

Сучасні видатки, в порівнянню з видатками в попередних війнах протягом половини дев'ятнадцятого століття, є такі:

Війни	Загальні видатки	Триванє війни в днях	Денні видатки
1854-1856	\$1,750,000,000	730	\$2,400,000,000
1866	325,000,000	40	8,000,000,000
1870-1871	800,000,000	210	3,800,000,000
1877-1878	1,250,000,000	730	1,600,000,000
1904-1905	2,250,000,000	548	4,000,000,000
1914-1915 (від 1. серпня 1914 до 1. січня 1916)	31,890,000,000	518	61,400,000,000
1914-1915 (два роки)....	51,850,000,000	731	70,800,000,000

Воєнні позички до 1. січня 1916 року виносять:

	Довготривалі позички	Короткотривалі позички	Разом
Німеччина	\$6,175,000,000	\$500,000,000	\$6,675,000,000
Австро-Угорщина	2,750,000,000	775,000,000	3,525,000,000
Бельгія	60,000,000		60,000,000
Болгарія	50,000,000	60,000,000	110,000,000
Франція	3,025,000,000	2,975,000,000	6,000,000,000
Британія	5,185,000,000	1,900,000,000	7,085,000,000
Італія	425,000,000	575,000,000	1,000,000,000
Росія	1,575,000,000	3,500,000,000	5,075,000,000
Сербія		200,000,000	200,000,000
Туреччина		165,000,000	165,000,000
Разом	\$19,245,000,000	\$10,650,000,000	\$29,895,000,000

Український Хор в Нью Йорку зі своїм діригентом п. М. Гундичом.

Позички неутральних держав, спричинені війною:

	Довготривалі позички	Короткотривалі позички	Разом
Данія	\$35,000,000		\$35,000,000
Греція		35,000,000	35,000,000
Норвегія	10,000,000	10,000,000	20,000,000
Голяндія (з Індією)	142,500,000	65,000,000	207,500,000
Румунія		60,000,000	60,000,000
Швеція	40,000,000	5,000,000	45,000,000
Швайцарія	35,000,000		35,000,000
Разом	\$262,500,000	\$175,000,000	\$437,500,000

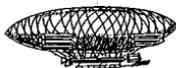
Загальна сума позичок європейських держав підчас війни виносить:
 Довготривалі позички \$19,507,500,000
 Короткотривалі позички 10,825,000,000

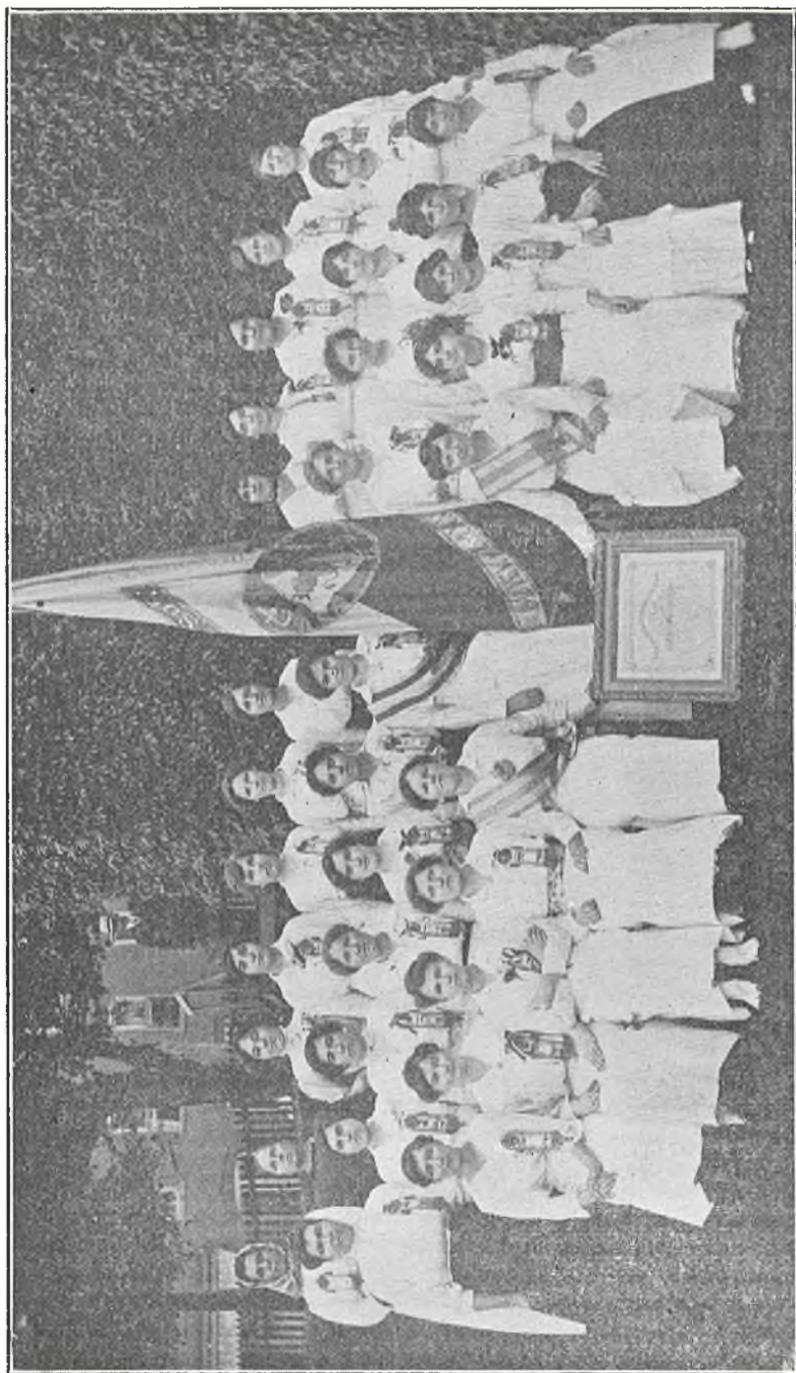
Разом \$30,332,500,000

Слідуючі цифри вказують державні довги європейських держав і проценти від тих довгів:

Воюючі держави	Д О В Г И		П Р О Ц Е Н Т И	
	Перед війною	До 1. цвітня 1916	Перед війною	До 1. січня 1916
Німеччина	\$1,250,000,000	\$12,250,000,000	\$42,000,000	\$245,000,000
Австро-Угорщина	3,750,000,000	9,000,000,000	160,000,000	395,000,000
Бельгія	600,000,000	?		
Болгарія	240,000,000	380,000,000	15,000,000	18,500,000
Франція	6,600,000,000	14,600,000,000	265,000,000	500,000,000
Англія	3,535,000,000	14,500,000,000	122,500,000	440,000,000
Росія	2,850,000,000	4,600,000,000	230,000,000	540,000,000
Італія			85,000,000	125,000,000
Сербія	185,000,000	460,000,000	11,800,000	21,000,000
Туреччина	700,000,000	?	50,000,000	60,000,000
Неутральні держави				
Данія	105,000,000	145,000,000	3,500,000	5,000,000
Греція	250,000,000	325,000,000	10,000,000	13,000,000
Норвегія	100,000,000	125,000,000	3,500,000	4,500,000
Голяндія	485,000,000	?	16,500,000	26,000,000
Румунія	365,000,000	?	19,000,000	23,000,000
Швеція	180,000,000	240,000,000	6,500,000	8,500,000
Швайцарія	30,000,000	75,000,000	2,000,000	2,500,000

Звіт товариства в Копенгаген вказує, що державний довг Німеччини перед війною виносив \$1,250,000,000, однак він не обіймав довгів різних держав, які належать до Німецького Союзу. Довги цих держав виносили перед війною около \$4,200,000,000. Французський економіст Тері обчислив, що до 1. січня 1916 р. довг союзних німецьких країв збільшився о \$5,000,000,000, отже треба \$9,200,000,000 додати до 12 мільярдів довгу Німеччини. Тоді державний довг Німеччини зросте в приbliżенно до величезної суми 21 мільярдів.

Сестринство Пр. Діви Марії, відділ 151 У. Н. Союзу, в Агентаві, Па.

Чудні дерева.

Природа є незрівнана в своїх творах. Деколі стрічає чоловік такі дива, що розумом годі йому їх розібрати. До таких див належать різні рослини. Так наприклад на острові Мадагаскар, коло Африки, росте дерево, зване „деревом подорожних” Воно дає чоловікови відпочати і достарчає умученому та спрагненому подорожному води, хоч довкруги нема ніякого жерела ні криниці.

Се дерево має вигляд великого вахляра, з тяжкою, неповоротною ручкою. Пень дерева виростає до 30 стіп висоти, а там вже виростають з нього на всі сторони листки. Вони є довгі на 8 стіп, а бадиле кожного листка довге на 6 стіп. На кожній галузі знаходить ся около 24 листків і вони розпростирають ся як отвертий вахляр.

Підчас горячої пори, коли всюди всьо висхне, подорожний, чи тубилець може навертїти пень в тїм місци, де починають ся галузи і тоді виплине з нього чиста, здорова і свіжа вода, а така зимна, неначе би походила з жерела.

Однак се дерево має ще й инше призначене для тамошних мешканців. З листя дерев роблять мешканці стріху для своїх деревляних домів. Бадиле з листя уживають на будову стїн, або крокв. В середині хати стїл зроблений з листя, а навіть тарїлки на столї також вироблені з листя.

У Венецуелї, в Полудневї Америцї, росте „молочне дерево” Воно росте на скалах, де ніщо инше не вдаєть ся. Його листки подібні до шкіри. Коли пень дерева навертїти, то з нього випливає сіре молоко, досить густе, яке має доволї приємний бальсамовий запах.

Мешканці збирають ся довкола тих дерев рано зі сходом сонця з великими збанками і „доять” тоді дерево. В полудне, під впливом горяча, молоко кисне і гіркне. Коли се молоко зіставить ся на вільнім воздуху, воно твердне неначе гума і тоді можна його смоктати, як звичайну гуму в Америцї. Коли подорожний заблудить в ті околиці, то йому стає дивно, як побачить дерева з понатиканими рурками, наче бочки з пивом. Сї рурки мають завертки, щоби молоко не витїкало без потреби.

Инше дерево, зване „масляним деревом”, росте в середній Африцї. З його соку виробляють тамошні мешканці масло, яке смаксом кагадує зовсім масло зроблене з коровячого молока. Се масло може стояти цілий рік і не зіпсуєть ся.

Ще инше замїтне дерево росте на острові Фїєро, що належить до групи Канарійських островів. Сей остров є такий сухий, що там нема навіть потоків і тому нема води. Мешканці мусять чим иншим гасити свою спрагу. На однім родї дерева ростуть довгі і вузкі листки, які зеленіють через цілий рік. Диво сього дерева полягає в тїм, що понад ним

Товариство ім. Тараса Шевченка, від 241 У. Н. С., в Провіденсі, Р. А.

вznосить ся безнастанно мрака. Ся мрака скроплюеть ся і опадає на листе, а з листя капає кроплями на землю під деревом, де повстають малі кернички, наповнені водою. Лише завдяки сьому „дощевому дереву” можуть там жити люди; є їх там небогато, бо одиноке жерело води є власне отсі дощеві дерева. Коли би їх не було, то люди не могли би там мешкати взагалі.

На Фльориді росте „миляне дерево”, перещеїлене сюди з Японії. На нїм ростуть ягоди, які мають барву жовтого мила. Сї ягоди, зварені разом з чорним насїнем, дають зовсім добре мило.

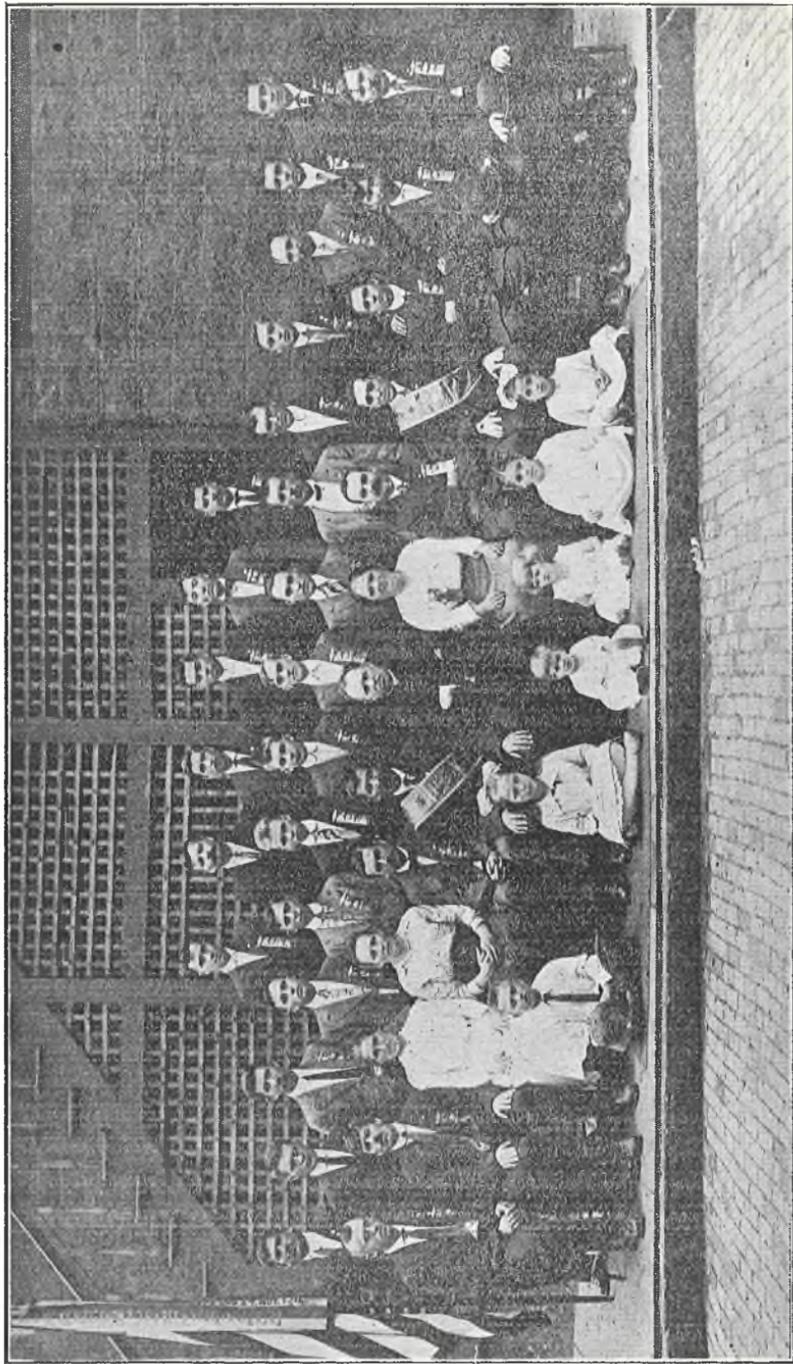
Ще й друге чудне дерево росте на Фльоридії. Є се „чарівне дерево” Належить воно до карловатих деревець, є завгрубшки рамени дорослого чоловіка, а висота його вносить 8 стїп. Воно має дуже багато галузий і галузок. Його листе сьвітить в ночі так ясно, що сьвітло можна бачити з віддаленя одной милї, а під самим деревом можна читати друковану книжку або газету. Коли листком з сього дерева потерти руку, то рука видає такесаме сьвітло, але зате листе тратити його зовсім.

Одиноке в своїм родї дерево находить ся на острові Гоа, недалеко Індї в Азії. Тамошні мешканці називають його „зажуреним деревом”. Ся назва походить відси, що в день се дерево вяне, а скоро лише надходить ніч, воно сей час приходить до житя, починає цвисти, а його листе отвираєть ся широко і випростовуєть ся. Та скоро лише зі сходом сонця покажеть ся луч сьвітла, дерево корчить ся, листочки з цьвіта опадають і воно починає наново сумувати.

На пустинї в Нубїї (в Азії) росте „дерево свищуче”. Скоро лише подує вітер, воно видає звуки подібні до гри на флеті і сї звуки розходять ся по пустини неначе які чудові мельодії. Тамошні мешканці впевняють, що на тих деревах мешкають духи небіщиків, які по смерті співають свої жалібні пісні. Однак учені люди кажуть, що сей свист походить від сього, що в сїм дереві жие багато черваків, які вертять діри, а коли вітер подує, то грає на тих дірках як на сопілці.

В Японії росте „дерево димляче” Воно було би зовсім незамїтне, коли би не те, що звичайно над ним вznосить ся дим так, неначе би пень дерева був комином. Причиною сього є те, що під впливом сонця дерево парує, а тоді пара мішаєть ся з іншими визївами дерева і се виглядає як дим.

На острові Цейльон, коло Індї в Азії, є дерево, зване „яблінка Еви” Дивний є овоч сього дерева. Зверха дуже гарний, темно-червоний, а в середині сочистий, як помаранча. Однак з одной сторони виглядає сей овоч надкушений і то так, що зовсім виразно пізнати слїди зубів. Се яблуко є великою отруєю. Мешканці Цейльону впевняють, що се є той „овоч знаня доброго і злого”, який вкусила Ева в раю за намовою вужа.

Бр. св. Петра і Павла, відді 388 У. Н. Союз, в Монесен, Па., в місцевим парохом о. Мих. Паздрієм.

Населенє Злучених Держав після народностей.

На підставі статистиків: Тукера, Джервіса, Мейо-Сміта, В. Ф. Віл-кокса й інших представляєть ся населенє Злучених Держав в той спосіб:

Ціле біле населенє Злучених Держав після ста- тистики з 1910 р. вносить	81,731.657
Англійців з уродження або походження разом зі Шкотами й Велшами є	24,750.000
Німців з Голляндцями	21,600.000
Ірляндців	15,250.000
Скандинавців (Шведів, Норвежців і Данців) ...	4,000.000
Французів (разом з канадійськими Французами)	3,000.000
Італійців	2,500.000
Жидів (половина з них недавно прибула з Росії)	2,500.000
Еспанців	2,000.000
Австрійських Славян (Чехів, Словаків, Моравців, Українців і т. д.)	2,000.000
Російських Славян і Фінляндців	1,000.000
Поляків (тих, що недавно прибули)	1,000.000
Мадярів (що недавно прибули)	700.000
Балканських народів	250.000
Всіх інших	1,181.957
Крім тих записано в 1910 р. такі народности:	
Нігрів	9,827.763
Індіян	265.683
Китайців (Хінців)	71.531
Японців	72.157

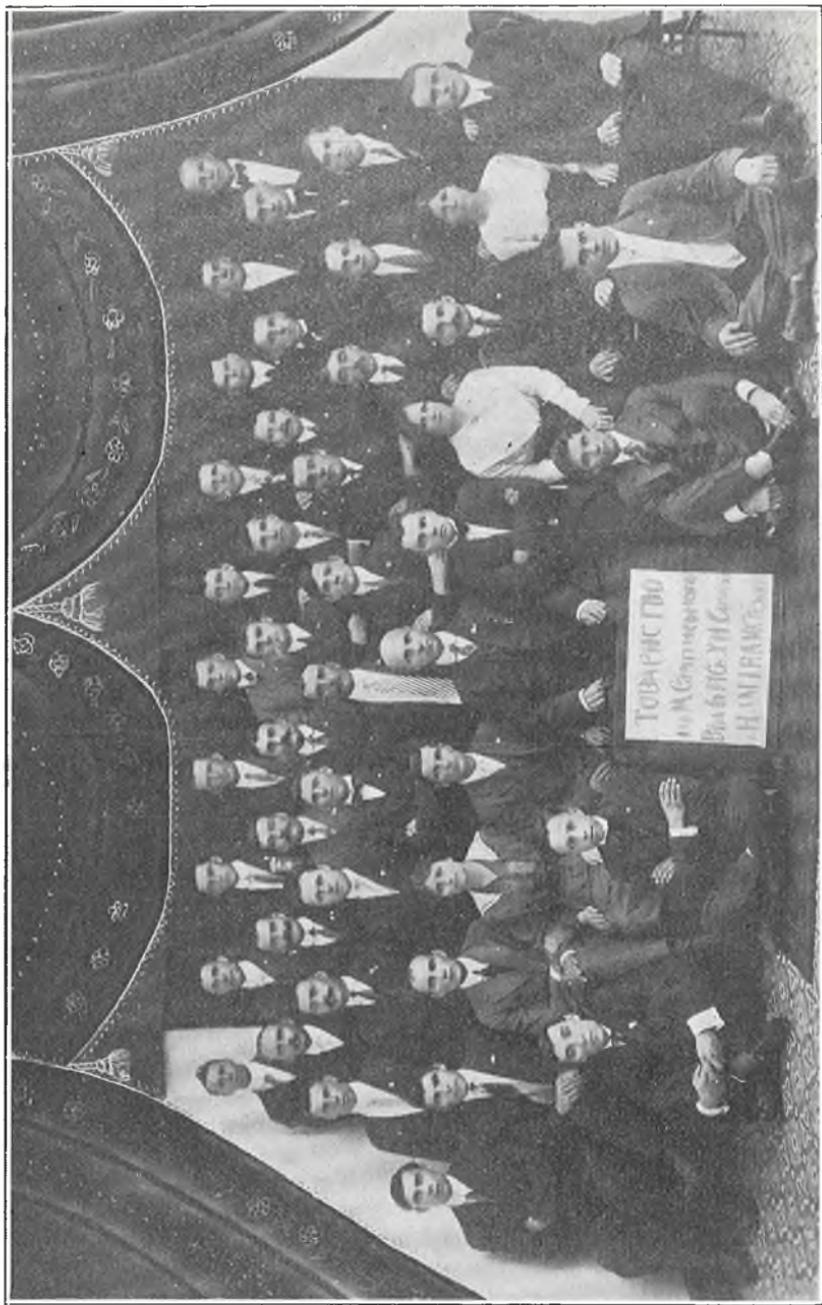
З повисшого зіставлення бачимо, що отая статистика не є докладна. Нема там докладно вчислених недержавних національностей. На се не звертав уряд давніше уваги і тому тепер тяжко є зіставити докладну статистику.

ЯК ПЕРЕРВАТИ ЖУРБУ.

Чоловік часто журить ся, а се не дає йому ні спати ні працювати. Коли на тебе нападе хвиля журби, не піддавай ся їй, бо се дуже шкодить здоровлю. В таким випадку старай ся порадити собі в той спосіб:

Звільни свою одіж; положи ся так спокійно, як лише можеш на довжину цілого тіла. Замкни свої очи на кілька мінут; підійми свої руки поволи в гору і спокійно спусти їх назад та положи понад головою. Опісля починай віддихати глибоко і довго. Коли спробуєш сеї праці через пять мінут, будеш спосібний знова до умової праці. Але до такого спочинку треба себе приневолити.

Тов. ім. М. Січинського, від. 146 У. Н. Союзу, в Гемтрежк, Міш.

НАЙБІЛЬШЕ МІСТО НА СВІТІ.

Кожного четвертого року прибуває містови Нью Йорк стільки населення, скільки має загалом Бостон або Ст. Луїс. Само місто Нью Йорк може поставити таку армію, як ціла держава Мексико.

Нью Йорк — се найбільше жидівське місто на світі. Нью Йорк є рівночасно найбільшим ірландським (айришським) містом. Тут живе 674.725 людей, в котрих пливе ірландська кров. В нім мешкає також 723.335 Німців, 306.422 бувших австрійських горожан і 735.447 бувших підданих російської держави.

Нью Йорк видав минулого року з міської каси 424,662.455 долярів і 6 центів. Розхід винсив 4.000 долярів більше ніж прихід. Довг Нью Йорку виносить 1.361,483.821 долярів 28 центів, значить довг міста є більший о 250 міліонів від довгу Злучених Держав, а шість разів більший від загального довгу трох найбільших міст Америки: Бостону, Філадельфії і Шікаго.

Довжина водопроводів в місті виносить 3.087 миль. Сі рури доставляють 170 мільярдів гальонів води на день. Проект наводнення найбільшої пустині на світі, Сагари, подає занотребоване лише 80 міліонів гальонів води.

Ньюйорська поліція коштує на рік 16,241.323 долярів. Полісменів є 10.764. На огневу сторожу видає місто 9,719.945 долярів.

Кожного дня переїзджає через ньюйорські залізничні стації 290 тисяч людей. Залізничні дороги, що кінчать ся в Нью Йорку, виносять 45.323 миль. Вони становлять 18 процент усіх залізниць в Злучених Державах.

Що 30 минут закладаєть ся в Нью Йорку нова бізнесова компанія, а що 45 минут банкрутує одна компанія.

Що 4 минути родить ся в місті одна дитина, а на рік родить ся 150 тисяч дітей.

Фабрик в Нью Йорку є 38 тисяч, а їх вартість виносить 1,800,000.-000 долярів. Вартість матеріялів, вироблених на рік в тих фабриках, оцінюють на 2,900,000.000 долярів. В Нью Йорку переводить ся 21 процент усіх грошевих операцій цілої Америки. Банки мають 216,157.000 долярів закладового капіталу, а в них находить ся щадничих вкладок на суму 5.377,461.797 долярів.

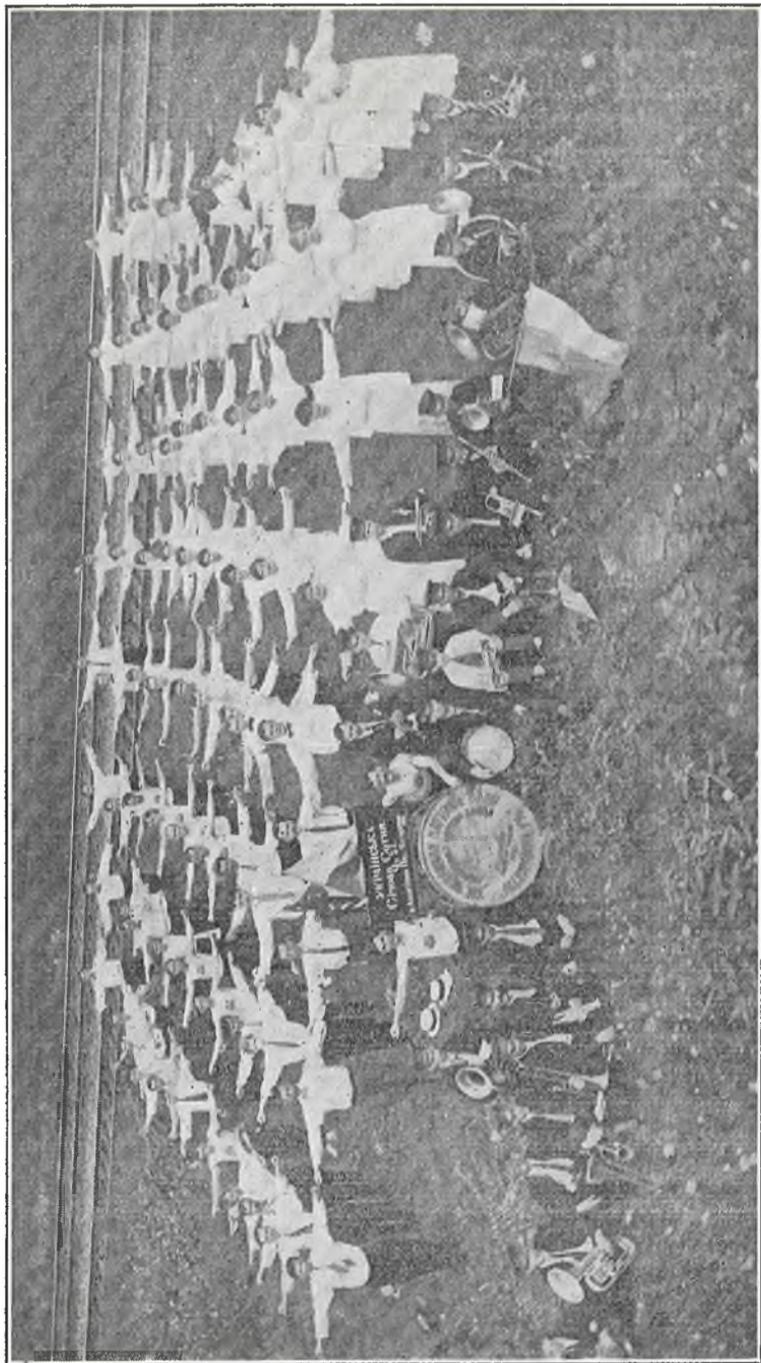
Улицями міста переїздить або переходить щоденно 4,969.680 людей.

В місті є 198 парків, які займають 8.615 акрів землі. Готелів є 1.500, театрів 256 і 600 ріжнородних місць, де люди можуть в ріжний спосіб забавити ся.

Церков в Нью Йорку є 1.525 з 1,709.240 парохіянами. В школах учить ся 802.575 дітей під проводом 20.065 учителів і учительок.

Шпиталів є 102 з 21.858 ліжками. Почтових урядів є 31. Сі уряди дістають на рік 73,825.000 долярів і видають 18,915.212 долярів. Через них переходить 109.480 тон почтових пересилок.

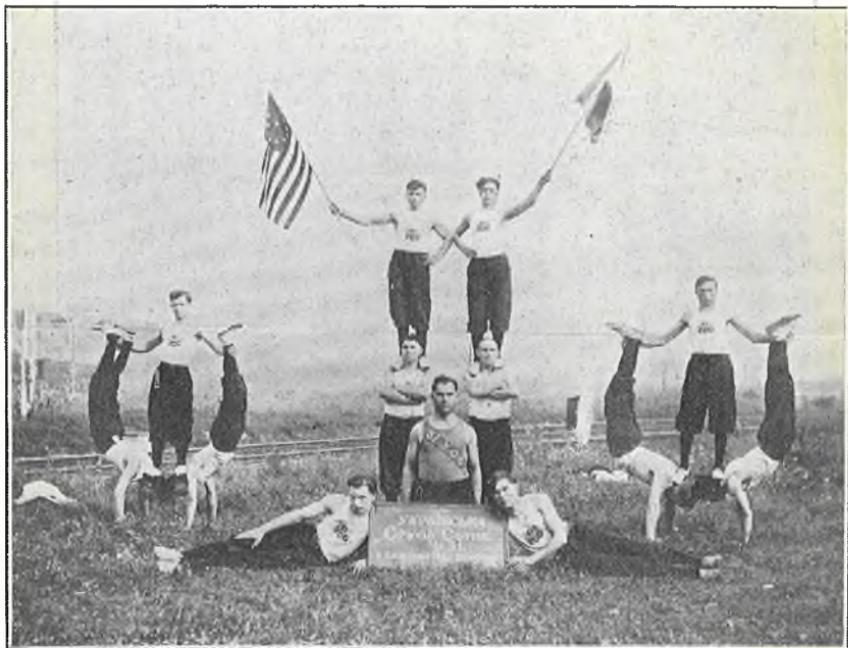

Українська Січова Сотня, ч. 51, в Агентаві, Па.

ЗРІСТ ЦЕРКОВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Американські церкви не зростали так дуже в 1915 році, як се було в попередних роках. В році 1914 приріст вірних у всіх церквах виносив 782 тисяч голів, а в 1915 р. приріст був о 653 тисяч голів більший. Сі цифри подає федеральна рада християнських церков в Америці.

Хоч приріст в 1915 році був слабший, то се не перестрашує церковних провідників. І давнійше бували роки, в яких церкви не розвивали ся. В роках від 1890 до 1915, отже протягом чверть століття, загальний приріст вірних виносив 91 процент. Є се більший зріст від зросту числа населеня в Америці. Протягом 25 літ 7 великих церковних організацій зросло далеко скорше, ніж пересічно зросло населене.

Вправи Української Січової Сотні, ч. 51, в Алентаві, Па.

Римсько-католицька церква зросла о 125 процент. Лютеранський загальний синод виказує приріст о 116 процент, а лютеранська синодальна організація зросла о 130 процент. В тих трох випадках можна сказати, що приріст належить завдячувати в значній мірі імїграції.

В інших чотирох організаціях імїграція не грала мабуть важної ролі. Полуднева пресвітеріянська церква (біла) зросла о 116 процент, полуднева баптиська (біла) о 111 процент, організація учеників Христа о 113 процент, а єпископальна церква о 96 процент. Зріст всіх інших дійсно важних релігійних організацій виносив менше ніж пересічно,

значить менше ніж 91 процент, однак у всіх випадках сей зріст був більший ніж 37 процент, а здебільша виносив понад 50 процент.

В 1915 році було 7 великих організацій, яких приріст виносив понад мільон членів. Ось їх цифри:

Римо-католики	14,079.000
Методисти (16 організацій разом)	7,472.000
Баптисти (15 відтінків)	6,307.000
Лютерани (21 організацій)	2,434.000
Пресвітеріяни (12 відтінків)	2,104.000
Ученики Христа (2 відтінки)	1,522.000
Епископальні	1,051.000

Подиву гідний зріст організації учеників Христа. Коли би хто в Європі читав американські книжки і газети, то міг би судити, що епи-

Бр. св. О. Николая, відділ 369 У. Н. Союзу, в Палмертон, Па.

скопальних є десять разів більше ніж учеників Христа. А зріст сеї організації є майже о половину більший ніж єпископальних.

Дивна є нерівність між иншими релігійними групами. Квакри є загально звісні, хоч їх число доходить лише до 120 тисяч голів.

Визнавців „Християнської науки” є всього на всього 85.000, мимо сього, що їх чути і в літературі і в часописах.

Унітаріан є 70.542; їх піддержує від упадку славний проповідник Вілла Сондей.

Крім тих є ще 1.043 голів секти „Швенкфельдерів”. Швенкфельд був німецьким протестантським проповідником, що жив в часах Лютра і був більшим протестантом ніж сам Лютер. Він не має „вірних” в своїм власнім краю, лише має згадану малу горетку в Америці.

УГОРСЬКА КОРОНА.

Угорська корона, котра має походити ще від першого християнського угорського короля, св. Стефана, має дуже романтичну історію. П'ятьдесят королів коронувало ся нею протягом вісімсот літ. Останний коронував ся нею австрійський цісар а угорський король, Франц Йосиф. Коли в 1848 році вибухла угорська революція, тоді десь щезла корона св. Стефана. Кажуть, що Людвик Кошут, провідник революції, продав дорогоцінні каміні з корони Туркам, аби в той спосіб дістати гроші на революцію. Тоді також щезли золоті обручі з корони.

Через пять літ опісля шукала комісія за слідом, де могла подіти ся корона. Тоді один Мадяр, коли йому дали за поруку цілковитої нетикальности, заявив, що він відкрив сховок народної сьвятости. Він запровадив комісію до міста Оршови над Дунаєм (на границі Сербії) і показав місце, де корона була схована під корінем дерева. Сам Кошут мав її там сховати на час революції, щоби не дістала ся у ворожі руки.

НЕПОТРІБНИЙ ВИДАТОК.

Вісімдесят вісім мільонів галлонів горівки вироблено останного року в Злучених Державах. Хто її випив?

П'ятнайцять мільярдів цигареток виробили американські фабрики? Хто їх скурив?

Трійцять два мільони фунтів табаки випродукували в Америці. Хто її зужив?

Сто двайцять мільонів фунтів тютюну до куреня приладжено в Злучених Державах останного року. Хто то так зі смаком курил люльку?

Вісім і пів мільярда цигар залакували дівчата останного року в скриньочки у всіх фабриках Америки. Хто то скурив ті цигари?

Пів мільярда гуми до смоктаня випродукували фабрики останного року. Хто то зісмоктав її?

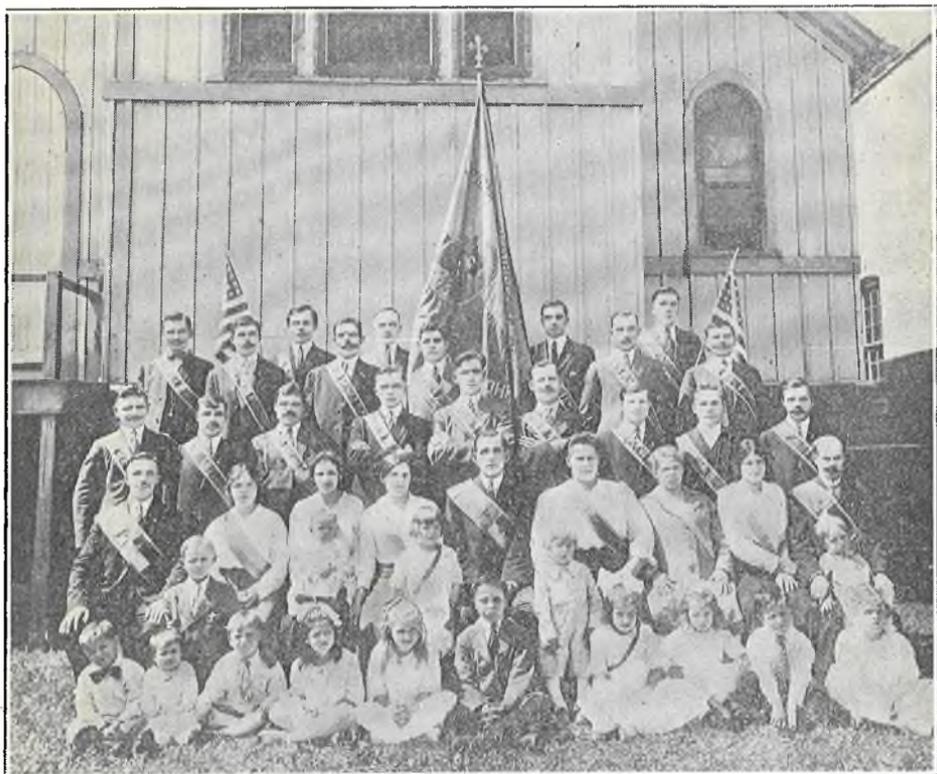
Подумай над тим, яку часть з того всього зужив ти? Кілько ти за се заплатив? Яка користь з того?

НАЙСТАРШИЙ ОРГАНІЗМ.

В національнім парку Секвоя в Каліфорнії є дуб, названий „деревом генерала Шермана” Його відкрив в 1879 році стрілець Джеймс Волвертон і назвав його іменем заслуженого американського патріота, генерала Шермана.

Сей дуб має 280 стій висоти; його обвід в долині виносить 103 стій, найдовший промір $36\frac{1}{2}$ стій, а його галузи є 100 стій понад поверхнею землі.

Дерево Шермана є дуже старе. Воно мало вже 2.000 літ в тім часі, коли народив ся Христос. Тоді, коли Жиди виходили з Єгипту, сей дубок міг мати вже около 30 стій висоти. До нині стоить сей дуб цілий і якимсь чудом не знищила його доси ні буря ні грім.

Тов. „Любов”, від. 370 У. Н. С., в Нью Гейвен, Конн., закладене 2. жовтня 1913 р.

НАСЕЛЕНЄ ЛОНДОНУ.

Найбільше європейське місто є Лондон в Англії. Після обчисленя з 1911 року його населене виносило 5,173.064. Є се населене так званого „більшого Лондону”, разом з передмістями. „Меньший Лондон”, значить та часть міста, котра є обовязана до „реєстру” щодо смертності, числа уроджень і т. п., має 4,521.685 мешканців.

АФОРИЗМИ.

✓/ Книжка для чоловіка се тесаме, що компас для корабля. Вона вказує йому правдиву дорогу серед океану життя і хоронить його від підводних скал, котрі можуть згубити чоловіка на його життєвій дорозі.

Хто знає других людей, сей розумний; хто знає себе самого, сей просьвічений. Хто побіджає других, сей сильний; хто самого себе побіджає, сей хоробрий. А той, хто, вмираючи, знає, що він не пропаде, є вічний.

Той, хто не виповняє того діла, до котрого він почуваєть ся, лише длятого, що воно видаєть ся йому малим, обманює самого себе. Він невиконує його не длятого, що воно мале, але длятого, що воно для нього завелике.

Чоловік просьвічений, але безхарактерний, є шкідливий длятого, що уживає на зло тих средств, котрими розпоряджає. Чоловік характерний, але необразований, є шкідливий длятого, що мимо добрих намірів поступає криво і псує всю справу.

Впертість є варт похвали, коли розходить ся о по-сунене справи наперед, а не о топтане на однім місци.

Музика є найдоступнійша зі всіх штук длятого, що її меньше треба ловити думкою ніж інші штуки.

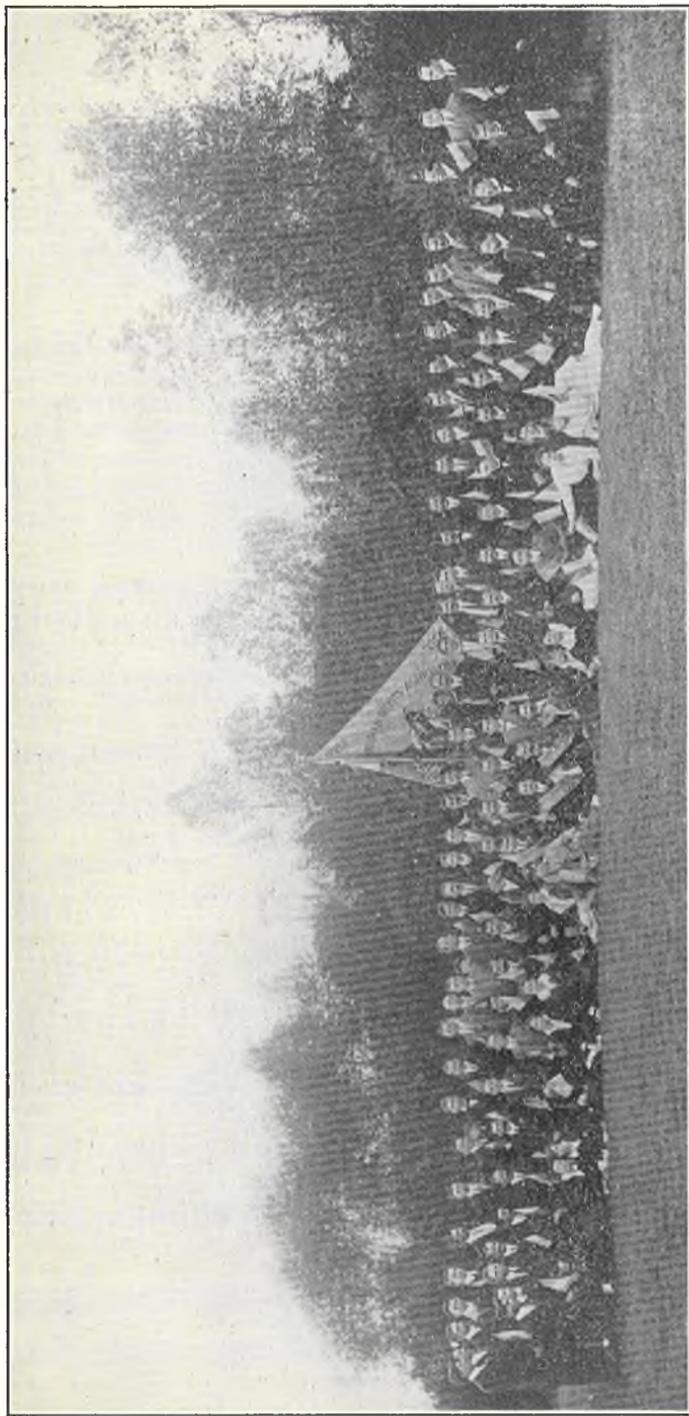
Можна удавати багатого, знатного, веселого, — але не можна удавати розумного.

Ми вміємо бути філософами при осуджуваню других, але ніколи при осуджуваню себе.

Обширне знанє, привичка до думаня і благородні чувства — все те необхідне для того, хто хоче бути образований в повнім значіню сього слова.

Треба довго жити, щоби дечого навчити ся.

Тов. „Українська Січ“, від. 170 У. Н. Союзу, в Джерзи Сіті, Н. Дж.

ЖАРТИ.

В суді.

Судія: — Ваша провина доказана. Пять свідків зізнали, що бачили, як ви крали пшеницю.

Обжалуваний: — Алож, прошу пана судії, я поставлю десять свідків, котрі того не бачили.

—о—

На поліції.

Полісман припровадив на поліційну стацію Петра.

— Яка його вина? — питає інспектор полісмана.

— Він отворив коршму вже о третій годині рано.

— Деж його коршма? — питає інспектор.

— В тім то й біда, — каже полісман — що він не має своєї коршми і отворив чужу.

—о—

Так було би ліпше.

Кавалер до молодшої сестри своєї нареченої:

— Я тебе поцілую, Ганю, а ти йди і скажи Маруси, що я приніс для неї чоколядки.

Ганя: — А я воліла би, щоби ви сестру поцілували, а мені дали чоколядки.

—о—

Подвійна страта.

— Кажеш, що наш Панько помер, не оставивши ані одного centa. Як то могло бути?

— Цілком просто: робив маєток і стратив здоровле, а відтак ратував здоровле і стратив маєток.

—о—

По весілю.

— Я важу 155 фунтів, а кілько ти важиш?

— Разом з жінкою точно 270 фунтів.

— Але кілько сам важиш, без жінки?

— О, даруй, сього я не знаю. Я тепер важу ся спільно з жінкою...

—о—

Хитра дитина.

— Мамо, ви казали, що я повинен старати ся все робити других щасливими.

— Так, синочку.

— Мамо, я знаю малого хлопчика, котрого я міг би ущасливити, коли би я мав пять центів.

— Що се за хлопець?

— Се власне я, мамо.

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА

авторизована і бондована публична

КАНЦЕЛЯРІЯ НОТАРІАЛЬНА У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ.

Полагоджує старокраєві справи, (всякі документи потверджує через дотичні КОНЗУЛЯТИ) і відсилає за посередництвом Генеральних КОНЗУЛЯТИВ АМЕРИКАНСЬКИХ У ЛЬВОВІ, ВІДНИ, БЕРЛІНІ, ПЕТРОГРАДІ, ЛОНДОНІ, ПАРИЖИ і т. д.

Має заступство Австро-Угорського Банку державного у Відни і Будапешті, а також філію мільонової американської Компанії „АДАМС ЕКСПРЕС КОМПАНИ“, через котрі пересилає гроші до старого краю скоро, безпечно і певно.

КУРС ТАНШИЙ, ТОЖ НЕ ДАВАЙТЕ СЯ ОШУКУВАТИ.
Занимає ся вишукуванем позісталих родин в старім краю через властиві Уряди в кожній державі.

Продає і купує ЗАГОСПОДАРОВАНІ ВЖЕ ФАРМИ у всіх стейтах Злучених Держав.

Поради всякого рода даром. Пишіть або голосіть ся до:

T. J. HRYSEY CO., 329 South 4th Street, ———
PHILADELPHIA, PA.

TEL. BELL: LOMBARD 25-93.

ЧИ ЗНАЄТЕ,

ЩО КАСІЄР У. Н. СОЮЗА

АЛЕКСІЙ ШАРШОНЬ

ПОСИЛАЄ ГРОШІ ДО КРАЮ

— і має —

ДОБІРНУ ГРОСЕРНЮ

товар сьвіжий, продає дешево але лише за готівку.

524 PINE & FRANKLIN STS.,

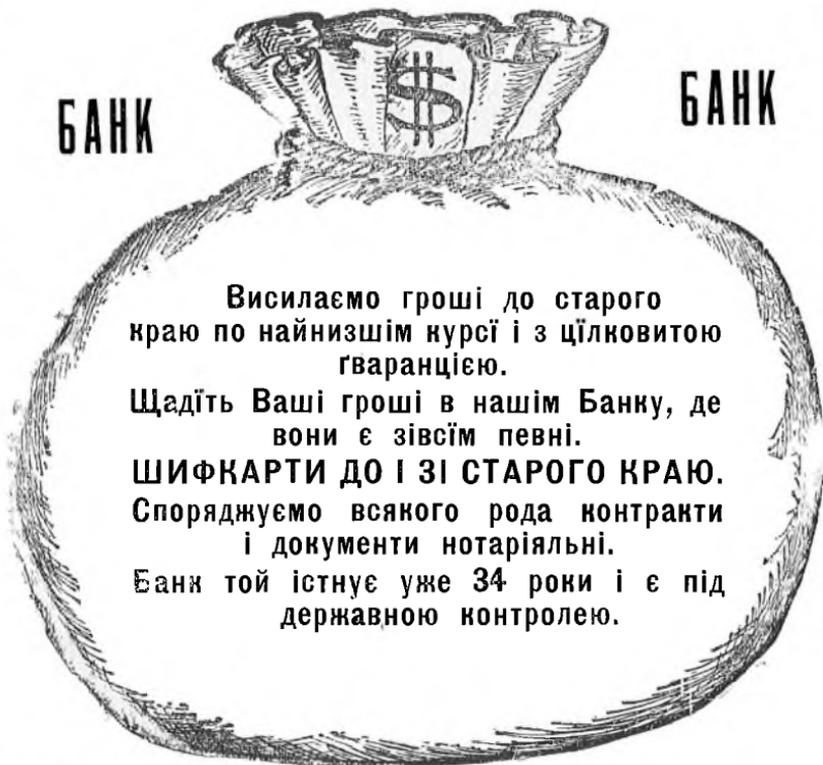
SHAMOKI PA.

...ГРОШІ...

БАНК

БАНК

Висилаємо гроші до старого
краю по найнижшій курсї і з цілковитою
гваранцією.

Щадіть Ваші гроші в нашім Банку, де
вони є зівсім певні.

ШИФКАРТИ ДО І ЗІ СТАРОГО КРАЮ.

Споряджуємо всякого рода контракти
і документи нотаріяльні.

Банк той існує уже 34 роки і є під
державною контролею.

ПІД ДЕРЖАВНОЮ КОНТРОЛЕЮ.

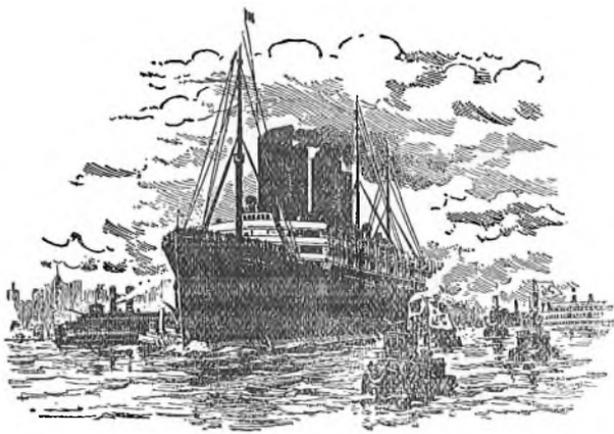
ЗАЛОЖЕНИЙ 1882 РОКУ.

Б А Н К

LEDERERA

55 Ave. B., рiг 4-ої улиці, New York.

РОДИМЦІ! Кожний цент виданий в чужі руки, зміцняє силу наших ворогів! Тому зважайте на клич: „СВІЙ ДО СВОГО”!

Родимці: Памятайте на се, що перед тим нїм хочете удалсь до чужинців з якою небудь справою, котрі звичайно не знають о що Вам розходить ся, то наперед удайте ся до

**Старої і кождому не від нині знаної фірми та
=УКРАЇНСЬКОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ І АГЕНЦІЇ.=**

**С. МИЛЯНОВИЧ І ВАЙЛ КО., 193 GRAND STREET,
JERSEY CITY, N. J.**

Котра залагоджує скоро, дешево і совісно слїдуючі справи:

ВИСИЛАЄ ГРОШІ до Галичини, Росії та других частий свїта в дуже короткім часї і в дуже низкій ціні. Если хочете вислати гроші до краю, пишїть сейчас на нашу адресу, а ми вишлемо Вам всі наші цїнники та другї інформації в тїй справї.

ШИФКАРТИ до краю і з краю на всі лїнії і на найлїпші **ЕКСПРЕСОВІ** кораблі по дуже дешевих цїнах; в тїй справї пишїть наперед по розклад їзди і другї інформації.

ХОЧЕТЕ УЛЬОКУВАТИ СВОЇ ГРОШІ В ДЕРЖАВНИХ ЩАДНИЦЯХ, чи то в старім краю чи в Америцї, то пишїть по інформації, яких Вам радо удїлимо.

ХОЧЕТЕ НАБУТИ СВОЮ РЕАЛЬНІСТЬ ТУТ В АМЕРИЦІ, то є фарму або дїм тано і на легкі сплати, в тїй справї удавайтесь до нас особисто або листовно.

НАША КАНЦЕЛЯРІЯ виготовлює всі правні нотарїяльні документи, виробляє пашпорти, колектує спадки і довги, виготовляє повновласти купна і продажі та всякі контракти, котрі є правно затверженї через американські і старокраєві власти та консула.

Тисячі наших Родимців є задоволені з нашої облуги, то чомуж би Ви не мали удалсь до нас? Просимо незабути нашу адресу.

**MILANOWYCZ & WEIL CO.,
193 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.**

ПЕРШОРЯДНА АПТИКА І ДРОГҀУЕРІЯ.

Приготовляємо ліки після лікарських рецепт скоро і по низькій ціні. Маємо на складі ріжного рода патентовані ліки так американські як і старокрасві. Крім сего можете у нас дістати ріжні перфуми, пудер і взагалі все, що входить в обсяг аптики і дрогҀуерії. Наша аптика існує уже 30 літ в Нью Йорку, Н. Й. — Просить ся всіх Українців з Нью Йорку і околиці пам'ятати на нашу адресу і в потребах до нас звертатись з повним довірем. У нас розмовитесь по українськи. — Наша адреса:

DRUG STORE,
34 RIVINGTON ST., NEW YORK, N. Y.

Lloyd і Kopyscianski АДВОКАТИ

Одинока русько-польсько-словенська фірма адвокатська в місті Шакомін. Займаєсь справами гіпотечними реальностей і асекурацією від огню. До всіх європейських справ zatrudняємо європейського адвоката.

5—7 E. Independence St.,
SHAMOKIN, PA.

(Напроти Opera House)

Unger & Snyder АДВОКАТИ

Заступають у всяких справах судових і репрезентують добрі асекурації від огню.

241 Spruce Street,
SHAMOKIN, PA.

THE GUARANTEE TRUST AND DEPOSIT COMPANY OF SHAMOKIN, PA.

Уділяє позички і приймає депозити. Занимаєсь адміністрацією маєтків звичайних і сиротинських.

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ДЕПОЗИТІВ.

Капітал	-----	\$125.000.00
Надвижки		240.000.00
Депозити	-----	1,000.000.00
Фонди опікунчі		118.000.00

C. C. LEADER, President,
E. M. LEADER, Secretary,

E. G. SEILER, Vice President,
HENRY L. LEAM, Treasurer.

Dime Trust & Safe Deposit Company, Shamokin, Pa.

А К Т И В А :

На позичках і
і льокаціях \$794,397.64
Банковий дім 113,979.42
Готівка і резерва 114,936.16
\$1,023,313.22

З О Б О В Я З А Н Я :

Капітал \$125,000.00
Надвшка 125,000.00
Нерозділені зиски 38,518.92
Всякі депозити 734,794.30
\$1,023,313.22

Платить 3% від депозитів.

Урядники Банку:

F. P. LEWELLYN, President, W. A. GEISE, 2nd Vice President,
W. C. HACK, 1st Vice President, JOHN L. SHEEF, Treasurer.

Український музикант і дірігент

ПАВЛО КЕЛИЧАВА

ДОСТАРЧАЄ МУЗИКИ НА
КОНЦЕРТИ, ПРЕДСТАВЛЕННЯ,
БАЛІ, ПІКНІКИ, ПОХОДИ І
ВЕСІЛЯ. — ДАЄ ЛЕКЦІЇ НА
ВСІХ ІНСТРУМЕНТАХ, СМИЧ-
КОВИХ І ДУТИХ. — Адреса:

P. Kelechava,

138 MORRIS ST., 67 GREENE ST.,
JERSEY CITY, N. J.

КОЛИ ПОСИЛАЄТЕ ГРОШІ СВОЇМ РОДИНАМ ДО РІД-
НОГО КРАЮ, ТО ПОСИЛАЙТЕ ЇХ ЛИШЕ ЧЕРЕЗ „А-
МЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ БЮРО”. Адреса така:
AMERICAN UKRAINIAN EXCHANGE, 520 E. 6th ST.,
NEW YORK CITY.

SHAMOKIN BANKING COMPANY, SHAMOKIN, PA.

W. C. McCONNEL, President, T. J. MULLEN, Vice President,
D. W. HEIM, Cashier.

Закладовий капітал \$100.000.00.

Вплачений капітал \$50.000.000.

Надвижка \$93.000.00.

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

Скоря і старанна обслуга у всіх банкових функціях. — Наймодніше уряджений і ведений після найліпших метод і угодіжень.

УДІЛЯЄТЬ РАДО ЧЕКОВЕ КАНТО ДЛЯ КОРПОРАЦІЙ, ФІРМ І ПОДИНОКИХ ЛЮДИЙ.

ВИ МАЄТЕ ГАРНЕ ЛИЦЕ,

АЛЕ ЯКИЙ ВАШ НІС?

ВИ МАЄТЕ ГАРНЕ ЛИЦЕ,

перед

потім

В тім часі і віці, Ви повинні рішучо дбати про Ваш вигляд, коли хочете покористуватись житєм. Не лише для власного вдоволення Ви повинні виглядати повабно, але пам'ятайте на те, що на сьвітлі судять Вас, в більшій часті, по Вашім вигляді. Тому старайтесь виглядати повабно, бо інакше пошкодите своїй власній долі! На Вашім вигляді залежить Ваші невдачі або неводжене в житю. Якоюж повинна бути Ваша доля? Мій апарат „Trados“ (модель 22) уформовує негарної форми носа без ніякої операції скоро, безпечно і тревало. Не долягає в нічім і не перешкаджає у Вашім деннім занятю. Пишіть сейчас по безплатну книжочку, яка розкаже Вам як перемінити негарну форму носа без коштів на случай Вашого невдоволення.

M. TRILETY, Face Specialist, 601 Ackerman Bldg., Binghampton, N. Y.

DR. M. WILKES

СПЕЦІАЛІСТ-ЛІКАР ПОСІДАЮЧИЙ 20-ЛІТНЮ ЛІКАРСЬКУ ПРАКТИКУ.
(Говорить по українськи).

Лічить всякі недуги мушин і женщин з знаменитим успіхом. — Кождий хто потребує лікарської помочи, може прийти до мене а найде пожадану поміч і пораду. Моя 20-літна практика в ріжних шпитальних заведенях і в моім офісі, є запорукою певного успіху для жадаючих лікарської помочи.

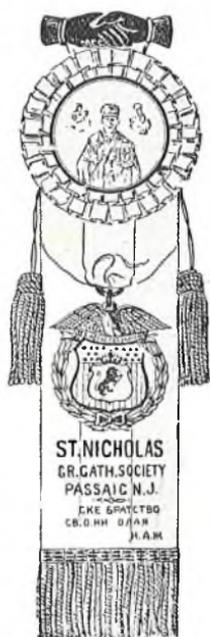
Адреса офісу: 56 Rivington St., New York City.

Адреса мешканя: 107 Rodney St., near Bedford Ave., Brooklyn, N. Y.

Години прийнят: від 8 до 10 рано, від 1 до 3 і від 6 до 9 вечером.

Телефон офісовий: 5836 Orchard. Телефон до дому: 3458 Williamsburg.

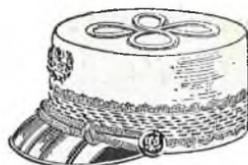
Панове Секретарі і Урядники Товариств і Братств!

ВАМ БЕЗПЕРЕЧНО ВІДОМО, ЩО НАША ФІРМА ВИРОБЛЯЄ ВСЯКІ РІЧИ БЕЗ ЯКИХ ВАШІ БРАТСТВА ЧИ ТОВАРИСТВА НЕ МОЖУТЬ ОБІЙТИСЬ.

І тому коли Ваше Братство чи Товариство потребує народного або американського прапора, церковних хоругв, лент, відзнак, шапок або інших річий, то зверніть ся до нас з замовленем.

МИ Є САМІ ФА-
БРИКАНТАМИ І
ТОМУ У НАС ДІ-
СТАНЕТЕ ДО-
БРУ РОБОТУ, А

МАТЕРІЯЛ ЛІПШИЙ І В ДЕШЕВ-
ШІЙ ЦІНІ ЯК ДЕИНДЕ. - - - -

Як звісно, що кожде Товариство чи Братство потребує все до публичних виступів чи то до походу, паради, чи на пікніки і прогульки або на інші урочистости виступити з своїми прапорами, відзнаками і лентами та в шапках. — Просимо щиро всіх Українців удаватись до нас з повним довірем, бо ми ручимо за тревалість і красу замовлених у нас річий.

Ми уділимо Вам всяких інформацій і вишлемо Вам сейчас наш катальог з взірцями і подамо Вам докладну ціну. Не відкладайте але пишіть на адресу:

EAGLE REGALIA COMPANY,
115 NASSAU ST., NEW YORK CITY.

ГАВРІЛ МАЛИНЯК

WHOLESALE

cor. Franklin & Spruzheim Sts.,
SHAMOKIN, PA.

Має завсїгди на складї сьвіже пиво в великих і малих бочїлках з найлучших броварїв, як також найлїпші горївки і лїкери. — Свїй до свого!

SHAMOKIN LUMBER AND MFG. CO.

ВЕЛИКИЙ СКЛАД ДЕ-РЕВА І МАТЕРІАЛУ БУДІВЕЛЬНОГО.

КОНТРАКТОРИ
і БУДІВНИЧІ

37 So. 5th St., SHAMOKIN, PA.

ПИЙТЕ ЗАВСІГДИ

Шамокінське пиво

Лїпшого нїгде не виробляють, як у

Fuhrman-Schmidt

(власителї бровару).

SHAMOKIN, PA.

REITZ BROTHERS

corner Clay and Franklin Sts.,
SHAMOKIN, PA.

КОНТРАКТОРИ
— і —
БУДІВНИЧІ

Будують дома і продають всякого рода дерево і матерїал будівельний.

З ВСЯКИМИ СПРАВАМИ ТАК СТАРОКРАЄВИМИ ЯК І АМЕРИКАНСЬКИМИ УДАВАЙТЕСЬ ТІЛЬКИ ДО „АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО БЮРА” В НЬЮ ЙОРКУ. AMERICAN UKRAINIAN EXCHANGE, 520 E. 6th ST., NEW YORK CITY.

МАТЕРІ, ВАШІ ДІТИ — СЕ ВАША НАДІЯ!

Коли втратите дитину — втратите й Вашу надію!

KOPP'S

Сей „приятель дітей” врятував жите протягом 40 літ мільонам дітей.

Се є найліпше і найпевніше средство для Вашої дитини в случаях запору, вомітів, корчів, колена, безсонности і болів в наслідок зубкованя.

Десятки тисяч подяк вказує на доброту сего средства.

Продаєсь в 25 і 50 цнт. бутельках у всіх skleпах.

Коли не можете набути його в сусідній аптиці, пішліть нам одного доляра, а ми радо вишлемо Вам дві 50-центові фляшки.

Правдивий виріб лиш з таким підписом.

Стережіть ся підробів.

E. Robert Kopp

Kopp's Baby's Friend Co., York, Penna.

Іван Глова, пред.,
М. Сметана, касієр,
Іван Пірожен, секр.

Russian Mercantile Association

найстарший руський штор в Америці, має завсїгда доволі сьвіжого товару та продає по дуже умірнованих цінах. Посилає також гроші і продає шифкарти до всіх частий сьвіта. Обертає місячно сумою \$7.500

Заряд. Марно Сметана.

605 N. Shamokin Street,
SHAMOKIN, PA.

PETER BARR

виробляє
нагробники
намінні плити

желїзні огорожі.

cor. Independence & Market Sts.,
SHAMOKIN, PA.

Найбільша українська часопись „СВОБОДА“ повинна находитись в кожній українській хаті.

Позір! Співолюбива і музикальна публіка!

Сим маю честь повідомити, що у мене на складі є повна МУЗИЧНА УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА усіх українських композиторів, для всякого співу та смичкових і дутих інструментів, скрипок, мандолін і т. д. Виготовляю ноти українських та гуцульських пісень для Банд на дуті інструменти. Також маю на складі ноти на різні новіші американські танці. Випожичаю партитури на українські представлення. Продаю і випожичаю примірники різних українських театральних sztuk.

На жадане висилаю свій багатий натальог' за попередним надісланем 2-центової марки поштової. Достарчую першорядної музики на концерти, представлення і всякі забави. — Уділяю лекцій хоральних і сольових співів а також на скрипку.

Всякі замовлення просить ся слати до головного складу українських нот і театральних sztuk:

MUSICAL DIRECTOR H. E. SMOLEN, 53 LENOX AVE., NEW YORK, N. Y.

The National Bank of Shamokin, Pa.

Один з найліпше процвітаючих банків
в Шамокін, Па.

JOHN MULLEN, President, A. D. ROBERTSON, Vice Pres't,
GEO. C. GRAEBER, Cashier, F. A. GAEBLE, Ass't Cashier,
CON. R. GRAEBER, Teller.

А К Т И В А :

Капітал -----	\$ 100.000.00
Надвишка і зиски	400.000.00
Депозити -----	1,900.000.00
Під опікою понад	2,400.000.00

Платить 3% від часових депозитів.

Вложений в сїм банку гріш є певний.

THE MARKET STREET NATIONAL BANK OF SHAMOKIN, PA.

ПУБЛИЧНА ЩАДНИЦЯ НА СТЕЙТ ПЕНСИЛЬ-
ВЕНТЯ ЯК І НА ЦІЛІ ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ.

Закладовий капітал \$100.000.00

Надвишка і зиски \$195.000.00

Депозити \$800.000.00

Платить 3% від часових депозитів.

W. H. UNGER, President,

M. G. STIEF, Vice President,

W. M. TIER, Cashier.

FRANK BOBKOWSKI

Підприємця похоронів.

Винаймає також керичи
на весілля, похорони та
при інших okazіях по
дуже низких цінах.

Race Street,

SHAMOKIN, PA.

WARREN UNGER

ВЛАСТИТЕЛІ ВЕЛИ-
КОГО ШТОРУ З ЗЕ-
ЛІЗНИМИ РІЧАМИ І
ПЕЦАМИ.

Уряджують ogrівальні
парою і горячою водою,
покривають руфи (да-
хи), закладають ринви
(рури), пльомбують, за-
кладають електричні пе-
реводи і т. д.

Market and Walnut Sts.,

Both Phones.

SHAMOKIN, PA.

ЛІЧИТЬ СВОЇ ЗУБИ ТІЛЬКИ У Д-ра БЕРНГАРДА КІРШЕНБАВМА

дентисти, знаного всім понад 12 літ.

303 E. 9th STREET cor. 2nd AVE.,

NEW YORK, N. Y.

ГОВОРИТЬ ПО УКРАЇНСЬКИ.

ПРАВДИВЕ ЗМІЦНЯ- ЮЧЕ СРЕДСТВО

Наш краян Андрій Крайник з Фейрпорт, О., так о тім средствї виражає ся:

„Терпів я на великі болі в ногах і раменах, в жолудку долягало і неміг я ночами спати. Від часу однак, коли почав я пити Болгарську Гербату на Кров, чую ся лучше і сплю спокійно кожної ночі”.

УЗДОРОВЛЯЮЧЕ ХОРИХ.

Пані Якубова Райтерова, Р. Ф. Д. Селлерсвїд, Па., так пише нам о доброті того досконалого средства:

„Прошу мені прислати еще одну пачку за долара Болгарської Гербати на Кров. По зужитю першої фляшки чулам ся знаменито, тепер не можу обійтись без неї”.

Г. Г. ФОН ШЛІКА БОЛГАРСЬКА ГЕРБАТА

НА КРОВ

є без сумніву найлучшим средством на недуги жолудка, біль голови, брак апетиту, зле травлене, занедужане, нечисту кров і інші подібні долегливости.

Одна велика фамілійна пачка Болгарської Гербати на Кров, яка вистарчить на пять місяцїв, коштує тільки одного долара, 6 пачок коштує 5 доларів. Належитість разом з замовленем належить післяти до:

Marvel Products Co.,
2 Marvel Bldg., Pittsburgh, Pa.

Увага: Коли хочете, аби ми Вам посилку одной почки забезпечили, то пішліть 10 центів більше.

ПРАВДИВЕ ТІЛЬКИ
З ТОЮ ОХОРОННОЮ
МАРКОЮ.

ПРАВДИВЕ ТІЛЬКИ
З ТОЮ ОХОРОННОЮ
МАРКОЮ.

Марія Кухар з Сівокс Фолс, С. Д., надіслала нам лист слідуячого змісту: „Прошу мені післати еще одну пачку Болгарської Гербати на Кров. Не хочу довше бути без того лікарства, яне є так дуже помічне, що заслуге на похвалу”.

Макс Франкович, 4 Керліс Ст., Нью Йорк: „Прошу прислати одну пачку Болгарської Гербати на Кров для мого приятеля. Я цілковито відзиснав здоровле наслідком уживаня того пожиточного средства і чую ся так, неначе бим наново народив ся. Хочу мати на запас під рукою”.

СОТКИ ТИСЯЧ ВДЯЧ-
НИХ ПОКУПЦІВ

ХВАЛЯТЬ УСПІХ
СЕГО ЛІКАРСТВА.

Винахідники!

МАЄТЕ ДОБРІ ПОМИСЛИ (ВИ-
НАХОДИ)? ПРИШЛІТЬ НАМ ВА-
ШІ ІДЕЇ ДО ОПАТЕНТОВАНЯ.

БЕЗПЛАТНО!

Уділюємо поради і вказівок в
патентових справах

ДАРОМ!

Даємо кожному книжочку па-
тентову **ЩО ВІНАЙТИ** „Дорога
до щастя і багатства”.

ГРОШІ ЗВЕРТАЄМО!

Після писемного застереження, на-
коли би патент не був прийнятій.

ПОМАГАЄМО ПРОДАВАТИ
патентові винаходи.

РУЧИМО ЗА ТАЙНУ
до 10.000 доларів.

THE AMERICAN EUROPEAN
PATENT OFFICES
309 Broadway, New York.

Важне для граючих
аматорські представ-
лення.

Емілія УГОРЧАКОВА

Має великий склад найкрасших
українських strojів і убрань, ріж-
них костюмів до аматорських пред-
ставлень, концертів і народних ви-
ступів, як також всі прибори до
характеризованя, а іменно: пе-
руки, волося, борода, вуси, шмін-
ки т. п. В ньюорських околицях
убираємо і характеризуємо амато-
рів відповідно до ролей граючих на
сцені. При замовленях треба при-
слати точний список осіб і потріб-
них річий. Випожицає також на-
родні strojї хочачим фотографувати
ся. Замовлення на костюми до пред-
ставлень, треба прислати що най-
менше 8 днів перед представленням
на слідууючу адресу:

Mrs. E. UHORCHAK
310 2nd St., Jersey City, N. J.

ВАМ МОЖЕ ВИРОСТИ ВОЛОСЯ.

**Before
Treat-
ment**

До лічення.

**Fourth
Week**

Четвертий тиждень.

**Sixth
Week**

Шестий тиждень.

**ЗНАМЕНІТЕ НАУКОВЕ ЛІЧЕННЯ ДАРОМ. — ДЛЯ СТАРИХ І МОЛОДИХ
МУЩИН І ЖЕНЩИН.**

Чи Вам випадає волосся? Чи ви посивіли зі старости? Чи воно занечищене і
липке? Чи маєте порплі і чи свербить Вас шкіра? Чи Ви є лисі, чи доперва
починаєте лисіти? Коли Ви терпите, котру з виміненних недуг, то не зволікайте, але
старайтесь запобігти сему. Зволікане небезпечне. Замовіть сейчас ілюстровану
книжку в українській мові під заг.: „ПРАВДА О ВОЛОСЮ”, яку написав один з єв-
ропейських спеціалістів. Хочемо доказати нашим коштом, що лік „Кальванура”
запобігає випаданю волося, нищить порплі, усуває сверблене шкіри, зміцняє і спри-
чинює новий поріст волося. За \$1.00 пішлемо Вам „Кальванура” № 1 разом
з книжною „Правда о волосю”, коли пішлете нам своє ім'я і адресу з долученем
10 цнт. в сріблї або почтовими марнами на пересилку. Витніть сей купон і за-
шліть до: UNION LABORATORY, Box 408, UNION, N. Y.

UNION LABORATORY, Box 408, UNION, N. Y.

Залучаю 10 цнт. на пересилку і прошу вислати мені сейчас Вашу доларову
„Кальвануру № 1” і Вашу книжку „Правда о волосю”.

(Долучіть се до Вашого замовленя).

= ОДИНОКЕ ЗАСТУПНИЦТВО КОР. =
УГОРСЬКОЇ ПОЧТОВОЇ ЩАДНИЦІ
В АМЕРИЦІ

TRANSATLANTIC TRUST CO.,
NEW YORK.

Головне бюро:
67 WILLIAM STREET.

Філія:
109 AVE. A. cor. 7th STREET.

КАПІТАЛ І РЕЗЕРВИ **\$1.400.000.**

ПЕРЕСИЛАЄ ГРОШІ.
ПРИНИМАЄ ЩАДНИЧІ ВКЛАДКИ.
ПРИНИМАЄ ВКЛАДКИ ЩАДНИЧІ В КО-
РОНОВИХ КВОТАХ.

TRANSATLANTIC TRUST COMPANY,

є банком австро-угорських конзулятів,
в яких кождий інтересований отримає
близші інформації зглядом Transatlan-
tic Trust Company.

ПОМІЧ ТЕРПЛЯЧИМ НА ВСІ НЕДУГИ.

АПТИКА І ЛЯБОРАТОРІЯ МЕДИЧНА СВ. ОТЦЯ МИХАІЛА.

Поручає слідуєчі лікарства приносячі полек-
шу терплячим :

„БАЛЬСАМ ЖИТЯ” св. Михаїла з ростин, найлучше средство на ревматизм, перестуду, кашель, а також долегливости жолудка. Очищує кров від всіх заразків, протиділає недугам внутрішнім і венеричним. ЦІНА ОДНОЇ ФЛЯШКИ \$1.00, 4 ФЛЯШКИ \$3.00.

„ТРИПЕРИН”, на ослаблене піхура наслідком ріжних мужеських недуг. ЦІНА ОДНОЇ ФЛЯШКИ \$3.00, 4 ФЛЯШКИ \$10.00.

„МАГІЧНИЙ КРЕМ” до лица. Усуває сліди з віспи, прищі, вугри, надає тварі гладкий і молодий вигляд. Тисяні муштин і женщин уживають того крему задоволені з вислідів. ЦІНА ОДНОЇ ПУШКИ З МИЛОМ \$1.25.

„НИЩИТЕЛЬ ВОЛОСЯ”, гварантований і нешкідливий, усуває волосє в одній минуті неспостережно і без болю з лица і з тих частий тіла де непотрібне волосє. СЛОЇК \$1.00.

„ВУСОРИС” помагаючий до росту довгих і густих вусів. ОДНА ФЛЯШКА \$1.00.

„МАТИЧНИЙ ЗБІР КОРІНЯ ДЛЯ ЖЕНЩИН”. Старе бабське средство мішаєсь з горівкою і петь ся проти матичних болів. ЦІЛИЙ СКЛАД, ПУДЕЛКО \$3.00.

„ЛІК ПРОТИ НЕДУГ ПОЛОВИХ” зміцнює і робить муштин і женщин здібними в супружій житю. ЦІНА \$3.00 і \$5.00.

„ВОЛОСОРИС” запобігає випаданю волося, і збільшує їх поріст. ФЛЯШКА \$2.00.

„РЕВМАТИН”, найліпше средство до натирания проти ревматизму, ломаню в тілі, рук і ніг. Гоїть пухлину і знечулює болі. ФЛЯШКА \$2.00.

„ГЕРКУЛЕС”. Наколи Ви є стало худі, сплячі і ліниві при роботі або брак Вам апетиту, замовте „Геркулес” — лікарство на всі ті неприємні недуги. ФЛЯШКА \$2.00, 3 ФЛЯШКИ \$5.00.

„ЧИСТИТЕЛЬ” лічить плями, егземію, лишай і прищі скоро і вдоволяючо. СЛОЇК \$2.00.

„ВІД ОНАІЗМУ” лічить скоро і добре. ФЛЯШКА \$2.00, 3 ФЛЯШКИ \$5.00.

„ШАНКЕР, ГНІЙНІ ПРИЩІ І СТАРІ ЗАНЕДБАНІ РАНИ” можна вилічити дуже скоро нашим средством. СЛІЙ \$2.00.

КАТАР ЖОЛУДКА, біль в ямці, відбиванє ся і здує жолудна газами можна усунути нашим жолудковим бальсаом. ФЛЯШКА \$2.00.

Жадайте нашого каталогу лікарств проти ріжних недуг і опису „Бальсаму життя” св. Михаїла.

Листи і перекази грошеві адресуйте:

ST. MICHAEL MEDICINE CO., CARLSTADT, N. J. Dept. 500.

ХОРІ ЛЮДИ!

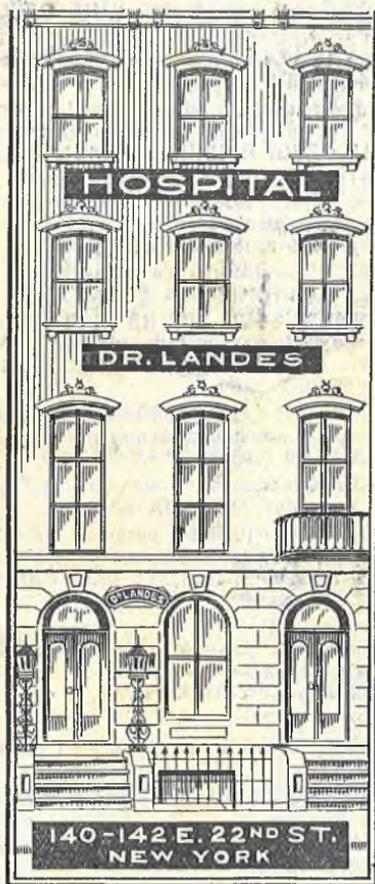
ЧИ НЕ СТРАТИЛИ ВИ ТЕРПЕЛИВОСТІ, ЗАВДЯКИ
ВАШІЙ НЕДУЗІ.

З дня на день з року на рік займаюся ліченням хорих людей. Представте собі скільки хорих я уже вилічив та скільки хорим я уприємнив жите. Коли ви почали заля пробування різних лікарств і коли відчуваєте, що Ваш стан здоровля стало погіршуєсь, старайтесь сейчас звернутись до

Dr. Leonard LANDES

Він Вам цілковито даром порадить, що Вам робити, аби Ваше жите охоронити і пояснить Вам о вашій недюзі. Лічу вже через 20 літ з добрим успіхом всі недуги, як: ослаблене, затроєне крові, недуги жолудка, серця, легких і т. д.

Недуги полові і нервові лічу за помочию електричних апаратів і „Хлучів“, через які переглядаю Ваші внутренності. Не кожний лікар посідає ті апарати, длятого, що вони дуже дорогі. Розслідую також моч хемічно. Не відкладайте на завтра а сейчас приходіть до знаного всім

Dr. LEONARD LANDES,

140 EAST 22nd STREET (межи Lexington & 3rd Ave.) NEW YORK.

Годино прийнятъ: від 10. рано до 8. вечер. В неділі від 10. рано до 1. пополудни.

Отсе средство, яке уже через 50 літ на цілім світі однаково тішить ся своїм успіхом, і ддятого воно є найлучшим. Доктора Ріхтера Пейн Експелер з урядовим знаком „ЯКОР” оказав ся незрівнано успішним при РЕВМАТИЗМІ, ВИВИХАХ, БОЛІВ В СТАВАХ і різних недомаганнях, які потребують доброго средства до натирання. В Америці можна дістати його у всіх апікаях по 25 і 50 цнт. за фляшку.

F. AD. RICHTER & CO., NEW YORK CITY.

50 Years of

Usefulness